Het prefix *ga- gi- ge-*,

zijn geschiedenis, en zijn invloed

op de „Actionsart"

meer bijzonder

IN

het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch

DOOR

Dr. H. A. J. VAN SWAAY.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON.
(Over den Dom)
1901.

Aan mijn Vrouw.

VOORREDE.

Het behoeft voor den deskundige geen betoog, dat zich bij de bewerking van een stof als deze groote moeilijkheden moesten voordoen: dat ik die alle overwonnen heb, ik zal de laatste zijn het te beweren; dat ik geen tijd en inspanning er voor heb ontzien, dat durf ik met gerustheid uitspreken. Waar het aankwam op juiste onderscheiding, heb ik herhaaldelijk getoetst; dat de beoordeeling der bewijsplaatsen evenwel, steeds een min of meer subjectief karakter zal dragen, het kon bij een onderwerp als dit niet uitblijven: terecht toch zegt Behaghel (Die Syntax des Heliand p. 99): *„Es gibt Verba, die imperfective und perfective Bedeutung in sich vereinigen, oder, richtiger ausgedrückt, bei denen weder die eine noch die andere Bedeutung deutlich zum Ausdruck kommt". Intusschen men moge op een aantal punten met mij van meening verschillen, hiervan ben ik zeker, dat mijn resultaat in het algemeen, er niet door zal kunnen worden gedeerd.*

Ten slotte een woord van dank aan hem, die mij tot dezen arbeid heeft opgewekt, aan Prof. Dr. J. H. Gallée, in 't bijzonder voor de bereidwilligheid, waarmede hij de 2e proef wel heeft willen doorzien, en niet het minst voor de opmerkingen, die hij daarbij ten beste gaf.

TILBURG, Juli 1901.

INHOUD.

Gebruikte Werken.

Behaghel, Die Syntax des Heliand, Wien 1897.

——— Die neuhochdeutschen Zwillingswörter, Germania XXIII (1878).

Bernhardt, Die Partikel *ga-* als Hilfsmittel bei der gothischen Conjugation, Z. f. d. Ph. II (1870).

——— Die gotische Bibel, Halle 1875.

Borgeld, De Oudoostnederfrankische psalmen. Klank- en vormleer. Groningen 1899.

Braune, Althochdeutsche Grammatik, Halle 1891[2].

——— Bruchstücke der altsächsischen Bibeldichtung, Neue Heidelberger Jahrbücher IV (1894).

Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen, Strassburg I (1886), II. 2 (1892).

——— Griechische Grammatik, München 1890 (in Müller's Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft).

Bugge, Etymologische Studien über germanische Lautverschiebung, P. B. B. XII (1887), XIII (1888).

Dorfeld, Das Präfix *ge-* (got. *ga-*) bei Ulfilas und Tatian, Giessen 1885.

Delbrück, Syntaktische Forschungen IV (1879), V (1888).

——— Vergleichende Syntax der indogermanischen Sprachen, Strassburg I (1893), II (1897) (in Brugmann's Grundriss).

Eckhardt, Das Präfix *ge-* in verbalen Zusammensetzungen bei Berthold von Regensburg, Leipzig 1889.

Erdmann, Otfrids Evangelienbuch, Halle 1882.

——— Untersuchungen über die Syntax der Sprache Otfrids, Halle 1874—1876.

Erdmann, Grundzüge der deutschen Syntax, Stuttgart (1886).

Gaedicke, Der Accusativ im Veda, Breslau 1880.

Gallée, Altsächsische Sprachdenkmäler, Leiden 1894.

——— Gutiska II, Utrecht 1882.

——— Altsächsische Grammatik, Leiden 1891.

Graff, Althochdeutscher Sprachschatz, Berlin 1834—1842.

Grassmann, Ursprung der Präpositionen im Indogermanischen, K. Z. XXIII (1880).

Grimm, Deutsche Grammatik, Göttingen 1837.

Heinzel, Mourek's Syntax besproken, A. f. d. A. XVII (1891).

Henrici, Bildungen mit *-lîh*, P. B. B. V (1879).

Herbig, Aktionsart und Zeitstufe, Idg. Forschungen VI (1896).

Heyne, Heliand, Paderborn 1873.

——— Kleinere altniederdeutsche Denkmäler, Paderborn 1877.

Kern, *Ga*, *sa* en *cum*, Taalk. Bijdragen I (1877).

Kluge, Verbalpartikeln in der Zusammensetzung, K. Z. XXVI (1883).

——— Nominale Stammbildungslehre der altgermanischen Dialecte, Halle 1886.

Kluyver, *Bairan* en *Gabairan*, T. v. Ned. T. en L. IX.

Kurschat, Grammatik der littauischen Sprache, Halle 1876.

Lambel, Ein neuentdecktes Blatt einer Heliandhandschrift, Wien 1881.

Lenz, Der Syntactische Gebrauch der Partikel *ge-* in den Werken Alfred des grossen, Darmstadt 1886.

Leskien, Handbuch der altbulgarischen Sprache, Weimar 1886.

Mahlow, Über den Futurgebrauch griechischer Praesentia, K. Z. XXVI (1883).

Miklosich, Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen, Wien 1874 ff.

Mourek, Critiek op Wustmann, A. f. d. A. XXI (1895).

Mutzbauer, Die Grundlagen der griechischen Tempuslehre und der homerische Tempusgebrauch, Strassburg 1893.

Noreen, Altnordische Grammatik, Halle 1892[2].

Osthoff, Etymologica, P. B. B. XIII (1888).

Paul, Principien der Sprachgeschichte, Halle 1886[2].

—— Mittelhochdeutsche Grammatik, Halle 1889[3].

Pietsch, Einige Bemerkungen über *ge-* bei Verben, P. B. B. XIII (1888).

Purdie, The perfective „Actionsart" in Polybius, Idg. Forschungen IX (1898).

Recha, Zur Frage über den Ursprung der perfektivierenden Funktion der Verbalpräfixe, Dorpat 1893.

Scherer, Zur Geschichte der deutschen Sprache, Berlin 1878[2].

Schmidt, Zur Geschichte des indogermanischen Vocalismus, Weimar 1871.

Sievers, Heliand, Halle 1878.

—— Tatian, Paderborn 1892[2].

—— Angelsächsische Grammatik, Halle 1882

Stolz, Lateinische Grammatik, München 1890 (in Müller's Handbuch etc.).

Streitberg, Perfective und imperfective Actionsart im Germanischen, P. B. B. XV (1889).

Tobler, Über die Bedeutung des deutschen *ge-* vor Verben, K. Z. XIV (1865).

Verdam, Over *lijk* en *like* in Mnl. voornaamwoorden, Taalk. Bijdr. II (1879).

Verner, Eine Ausnahme der ersten Lautverschiebung, K. Z. XXIII (1875).

Wadstein, Nordische Bildungen mit dem Präfix *ga-*, Idg. Forschungen V (1895).

—— Kleinere altsächsische sprachdenkmäler, Norden und Leipzig 1899.

Wülfing, Die Syntax in den Werken Alfreds des grossen, I (1894), II. 1 (1897), II. 2 (1901) Bonn.

Wunderlich, Der deutsche Satzbau, Stuttgart 1892.

Wustmann, Verba perfektiva namentlich im Heliand, Leipzig 1894.

AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN.

P. 1. noot schrappe men de woorden *de St. Peterglossen en*
„ 13. reg. 31 *práti-i.* Lees *práti-i*:
„ 14. „ 22 auflesen, *lees* „auflesen,
„ 15. „ 1 *a-gam* lees *á-gam.*
„ 20. „ 10 Ook in deel II. 2, dat onlangs verscheen, roert Wülfing de „actionsart" niet aan.
„ 36. „ 15 schrappe men *gipapi.*
„ 55. „ 27 hcbben *lees* hebben.

„Im Leben schliesst sich ein leichter Übergang unmerklich an den anderen, uns gehen eine Anzahl solcher Übergänge verloren, und so erscheinen getrennt von einander die verschiedenen Bedeutungen, deren Vereinigung Aufgabe unserer wissenschaftlich geschulten Phantasie ist."

(DELBRÜCK.)

„Ich meine mich um die Wahrheit ebenso verdient gemacht zu haben, wenn ich sie verfehle, mein Fehler aber die Ursache ist dass sie ein anderer entdecket, als wenn ich sie selber entdecke."

(LESSING.)

I. Inleiding.

§ 1. Met dit werkje, dat bedoeld is als het eerste gedeelte van een onderzoek, dat de beteekenis en het gebruik van de verbaalprefixen betreft in het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch, hoop ik een kleine bijdrage te leveren tot de kennis der syntaxis in die dialecten. Dat die arbeid niet overbodig is, blijkt uit de volgende woorden van Delbrück: „Es fehlt eben noch sehr an monographischen Behandlungen, namentlich was die Präverbien betrifft." Wat Streitberg en Mourek nu voor de verbaalprefixen in het Gotisch hebben gedaan, wil ik achtereenvolgens trachten te doen voor die in het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch. In tegenstelling met het boekje van Wustmann, dat alleen den Heliand behandelt, terwijl de schrijver bovendien eclectisch te werk ging, zal dit onderzoek al de Oudsaksische taaloverblijfselen omvatten, dus:

1. De Heliandhandschriften: C. en M. uitgegeven door Sievers, P. uitgegeven door Lambel, V. uitgegeven door Braune,
2. De Genesisfragmenten, uitgegeven door Braune,
3. De kleinere geschriften, uitgegeven door Gallée,

voorts, wat het Oudnederfrankisch betreft:

4. De Karolingische psalmen, uitgegeven door Heyne,
5. De Lipsiaansche glossen, uitgegeven door Heyne, [1])

---

1) Woorden, in deze geschriften voorkomende, waarvan het niet zeker is, dat ze Oudsaksisch of Oudnederfrankisch zijn, heb ik niet opgenomen: zoo zijn b. v. de St. Peterglossen en psalm I—III geheel buiten bespreking gebleven.

terwijl de behandeling *niet* eclectisch zal zijn, maar integendeel alle plaatsen, hetzij ze voor of tegen mijn subjectieve meening pleiten, zullen worden aangehaald of althans aangewezen. En hiermede nu sta ik al terstond, wat de methode betreft, tegenover Wustmann en Streitberg.

§ 2. Wustmann zegt op p. 50 van zijn dissertatie „Verba perfektiva namentlich im Heliand": „Es hat keinen Zweck, jede Verbalform des Heliand in dieser Darstellung vorzuführen und an ihr die Frage zu entscheiden, ob durativ oder momentan." Es hat keinen Zweck? Mijns inziens heeft het zeer zeker een doel, is het zelfs een conditio sine qua non: om te kunnen overtuigen dient elke verbaalvorm aangewezen en getoetst: eerst dan krijgt men uitkomsten en hetzij die positief of negatief zijn, men overtuigt. Wel zegt Wustmann verder: „Es genüge hier die Versicherung, dass ich durch die ganze Dichtung hindurch jeden Verbalbegriff auf diese Fragen hin geprüft habe: im folgenden gebe ich eine charakteristische Auslese aus dieser Arbeit"; maar is deze wijze van behandeling der stof voldoende of liever gezegd gerechtvaardigd op een terrein, waar verschil van opvatting zoo licht mogelijk is, omdat er zich zooveel gevallen van twijfelachtigen aard voordoen, iets dat Wustmann zelf toegeeft? Mij dunkt van neen. Aan een „charakteristische Auslese" hebben we niet genoeg en in geen geval kunnen daarop berustende gevolgtrekkingen voor ons afdoende bewijskracht hebben.

§ 3. Ook met Streitberg moet ik in dit opzicht van meening verschillen. Deze geleerde zegt in zijn verhandeling over de „perfective und imperfective Actionsart" (p. 102), wat het Gotisch betreft: „ich habe mich darauf beschränkt aus der masse des mehr oder weniger brauchbaren stoffes die charakteristischen belege auszusondern; denn die aufgabe der inductiven methode ist es nicht, die „rudis indigestaque moles" anzuhäufen, sondern die beweiskräftigen fälle auszuscheiden und zu verwerten." Maar het kan toch evenmin „die aufgabe der inductiven methode" zijn de niet „beweiskräftigen fälle" eenvoudig buiten rekening te laten

en een theorie op te bouwen enkel en alleen berustend op de „charakteristischen belege", want door dit te doen, dringt men zijn lezer kort en goed een zeer subjectief oordeel op en beneemt hem de gelegenheid door eigen vergelijking zich een eigen, misschien afwijkende, meening te vormen. Dat dit laatste zeer goed mogelijk is, bewijst, en juist in deze zaak, de „Syntax der Gotische praeposities" Praag 1890, van Mourek.[1]) Deze heeft aangetoond, dat zeer vele verbaalcomposita, die Streitberg ons door middel zijner eclectische voorbeelden als perfectiva voorstelt, in een heel ander licht verschijnen, wanneer men alle plaatsen, waar de respectieve verba voorkomen, vergelijkt en dat men dan tot de ontdekking komt, dat soms alleen imperfectiefbeteekenis mogelijk is. Men ziet dus, hoe noodzakelijk het is alles te geven en niet ter wille van een positief resultaat een „charakteristische auslese". Mij dunkt trouwens, dat de wetenschap het eischt, dat men zijn medearbeiders op het uitgestrekte taalgebied zooveel mogelijk juist en volkomen doe zien, hoe men tot zijn subjectieve meening gekomen is, opdat zij in staat zullen zijn, zonder dat het al te veel moeite en tijd kost, die toch immers beter weer voor andere onderzoekingen besteed kunnen worden, eveneens te toetsen en te oordeelen En blijkt onze subjectieve meening dan niet steekhoudend, wordt zij vervangen door een betere op grond van een andere beschouwing van het materiaal, dat men zelf geleverd heeft, welnu men kan zich troosten met de schoone woorden van Goethe: „Es ist mit Meinungen, die man wagt wie mit Steinen, die man voran im Brete bewegt; sie können geschlagen werden, aber sie haben ein Spiel eingeleitet, das gewonnen wird."

1) Tot mijn spijt kon ik van dit gewichtig werk geen onmiddellijk gebruik maken, aangezien de taal, waarin het is geschreven, het Czechisch, mij niet toegankelijk is; intusschen werd ik door Mourek's opstel A. f. D. A. 21. 195 benevens door de besprekingen van het genoemde werk door Heinzel A. f. D. A. 17. 91 en door Delbrück in deel II zijner „Vergl. Syntax der Idg. Sprachen", toch voldoende met Mourek's zienswijze bekend.

Bovendien heeft men nog altijd de verdienste, dat men het bord heeft geleverd.

§ 4. Dus geen eclectische behandeling, dit zij vooropgesteld. In de tweede plaats moet ik rekenschap geven van het standpunt, dat ik inneem ten opzichte van Streitberg, Mourek en Wustmann, wat betreft de opvatting van de begrippen perfectief en imperfectief, die in de verba simplicia of composita kunnen liggen opgesloten, te meer daar genoemde geleerden onderling meer of min van meening verschillen. Met Behaghel (zie zijn in 1897 verschenen „Syntax des Heliand" p. 98 noot) sluit ik me grootendeels aan bij Mourek, die in zijn „Syntax der Gotische praeposities" (vgl. Delbrück II. 158) en in A. f. D. A. 21. 195 zijn standpunt op een duidelijke wijze heeft uiteengezet en zeer aannemelijk gemaakt. Te liever ga ik met Mourek mede, omdat, van de „Actionsart" bij het Slavische werkwoord moetende uitgaan, daar juist in de Slavische talen het verschil in beteekenis tusschen perfectieve en imperfectieve verba zich het sterkst heeft ontwikkeld, het diepst is doorgedrongen, we van Mourek, als geboren Slaaf, mogen verwachten, dat hij het best ons dat eigenaardig verschil zoo goed mogelijk zal kunnen duidelijk maken, een verschil, waarvoor men eigenlijk het gevoel „gleichsam mit der Muttermilch eingesogen haben muss".

II. „Actionsart."

§ 5. Mourek zegt (A. f. d. A. 21. 195)[1]: „Jedes slavische verbum enthält neben seiner begrifflichen bedeutung auch ein quantitatives moment. Es gibt aber zunächst verba, deren handlung nur das quantum eines einzigen momentes umfasst: 1. verba momentanea. Dies sind so zu sagen perfectiva nata, perfectiva an sich und durch sich selbst, zb. *bodnu* 'ich mache éinen stich', oder, weil die präsensform der perfectiva fast immer auf die zukunft bezogen wird, besser 'ich werde éinen stich machen'.

Aber es gibt mehrere gattungen von imperfectiven, die ein grösseres quantum von actionsmomenten umfassen, und zwar 2. durativa, deren handlung sich in zusammenhängenden momenten, ohne bestimmte abgrenzung entwickelt zb. *nesu* 'ich trage'.

Momentanea und durativa kommen wider darin überein, dass ihre handlung als nicht widerholt, sondern nur einmalig gefühlt wird; aber es gibt 3. iterativa, deren handlung sich in regelmässig widerholten zeitabschnitten abspielt, und zwar 3a. iterierte momentanea, zb. *bodám* 'ich mache regelmässig widerholte einzelne stiche'; und 3b. iterierte durativa, zb. *nosím* 'ich trage in regelmässig widerholten zeitabschnitten'."

In de 4e plaats kent het Slavisch ook nog frequentativa; daar deze echter van de perfectiveering zijn uitgesloten, kunnen we die laten rusten.

---

1) Alleen het noodzakelijkste haal ik aan en verwijs voor meer naar zijne bovengenoemde stukken, benevens naar Navratil en Miklosich.

„Die sub 2, 3a und 3b angeführten verba, d. h. die durativa sowie die iterierten momentanea und die iterierten durativa werden nun durch präfixe perfectiviert, d. h. es wird ausgesprochen, dass die das quantum der verbalhandlung ausmachenden momente eingegrenzt, oder besser dass die handlung selbst zum abschluss gebracht wird. Dabei bleibt der im präfix selbst enthaltene materielle bedeutungszuschuss entweder (und dies meistens) in voller geltung, oder aber es ist das präfix so verblasst, dass man seine eigene bedeutung ganz vergisst und nur noch seine perfectivierende kraft herausfühlt. Im böhmischen (in deze taal geeft Mourek de voorbeelden) ist dies hauptsächlich bei den präfixen *po-* und *z-* der fall."

Aan de voorbeelden ontleen ik slechts de volgende:

Actionsart.

Imperfectiv.	Perfectiv.
2. *nesu* „ich trage".	*ponesu* „ich werde tragen". [1])
	donesu „ich werde hintragen".
	přinesu „ich werde hertragen (bringen)".
	vynesu „ich werde hinaustragen".
3*a*. *bodám* „ich mache einzelne stiche".	*pobodám* „ich werde mit einzelnen stichen bedecken".
	ubodám „ich werde mit einzelnen stichen töten".
3*b*. *nosím* „ich trage widerholt".	*přenosím* „ich werde ein stück nach dem andern hinübertragen".
	vynosím „ich werde ein stück nach dem andern hinaustragen".

De op zich zelf reeds perfectieve werkwoorden, de verba momentanea, blijven ook in de samenstelling met prefixen perfectief; alleen krijgen ze in dit geval een plus aan materiëele beteekenis,

1) Voor de vertaling als futurum zie men beneden § 42.

b.v. *bodnu* „ich mache einen stich", *probodnu* „ich werde (auf einmal) durchstechen".

§ 6. Voor het Slavisch nu staat de perfectiveerende kracht der prefixen door duizenden bewijsplaatsen onbetwistbaar vast, maar toch zit de perfectiviteit niet uitsluitend in de compositie: ze ligt dieper en wortelt in het eigenaardig karakter van het Slavische verbaalsysteem. Wanneer Mourek nu om deze uitspraak te staven zijne bewijzen aanhaalt, komt hij van zelf op een categorie van samengestelde werkwoorden, waarbij het prefix slechts zijn materiëele beteekenis vertoont en heenwijst naar het oogenblik, waarop de handeling zal voltooid zijn, zonder tevens het bereiken van dat moment mede in te sluiten. Die verba wil hij met den naam van resultativa bestempelen: zij zijn imperfectief, niet perfectief, omdat zij het oogenblik van de voltooiing der handeling niet inhouden; alleen bevatten ze een vingerwijzing naar dat moment, naar het te verwachten resultaat, ze zijn dus duratief-resultatief of kortweg resultatief. Vgl. b.v.
duratief: *nesu* „ich trage."
perfectief: *donesu* „ich werde hintragen."
resultatief: *donášim* „ich bin im hintragen begriffen."

In het laatste geval is het volstrekt niet zeker of het eindpunt der handeling bereikt zal worden, ja dan neen; de mogelijkheid bestaat echter: er wordt heengewezen naar het eind.

§ 7. Aan het slot van zijn uiteenzetting, wat het Slavisch betreft, gekomen, gaat Mourek voort en nu in het algemeen sprekend: „Es wird also eine resultative würkung des präfixes anzuerkennen sein, veranlasst durch dessen eigene materielle bedeutung, und eine perfective, die sich aus jener durch fortgesetzte entwicklung, gleichsam durch vorausnahme des angedeuteten endes ergeben hat."

Dit schijnt mij een zeer aannemelijke verklaring toe voor het ontstaan van de perfectiveerende kracht bij de prefixen. [1]) Voor

---

1) In de in 1893 verschenen Dorpater dissertatie van Carl Recha „Zur Frage

het Indogermaansch namelijk kunnen we voor de praeverbia wel een resultatieve kracht vaststellen, doch geen perfectieve, omdat het Indogermaansch de voor de perfectiveering noodzakelijke enge, vaste verbinding van de praepositie met het werkwoord nog niet kende en ook hiervoor niet noodig had, daar de aorist die taak vervulde. [1]) Eerst betrekkelijk laat, in het leven van elke taal op zich zelf is uit de „syntaktische(n) nebeneinanderrückung" die nauwe vereeniging ontstaan, in het Grieksch b.v. onder invloed van het „Dreisilbengesetz" [2]), en werd de betrekking tusschen „richtungswort" [3]) en verbum zoo innig, dat zoogenaamde samengestelde werkwoorden ontstonden en eerst toen is in de eene taal meer, in de andere minder, die compositie het middel tot perfectiveering geworden. Het verval van den aorist heeft het laatstgenoemde proces zeker in de hand gewerkt. Toen deze namelijk allengs óf bijna geheel uit de taal verdween, b.v. in het Latijn en het Germaansch [4]), óf zijn oorspronkelijk perfectieven zin gaandeweg verloor en bloot constateerende beteekenis kreeg, b.v. in het Iranisch, Grieksch en Slavisch [5]), toen moest er naar een ander middel tot perfectiveering der handeling worden omgezien en dit middel vond men, zij het dan ook onbewust, in de prefixen, welke een resultatieve kracht, een verwijzing naar het eindpunt, naar het slot der handeling in de compositie konden

---

über den Ursprung der perfektivierenden Funktion der Verbalpräfixe", wordt een heel andere theorie ontwikkeld. Door Herbig (Idg. F. 6. 223) is het onhoudbare er van aangetoond: de hoofdfout van den schrijver is volgens hem hierin gelegen, dat hij de begrippen „perfectisch" en „perfectief" verwart: aan de reduplicatiesyllabe schrijft hij een perfectiveerende functie toe, die dan later op de prefixen zou zijn overgedragen.

1) Vgl. Streitberg p. 139, Delbrück I. 665 seq., Herbig Idg. F. 6. 223.

2) Zie Brugmann I. 543, Delbrück S. F, IV. 127.

3) Cf. Grassmann K. Z. 23. 560.

4) Vgl. Brugmann II. 2. 1169 seq., Delbrück II. 314.

5) Cf. Streitberg p. 139 seq.; Brugmann, Gri. Gramm. p. 179; Purdie, Idg. F. 9. 68, 85, 152, 153; eenigszins anders Herbig, Idg. F. 6. 207, 234; geheel afwijkend Mahlow en Mutzbauer.

brengen. Zij gaven toch oorspronkelijk de richting aan, in welke zich de werking moest bewegen [2]), stelden voor de op zich zelf meest duratieve handeling, door het verbum uitgedrukt en die ik beneden met een onbegrensde rechte lijn vergelijk, in vele gevallen ergens een eindpunt vast, naar het bereiken waarvan werd gestreefd; zij konden dus op een te verwachten resultaat d. w. z. op het slot der handeling wijzen. Zoo ontstond door de compositie het resultatieve verbaalbegrip, waarop Mourek wijst en dat hij als de schakel beschouwt, die de duratieve en perfectieve „actionsarten" verbindt. Ik voor mij zou de keten nog met een lid willen verlengen en dus twee overgangsvormen willen aannemen. Mourek's verba resultativa wijzen slechts heen naar het oogenblik, waarop de handeling zal voltooid zijn, sluiten dat moment zelf echter niet in. Nu kunnen we ons evenwel voorstellen, dat men spoedig een schrede verder ging en er allengs toe kwam om in die compositie zoo noodig ook te zien de handeling in hare ontwikkeling tot en met het oogenblik der voltooiing, dus tot en met de bereiking van het eindpunt. Die werkwoorden nu kunnen we althans in theorie [3]) van de resultatieve scheiden en ze met Delbrück „linear-perfectiv" noemen. Ging men nu nog verder en stelde men zich bij voorbaat het eindpunt der handeling, dat bij de zooeven genoemde categorie nog in de toekomst lag, als reeds bereikt voor, zoodat begin en eind der handeling in de voorstelling feitelijk samenvielen, dan had men

---

1) Delbrück zegt (S. F. IV. 126): „In der ältesten Zeit war es die wesentliche aufgabe der Präpositionen, die Richtung der im Verbum ausgedrückten Handlung näher zu bestimmen." Evenzoo Vergl. Syntax I. 664.

2) In de practijk is die scheiding niet altijd mogelijk: vaak toch laat het compositum in het verband van den zin beide opvattingen toe. Vandaar, dat ik in mijn onderzoek de termen resultatief en lineaar-perfectief als equivalent heb beschouwd en steeds het woord „resultatief" gebruik behalve daar, waar het lineaar-perfectief begrip duidelijk voelbaar is. Ik kon dit met te meer gerustheid doen, aangezien beide toch overgangsvormen zijn, die van het zuiver duratieve simplex tot het zuiver perfectieve compositum voeren.

de momentane perfectiveering bereikt. Soms boette het prefix in den loop van dit proces zijn materiëele beteekenis er geheel of gedeeltelijk bij in: dien overgang van concreten tot abstracten zin heeft b.v. Mourek voor de Gotische praeposities [1]) duidelijk aangetoond.

§ 8. Dat deze hypothese wel reden van bestaan heeft, blijkt, dunkt me, als we eens nagaan wat Delbrück [2]) opmerkt over de verbaalcompositie in de verschillende Indogermaansche talen; dan treffen ons namelijk een groot aantal voorbeelden en ettelijke beteekenisovergangen, die de boven uitgesproken meening aannemelijk maken. Ik grijp het volgende hier en daar uit:

Ai. *ápa*, gr. *ἀπό*, lat. *ab:* beteekent oorspr. „Abscheidung". *ápa-i*, *ἄπειμι*, *abeo:* „weggehen"; *ápa-bhar*, *ἀποφέρω*: „wegtragen"; *abigo:* „wegtreiben"; *abduco:* „wegführen"; *abrado:* „abreiben"; *ápa-nah:* „wegbinden (die Arme), zurückbinden"; *ápa-dharsh:* „bezwingen (eig. durch Wagen, Angreifen wegschaffen)". De handeling door het werkwoord uitgedrukt, kan door de samenstelling als voltooid worden voorgesteld: *ἀπόφημι*: „heraussagen"; *ἀποκτείνω*: „erschlagen".

Ai. *áva*, lat. *au*, aksl. *u:* „herab, weg von, hinein in". *áva-i:* „herabkommen, sich stürzen auf, hinweggehen"; *áva-nī:* „hinabführen, abgiessen"; *áva-gā:* „weggehen, abhanden kommen"; *áva-vraçc:* „abschneiden, abhauen"; *áva-bhar:* „hineinstecken", *aufero:* „wegtragen"; *aufugio:* „wegflüchten". In het Slavisch vinden we volgens Miklosich (IV. 247) ten eerste de beteekenis „weg" en vervolgens dient *u* om te perfectiveeren: *ubiti:* „erschlagen".

Ai. *antár*, lat. *inter:* „zwischen: Hemmung, Trennung". *antár-i:* „dazwischen treten, jem. den Weg vertreten, abschneiden, von etwas ausschliessen", *intereo:* „zwischen etwas treten und

1) Cf. Delbrück II. 158.

2) Cf. S. F. IV. 126 seq., V. 440 seq.; Vergl. Syntax I. 666 seq., II. 146 seq.

darin verschwinden, untergehen"; *antár-chid*: „abschneiden", interscindo: „auseinanderreissen".

Ai. *ápi*, gr. ἐπί: „in, auf, über".
ápi-i: „eintreten in (einen Ort)"; *ápi-sthā:* „in den Weg treten"; *ápi-nah:* „anbinden, zubinden (den Mund)"; *ápi-ruh:* „verwachsen, zuwachsen"; *ápi-vraçc:* „abhauen (den Kopf), eig. wohl einschlagen"; *ápi-gam:* „in etwas eingehen", ἐπιβαίνω: „aufsteigen, besteigen"; ἐπιτίθημι: „auflegen".

Ai. *abhí*, gr. ἐπί (uit * ἐφί, * *ebhí*), lat. *ob:* „herbei, auf zu".
abhí-i: „auf jem. zu gehen, losgehen auf, herankommen, erreichen"; *abhí-dru:* „zueilen auf"; *abhí-pad*: „erfassen, erwischen, jem. auf den Leib rücken"; *abhí-arsh:* „herbeifliessen, herbeieilen"; *abhí-pat*, ἐπιπέτομαι: „herbeifliegen, hinzufliegen", *oppeto:* „entgegengehen"; *abhí-aj:* „herbeibringen, vereinigen", ἐπάγω: „herbeiführen"; *occido:* „zu Boden schlagen"; *occulco*: „niedertreten, eig. auf etwas."

Ai. *úd*: „hinauf, hinaus".
úd-aj: „heraustreiben"; *úd-kart:* „ausschneiden, abschneiden"; *úd-vad:* „die Stimme erheben"; *úd-gā:* „Gesang erheben, anstimmen".

Ai. *úpa*, gr. ὑπό, (lat. *sub*): „nahe herzu, heran, herbei, von unten auf".
úpa-kshar: „hinströmen zu"; *úpa-dru:* „herzueilen, hineilen, losgehen auf"; *úpa-dhāv:* „herzulaufen, seine Zuflucht nehmen zu"; *úpa-darç:* „bemerken"; *úpa-aj:* „hinzuführen", ὑπάγω: „darunter führen, darunter wegführen"; *úpa-bhar:* „hinzubringen", ὑποφέρω: „unten wegtragen, davontragen"; *úpa-nī:* „zuführen"; *subsido:* „sich niedersetzen"; *subrigo:* „in die Höhe richten, erheben"; *subveho:* „hinaufführen".

Ai *pári*, gr. περί, lat. *per:* „um, hindurch, über".
pári-gam: „umherziehen, umwandeln, umgeben, sich nach allen Seiten verbreiten, dahingehen, abscheiden", περιβαίνω: „umschreiten, umgehen, umwandeln, (das pferd) besteigen, eig. mit den Beinen umgeben"; *pári-vas*, περιέννυμι: „anziehen"; περι-

τειχίζω: „ummauern"; *pári-yā:* „umherwandern, umherfahren, umwandern, durchwandern, durchfahren, hindurchrinnen, durchlaufen"; *pári-dru:* „umlaufen, hindurchlaufen"; *perfugio*: „überlaufen (durch die Wachen durch zum Feinde hin)"; *percenseo*: „einzeln durchmustern"; *perrogo:* „der Reihe nach durchfragen bei der Abstimmung". De volgende aanhaling is vooral merkwaardig [1]): „An die Anschauung des Umfassens schliesst sich auch leicht die des Ueberwältigens. Sie tritt sehr deutlich hervor in *pári* mit *bhū*, welches nicht bloss um etwas her sein, umfassen bedeutet, sondern auch bemeistern, besiegen, übertreffen, mehr sein. Daher braucht man denn auch *pári*, wenn man ausdrücken will, dass man mit der Handlung des Verbums fertig wird, zu Ende kommt, sein Ziel erreicht. Daher mit *i* umwandeln, aber auch erreichen, mit *gā* und *yā* dasselbe". Hiermede vergelijke men lat. *perfero:* „tot aan het eind toe verdragen", *perlego:* „ten einde toe lezen", *perduco:* „tot aan het doel voeren". In het Latijn vooral heeft zich „aus der Anschauung des Hindurchgehens die des Zerspaltens entwickelt": *percido:* „zerhauen, zerschlagen"; *perfringo:* „durchbrechen"; *perscindo:* „zerreissen" [2]).

Ai. *prá*, gr. *πρό*, lat. *pro (prō, prōd)*, lit. *pra*, slav. *pro*: „vorwärts, voran, hin zu, fort."

prá-sru: „hervorfliessen, ausströmen", *προρέω*: „hervorfliessen, hervorströmen"; *prá-aj:* „antreiben", *προάγω*: „hervortreiben", *prōdigo:* „hervortreiben, forttreiben"; *proserpo:* „hervorkriechen"; *prá-dhā:* „vorsetzen, darbringen", *προτίθημι*: „hinstellen, vorlegen", *prōdo:* „hervorbringen"; *prá-pat:* „ausfliegen, davonfliegen, hinfliegen"; *prá-kart:* „abschneiden, zerschneiden"; *prá-chid:* „abreissen, abschneiden, zerhauen, durchbohren", *proscindo:* „zerreissen, zerschneiden". Belangrijk is hier voor mijn doel weer de volgende opmerking van Delbrück [3]): „Wenn man eine neu vorzu-

1) S. F. V. 459.
2) Delbrück I. 708.
3) I. 718.

nehmende Handlung im Sinne hat, so bekommt das Verbum mit *prá* einen ingressiven Sinn, der an den des Aorists erinnert. Eine Uebersetzung eines solchen *prá*, welches nur das Eintreten der Handlung in die Wirklichkeit hervorhebt, ist oft nicht möglich". Men vergelijke: *prá-ar:* „sich in bewegung setzen"; *prá-kāç:* „sichtbar werden"; *prá-gā:* „zu singen anheben"; *prá-yā:* „sich auf den Weg machen"; *prá-sthā:* „sich erheben, sich aufstellen vor". Dit Oudindisch gebruik van *prá* vinden we terug in het Litauwsch en het Slavisch. Kurschat (128) zegt, wat het Litauwsch betreft, dat *pra* dikwijls ook „ein anfangendes Thun" te kennen geeft b.v. *pragysti:* „beginnen te kraaien", en ten opzichte van het Slavisch merkt Miklosich op, dat *pro* perfectieve verba vormt, die óf het begin óf de voltooiing der handeling aanduiden b.v. oksl. *proglagolati:* „beginnen te spreken". Die ingressieve zin laat zich onmiddellijk uit de materiëele beteekenis van het prefix verklaren. Voor het Slavisch b.v. vergelijke men de verschillende nuances, waarop Miklosich (IV. 234) met het oog op den zin van dit praeverbium wijst, voorts lette men in dit verband op de woorden van Delbrück (I. 721): „es giebt auch im Slavischen noch eine Reihe von Fällen, in welchen die nach vorwärts strebende Handlung bezeichnet wird", en eindelijk vestige men den blik op een paar merkwaardige voorbeelden, die de laatste uit het Servisch geeft om aan te toonen, hoe de verschillende nuances „in einander verfliessen": *proći:* „durchgehen, vorbeigehen, vergehen, abgehen (von der Waare)"; *provesti:* „durchführen, vorbeiführen, zubringen"; *proigrati*: „dahintanzen, eine Zeit lang tanzen, anfangen zu tanzen, verspielen".

Ai. *práti*, gr. προτί, πρός: „gegen, entgegen".
práti-nud: „gegenstossen, zurückstossen"; *práti-ūh:* „zurückschieben, zurückdrängen, abstreifen"; *práti-car:* „zu jem. treten, sich nähern"; *práti-i.* „entgegen gehen, hinzugehen, angehen, zu etwas gelangen", πρόσειμι: „hinzugehen"; *práti-gam:* „entgegen gehen", προσβαίνω: „hinzugehen, losgehen auf, betreten, gelangen zu"; *práti-grabh:* „anfassen, ergreifen"; προστίθημι: hinzufügen".

Ai. *sám*, lit. *su*, aksl. *sŭ:* „zusammen".
Delbrück bemerkt [1]): „*sám* in verbindung mit Verben bedeutet „zusammen", und zwar kann es sich sowohl um die Verbindung eines Thäters mit einem anderen handeln, z.B. *sám-pā:* 'zusammen trinken', als um die Einwirkung auf den Gegenstand der Handlung, z.B. *sám-pish:* 'zusammendrücken'." Van de voorbeelden haal ik aan: *sám-ās:* „zusammen sitzen, sich versammeln"; *sám-kar:* „zusammenfügen, zubereiten"; *sám-nī:* „zusammenführen, vereinigen"; *sám-hā:* „sich aufrichten (vgl. sich zusammenraffen)"; *sám-ar:* „zusammenkommen"; *sám-i:* „zusammenkommen"; *sám-grabh:* „zusammenfassen, ergreifen"; *sám-dah:* „zusammenbrennen, verbrennen"; *sám-chid:* „abschneiden, zerschneiden"; *sám-ruj:* „zerbrechen". Men ziet hoe de perfectiefbeteekenis zich in de compositie als van zelf ontwikkelt. Trouwens ook Delbrück wijst er op, als hij zegt: „In *sám-par:* 'zum Ende führen' und *sám-tar:* 'übersetzen, überschiffen, über etwas hinübergehen' tritt der Gedanke der Vollendung hervor". Zien we nu naar het Slavisch, dan vinden we ook daar als eerste beteekenis „zusammen" en vervolgens dat het prefix perfectiveert en wel met verlies van zijn oorspronkelijken zin (Miklosich IV. 245).

Gr. *ἀνά*, slav. *na:* „in die Höhe, auf, an".
ἀνατίθημι: „aufstellen"; *ἀνέλκω*: „aufziehen"; *ἀναλέγω*: auflesen, sammeln"; *ἀνακράζω*: „aufschreien"; *ἀνακαίω*: „zum Aufflammen bringen, entzünden"; *ἀναπίμπλημι*: „eig. auffüllen, dann erfüllen (sein Geschick)"; *ἀνείρομαι*: „herausfragen, erfragen". Voor het Slavisch vergelijke men Miklosich (IV. 213), waar de verschillende nuances worden aangegeven, waarvan de laatste de perfectiefbeteekenis is.

Gr. *ὑπέρ*: „über".
ὑπεράλλομαι: „überspringen"; *ὑπερβαίνω*: „überschreiten".

Ai. *á:* „herbei, heran, an".

---

1) S. F. V. 467.

a-gam: „herbeikommen"; *á-ish:* „herbeieilen, zustreben, losgehen auf"; *á-vap:* „einstreuen, hineinwerfen".

Ai. *ádhi:* „auf".

ádhi-ruh: „ersteigen"; *ádhi-ās:* „einen Sitz einnehmen"; *ádhi-sthā:* „sich stellen auf"; *ádhi-gam:* „auf etwas kommen, etwas ausfindig machen".

Ai. *ánu:* „nach".

ánu-hā: „nacheilen, erhaschen, einfangen"; *ánu-bhar:* „einbringen (in der Oeffnung folgen)"; *ánu-dah:* „(nachbrennen) aufbrennen (von Anfang bis zu Ende)".

Ai. *ní:* „nieder, hinein".

ní-i: „niederkommen auf, hineingehen, eindringen, hineingerathen in"; *ní-kram:* „hineintreten, auftreten, niedertreten"; *ní-tud:* „einstossen, einbohren"; *ní-vah:* „herniederführen, hineinführen"; *ní-vraçc:* „niederhauen"; *ní-sad:* „sich niedersetzen auf"; *ní-svap:* „einschlafen".

Ai. *nís:* „heraus".

nís-kart: „ausschneiden, losschneiden"; *nís-dah:* „verbrennen, vernichten"; *nís-marj:* „auswischen, austilgen".

Ai. *párā:* „weg".

párā-i: „weggehen, hingehen, sterben"; *párā-dhāv:* „weglaufen"; *párā-pat:* „wegfliegen"; *párā-nī:* „wegführen".

Ai. *ví:* „auseinander, weg".

ví-i: „auseinandergehen, zerstieben"; *ví-pat:* „auseinanderfliegen"; *ví-yā:* „durchfahren"; *ví-dhāv:* „durchrinnen, hinrinnen durch"; *ví-han:* „zerschlagen"; *ví-tud:* „zerstechen"; *ví-bādh:* „auseinandertreiben"; *ví-bhar:* „auseinanderlegen"; *ví-var:* „auseinanderhüllen, aufdecken, eröffnen"; *ví-kram:* „auseinandergehen, sich theilen, sich trennen"; *ví-nī:* „wegführen".

§ 9. Mij dunkt, dat uit een nauwkeurige beschouwing dezer hier en daar uitgegrepen voorbeelden, waarbij het simplex overal beslist duratieven zin vertoont, genoegzaam blijkt, dat door de samenstelling, hetzij die nog maar alleen innerlijk is b.v. in het Oudindisch in hoofdzinnen, hetzij innerlijk en uiterlijk tegelijk

zooals in het Oudindisch in afhankelijke zinnen, in het na-Homerisch Grieksch, in het Latijn, in het Germaansch, in het Baltisch-Slavisch, zich krachtens de materiëele beteekenis van het praeverbium een resultatieve zin in de compositie kon ontwikkelen, die dan vaak in een lineaar-perfectief of momentaan-perfectief begrip is overgegaan, een overgang, die blijkens de verschillende uit de voorbeelden sprekende nuances van het praeverbium zeer geleidelijk is geweest. Tegelijkertijd bewijst echter een blik op dit lijstje ook, dat niet elk werkwoord door de compositie qua talis perfectieven zin heeft gekregen; we hebben dan ook boven slechts op de mogelijkheid gewezen, dat door de samenstelling met een prefix zich perfectiviteit kón ontwikkelen; of het nu bij de verschillende composita in de verschillende Indogermaansche talen al dan niet zoover gekomen is, dit heeft afgehangen van verschillende factoren: bij de beoordeeling heeft men hier rekening te houden met de beteekenis van het simplex, of die b.v. voor perfectiveering in het onderhavige geval vatbaar was, met de mogelijkheid, dat het prefix in de compositie alleen zijn materiëele beteekenis is blijven vertoonen, met de omgeving, waarin het verbum in den context voorkomt en de omstandigheden, waaronder de handeling plaats grijpt: elk bijzonder geval moet dus op zich zelf worden getoetst. Eén zaak mogen we echter hierbij niet uit het oog verliezen: in een aantal gevallen kon een prefix in de samenstelling zijn materiëele beteekenis min of meer verliezen en alleen perfectiveerende kracht gaan vertoonen: uitbreiding van zijn gebied door analogiewerking moest hiervan het noodzakelijk gevolg zijn en zoo kunnen we aannemen, dat een dergelijk prefix dan ook voor werkwoorden werd gevoegd, waar het, zijn oorspronkelijken, materiëelen zin in aanmerking genomen, logisch niet op zijn plaats was. Volgens Eleanor Purdie [1]) komen zulke kleurlooze perfectieve composita in het Grieksch o. a. voor

---

1) Cf. Idg. F. 9. 152. Anders Herbig, Idg. F. 6. 234, tegen wien Purdie trouwens polemiseert.

bij werkwoorden met *σύν-*, *κατά-* en *διά-* samengesteld; volgens Mourek in het Slavisch o. a. bij die met *po-* en *z-*; in het Germaansch bij die met *ga-* (zie beneden).

§ 10. Uit het bovenstaande blijkt, dat ik heelemaal afwijk van Wustmann's opvatting van 't woord „resultatief": hij immers laat de resultatieve kracht van 't prefix zich uit de perfectieve ontwikkelen (p. 2 en 3), terwijl ook Streitberg, die spreekt van „perfective Actionsart auch resultative geheissen" (p. 71), het woord in een andere beteekenis gebruikt dan ik er aan hecht; Mahlow's resultativa (K. Z. 26. 580) eindelijk worden door mij al naargelang den samenhang met den naam perfectief, lineaar-perfectief, resultatief of duratief bestempeld.

§ 11. Nu komen we tot de vraag: hoever is het in 't Germaansch met de perfectiveering door prefixen gekomen?

§ 12. Omtrent het Noorsch valt het volgende op te merken. Grimm zegt op p. 866 van zijn „Deutsche Grammatik" II: „erheblich ist der nichtgebrauch dieser untrennbaren partikeln *(be-, ent-, er-, ge-, ver-, zer-)* im altnordischen". Van de meeste dezer prefixen zijn echter sporen over [1]), waaruit we, met 't oog ook op de andere Germaansche dialecten, die alle de genoemde praeverbia vertoonen, veilig de conclusie kunnen trekken, dat er een tijd geweest is, waarop die partikels ook in het Oudnoorsch productief waren. Voor 't prefix *ge-* kunnen we b.v. wijzen op vormen als onr. *greiða:* got. *garaidjan*, onr. *gnógr:* got. *ganōhs*, onr. *gaman:* got. *gaman*, onr. *gǫtvar:* ags. *gealwe.* [2]) Intusschen wegens het vroegtijdig werkelijk of schijnbaar verdwijnen der genoemde prefixen, valt het Oudnoorsch bij de beantwoording van de zooeven gestelde vraag weg.

§ 13. Wat het Gotisch betreft, komt Streitberg tot de volgende conclusie, die hij (p. 80) in dogmatischen vorm voorop-

1) Cf. Cleasby, Icelandic--English Dictionary p. XXVII en in voce.

2) Vgl. Noreen, Altn. Grammatik § 131 en 230; Bugge, P. B. B. 13. 178; Kluge, K. Z. 26. 70; en vooral Wadstein, Idg. F. 5. 7 seq.

stelt: „Diese sämtlichen praepositionaladverbien" (hij spreekt van de zoogenaamd onscheidbare voorvoegsels) „verleihen dem verbum bei der zusammensetzung perfective actionsart......" Verder zegt hij, dat het Gotisch op het punt van de perfectiveering niet wezenlijk afwijkt van het Slavisch, terwijl hij aan 't slot van zijn artikel (p. 176) zijn resultaten wat uitvoeriger samenvat. Zooals we echter boven reeds opgemerkt hebben, is Streitberg tot die stelling gekomen op grond van uitgekozen voorbeelden en hoewel zijn opstel overigens groote verdienste bezit en b.v. zijn beschouwing over de relatief sterkere ontwikkeling van de perfectieve kracht bij *ga-* en vele andere uiteenzettingen uitstekend geslaagd zijn, gaat hij hier te ver. Ten gevolge van een vergelijking van alle plaatsen is Mourek in staat geweest de bewering van Streitberg binnen zijn grenzen terug te brengen. Hij heeft namelijk aangetoond, dat, wanneer men den Griekschen text voortdurend in 't oog houdt, in den regel alléén bij de samenstellingen met *ga-* de gevallen met duidelijk perfectieve beteekenis zooveel talrijker zijn dan die met imperfectieve, dat er sprake van kan wezen met eenige zekerheid aan het prefix perfectieve kracht toe te kennen.

§ 14. Wustmann's onderzoek voor den Heliand is evenzeer door Mourek aan een critiek onderworpen, zij het dan ook niet aan zoo'n doordringende als het stuk van Streitberg: had Mourek een dergelijke willen geven, hij zou den Heliand hebben moeten excerpeeren om tegenover de „charakteristische Auslese" van Wustmann weer alle gevallen te hebben kunnen stellen: nu gaat hij alleen na, wat Wustmann heeft geleverd en noemt den „gewinn vorwiegend negativ", hoofdzakelijk van wege de eclectische behandeling, waardoor hij niet overtuigt en „sich so selbst um den idealen lohn seines fleisses bringt", maar ook omdat het standpunt, de „fundamentalsatz", waarop Wustmann zijn werk heeft opgebouwd „leider nicht ganz richtig ist": de schrijver noemt namelijk perfectief al die werkwoorden, „deren Sinn die Erreichung eines Zieles in sich schliesst", en hij denkt daarbij blijkbaar aan

een buiten de handeling zelf gelegen doel, want op p. 4 noemt hij uitdrukkingen als „in die Kirche gehen" en „fahren nach Rom" perfectieve verbaalbegrippen; nu tast Wustmann hier blijkbaar mis, want „gehen" en „fahren" kunnen nooit anders dan duratief zijn; neen, wil men spreken van de „erreichung eines Zieles", dan moet men er onder verstaan het bereiken van den „abschluss der thätigkeit an sich". Uit een en ander blijkt, dat Wustmann's dissertatie de vraag: hoe staat het in den Heliand met de perfectiveering door de verbaalprefixen, niet afdoende behandelt.

§ 15. In de overige Westgermaansche dialecten is aan de studie der praeverbia en de kwestie der perfectiveering nog betrekkelijk weinig gedaan, zoodat we dus ook hier nog voor een open veld van onderzoek staan. Wel zegt Wustmann (p. 22): „für ..... das althochdeutsche, das mittelhochdeutsche liegen Untersuchungen der Sache vor" en hij verwijst dan naar Streitberg p. 78 seq.; maar van de stukken, die daar aangehaald worden, zijn eenige verouderd; en al bevatten andere een aantal opmerkingen, nog thans van gewicht, de verhouding tusschen „actionsart" en prefix is er voor geen enkel dialect systematisch in nagegaan. Dit geldt ook voor het boekje, door Wustmann aangehaald: „Eckardt, Das Präfix *ge-* in verbalen Zusammensetzungen bei Berthold von Regensburg". Hij voegt er zelf bij: „wenigstens als Materialsammlung brauchbar". De „vorliegende(n) Untersuchungen" in het Oudhoogduitsch en het Middelhoogduitsch zijn dus sober, hetgeen trouwens in 1889 ook Streitberg's meening was, want aan 't eind van zijn onderzoek voor het Gotisch beloofde hij een tweede opstel over 't voorkomen en 't gebruik van de perfectieve „actionsart" in de Westgermaansche dialecten.

Intusschen dient hier nog gewezen op een Heidelberger dissertatie, getiteld: „Der syntaktische Gebrauch der partikel *ge-* in den Werken Alfred des Grossen" door Lenz. Zijn beschouwingen geven echter omtrent het verband tusschen het behandelde praeverbium en de „actionsart" hoegenaamd geen licht. Hij verwart

nog de begrippen perfect en perfectief, staat dus op een nu verouderd standpunt. Het was er hem trouwens ook alleen maar om te doen „durch die beobachtung die fälle fest zu stellen, in denen ein verbum am häufigsten ein *ge-* praefigiert", en zoodoende heeft hij materiaal geleverd, dat bij een eventueel nieuw onderzoek goede diensten kan bewijzen. Dit laatste geldt ook van „Wülfing, Die Syntax in den Werken Alfreds des Grossen". De schrijver zegt in het in 1897 verschenen stuk, dat over het werkwoord handelt, geen woord over de „actionsart"; mogelijk zal hij daaromtrent bij de partikels spreken, die hij in deel II. 2. denkt te behandelen; tot nu toe is zijn werk op ons terrein alleen van belang wegens de massa aangevoerde bouwstoffen.

§ 16. Behalve voor het Gotisch (Streitberg-Mourek) hebben we dus nog geen gegevens genoeg om de boven gestelde vraag, hoever is het in 't Germaansch met de perfectiveering door prefixen gekomen, met zekerheid te beantwoorden. We kunnen ons dus voorloopig houden aan de stelling van Mourek [1]), die aldus luidt: „Der unterschied zwischen den germanischen und den slavischen sprachen scheint mir (nun) der zu sein, dass diese (in den oben angedeuteten fällen) fast ausnahmslos zur zwingend und momentan perfectivierenden würkung des präfixes fortgeschritten sind, jene in den meisten fällen bei der resultativen stehen bleiben und nur ausnahmsweise, — aber doch wenigstens bei *ga-* (*gi- ge-*) sicher, — das stadium der würklichen momentanen perfectivierung erreicht haben." Alleen zou ik achter „resultativen" willen invullen „oder linear-perfectiven" (zie boven § 7). Straks zullen we het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch gaan toetsen om te zien of deze geamendeerde stelling voor die dialecten opgaat.

§ 17. In verband met de in de § § 5—10 gegeven uiteenzetting, scheid ik voor 't Germaansch de werkwoorden in drie categorieën:

1) A. f. d. A. 21. 198.

I Imperfectiva,
ook Durativa of Continuativa genoemd: ze duiden eenvoudig een handeling aan in haar verloop, zonder meer. De werkwoorden, die tot deze groep behooren, zijn oorspronkelijk bijna uitsluitend simplicia en deze kunnen door de compositie resultatieve, lineaar-perfectieve of momentaan-perfectieve kracht krijgen met of zonder wijziging van hun materiëelen zin; alleen eenige zoogenaamde „nicht perfectivierbare(n)" simplicia, d. z. die verba, wier inhoud voor een bloote perfectiveering zonder meer niet vatbaar is, eischen in dat geval die verandering van beteekenis, welke dan door het prefix veroorzaakt moet worden, als noodzakelijke voorwaarde.

II Resultativa en Lineaar-perfectiva,
bijna uitsluitend composita en wel zulke, waarbij het door de samenstelling niet tot een momentane perfectiveering gekomen is, maar die

1. op het pad, dat van het duratief naar het perfectief begrip voert, halverwege zijn blijven staan, en slechts naar 't oogenblik heenwijzen, waarop de handeling zal voltooid zijn dus een nieuwe toestand intreedt, dat moment echter niet insluiten;
2. de handeling aanduiden in hare ontwikkeling tot en met het oogenblik der voltooiing, dus tot en met de bereiking van het eindpunt.

In de practijk zijn, zooals we boven opgemerkt hebben, het resultatief en het lineaar-perfectief begrip niet overal streng te scheiden: die begrippen loopen veeleer in elkaar.

III Perfectiva,
d. z. perfectiva momentanea, die werkwoorden, welke het oogenblik aangeven, waarop de handeling zoowel begonnen als voltooid is en dus een nieuwe toestand intreedt. Hiertoe behooren

1. perfectiva simplicia, die verba, welke uit zich zelf perfectief beteekenis hebben; ze zijn slechts weinig in getal;
2 perfectiva composita, die werkwoorden, welke door de samenstelling met prefixen perfectief zijn geworden. De

beteekenis van zoo'n verbum compositum is dan het product van drie factoren: van den materiëelen inhoud van het simplex, van dien van de praepositie en van de wijziging in de „actionsart", door de enge verbinding van verbum en prefix ontstaan. Nu kan het gebeuren, dat de materiëele beteekenis van het prefix in die mate verzwakt is, dat na de samenstelling met het werkwoord, de materiëele inhoud van het verbum compositum gelijk is gebleven aan dien van het simplex. In dat geval is de verandering in de „actionsart" het eenige resultaat en is de praepositie bloot een middel tot uitdrukking der perfectiviteit geworden.

§ 18. Als ik nu deze drie categorieën graphisch moest voorstellen, dan zou ik de duratieve handeling aanduiden door een aan beide zijden onbegrensde rechte lijn, de perfectieve door middel van een punt, de resultatieve door een aan beide zijden begrensde lijn, waarvan men zich aan het denkbeeldig begin opstelt: het aanvangspunt van de lijn b.v. A stelt het begin der handeling voor, de lijn zelf het verloop, het eindpunt der lijn B het slot der handeling, dat men bij het begin als 't ware tegemoet ziet. Of die heele afstand van A naar B nu echter werkelijk doorloopen zal worden m. a. w. of de „abschluss der thätigkeit" ooit zal worden bereikt, ligt in het onzekere, blijft in het verbaalbegrip dan ook onuitgedrukt. Alleen bij het lineaar-perfectieve werkwoord wordt de afstand van A naar B werkelijk afgelegd, wordt het eindpunt der lijn zeker bereikt: het sluit dus én het verloop der handeling én het oogenblik der voltooiing in zich. [1])

§ 19. Met het tot nu toe behandelde meen ik ten opzichte van de „Actionsart" stelling te hebben genomen. Het spreekt

1) Delbrück (II. 14, 146, 152) wijkt met zijn benamingen van de Slavisten af: hij onderscheidt bij de simplicia „punktuelle" en „nicht punktuelle aktion" en spreekt voorts van iteratieve, kursieve en terminatieve „aktion"; bij de composita maakt hij een scheiding in „linear-perfectiv" en „punktuell-perfectiv".

van zelf, dat ik van het aangegeven standpunt uitgaande, hier en daar tegenover opvattingen van Streitberg of Wustmann kom te staan. Verscheidene punten zullen in het vervolg van mijn onderzoek ter sprake komen; hier vast de volgende, die van algemeenen aard zijn.

De benaming duratief-perfectief, die Streitberg en Wustmann geven aan die werkwoorden, welke als 't ware den overgang vormen tusschen het duratieve en het momentaan-perfectieve verbum, schijnt mij minder goed gekozen. Immers een durativum is een werkwoord, „deren handlung sich in zusammenhängenden momenten ohne bestimmte abgrenzung entwickelt" (Mourek); een perfectivum daarentegen een verbum, „deren handlung nur das quantum eines einzigen momentes umfasst" (Mourek); het eene geeft een onbepaalden duur te kennen, het andere fixeert het oogenblik van de voltooiing der handeling: hoe kan nu een werkwoord deze beide begrippen in zich sluiten, begrippen, die elkaar lijnrecht tegenover staan?.... De naam duratief-perfectief is een contradictio in terminis, iets waarop ook reeds door Mourek l.c. en Gallée (Museum III. 267) gewezen is. Trouwens Streitberg zal dit moeten beamen: op p. 141 toch leert hij, dat „momentanbedeutung und dauer einander ausschlieszen" en op p. 75 vinden we evenzoo: „Die handlung des perfectiven verbums enthält den nebenbegriff der vollendung. Diese vollendung aber ist ein rein momentaner act, der jede continuierlich fortlaufende entwickelung ausschliesst." Overigens hangt deze valsche benaming samen met

---

Zijn terminologie dekt zich ongeveer met de door mij op het voetspoor van Mourek gebruikte, als volgt:

kursiv	:	duratief,
terminativ }	:	{ resultatief,
linear-perfektiv }		{ lineaar-perfectief (komt niet bij Mourek voor),
punktuell }	:	perfectief (scil. momentaan).
punktuell-perfektiv }		

De iteratief-categorie is in 't Germaansch niet tot ontwikkeling gekomen, blijft dus buiten beschouwing.

de minder juiste definitie, die Streitberg en Wustmann van de perfectieve „actionsart" geven. Streitberg zegt (p. 71): „Sie bezeichnet (also) die handlung des verbums nicht schlechthin in ihrem fortgang, ihrer continuität, sondern stets im hinblick auf den moment der vollendung, die erzielung des resultates"; en onderscheidt dan perfectiva momentanea, welke „den schwerpunkt einzig und allein auf den moment der vollendung, den augenblick des resultates legen, alles andere unberücksichtigt lassen"; en perfectiva durativa, welke ook „den moment der vollendung hervorheben, ihn aber in ausdrücklichen gegensatz zu der voraufgehenden dauer der handlung setzen". In de eerste plaats nu kan een perfectivum uit den aard der zaak heelemaal geen „continuität" te kennen geven en ten tweede zit het perfectieve niet daarin, dat er gewezen wordt naar 't oogenblik van den „abschluss der thätigkeit", neen, alleen wanneer dat moment als bereikt wordt voorgesteld, alleen dan kan er sprake zijn van perfectiviteit. Vandaar dan ook dat alleen het omtrent de perfectiva momentanea opgemerkte juist is, de term duratief-perfectief echter zich zelf veroordeelt. Wie zegt bovendien, dat bij elk zoogenaamd duratief-perfectief werkwoord, waar volgens de benaming eerst een onbepaalde duur aan 't moment van de voltooiing der handeling moet voorafgaan, dat oogenblik altijd zal worden bereikt? Slav. *vyhazuji*, dat Streitberg duratief-perfectief zou moeten noemen, beteekent „ik ben bezig met uitwerpen"; nu kunnen we het tijdstip, waarop alles uitgeworpen zal zijn, de voltooiing der handeling dus, wel tegemoet zien, maar het kan lang duren, eer het zoover is, terwijl ook door niets wordt uitgedrukt, dat het zoover komen moet. We doen in overeenstemming met Mourek beter het werkwoord met den naam „resultatief" te bestempelen. Zoo is ook het verbum in „ich besteige den berg" niet duratief-perfectief maar resultatief te noemen, de zin is niet zooals Streitberg (p. 120) wil, „ich führe die bewegung des steigens in der richtung nach dem gipfel hin bis zu dem augenblick fort, in dem dieser erreicht ist"; neen, men klimt wel met het doel den top te be-

reiken, of dit oogenblik echter bereikt zal worden m. a. w. of de handeling van 't klimmen ooit zal worden voltooid, is onzeker en ligt niet in 't werkwoord uitgedrukt. Vergelijken we nu in dit verband ook het verbum „ersteigen", dan blijkt, dat dit compositum het verder heeft gebracht dan „besteigen". In den zin „ich ersteige den berg" laat het namelijk lineaar-perfectieve en momentaan-perfectieve opvatting toe: hier geldt toch de opmerking van Delbrück (II. 151): „Entweder kann man sich vorstellen, dass die Handlung in ihrer Entwickelung und ausserdem der Punkt der Vollendung vorgestellt werden soll. Das wäre z. B. der Fall, wenn wir bei „erklimmen" an die Arbeit des Klimmens und dazu an den Punkt des Anlangens auf dem Gipfel denken. Oder es kann die Handlung lediglich im Punkte der Vollendung erfasst werden, so dass also bei unserem Beispiel nur der Punkt des Anlangens vorgestellt werden würde". De fout zit bij Streitberg m. i. hierin, dat hij getracht heeft de begrippen momentaan-perfectief, lineaar-perfectief en resultatief — welke laatste twee benamingen ik voor zijn duratief-perfectief in de plaats stel — onder een definitie samen te vatten, de daaronder ressorteerende verba dus als een hoofdgroep heeft beschouwd tegenover de imperfectiva. Ik kan in de resultatieve en lineaar-perfectieve werkwoorden slechts overgangsvormen zien, die samen de brug tusschen de twee „actionsarten" uitmaken. Ze behooren dus strikt genomen tot geen van beide soorten en kunnen alzoo niet straffeloos met een dezer onder dezelfde definitie gebracht worden. Hetgeen hier tegen Streitberg is aangevoerd, treft grootendeels ook Wustmann, wiens omschrijving aldus luidt (p. 1): „Perfectiv nennt man alle die Verba, deren Sinn die Erreichung eines Zieles in sich schliesst, gleichviel ob sie nur den Augenblick der Erreichung des Zieles bezeichnen (momentan-perfectiv) oder das Hinstreben auf ein Ziel bis zu dem Augenblick, wo es erreicht wird (durativ-perfectiv)." Bovendien echter dwaalt hij nog hierin, dat hij, gelijk § 14 is aangetoond, onder „Ziel" een buiten de handeling gelegen doel verstaat, terwijl het woord in dit verband

slechts betrekking mag hebben op de voltooiing der handeling qua talis.

§ 20. Wij zagen boven, dat het een bepaalde fout van Streitberg en Wustmann is geweest, dat zij een eclectische behandeling hebben verkozen. Een andere fout nu, die trouwens met deze samenhangt, is, dat Streitberg zich wel eens tot een uitspraak laat verleiden, waarvoor geen voldoende grond aanwezig is. Zoo zegt hij op p. 102: „Die angeführten beispiele haben (zwar) für die verschiedensten praepositionalcomposita perfectivbedeutung nachgewiesen, ...". Gaan we nu die voorbeelden na, en nemen we met Streitberg voor alle perfectiefbeteekenis aan, dan vinden we 36 werkwoorden, die echter meermalen voorkomen, met *ga-*, 5 met *us-*, 2 met *ana-*, 2 met *at-*, 2 met *af-*, 1 met *dis-*, 1 met *fra-*, 1 met *fair-*, 1 met *und-*, 1 met *du-*; dit zijn zijn „charakteristischen belege" en daarop bazeert hij zijn op p. 80 verkondigde stelling: „Diese sämtlichen praepositionaladverbien verleihen dem verbum bei der zusammensetzung perfective actionsart....." Dat is toch, dunkt me, op zijn minst genomen, overvragen; vooral ook, als Streitberg op p. 105 weer mededeelt, dat de Gotische verba op *-nan* imperfectieve „actionsart" hebben, hoewel van de 58 werkwoorden, die voorkomen, 48 met prefixen zijn samengesteld. Het behoeft ons reeds na deze oppervlakkige beschouwing niet te verwonderen, dat Mourek na een nauwkeurig, alle verba omvattend onderzoek alleen voor *ga-* Streitberg's ietwat apodictische bewering aanneemt, die voor de overige prefixen verwerpt. Trouwens onder het materiaal, dat Streitberg behandelt, is reeds veel, dat bij een vergelijking met den Griekschen text afwijkt, zelfs ook wat het prefix *ga-* betreft: op verschillende manieren tracht hij daarvoor een verklaring te vinden: een enkele maal neemt hij textbederf aan b.v. p. 83 voor L. 14. 35, p. 85 voor L. 10. 24, p. 87 voor Mc. 9. 35, p. 90 voor Mt. 9. 25; meermalen textverschuiving: vgl. p. 94 op Mc. 1. 45, 2. 13 en 10. 14, p. 95 op Mc. 12. 15 en II Tim. 4. 13, p. 103 op II Tim. 4. 11; soms laat hij Ulfilas streng het

origineel volgen: cf. p. 97 i. v. Mt. 27. 48 en Mc. 15. 36; dan weer wijkt deze op scherpzinnige wijze af van zijn bron: vgl. p. 86 op Mc. 4. 1, p. 87 op J. 6. 3, Mc. 10. 37, L. 19. 30 en Mc. 11. 2, p. 89 op Mc. 3. 26, p. 91 op Mc. 10. 23, p. 93 op J. 11. 11, p. 113 op L. 9. 22, p. 149 op J. 17. 25, p. 159 op L. 7. 46; een enkele maal emancipeert Ulfilas zich ook wel op min of meer afkeurenswaardige manier: cf. p. 88 i. v. Mc. 27. 11, p. 170 i. v. Mt. 27. 50 en Mc. 15. 39. Nog een groot aantal afwijkingen, vooral op 't gebied van de te verwachten regelmatige vertaling van den Griekschen indicatief aoristi door het Gotische perfectieve praeteritum (zie daarover Delbrück II. 156) zouden hier aan te halen zijn. Doch genoeg, uit een en ander blijkt voldoende, dat in het Gotisch het princiep der perfectiveering door middel van prefixen in het algemeen niet zoo diep is doorgedrongen als de wat al te dogmatisch neergeschreven stelling van Streitberg het zou doen vermoeden. Mij dunkt, dat deze bij het vele goede, dat hij geleverd heeft, in de vergefelijke fout is gevallen, dat hij, door de vele samenstellingen met *ga-*, waar de perfectiviteit boven allen twijfel verheven is, verleid, de overige plaatsen met een ietwat bevooroordeeld oog heeft beschouwd en daardoor bij het formuleeren zijner resultaten te ver is gegaan. Dat hij echter door een eclectische behandeling van de stof der critiek het werk zeer heeft verzwaard en gemaakt heeft, dat men eerst bij ernstige studie van zijn uitstekend in elkaar gezet stuk eenigszins gaat twijfelen aan de algeheele juistheid zijner beweringen, en een nieuw onderzoek noodig is geweest om de juiste waarde zijner stellingen te kunnen vaststellen, dat is een punt, waarop hij zich m. i. moeilijk zal kunnen verdedigen.

In de volgende hoofdstukken zal ik af en toe gelegenheid hebben het hier gezegde nog nader aan te toonen en voorts enkele kwesties ter sprake te brengen, waarin ik met Wustmann van meening verschil.

III. Het Prefix *ga- gi- ge-*.

§ 21. Met deze algemeene beschouwingen was ik genaderd tot het onderwerp, dat ik mij aanvankelijk had voorgesteld te behandelen: „Het onderzoek van de Oudnederfrankische en Oudsaksische taaloverblijfseelen met het oog op de beteekenis der verbaalprefixen en hun invloed op de verandering in de „actionsart" van het werkwoord". Daar mij intusschen bij de bewerking meer en meer bleek, dat een uitvoerige behandeling van alle praeverbia veel plaats zou vorderen, zeer veel tijd zou in beslag nemen, heb ik gemeend mij voorloopig tot de beschouwing van een prefix te moeten bepalen. Nu meene men niet, dat bij de behandeling de overige praeverbia geheel uit het oog zijn verloren; ik kan hier de verzekering geven, dat, voor ik aan de samenstelling van dit gedeelte begon, alle plaatsen voor alle prefixen gereed lagen en dus zoo noodig vergeleken konden worden. Het is dan ook mijn plan om achtereenvolgens ook de andere praeverbia na te gaan en de uitkomsten te zijner tijd over te leggen. Bij deze splitsing van het werk heb ik bovendien dit voor, dat ik bij elk volgend prefix gebruik zal kunnen maken van nuttige op- en aanmerkingen van belangstellenden, een voordeel, dat ik niet gering schat, omdat ik mij de groote moeilijkheden, die zich bij een onderzoek, als dit, voordoen, volstrekt niet verheel.

Dat ik als eerste gedeelte het prefix *gi-* gekozen heb, zal niemand verwonderen, die de voorgaande bladzijden heeft gelezen

Als er één prefix op Germaansch gebied perfectieve kracht heeft ontwikkeld, dan is het *ga-*, *gi-*, *ge-* geweest, terwijl van den anderen kant ook geen prefix in de samenstelling met verba zooveel van zijn materiëele beteekenis heeft ingeboet. Alle andere praeverbia hebben minder perfectieve kracht geoefend, maar ook meer van hun materiëelen inhoud bewaard. Begin ik dus met *gi-*, dan raak ik het eerst twee uitersten; wat van de andere prefixen te zeggen is, valt er tusschen in. Les extrêmes se touchent: dit gezegde vindt weer een bevestiging in de geschiedenis van het hier te behandelen praeverbium: immers er moet verband bestaan tusschen dat maximum aan perfectieven zin en dat minimum aan materiëelen inhoud. Voor ik echter op dit punt doorga, wil ik eerst een andere vraag stellen: wat weten we van de oorspronkelijke beteekenis van *gi-* en hoe heeft zich die verder ontwikkeld? Bij de beantwoording kom ik dan van zelf op het zooeven geopperde verband terug.

§ 22. Over de afkomst en de familie van dit woordje heerscht verschil van meening: verwantschap met lat. *con-*, *cum* wordt niet door alle geleerden aangenomen.

Kern (Taalk. Bijdr. I. 210) verwerpt allen etymologischen samenhang tusschen germ. *ga-*, lat. *cum*, *co-* en ind. *sa*, *sam;* alleen de overeenstemming in beteekenis acht hij volkomen. Volgens hem is *ga-* een andere uitspraak voor *ja*, skr. *ya* [1]), welks *j* b.v. in ons *jegens* zou zijn bewaard gebleven en ook in lat. *jam* zou zijn terug te vinden. Hij neemt de Indische vormen *sa*, *ka*, waarvan lat. *cum* een versterkte vorm is, en *ja* alleen als synoniemen met de beteekenis „één, eender, gelijk, samen, al"; en haalt voorbeelden aan, waaruit moet blijken dat alle drie grondvormen zich naast elkaar ontwikkeld hebben en o. a. in het Sanskriet, het Latijn en het Germaansch voortleven.

---

1) Volgens Kern en de Indische lexicografen beteekent *ya* „vereeniging", vgl. skr. *yam*, *upa-yam*, gr. *γαμεῖν*; skr. *yacch*, *upa-yacch;* skr. *yama*, lat. *geminus;* skr. *yădamāna*, √ *yăd*.

Scherer (Zur Geschichte etc. 406) verklaart *ga-* en *com-* uit skr. *sākám* en neemt dan aan, dat „ein tönender Laut vor der Gutturalis abgefallen".

Kluge (Etym. W.) zegt: „Verwandtschaft des Präfixes mit lat. *con-*, *cum* ist wahrscheinlich".

Franck (Etym. W.) beweert: „Verwantschap aan lat. *con-* is niet zeker".

Delbrück verklaart (I. 765) „*Ga-* wird zweifelnd mit lat. *com-* zusammengestellt. Es wird darüber bei dem Abschnitt über die perfectiven Verba zu handeln sein." In het in 1897 verschenen 2e deel, waarin hij over de perfectiva handelt, wordt de etymologie van *ga-* evenwel niet aangeroerd.

Johan Schmidt (Voc. II. 364) stelt *ga-* = *co(m-)* en geeft nog andere voorbeelden van analoge consonantenverschuiving; hij neemt dus met Bopp, Grimm en Schleicher aan, dat voorgerm. *k*, *t*, *p* ook in „anlaut" sporadisch in *g*, *d*, *b* zijn overgegaan, zonder evenwel den grond van het verschijnsel aan te wijzen. Daar echter, zooals Bugge opmerkt „die neueste sprachforschung der annahme unerklärter sporadischer lautbehandlung überhaupt abgeneigt ist", moest naar een verklaring worden omgezien. Deze nu heeft laatstgenoemde geleerde trachten te geven in zijn „Etymologische Studien über Germanische Lautverschiebung" (P. B. B. 12 en 13). Zeer merkwaardig is het resultaat, waartoe hij komt.

§ 13. Verner heeft (K. Z 23. 97.) uitdrukkelijk gezegd, dat germ. *g*, *d*, *b* uit idg. *k*, *t*, *p* „nur im inlaute" voorkomen. Curtius, Fick, Kluge en Brugmann hebben die meening gedeeld. Nu tracht Bugge l. c. aan te toonen, dat ook „im germanischen anlaute *g*, *d*, *b* unter gewissen bedingungen durch vermittelung von *h* (d. i. *χ*), *þ*, *f* aus vorgerm. *k*, *t*, *p* entstanden sind, und dass diese verschiebungen älter sind als das eintreten der gebundenen, speciell germanischen betonung." Ofschoon Bugge's verklaring van die bijzondere verschuiving niet voor alle woorden, die hij behandelt, dezelfde is, berust ze toch steeds evenals de wet van Verner op het oorspronkelijk verplaatsbaar accent. Hier

zullen we nu alleen nagaan, wat Bugge in het midden brengt ter opheldering van ons prefix.

Het was bekend en door tal van voorbeelden gestaafd, dat germ. *h*, *þ*, *f* ontstaan zijn uit idg. *k*, *t*, *p*, aan het begin van oorspronkelijk meerlettergrepige woordvormen, wanneer de eerste vocaal van 't woord den klemtoon had: nhd. *hanf:* gr. κάνναβις, got. *þreis:* ind. *tráyas*, got *fimf:* gr. πέντε. Ook wisten we, dat germ. *h*, *þ*, *f* zijn voortgekomen uit idg. *k*, *t*, *p*, aan het begin van oorspronkelijk meerlettergrepige woordvormen, wanneer de tweede syllabe het accent had: got. *haidus:* ind. *kētú-s*, got. *þridja:* ind. *tṛtī'ya-s*, got. *fadar:* gr. πατήρ.

Welke verschuiving echter idg. *k*, *t*, *p* aan het begin van een woord ondergaan had, wanneer de klemtoon oorspronkelijk op de derde lettergreep of nog verder naar achteren lag, was nog niet voldoende opgehelderd. Door een zeer scherpzinnige redeneering nu, gegrond op een aantal waarnemingen, is Bugge er toe gekomen voor dat geval den volgenden regel op te stellen: „Die vorgermanischen anlautenden explosivae *k*, *t*, *p* giengen in der ersten periode des germanischen überall in *h* (d. h. χ), *þ*, *f* über. Allein wo der hauptton (acut oder circumflex) bei der freien betonung auf der dritten silbe oder weiter nach vorn (d. h. dem wortende näher) lag, wurden die anlautenden *h* (d. h. χ), *þ*, *f*, in der zweiten periode des germanischen weiter zu den stimmhaften spiranten *ʒ*, *ð*, *ƀ* verschoben. Die stimmhaften spiranten *ʒ*, *ð*, *ƀ* giengen später meistens in die explosivlaute *g*, *d*, *b* über". Het feit, dat deze regel allengs zijn geldigheid verloor, d. w. z. door analogiewerking werd verkracht, zoodat er nog slechts sporen van over zijn, behoeft ons niet te bevreemden. „In der Sprache ist alles im Flusse", zegt Paul. En welke taalwet, voor een bepaalde periode opgesteld, heeft in die periode zelf, laat staan later, ongestoord geheerscht? Indien zoo iets mogelijk ware, zouden we de bekende woorden van Wilhelm von Humboldt, dat de taal niet een ἔργον maar een ἐνέργεια is, moeten omkeeren. Neen, de theorie, door Schleicher voor 't eerst uit-

gesproken en later door toedoen vooral van Scherer en Leskien algemeen gehuldigd, geldt ook hier: „die äussere Gestalt des jedesmaligen Sprachzustandes wird einestheils durch ausnahmslos wirkende Lautgesetze, andererseits durch die Kraft der Analogie herbeigeführt".

Door toepassing nu van zijn regel en zoo noodig gebruikmaking van analogiewerking vindt Bugge etymologische verwantschap o. a. tusschen got. *gabei* en lat. *copia;* mhd. *bet-*, mnl. *bed-* en gr. *πετα*, enz..

Nu spreekt het van zelf, wanneer we deze wet van Bugge beschouwen in verband met de beide eerstgenoemde „anlautsgesetze", dat bij woorden van een zelfden stam maar met verschillend accent, zoo dat b.v. bij het eene de klemtoon oorspronkelijk op de eerste of tweede, bij het andere op de derde of een volgende syllabe viel, we een zoogenaamden „grammatischen wechsel" mogen verwachten „im anlaut". Zoo verklaart Bugge nu o. a. hd. *blachfeld* naast *flach*, onr. *gnit* naast ags. *hnitu.*

§ 24. De Noorsche geleerde heeft door zijn hoogst merkwaardig onderzoek op zijn minst genomen zeer waarschijnlijk gemaakt, dat verschillende met *g*, *d*, *b* aanvangende praeposities b. v. *ga*, *du*, *bed* in proklitische stelling uit Indogermaansche vormen met *k*, *t*, *p* zijn ontstaan en vervolgens door associatie hun gebied hebben uitgebreid. Dat deze ontdekking voor de etymologie van groot belang is, behoeft nauwelijks gezegd. Dat ons prefix er zijn verklaring door vindt, is duidelijk. Immers in een massa Germaansche met *ga-* samengestelde werkwoordelijke vormen viel het accent oorspronkelijk op de derde lettergreep, zoo b.v. in het praeteritum indicativi en conjunctivi vgl. got. *gaman* uit voorgerm. **komemóne*, **kommemóne;* in alle zwakke praesensvormen b.v. *gahabáiþ*, *gabranníþ* enz.; bij die alle moest dus *g* klankwettelijk ontstaan. Er moet alzoo een tijd geweest zijn, dat vormen met *g* en *h* naast elkaar bestonden en bij den bekenden „struggle for life", die het noodzakelijk gevolg was, hebben de *g*-vormen die met *h* geheel verdrongen.

Die theorie van Bugge [1]) schijnt mij wel aannemelijk toe, en dat de *h*-vorm ook nog sporen heeft achtergelaten en juist in zoogenaamde geisoleerde vormen, is m. i. een bewijs te meer voor zijn stelling. Die oorspronkelijke vorm met *h*, welke J. Grimm reeds in *ham-edii* (conjuratores) en enkele andere oude woorden meende te herkennen en die volgens Graff (Sprachschatz 4. 10) ook in de Pariser en Reichenauer glossen voorkomt, ziet Bugge en met hem Osthoff (P. B. B. 13. 425) in het got. *hansa*, ags. *hōs*, ohd. *hansa* „cohors, schaar", zwe.-de. *hos* „te zamen met, bij" (vgl. fin. *kansa* „populus, societas" en *kanssa* „cum"): in dit woord vinden zij beiden als eerste lid het idg. **kom-*, al wijken ze in de verklaring van het tweede lid af. Evenzoo ziet Osthoff in het got. *handugs* ons prefix in zijn oudsten vorm: het tweede lid is volgens hem een nomen agentis van den wortel van got. *daug*, *dugan*; het eerste het germ. *han- ham-*, idg. **kom-*, lat. *com- cum*, terwijl dit prefix hier alleen intensieve kracht vertoont, zooals we die ook opmerken in een aantal Latijnsche woorden als *concavus*, *constans*, *compos* en bij het germ. *ga-* b.v. in ahd. *gisunt*, *giwisso* enz.

§ 25. De door al het bovenstaande zeer waarschijnlijk gemaakte formeele verwantschap tusschen germ. *ga-* en lat. *co-* wordt gesteund door een sterke en veel voorkomende overeenstemming in beteekenis zoowel in composita met nomina als in samenstellingen met verba. Men vergelijke o. a.

got. *gamains* : lat *communis* [2])

---

1) Men vergelijke er mee de interessante opmerking, die Behaghel maakt (Germ. 23. 292) aan het slot van een beschouwing over „Die neuhochdeutschen Zwillingswörter": „'Er steht bei dem Hause' hiesz einmal, abgesehen von den Wortformen, 'huse bi standit', wobei *bi* enklitisch oder proklitisch war. Betrachtet man nun die Sache vom Standpunkt der 'phonétique syntactique', so ergibt sich, dasz der Anlaut des Adverbs einmal unter dem Einflusz des Verner'-schen Gesetzes gestanden hat. Wir erhalten somit die Möglichkeit, germ. *bi* mit skr. *pi* zu vermitteln, und in ähnlicher Weise läszt sich nunmehr germ. *ga* mit lat. *co* in Verbindung bringen."

2) Soms stemmen beide leden van het compositum.

got.	*garazna*	:	lat. *confinis*
got.	*gasinþja*	:	lat. *conviator*
ohd.	*gifatero*	:	lat. *compater*
ohd.	*gihel*	:	lat. *consonus*
ohd.	*gihlozzo*	:	lat. *consors*
ags.	*gemeder*	:	lat. *commater*
ags.	*gedryhta*	:	lat. *commilito*
ags.	*gebedda*	:	lat. *conjunx*
os.	*gibroðar*	:	lat. *confrater*
os.	*gibenkeo*	:	lat. *consors sedis*
os.	*gisedlio*	:	lat. *consessor*
ondfr.	*gelendo*	:	lat. *compatriota*

got.	*gaman*	:	lat. *commemini*
got.	*gadeigan*	:	lat. *confingo*
got.	*gaqiman*	:	lat. *convenio*
got.	*gabrikan*	:	lat. *confringo*
got.	*gabairan*	:	lat. *confero*
got.	*gateihan*	:	lat. *conduco*
got.	*gaþahan*	:	lat. *conticeo*
ohd.	*gihaltan*	:	lat *conservare*
ohd.	*giniozzan*	:	lat. *consumere*
ohd.	*girinnan*	:	lat. *coagulari*
ohd.	*gihellan*	:	lat. *consonare*
ohd.	*gifriosan*	:	lat. *congelare*
ags.	*gebannan*	:	lat. *convocare*
ags.	*gebrecan*	:	lat. *confringere*
ags.	*gefegan*	:	lat. *conjungere*
ags.	*geliman*	:	lat. *conglutinare*
ags.	*geflitan*	:	lat. *contendere*
os.	*gibergan*	:	lat. *conservare*
os.	*girinnan*	:	lat. *coire*
os.	*gitimbrian*	:	lat. *construere*
os.	*gibreƀian*	:	lat. *conscribere*

os.	*gieggian*	:	lat. *complanare*
ondfr.	*gefestan*	:	lat. *confirmare*
ondfr.	*gefuogan*	:	lat. *conjungere*
ondfr.	*gequahlian*	:	lat. *coagulari*
ondfr.	*gewaltan*	:	lat. *coagulari*, *convolvere*.

§ 26. Al deze voorbeelden spreken voor zich zelf. Wanneer men nu echter niettegenstaande dit alles, vooralsnog tegenover het resultaat van Bugge's onderzoekingen sceptisch blijft staan, men zal moeten toegeven dat, hoe het ook met de Indogermaansche familie van ons woordje gesteld zij, we voor het Oergermaansch althans de concrete beteekenis „samen" met zekerheid kunnen vaststellen. Wanneer we namelijk zien

1. dat het Gotisch kan wijzen
   a. op persoonsnamen als: *gahlaiba*, *gadaila*, *gasinþja*, *gawaurstwa*, *gajuka*, *gaarbja*, *gabaurgja*, *galaista*, *galeika*, *garazna;*
   b. op collectiva als: *gaskohi*, *gawaurdi*, *gawaurki*, *garuni*, *gajuk*, *gabaur;*
   c. op verba als: *gahaitan:* gr. συνκαλεῖσθαι, *galisan:* gr. συνάγειν, *garinnan*: gr. συνέρχεσθαι, *galaþon:* gr. συγκαλεῖν, *gaqiþan sis*: gr. συντίθεσθαι, *ganiman:* gr. συλλαμβάνειν, *gagaggan:* gr. συνέρχεσθαι, *gaqiman:* gr. συμπορεύεσθαι, *gagahaftjan:* gr. συμβιβάζειν;
2. dat het Oudhoogduitsch dezelfde woordvormen bevat, als:
   a. *gifatero*, *gisello*, *gisindo*, *giteilo*, *giferto*, *gistallo*, *gimahalo*, *ganerbo*, *gibur*, *gihlozzo*, *gilanto*, *ginozzo*, *gisezzo*, *gisibba*, *gimarcho*, *girato*, *gimazzo;*
   b. *gistirni*, *gisidili*, *giedili*, *gibeini*, *giknihti*, *gisindi*, *gibirgi*, *gihrusti*, *githigani*, *giwafani*, *giwati*, *gisteini*, *gifugili;*
   c. *girinnan*, *gifriosan*, *gihellan*, *giniozzan*, *gihaltan*, *gibintan*, *gieinon*, *giheftan*, *giladon*, *gilesan*, *giliman*, *gimahalen*, *gifuagen;*

3. dat in het Angelsaksisch deze categorieën evenzeer worden teruggevonden, vgl.
   a. *gefader*, *gemeder*, *gebroðor*, *gesweostor*, *gebedda*, *gebur*, *gedryhta*, *gefera*, *gehlyta*, *genefa*, *gereca*, *gesaca*, *gesið*, *geruna*, *gebeor*, *geleod*, *gelonda*, *gemaca*, *gefa*, *gefynd*, *gefrynd;*
   b. *gesceot*, *gesið*, *gewrit*, *getimbre*, *gewæde*, *gescy*, *getyme*, *gefilde*, *geryne*, *gewyrde*, *gefylce*, *gehæge*, *gemen*;
   c. *gebannan*, *gebindan*, *gebrecan*, *gebrucan*, *gebuan*, *gecampian*, *gecweðan*, *gedihtan*, *geefnian*, *gefegan*, *gehæftan*, *geheawan*, *gerinnan*, *geheapian;*
4. dat het Oudsaksisch deze groepen vertoont, vgl.
   a. *gisunfader*, *gibroðar*, *giswester*, *gibeddeo*, *gibenkeo*, *gisið*, *gibur*, *giwito*, *ginot*, *gisellio*, *gislapo*, *gisedlio*, *gigado*, *(g)itwisan;*
   b. *gibirgi*, *gigarwi*, *giroði*, *giruni*, *gisiði*, *giskohi*, *giwadi*, *giwapni*, *giwirki*, *gistriuni*, *gipapi*, *giscot*, *githigini*, *giscrif*, *gibund*, *giwapnithi*, *gisustrithi;*
   c. *gibindan*, *gibrakon*, *gifastnon*, *gihaldan*, *giheftian*, *gilesan*, *gimakon*, *girihan*, *giriman*, *giswetian*, *gitellian*, *giwritan*, *giwirkian*, *girinnan*, *gitimbrian;*
5. dat in het Oudnederfrankisch deze formaties worden aangetroffen, vgl.
   a. *gelendo;*
   b. *gewidere*, *gewepene*, *getheke*, *gescuoe*, *gescot*, *girouvi*, *gewede*, *getelt*, *gimerki;*
   c. *gefestan*, *gefuogan*, *gequahlian*, *getimbran*, *gewaltan.*
6. dat het Oudfriesch, al is onze partikel daar vroeg in vorm en beteekenis verzwakt en gedeeltelijk verloren gegaan, nog nomina bewaard heeft als:
   gilik, *gemene*, *gewed;*
7. dat het Oudnoorsch, waar ons voorvoegsel tengevolge van de syncopeering van de prefixvocaal óf geheel wegviel óf met het grondwoord samensmolt, nog bahuvrihi bevat als [1]):

1) Vgl. Wadstein Idg. F. 5. 26, 23 en 29.

granne n. *rann* vgl. got. *garazna* n. *razn*,
glikr n. *likr* vgl. got. *galeiks* n. *leik*,
gaukr vgl. got. *gajuka;*

dan staat het vast, dat in het Oergermaansch het prefix *ga-* althans gediend heeft om een vereeniging uit te drukken; en waar dat sociatiefbegrip juist het eenige is, dat in de oudste taaloverblijfselen van alle Germaansche dialecten is terug te vinden, en waar we vervolgens die beteekenis in de heele verdere ontwikkeling der verschillende taaltakken, voor zoover het prefix niet klankwettelijk is weggevallen, voortdurend het best bewaard zien, althans bij de nomina tot op den modernen tijd toe [1]),

1) Wel is het aantal vertegenwoordigers der persoonlijke concreta steeds kleiner geworden, dat der verba zelfs zoo goed als uitgestorven, maar hier staat weer tegenover dat het collectiefbegrip zich heeft uitgebreid. Volgens Grimm (II. 737) is het getal der persoonsnamen met *ge-* in het Middelhoogduitsch al sterk verminderd: we kunnen nog wijzen op: *gebruoder, geswester, gevatere, gebur, genanne, geselle, gespil, gestrite, geferte, gesippe, genoz, gemazze, gegate, gemahele, geërbe;* in het Nieuwhoogduitsch vindt men nog slechts: *gevatter, gebrüder, geschwister, gebauer, gefährte, generbe, gemahl, geselle, gespiele.* In het Middelnederduitsch treft men nog aan: *gevadder, geborger, gebur, geërve, genanne, gegade, genot, geselle, gespan, geverde.* Uit het Middelnederlandsch zijn nog aan te halen: *gevadere, gebroeder, gesuster, geswager (gesweer), geneven, genichten, gemage, gevriende, geviande, gelieve, gevee, gelande, geërve, gebuur, gegade, gelude, gelike, genanne, genoot, geselle, gesinde, gespan, gespele, geverde;* in het Nieuwnederlandsch komen nog slechts geregeld voor: *gebroeders, gezusters, gelieven, ingeland, gespeel, gemaal, genoot, gebuur.*

Van verbale vormen, waarin de oorspronkelijke beteekenis van *ge-* nog min of meer zichtbaar is, kan ik slechts wijzen op: mhd. *gebrechen, gevriesen, geheften, gehellen, gerinnen, gelimen, gevliezen, gewerben, gestan* (als rechtsterm); nhd. *gerinnen, gefrieren, gestehen* (als rechtsterm); mnd. *geholden, gevestenen, getellen;* mnl. *gelesen, gegaderen, gerinnen, gespannen, getassen, getellen, getreden, gevesten, gevoegen, gestaen* (enen des); nnl. *gerinnen* (in *geronnen bloed).*

Dat echter het prefix wat betreft de collectiefbeteekenis nieuwe levenskracht heeft gekregen, blijkt uit de vele voorbeelden, die Grimm (II. 738) uit het Middelhoogduitsch aanhaalt: *gebende, gebirge, gedigene, gevügele, geræte, gesinde* etc., en vooral uit het feit, dat het Nieuwhoogduitsch nog rijker is aan woor-

daar mogen we veronderstellen, dat het begrip „vereeniging" de meest oorspronkelijke, de meest krachtige beteekenis van ons prefix moet zijn geweest en hebben we voldoende recht om te trachten de andere beteekenissen, die we er in opmerken, uit die eerste te verklaren. Voor hen, die in de verwantschap met het Latijnsche prefix gelooven, is zelfs geen twijfel mogelijk: zij kunnen het sociatiefbegrip nog tot een ouder tijdperk dan het Oergermaansch opvoeren: men denke aan de beteekenis van de in dat geval bestaande familieleden van *ga:* lat. *co(m)*, gr. *κοινός* en *καί*, alle uit idg. *ka*.

§ 27. Aan het begrip „samen" sluit zich onmiddellijk aan dat van „zijnde met, voorzien van, hebbende": vgl. got. *gaguds*, *gaskohs*, *gawamms*, *gawaurts*, *gawiljis*, *galeiks*; in het Oudnoorsch kan hier misschien gewezen worden op *gamall* (zie noot volgende blz.), en volgens Elis Wadstein (Idg. F. 5. 1) op *geirr* (ohd. *ger*, ags. *ȝar*), welken vorm hij verklaart uit **ȝa-aiz-* of **ȝa-ĭz-*: resp. „van metaal" of „van ijzer voorzien" en op *gæra* uit **ȝa-hāriōn*: „met haren voorzien"; ohd *giherz*, *gibart*, *gifedar*, *gifaro*, *giloub*, *gifahs*, *gimal*, *giot;* ags. *geheort*, *gefeax*, *gebyrd*, *gecelf*, *gehyd*, *gemod*, *gehleow*, *gedeaw*, *geseaw*, *gefearh;* in het Oudsaksisch heb ik geen voorbeelden van deze formatie ontmoet; in het Oudnederfrankisch evenmin; ook uit het Oudfriesch is mij geen voorbeeld bekend; mhd. *gehar*, *gebart*, *gehorn*, *geherze*, *gesnabel*, *geveder*, *gelip*, *gehant*, *gevriunt*, *gezan*, *geman;* mnd. *geswert*, *gewapen*, misschien ook *gebladen;* mnl. *gewapen*, *gehaer*, *gegelt*, *gegod*, *gehant*, *gebaert*, *gehert*, *gehoet*, *gehovet*, *gehuut*, *ge-*

---

den, die tot deze categorie behooren: *gebilde, gebüsch, gefäsz, gefieder, gebein, gestein* etc. Ook het Middelnederduitsch levert er een groot aantal op: o. a. *gewapen, geholt, gebende, gewede, gebente, gebomte, gebofte, gedermete;* evenzoo het Middelnederlandsch, vgl. *gesmide, gescer, gediet, gecrude, gebeen* n. *gebeente*, *geberge* n. *geberchte*, *gestene* n. *gesteente, geseilte, gewormte, gesternte;* terwijl ook in het Nieuwnederlandsch het prefix in deze beteekenis productief is: cf. *gepeupel, gespuis, gedierte, gevogelte, gebeente, gebergte, geboomte, gesteente* etc..

crone, *gemoet*, *gemont*, *gestert*, *geswert*, *getant*, *gevoet*. Allengs schijnt deze wijze van woordvorming in onbruik geraakt en in de jongere taal is zij geheel vervangen door die, welke behalve de voorvoeging van *ge-*, achter het grondwoord nog den uitgang van het zwakke verleden deelwoord verlangt, vgl. b.v. nhd. *geschuht*, *gefiedert*, *gehörnt*, *geschnäbelt*, nnl. *gelaarsd*, *gespoord*, *gebrild*, *breedgetakt;* gedeeltelijk behooren hiertoe ook, met wegval van *ge-*, eng. *helmed*, *horned*, *feathered* e.d., waarvan enkele zooals de drie genoemde op Angelsaksische vormen met *ge-* teruggaan, hoewel de meeste naar analogie zullen zijn gevormd. Dat namelijk deze tweede soort bahuvrihi ook reeds in de oudere taal voorkomt, bewijzen vormen als: ohd. *giisarnit*, *gedruhot*, *gefetahot*, *gefedelgoldot*, *gepurperot*, *gihelmit*, *gefideret*, *gestirnot*, *getopfot;* ags. *gewifod*, *gewintred*, *geætred*, *geæðed*, *gebilod*, *gefiðerhamod*, *gehused*, *gehylmd*, *gehyrned*, *gesperod;* os. *gialdarod*, *gistriunid* 1), *giburdid*, *ginestilod*, *giplumot* (St. P. gl.), analogie-vormen zijn misschien *gigamalod* 2), *giherod*, *gifrodod*, *giarmod*, *gihavid;* voor het Oudnederfrankisch ontbreken voorbeelden; Oudfriesche zijn mij niet be-

---

1) *Gistriunid* kan ook van het collectivum *gistriuni* zijn afgeleid. In 't algemeen valt bovendien bij dit soort vormen op te merken, dat ze ook wel bij denominatieve verba simplicia of composita kunnen behooren. Wat dit woord betreft, lette men b.v. op ohd. *striunan*, ags. *streonan*. Een beslissende uitspraak is in de meeste gevallen wegens gebrek aan bewijsplaatsen niet mogelijk.

2) Merkwaardig is deze Oudsaksische vorm, vergeleken met het Oudnoorsche *gamall*, indien we althans met Noreen (§ 131) en Kluge (K. Z. 26. 70) mogen aannemen, dat dit woord van *mál* „tijd" gevormd is. In dat geval hebben we hier met het prefix *ga-* „voorzien van" te doen en beteekent *gamall* „voorzien van leeftijd" d. i. „oud"; in het Oudsaksisch heeft men dan in den vorm *gamal* het prefix niet meer gevoeld, misschien wel, doordien deze samenstelling het accent op het prefix had, een bijzonderheid, die het slechts met zeer enkele *ga*-composita gemeen heeft (Kluge l. c. en Grimm Wört. IV. 1604), en voor het dus ontstane nieuwe grondwoord heeft men nog eens het praeverbium geplaatst. Intusschen pleit het Middelnederlandsche *gaem* in *nachtgaem* (Gallée P. B. B. 12. 562) tegen deze etymologie en voor die van Wadstein, welke geleerde onr. *gamall* verklaart uit **ʒa-ham-*, en het o. a. met ohd. *hamal* „verstümmelt" laat samenhangen. Zie Idg. F. 5. 12.

kend; mhd. *geadert*, *geharet*, *gehundet*, *gehürnet*, *gelandet*, *gemaget*, *genaset*, *georset*, *gevidert*, *gehuset*, *gejaret*, *getaget*, *gelidet*; mnd. *geangelt*, *gehudet*, *gelisted*, *gelovert*, *gemaget*, *geschillet*, *gesteret*; mnl. *geaenscijnt*, *gebect*, *gebinaemt*, *gebloemt*, *gedaket*, *gedornet*, *gehaert*, *gehertet*, *gedaget*, *gejaert*, *gebalct*, *geërvet*, *gehornet*, *gehuset*, *geclauwet*, *gelandet*, *geleerst*, *gelovert*, *gemaent*, *georst*, *gepaert*, *geroct*, *geplumet*. Klaarblijkelijk is deze tweede categorie ontstaan in navolging van participia praeteriti van denominatieve verba als got. *gasigljan*, *gahamon*, *gapaidon*, *gabeistjan*, ags. *gefiðerian*, *gefeðeran*, *gebridlian*, *gefeterian*, *gewæpnian*, *gemannian*, *gelendan*, waar het prefix evenzeer „voorzien van" uitdrukt; vervolgens heeft ze dan allengs de eerste en oudere categorie geheel verdrongen.

§ 28. Naast die beteekenis „samen met, vereeniging", kon dat, wat door vereeniging ontstaat of er toe voert, nam. „kracht" op den voorgrond treden en zoo de intensieve zin zich ontwikkelen. Men vergelijke hier, hetgeen bij andere prefixen in andere talen valt op te merken. Zoo zegt Delbrück (S. F. V. 459) wat het Oudindisch betreft, omtrent *pári*: „Man kann 'herum' auch gebrauchen, wenn man den Nachdruck auf die vollständige Umfassung eines Gegenstandes, die vollständige Vollbringung einer Handlung legt. So kann man *pári* allenfalls mit 'vollständig, ganz' übersetzen und ihm mithin einen verstärkenden Sinn zuschreiben, so in der Verbindung mit *vand* 'loben, rühmen, preisen'; mit *jñā* 'erkennen, genau wissen'; mit *vid* 'genau wissen'." Men lette in dit verband ook op woorden als gr. περικρατέω, περιπλήθω, περιπίμπλημι, περιβάλλω; als lat. *percrepo*, *perdoleo*, *perfruor*, *perterreo*. Op pag. 466 heet het met het oog op *vi*: „Bisweilen geht aus dem Begriff 'auseinander' der der Verbreitung über einen Raum oder des Durchdringens hervor so dass man *ví* 'durch und durch' übersetzen kann. Man sagt dan, es drücke eine Verstärkung des Verbalbegriffes aus." En op p. 467 zegt hij van *sám*, dat het ook dient om te kennen te geven een „Einwirkung auf den Gegenstand der Handlung, z. B. *sám-pish* 'zusammendrücken'"; en in dat geval, „steht *sám* nicht selten

so, dass wir es nur als Verstärkung der Verbalbedeutung empfinden": zoo b.v. *sám-yuj* „samenbrengen, vereenigen", *sám-nah* „samenbinden, vastbinden". Ook bij de nomina vertoont zich die versterkende zin: vgl. oi. *paridurbala* „zeer zwak", *paricapala* „zeer bewegelijk", *paridīna* „zeer bedroefd", gr. περιμήκης, περικαλλής, περίμετρος, lat. *permagnus, permulti, pereloquens;* oi. *vicarshaṇi* „zeer levendig"; oi. *sambuddha* „zeer wijs", *samçushka* „zeer dor", *sambahula* „zeer veel"; oi. *pratanu* „zeer fijn"; gr. συμπλήρης, σύνολος, σύνοξυς; enz.. Merkwaardig is verder hetgeen Delbrück (II. 147) omtrent het Latijnsche *com* opmerkt: „*Com* verbindet sich oft mit Verben, welche an sich schon den Gedanken der Vereinigung enthalten, so dass also diese Vorstellung durch die Hinzufügung der Präposition noch gestärkt wird, z. B. *conjungo* 'zusammenknüpfen, verbinden'"; en dan: „Öfter wird in dem *com* nur die Verstärkung empfunden, z. B. *comploro* 'laut wehklagen, laut beklagen'". Dit laatste is ook het geval in een aantal nomina als: *complures*, *compar*, *condignus*, *contumax*, *consuetus*.

Een en ander maakt de meening, dat ook ons prefix ten gevolge van zijn materiëelen zin allengs intensiefbeteekenis heeft ontwikkeld, zeer waarschijnlijk. Die versterkende kracht kunnen we ons b.v. ontstaan denken in verba als got. *gabindan*, ohd. *gifriosan*, ags. *gehæftan*, waar uit de beteekenis „samen" die van „vast" geboren wordt en dus als van zelf op het krachtige der handeling wordt gewezen; in werkwoorden als got. *gamaitan*, ohd *gibrechan*, ags. *geheawan*, waar het begrip „samen" zich tot dat van „stuk (hd. zer)" ontwikkelt, waarbij onwillekeurig ook het intensieve der handeling in het oog valt. Die versterkende kracht van het prefix moeten we, dunkt mij, ook wel aannemen in vormen als got. [1]) *gahails* n. *hails*, *garaihts* n. *raihts;* ohd. *giwisso*

1) Wadstein l. c. vindt ze ook in Noorsche vormen verscholen, b. v. in *glymia* uit **ȝa-hl-* „einen starken Laut oder Klang von sich geben", in *gryfelega* uit **ȝa-hr-* „fürchterlich, schrecklich" e. a..

n. *wisso*, *giheil* n. *heil*, *giwari* n. *wari*, *gitriulicho* n. *triulicho*, *gibosi* n. *bósi*, *giswar* n. *swar;* ags. *gesund* n. *sund*, *gewiss* n. *wiss*, *gehal* n. *hal*, *getrywe* n. *trywe;* os. *gitriwi* n. *triwi*, *giwari* n. *war*, *giwittig* n. *wittig*, *gigar* n. *garu*, *gewisso* n. *wis;* ondfr. *gerehto* n. *rehto*, *giwari* n. *war-;* immers „die Principien der Sprachgeschichte verbieten es von jeher vollkommen gleichwertiges in einer Sprache anzunehmen" (Lenz p. 7), en wat zou de beteekenis van het prefix hier anders kunnen zijn dan die van een versterking van het grondbegrip? een beteekenis trouwens, die zich onmiddellijk uit de oorspronkelijke laat afleiden. Zeer zeker is allengs die intensieve kracht verminderd, en het prefix in beteekenis zoozeer verzwakt, dat in een aantal composita het begrip van het grondwoord slechts een geringe of volstrekt geen wijziging meer vertoont; maar toch zou ik dat versterkend *ge-* nog wel willen vinden in woorden als: mhd. *getühtec*, *gederbe*, *gegar*, *geheil*, *gesamen*, *gestrac*, *gestrenge*, *gevrum*, *geguot*, *geruhig*, *genau*, *geriche;* mnd. *gehel*, *gehold*, *gerasch*, *gehure*, *gelef;* mnl. *gedicke*, *gedichte*, *geduchtig*, *gegar*, *geherde*, *gehoude*, *gerasch*, *gevest*, *gehier*, *gebose*, *geheilich* [1]). Intusschen simplex en compositum naderen elkaar hoe langer hoe meer: ze vallen samen en het gevolg is, dat óf een van beide in onbruik geraakt óf de taal een nieuw onderscheid schept. Wanneer we b.v. het Nederlandsch *geheel* en *heel* vergelijken, dan is er geen verschil meer waar te nemen, dat op de beteekenis van het prefix berust; maar het spraakgebruik heeft daar, waar de beide woorden voor elkaar gebruikt kunnen worden, op den vorm *geheel* een deftiger stempel gedrukt, terwijl het van den anderen kant ook gevallen heeft geschapen, waar de beide vormen heelemaal niet promiscue kunnen worden aangewend, b.v. dat's een heele som; hij ging heel stilletjes weg e. d..

1) Waarschijnlijk hebben we het ook nog wel te zien in woorden uit de tegenwoordige taal als nhd. *gebrüll*, *geheul*, *gemurmel*, *gebettel*, *gepolter*, nnl. *geloop*, *geloei*, *geklapper*, *geknabbel*, *geklater*, waar het prefix toch „eine Verlängerung, Verstärkung oder Vervielfältigung der Handlung" schijnt uit te drukken (Grimm Wört. IV. 1617).

Te verwonderen behoeft ons overigens bedoelde verzwakking allerminst, want iets, dat voortdurend ter versterking gebruikt wordt, verliest ten slotte zijn kracht en wel ten gevolge van een andere kracht, die der gewoonte Zoo moet b.v. ons Nederlandsch adverbium *zeer* in de opvatting van een aantal personen door het aanhoudend gebruik in beteekenis verzwakt zijn, anders zouden geen nieuwe bijwoorden van graad als *vreeselijk*, *verbazend*, *verschrikkelijk* e. d. kunnen indringen. Een sprekend voorbeeld van de algeheele verzwakking van een prefix vinden we trouwens reeds in het Gotisch: men denke aan de vormen *duatgaggan*, *duatsniwan*, *duatrinnan* en aan het gebruik van *atgaggan* met *du*, waar *at* zijn oorspronkelijk locale beteekenis geheel schijnt te hebben ingeboet en *du* is te hulp geroepen om „de beweging ergens heen" uit te drukken.

§ 29. Een groot aantal voorbeelden van een meer of min verzwakt *ge-* zijn uit de verschillende dialecten aan te halen, zoowel bij de nomina als bij de verba. Bij deze laatste categorie is het evenwel moeilijk na te gaan, of we met een verzwakt concreet of intensief *ge-* te doen hebben, dan wel met een in verval geraakt perfectief *ge-*; dit bezwaar geldt evenzeer voor een groot aantal naamwoorden, die van sterke verbaalvormen zijn afgeleid; en daar bij de nomina, welke niet van een werkwoordelijken stam zijn gevormd, ook de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat eenige bloot naar analogie van verwante zwakke werkwoorden met *ge-* het prefix hebben aangenomen, en in hoeverre dit het geval kan zijn, niet is op te lossen, heb ik het raadzaam geacht geen scheiding te maken, maar de voorbeelden, waaruit de verzwakking van het concrete, intensieve en perfectieve *ge-* blijkt, gezamenlijk te behandelen. Trouwens, zoodra bij de verschillende categorieën de beteekenis van het prefix te niet ging, moesten ze noodzakelijk samenvallen, voorzoover althans, gelijk bij een aantal werkwoordelijke vormen het geval was, het perfectieve *ge-* niet tegelijk met het verlies van zijn beteekenis een nieuwe functie kreeg.

Voor we evenwel ons prefix in zijn verzwakking volgen, moet eerst over zijn perfectiveerenden invloed worden gesproken en dient ook een enkel woord gezegd over de transitiveerende kracht, die het evenzeer met andere praeverbia heeft gemeen gehad en die, naar het mij toeschijnt, met de perfectieve in de materieele beteekenis wortelt.

§ 30. **Perfectiviteit.** Over dit punt is boven reeds in het algemeen gehandeld. Ook het praeverbium, waarover wij spreken, moet in het Germaansch eens perfectieve kracht hebben ontwikkeld. De eerste vraag, die wij ons nu te stellen hebben, dient wel te zijn: hoe is ons prefix aan die beteekenis gekomen? is deze uit de door ons aangenomen grondbeteekenis af te leiden?

§ 31. We hebben boven gezien, dat we bij de verschillende praeverbia voor het Indogermaansch een resultatieve kracht mogen aannemen, en hoe na de taalsplitsing uit die resultatieve werking in de eene groep meer, in de andere minder allengs de perfectieve zich kan hebben ontwikkeld. Een en ander geldt nu m. i. ook voor *ga-*. Ik stel mij den ontwikkelingsgang zóó voor: het prefix met zijn oorspronkelijke beteekenis van „vereeniging, samenvatting", kon in de compositie met verba op een punt in den loop der handeling wijzen, waarop door die handeling iets samen zou zijn gebracht, de handeling dus zelf voltooid zou wezen, een andere toestand, die van het samen zijn zou intreden. Uit die resultatieve beteekenis, vaak in de opvatting tot een lineaar-perfectieve geworden, kan zich dan allengs in een aantal daarvoor gunstige gevallen de momentaan-perfectieve ontwikkeld hebben, doordien men als 't ware het eindpunt der handeling, dat eerst als het te verwachten resultaat, nog in het verschiet lag, zich bij voorbaat als reeds bereikt voorstelde. Voor dien overgang van beteekenis vinden we een treffend analogon in het boven behandelde, zinverwante, Oudindische *sám*, benevens in het evenzoo semasiologisch met *ga* overeenkomende Grieksche σύν [1]), ter-

1) Vgl. Anton Funck „Der Gebrauch der Präposition σύν in der Zusammen-

wijl het Latijnsche *com*, dat hoogst waarschijnlijk ook etymologisch met *ga* overeenstemt, in zijn toepassing en gebruik niet minder duidelijk voor de waarschijnlijkheid van het zooeven aangewezen overgangsproces spreekt. Voor den ontwikkelingsgang van dit laatste prefix verwijs ik naar Delbrück's Vergl. Syntax II. 147 seq., en stip er het volgende uit aan. De grondbeteekenis is „zusammen": „*conjungo:* zusammenknüpfen, verbinden; *colligo:* zusammenbinden; bei *construo:* zusammenschichten, aufbauen, tritt schon der Gedanke der Herstellung durch Zusammenfügung hervor". Bij „*confugio:* wohin flüchten, seine Zuflucht nehmen", valt evenals bij „*consequor:* zusammengehen mit, nachfolgend Anschluss gewinnen, erreichen", de nadruk op de bereiking der aansluiting dus op „das Erfolgreiche der Handlungsweise". Bij „*conscendo:* besteigen, sich einschiffen, ist zunächst die Vereinigung mit anderen in demselben Raum (etwa einem Schiffe), dann die Erreichung dieses Punktes und somit ein Kulminationspunkt der Handlung des Steigens bezeichnet". Bij „*compleo:* voll machen, anfüllen, vollenden", wordt „der Vollendungspunkt der Handlung des Füllens ins Auge gefasst". Voorts vergelijke men „*comparco:* zusammensparen, ersparen; *comprehendo:* zusammenfassen, anfassen, ergreifen; *conficio:* fertig machen in doppeltem Sinne, nämlich zu Stande bringen, aufbringen, verschaffen, dann: verarbeiten, durch Verbrauch klein machen, niedermachen, erschöpfen, aufreiben. Die Bedeutung des zu Ende Bringens, die sich hier bei *conficio* zeigt, tritt besonders deutlich bei der Gruppe von Verben hervor, welche fallen, schneiden u. ähnl. bedeuten, z. B. *concĭdo:* zusammenfallen; *collabor:* zusammensinken, einsinken; *conseco:* zerschneiden; *corrumpo:* zerreissen; *contundo:* zerstossen; *contero:* zerreiben; *comedo:* aufessen, verzehren". Merkwaardig is ook de volgende opmerking: „Eine andere Gruppe ist dadurch zusammengehalten, dass sie den Eintritt oder Ausbruch der Handlung vor die Augen

setzung", Curtius' Studien X, benevens het reeds genoemde stuk van Purdie, Idg. F. IX; anders Herbig, Idg. F. VI.

führt, was besonders deutlich hervortritt bei Verben, die bedeuten 'einen Ton von sich geben', z. B. *conqueror:* in Klagen ausbrechen, Beschwerde erheben; *congemo:* laut aufseufzen." Iets verder luidt het dan: „Bei *conclamo* scheint die Entstehung aus dem ursprünglichen 'zusammen' besonders deutlich, denn es heisst offenbar zunächst zusammenrufen, mehrere durch Rufen vereinigen, ein nach einem Sammelpunkte hinstrebendes, hindeutendes Geschrei erheben, dann überhaupt aufschreien." Men ziet uit deze voorbeelden en vooral uit hunne verschillende beteekenissen, hoe de composita met *com-* resultatief, lineaar-perfectief en momentaan-perfectief voorkomen en hoe het prefix krachtens zijn materiëelen zin het duratieve simplex allengs resultativeeren en vervolgens tot een perfectivum maken kon. Het ontwikkelingsproces nu, dat we bij het Oudindische *sám* en het Latijnsche *com* opmerken, pleit er, dunkt mij, sterk voor een dergelijken gang van zaken ook bij het Germaansche *ga* aan te nemen; ook daar immers ontmoeten we dezelfde beteekenisovergangen: we kunnen b.v. opmerken, hoe in got. *galukan* het begrip „zusammenschliessen" zich ontwikkelt tot dat van „fest-, zu-, verschliessen"; hoe in got. *gafahan* de beteekenis „zusammenfassen" in die van „erfassen, ergreifen" overgaat enz.. Dan kunnen we verder gaan en zeggen, dat, toen het eenmaal zoover gekomen was, dat op de hier en boven aangestipte wijze uit de resultatiefbeteekenis der prefixen het perfectief begrip was ontstaan, het aan 't praeverbium *ga-*, *gi-*, *ge-* was beschoren in het Germaansch het middel tot perfectiveering *κατ' ἐξοχήν* te worden (altijd relatief gesproken), daar volgens Streitberg juist dit prefix, doordien het in verreweg de meeste gevallen zijn materiëele beteekenis had ingeboet, in elk geval meer, veel meer dan de andere praeverbia, het meest geschikt was om van imperfectieve werkwoorden door middel der compositie perfectiva te vormen, aangezien de beteekenis van het simplex, wat den materiëelen inhoud betreft, dan overigens niet gewijzigd werd.

§ 32. Voorbeelden, waar ons prefix duidelijk resultativeerend

of perfectiveerend optreedt, zijn uit verschillende Germaansche dialecten gemakkelijk aan te voeren. In het Gotisch b.v. ligt, dunkt me, resultatiefbeteekenis opgesloten o. a in *galisan sik:* *συνάγεσθαι*. Het werkwoord *lisan*: „lezen, oogsten", is imperfectief; *galisan*: „samenlezen, verzamelen", resultatief: het beteekent immers „lezen met het doel alles bijeen te krijgen", de voltooiing der handeling ziet men te gemoet: vgl. Mc. 4. 1 *jah galesun sik du imma manageins filu*: „en een groote menigte verzamelde zich": de een komt na den andere en de handeling van het „zich verzamelen" wordt eerst als voltooid voorgesteld, als de evangelist verder zegt: *jah alla so managei ana staþa was;* evenzoo L. 17. 37 *þarei leik, jaindre galisand sik arans*: „waar het vleesch is, daar verzamelen zich de arenden": ze vliegen aan, de een na den ander, maar het oogenblik, waarop ze bijeen zullen zijn, ligt niet in het werkwoord uitgedrukt. Hetzelfde geldt van got. *garinnan*: „samenloopen" d. i. „loopen met het doel ten slotte bijeen te zullen zijn": vgl. Mc. 1. 33 *jah so baurgs alla garunnana was at daura*: „en de heele stad was voor de deur samengestroomd": het heeft hier wel den schijn alsof men met een perfectieve handeling te doen heeft, de werking is afgeloopen; dat is echter slechts een gevolg van den tijdsvorm, die hier gebruikt is, het plusquamperfectum; de „actionsart" van *garinnan* is en blijft bier resultatief. Perfectief is *garinnan* daarentegen I Kor. 9. 24 *swa rinnaiþ ei garinnaiþ*: *δύτως τρέχετε ἵνα καταλάβητε*. Evenzoo kan got. *gahaitan* slechts resultatieven zin hebben L. 15. 9 *jah bigitandei gahaitiþ frijondjos*: *συγκαλεῖται τὰς φίλας*: zij roept de vriendinnen de een na de ander met het doel ze bijeen te krijgen. Perfectief is *gahaitan* echter Mc. 14. 11 *jah gahaihaitun imma faihu giban*: *καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι*. Sprekende voorbeelden van perfectiveering door *ga-* in het Gotisch zijn behalve de reeds aangehaalde: J. 11. 11 *Lazarus frijonds unsar gasaizlep:* „is ontslapen", tegenover het duratieve *slepan* van vs. 12 *jabai slepiþ, hails wairþiþ;* L. 20. 26 *jah sildaleikjandans andawaurdi is gaþahaidedun*:

„zwegen zij", d. i. „trad het oogenblik van zwijgen in": ze hebben eerst gesproken, nu houden ze op; L. 8. 52 *ni gaswalt ak slepiþ*: „zij is niet gestorven maar slaapt'' d. i. „het moment van het verscheiden is niet ingetreden"; L. 1. 57 *usfullnoda mel du bairan, jah gabar sunu*: *ἐπλήςθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτήν, και ἐγέννησεν ὑιόν.*

§ 33. Voorbeelden met resultatieven zin uit het Oudhoogduitsch zijn: Tat. 72.6 *inti gibintet in gerbilinun zi furbrennenne:* „samenbinden"; Tat. 125.9 *thurftige inti uuanaheile inti blinte inti halze, giladot zi thero brutloufti:* „samenroepen"; Tat. 13.24 *inti gisamanot sinan uueizzi in sina skiura:* „verzamelen"; Tat. 90.3 *inti ubar thesen stein gizimbron mina kirichun:* „samentimmeren, opbouwen". Geperfectiveerd heeft het prefix daarentegen: Tat. 5.13 *tho sie thar uuarun, uuurdun taga gifulte, thaz siu bari, inti gibar ira sun eristboranon:* „ter wereld brengen"; Tat. 74.4 *uuanta sehente ni gisehent:* vgl. got. *ei saiƕandans ni gasaiƕaina:* duratief tegenover perfectief; Tat. 49.5 *gifieng tho alle forhta:* „bevangen"; Tat. 135.25 *fater, thanc tuon thir, uuanta thu mih gihortost:* „verhooren"; Tat. 110.3 *ne gisizzes in thera furistun steti:* „plaats nemen"; Tat. 60.4 *inti sliumo gistuont thie fluz ira bluotes:* „tot staan komen"; Hild. 8 *her fragen gistuont*: „hij bleef staan, hield stil om te vragen" d. i. „hij begon te vragen".

§ 34. In het Angelsaksisch is het compositum resultatief o.a. Cur. Past. 2 *hu Gregorius ðas boc gedihte:* „samenstellen"; Bed. 498.18 *mynster getimbrade:* „samentimmeren, stichten"; Bed. 536.16 *hine ða nænig man ne gebindan mihte:* „vastbinden"; Bed. 515.4 *ða gebeon Rædwold his fyrde and mycel werod gesomnade:* „samenroepen" en „verzamelen". Perfectiveerend treedt het prefix echter op: Gen. 2774 *him wif sunu gebær:* „ter wereld brengen"; Num. 21.1 *sige on him gewann*, tegenover Gen. 346 *wið God winnan;* Chr. 901 *gerad Æðelwold ðone ham æt Winburnan*, tegenover Exon. 127a *ic on wicge ride;* Chr. 755 *geascode he ðone cyning on Meran tune:* „door vragen vernemen"; Hom. 88.19 *ða gefran Joseph ðæt Archelaus rixode on Iudea lande:* „door vragen ver-

nemen"; Blickl. Hom. 15.23 *Hælend ðа gestod:* „stil houden"; L. 7.36 *ða eode he into ðæs Fariseiscan huse and gesæt:* „gaan zitten, plaats nemen"; Mt. 11.4 *gaþ and cydaþ Johanne ða þing ðe ge gehyrdon and gesawon:* „door hooren en zien te weten komen"; Beo. 5065 *ic mid elne sceal gold gegangan:* „verwerven"; Beo. 5661 *he eorþan gefeoll:* „ter aarde vallen": het oogenblik, waarop de grond geraakt wordt, heeft den nadruk; Beo. 6284 *Windblond gelæg:* „gaan liggen, ophouden".

§ 35. Om ook een enkel perfectief compositum uit het Oudfriesch aan te halen, citeer ik: H. 339. 1 *and hi ni muge grund gesla:* „bereiken, beroeren"; H. 3. 4 *hi ne mughe tha sende mith festa and thet fereth mith fia gefelle:* „boeten" d. i. „het oogenblik der voldoening te voorschijn roepen, voldoening schenken"; H. 355. 10 *thet hia bi wille angne hera gewinne:* „krijgen".

§ 36. Het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch behandel ik straks volledig. Men ziet intusschen reeds uit deze voorbeelden, dat het prefix juist bij de gevallen met resultatieven zin, waarvan eenige ook lineaar-perfectief gevat kunnen worden, veel meer van zijn oorspronkelijke beteekenis heeft bewaard dan wanneer het perfectiveert; dit pleit m. i. voor dat gedeelte van de theorie van Streitberg, hetwelk ik boven § 31 heb medegedeeld en is ook volstrekt niet in strijd met de verklaring der perfectiveerende kracht uit de materiëele beteekenis, integendeel: eerst heeft het prefix geresultativeerd en om dat te kunnen doen, moest de materiëele beteekenis nog vrij duidelijk op den voorgrond treden; toen echter kwam het er alleen op aan, of de aard der handeling en de omstandigheden, waaronder ze plaats greep, gedoogden het resultaat, d. i. de voltooiing der handeling, bij voorbaat als reeds bereikt voor te stellen: de materiëele beteekenis van het praeverbium, die feitelijk reeds haar dienst had gedaan, trad bij dit proces eenigszins op den achtergrond, bij het eene prefix meer, bij het andere minder, bij *ga-* zeer sterk, terwijl het nu allengs den schijn kon krijgen, alsof aan het prefix qua talis perfectiveerende beteekenis kleefde; vooral moest dit het geval zijn bij

4*

ga- ten gevolge van zijn grooter verlies aan materiëelen inhoud en zoo kon het gebeuren, dat *ga-* als perfectiveerend prefix ten slotte voor een aantal voor perfectiveering geschikte verba gezet werd, waar het oorspronkelijk in het geheel niet thuis hoorde en waar het dan ook volstrekt geen materiëele beteekenis vertoont.

§ 37. Het is hier de plaats om eenige gevallen te bespreken, waarin ik wat de perfectiveering door *ga-* betreft, met Streitberg van meening verschil; uit de behandeling van die plaatsen zal tevens mijn standpunt ten opzichte van het perfectiefbegrip nog des te duidelijker blijken: uit de beschouwing van twistpunten toch spreekt vaak meer dan uit definities. Zoo ben ik het niet met hem eens omtrent got. *gagaggan.* Men beschouwe de volgende plaatsen: I Kor. 5. 4 *samaþ gagaggandam izwis jah meinamma ahmin:* „gij en mijn geest samen, met elkaar, gaande" d. i. „(in gedachten) bijeen zijnde": gr. *συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος*; Mc. 6. 30 *jah gaïddjedun apaustauleis du Jesua:* „en de apostelen gingen samen tot Jezus": gr. *καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν*; Mc. 3. 20 *jah gaïddja sik managei:* „en de menigte verzamelde zich": gr. *καὶ συνέρχεται πάλιν ὁ ὄχλος*; Mc. 11. 23 *þatei qiþiþ, gagaggiþ:* „hetgeen hij zegt, zal plaats vinden": gr. *ἃ λέγει, γίνεται*; Ph. 1. 19 *unte wait ei þata mis gagaggiþ du ganistai:* „want ik weet, dat dit voor mij op mijn geluk, op mijn redding uitloopt": gr. *οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν.* Streitberg ziet in alle vijf gevallen perfectiefbeteekenis. Ik neem voor de eerste twee duratieven, voor het derde resultatieven en voor de laatste twee perfectieven zin aan, geef echter toe, dat, bij een andere opvatting van het prefix dan de mijne, ook in de beide eerste voorbeelden resultatiefbeteekenis mogelijk zou zijn. Het simplex *gaggan* is m. i. in zijn gewonen zin een door *ga-* niet perfectiveerbaar duratief; het Gotisch heeft dan ook een bij *gaggan* passend perfectief simplex in *qiman.* Nu zegt Streitberg echter op p. 94, dat het Gotische duratieve *gaggan* op verschillende plaatsen de vertaling is van het Grieksche perfectieve *ἔρχεσθαι.* Er over te

redetwisten om welke redenen Ulfilas het overeenkomstige Gotische perfectief niet heeft gebruikt, zou hier tot niets dienen; we moeten toch eindigen met het feit te constateeren en dan aannemen, dat de beteekenis van den zin er door verschoven is, dat Ulfilas namelijk het eindpunt der handeling van het gaan, in het Grieksche verbum opgesloten, in de Gotische vertaling niet heeft uitgedrukt. Kan nu, aangenomen dat ook het Grieksche *συνάγονται* perfectief is, iets dergelijks niet even goed het geval zijn geweest bij de drie eerste bovengenoemde plaatsen, daar *ga-* toch in alle drie gevallen zijn oorspronkelijke concrete beteekenis [1]) vertoont en alleen door Ulfilas kan zijn aangewend om het Grieksche *συν* weer te geven? Mij dunkt, dat dit zeer wel mogelijk is en ik vat alzoo het compositum in I Kor. 5. 4 op als duratief met de beteekenis „samengaan, met elkaar gaan"; evenzoo in Mc. 6. 30: hier wordt wel op het eindpunt van het gaan gewezen, maar dit geschiedt door het buiten het werkwoord staande *du;* in Mc. 3. 20 als resultatief met den zin van „gaan tot men samen is, zich verzamelen"; terwijl daarentegen *gagaggan* in Mc. 11. 23 en Ph. 1. 19 beslist met Streitberg als perfectief is te beschouwen: hier heeft het verbum dan ook een heel andere beteekenis.

§ 38 Merkwaardig is het verschil tusschen het Gotische *bairan* en het Nederlandsche *baren.* Streitberg zegt (p. 95): „Ausser der allgemeinen bedeutung des 'tragens' hat *bairan* aber auch noch die specielle des 'gebärens'. Doch auch in diesem sinne ist es rein durativ, denn es bezeichnet nicht den moment der vollendung, den augenblick des zur welt bringens, sondern heisst 'mit der geburt beschäftigt sein, im geburtsact begriffen sein'." In het laatste geval zou *bairan* m. i. ook wel resultatief of zelfs lineaar-perfectief genoemd kunnen worden: immers de beteekenis van het werkwoord sluit noodzakelijkerwijs in zich, dat het eindpunt der

---

1) In 't eerste voorbeeld schijnt deze door *samaþ* versterkt, een bewijs, dat de kracht van *ga-* toch al minder werd gevoeld; Bernhardt spreekt hier van een pleonasme.

handeling wordt te gemoet gezien en onder normale omstandigheden ook werkelijk wordt bereikt. En evengoed als er perfectieve simplicia zijn, kunnen we ons ook wel resultatieve en lineaar-perfectieve simplicia denken: de inhoud van het werkwoord immers kan van dien aard zijn of door verschuiving van dien aard worden, zooals b.v. hier bij *bairan*, dat behalve op den duur der handeling als van zelf ook reeds op het te verwachten of werkelijk te bereiken eindpunt [1]) wordt gewezen. Zuiver duratieven zin heeft *bairan* slechts in zijn oorspronkelijke beteekenis van „dragen", in dit verband „drachtig zijn." Het perfectief begrip wordt uitgedrukt door *gabairan.* Een mooi voorbeeld, waar beide vormen tegenover elkaar staan, levert J. 16. 21 *qino þan bairiþ saurga habaid*, *unte qam ƕeila izos; iþ biþe gabauran ist barn*, *ni þanaseiþs gaman þizos aglons faura fahedai*, *unte gabaurans warþ manna in fairƕau:* het Grieksch heeft hier τίκτειν en γονεῖν tegenover elkaar. Het werkwoord *bairan* staat dus in het Gotisch als duratief, en als resultatief of lineaar-perfectief, tegenover *gabairan* als perfectief. Wat is echter in het Nederlandsch het geval? Daar vindt men naast een duratief *dragen* „drachtig zijn", een resultatief of lineaar-perfectief *baren* „bezig zijn met ter wereld brengen" en een perfectief *baren* „ter wereld brengen." Door het verloren gaan der perfectieve kracht van *ga-* en het verdwijnen van het prefix, moet het Nederlandsche *baren* dus het Gotische *bairan* en *gabairan* vervangen: we mogen dus aannemen, dat er nog een tweede verschuiving in de beteekenis van het simplex heeft plaats gehad, waardoor het ook zuiver perfectieven zin heeft gekregen. En nu rijst de vraag, of het begin van die verschuiving niet reeds in het Gotisch te vinden is. Mij dunkt ja: de plaats Tim. 5. 14, waar τεκνογονεῖν door *barna bairan* vertaald wordt, kan zeer goed perfectief opgevat worden: de zin behoeft volstrekt niet „allgemein gefasst" dus „kinder tragen, nachkommenschaft haben" te beteekenen, zooals Streitberg wil; te meer niet, omdat

---

1) Vergelijk hiermede wat Mahlow opmerkt K. Z. 26. 580.

het Grieksche γονεῖν in de andere voorbeelden steeds perfectieven zin heeft. Diezelfde verschuivingskiem zou ik dan willen zien in het door Streitberg als beslist imperfectief opgevatte *akran bairan:* καρπὸν φέρειν: „vrucht dragen" van J. 15. 4 en 5, benevens in het *akran taujan*: καρπὸν ποιεῖν, met dezelfde beteekenis, van L. 8. 8 *tawida akran*: ἐποίησεν καρπόν. Beide uitdrukkingen kunnen allengs zeer goed opgevat zijn geworden als „vrucht voortbrengen" dus perfectief [1]). Vooral de laatstgenoemde plaats is in dit verband leerzaam, wanneer men ze vergelijkt met Mt. 7. 17 en 18, waar het Gotisch heeft *akrana gataujan* en Streitberg dus perfectiviteit aanneemt: ziet men echter den Griekschen text in, dan vindt men *akran taujan* = καρπὸν ποιεῖν en *akrana gataujan* = καρπὸν ποιεῖν: het Grieksch gebruikt dus op alle drie plaatsen dezelfde uitdrukking: het Gotisch wisselt tusschen simplex en compositum, terwijl het merkwaardigerwijs juist het simplex vertoont, waar het Grieksch den aorist heeft. Streitberg geeft dan ook op p. 96 toe, dat „an manchen stellen perfectiv und imperfectiv sich ohne schädigung des zusammenhangs mit einander vertauschen lassen"; wel voegt hij er dan bij „woraus aber nicht zu schliessen ist, dass eine modification des sinnes nicht eintrete", maar dat het verschil tusschen *akran taujan* en *akrana gataujan* al bijzonder klein moet zijn geweest, bewijst indirect de Oudbulgaarsche Codex Zorographensis, die Mt. 7. 18, waar in het Gotisch *gataujan* staat, het imperfectieve simplex *ploda tvoriti* heeft, dat in beteekenis geheel gelijk is aan *akran taujan*. Streitberg geraakt, als hij over Mt. 7. 18 spreekt, ook nog met zich zelf in tegenspraak: op p. 110 acht hij voor deze plaats „de(n) ausdruck der perfectivität ...... geboten." De Oudbulgaarsche text heeft echter, gelijk we zooeven zagen, hier

1) In deze meening word ik gesterkt door L. 6. 43, waar een algemeene waarheid wordt uitgesproken dus duratieve „actionsart" beslist geeischt wordt: nu gebruikt Ulfilas wat de Engelschen den „progressive form" noemen: *ni auk ist bagms gods taujands akran ubil* etc..

een imperfectivum. Nu zegt Streitberg verder: „man halte zu der abg. fassung von Mt. 7. 18 die gotische von J. 15. 4 *ni mag akran bairan*: 'kann nicht frucht tragen', wo ebenfalls das imperfectiv unanstössig ist." Hij vindt dus in het Oudbulgaarsch voor Mt. 7. 18 het imperfectivum „unanstössig" en voor dezelfde plaats in het Gotisch de perfectiviteit „geboten". Een en ander is moeilijk te rijmen. Het hier behandelde pleit intusschen op zijn minst genomen voor de meening, dat reeds in het Gotisch de perfectieve kracht van *ga-* aan 't verzwakken is en dat tegelijkertijd, misschien wel dientengevolge, de beteekenis van het simplex in sommige gevallen een verschuiving begint te ondergaan in omgekeerde richting.

§ 39. Er zijn nog meer verschilpunten. We lezen J. 8.31 *jabai jus gastandiþ in waurda meinamma, bi sunjai siponjos meinai sijuþ: ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μού ἐστε.* Nu leert Streitberg op p. 125: „Im vordersatz steht das perfectiv für das simplex *μείνητε*, im nachsatz aber findet sich nicht *wairþiþ*, sondern das durativ *sijuþ;* der sinn ist also: 'für den fall, dass ihr bei meinem wort beharren werdet, werdet ir meine jünger sein, bleiben'." En verder: „das durativ-perfective *gastandan* 'beharren' heisst 'treubleiben bis zum ziele, den vollendungsmoment des harrens herbeiführen'. Das ziel ist naturgemäss der tod; wenn derselbe aber einmal eingetreten ist, kann von der jüugerschaft keine rede mehr sein". Uit Streitberg's redeneering blijkt m. i. juist, dat *gastandan* hier niet lineaar-perfectief is: immers volgens hem zelf houdt de „jüngerschaft" op, zoodra met den dood het eindpunt der handelingván het volharden daar is, en dit laatste moment zou juist in een lineaar-perfectief *gastandan* mede liggen opgesloten. Maar de beteekenis van onze plaats laat die opvatting niet toe; er staat niet: „gij houdt op mijn leerlingen te zijn, indien gij blijft volharden tot het einde toe", maar er staat: „gij zijt waarlijk mijn leerlingen, indien (zoolang) gij mijn wegen blijft bewandelen (lett. bij mijn woorden blijft, vaststaat in mijn woorden)". De inhoud van den eersten zin is van den inhoud van den tweeden

afhankelijk en wel zoo, dat het eene met het andere gepaard gaat. We hebben dus in beide zinnen een duratieve handeling en het prefix schijnt mij bloot intensief toe: *gastandan:* „vaststaan". De Grieksche verba zijn hier trouwens ook beide duratief.

§ 40. Evenmin kan ik het met Streitberg eens zijn omtrent *fahan* en *gafahan*, waar hij zegt (p. 112): „J. 7.44 *sumaih þan ize wildedun fahan ina, akei ni ainshun uslagida ana ina handuns:* 'man hätte gern hand an ihn gelegt, den versuch zur ergreifung gemacht, aber es kam nicht einmal dazu'. Die conative übersetzung ist freilich immer nur ein notbehelf, aber die möglichkeit ihrer anwendung zeigt doch, dass von perfectivität keine rede sein kann. Die perfective actionsart dagegen liegt vor II Kor. 11. 32 *gafahan mik wiljands:* 'es war sein wunsch, seine absicht mich zu ergreifen'." Het verschil tusschen *fahan* en *gafahan* is m. i. hier zeer gering; de verschillende wijze, waarop Streitberg de plaatsen vertaalt, is willekeurig: in het tweede geval is even goed „conative übersetzung" mogelijk als in het eerste, „trachten te vangen", dus beide kunnen imperfectief worden opgevat. De Grieksche text heeft dan ook op beide plaatsen hetzelfde werkwoord: ἤθελον πιάσαι en πιάσαι με θέλων. Weer een bewijs, dunkt me, dat reeds in het Gotisch de perfectieve kracht van *ga-* aan het verzwakken is, reeds in het oudste Germaansch, dat we bezitten, de kiem der verschuiving ligt, waardoor onze Nederlandsche simplicia soms een perfectieve naast een imperfectieve beteekenis kunnen hebben. Keeren we nu tot de geschiedenis van ons praeverbium terug.

§ 41. Het perfectieve *ga-* hebben we volgens Streitberg ook te zien in het prefix, dat den infinitief, die afhangt van een modaal hulpwerkwoord, vaak wordt voorgevoegd. Hij zegt, dat vooral op **magan* dikwijls een perfectieve infinitief volgt, een verschijnsel, dat zich ook in het Slavisch voordoet en dat hij verklaart uit de oorspronkelijke beteekenis van het werkwoord „in staat zijn, kunnen". Nu is in het Gotisch het aantal van **magan* afhankelijke infinitieven met *ga-* wel is waar minder talrijk dan die zonder *ga-*,

maar we moeten in aanmerking nemen, dat niet de beteekenis van het hulpwerkwoord alleen heeft te beslissen of de perfectieve „actionsart" al of niet gevorderd wordt, maar dat ook de inhoud van den geheelen zin, de samenhang een in 't oog te houden factor is. Tot zoover Streitberg. Een algemeene regel is dus niet op te stellen: elk bijzonder geval moet op zich zelf beschouwd worden. Zoo staat b. v. I Kor. 12. 21 *niþ þan mag augo qiþan*: perfectief simplex tegenover L. 1. 20 *ni magands rodjan:* duratief simplex. Een beslist perfectieve infinitief wordt weer geëischt J. 3. 3 *niba saei gabairada iupaþro*, *ni mag gasaiƕan þiudangardja guþs.* Voor meer voorbeelden cf. Streitberg p. 109 seq. Nu is het waar, dat in menig Duitsch dialect de *ge*-vorm na *mögen* heerschend is geworden: in het Oudhoogduitsch bij Tatian komen na *magan* 14 infinitieven met, tegen 58 zonder het prefix voor (Dorfeld p. 43) en in het Middelhoogduitsch bij Berthold von Regensburg is de verhouding reeds ongeveer als 2 : 1 (Eckhardt p. 103), terwijl een aantal der plaatsen met *ge-*, wat de perfectiviteit aangaat, treffend zijn; men vergelijke b. v. I. 153. 21 *wie man einen iegliechen siechtuom büezen sol*, *den man eht gebüezen mac:* imperfectief tegenover perfectief; evenzoo I. 276. 18 *er tuot daz sie alle samt niht getuon mügent;* zooook I. 256. 17—27 *sie machen manigen strick die die tufel nicht gemachen mochten.* Hiertegenover echter staan eenerzijds gevallen, waar perfectieve simplicia zooals *werden*, *nemen*, *geben* ook met *ge-* voorkomen, dat *ge-* dus wel niet het perfectiveerende wezen kan, terwijl andererzijds ook voorbeelden aan te halen zijn, waar een perfectiveerend *ge-* op zijn plaats zou wezen, terwijl het ontbreekt, en omgekeerd. Of het prefix na *mögen* dus met Streitberg steeds als het perfectiveerende te verklaren is, meen ik te mogen betwijfelen. Bovendien spreken de tabellen, die Eckhardt op p. 103 voor het Middelhoogduitsch en Dorfeld op p. 39 seq. voor Ulfilas en Tatian geeft [1]), omtrent het voorkomen van *ge-*

1) Zie ook Lenz p. 18 seq. voor het Angelsaksisch.

na praeterito-praesentia in 't algemeen en de daarmede overeenkomstige verba, niet zeer sterk voor Streitberg's meening, al geef ik toe, dat men de voorbeelden niet alleen moet tellen, maar ook wegen. Alles samengenomen kan ik wel voor een aantal gevallen Streitberg's verklaring van den oorsprong van dit *ga-* als de juiste aannemen, maar lang niet voor alle: in aanmerking genomen toch, dat de perfectieve kracht van het prefix in alle Germaansche dialecten in verval geraakt (zie beneden), zou het toch een zeer merkwaardig feit zijn, dat juist krachtens die beteekenis het praeverbium b. v. na *mügen* meer en meer terrein zou veroverd hebben. En als ik goed begrepen heb, is dit toch Streitberg's opinie (p. 107). Mij komt dat ondenkbaar voor. Er moeten dus nog andere factoren in het spel geweest zijn. De meening van Paul en Lenz [1]), die hier van een „verallgemeinernd" *ge-* spreken, wordt door Streitberg niet aangeroerd. Nu dringt zich bij mij het volgend vermoeden op. Zou het praeverbium werkelijk in een reeks van gevallen niet zóó te verklaren zijn? Zou het deze „verallgemeinernde" beteekenis niet langzamerhand gekregen kunnen hebben naar aanleiding van vormen als ohd. *gilih*, *gihwelig*, *gihwedar*; os. *gihwe*, *gihwat*, *gahwethar*, *gihwilik;* ags. *gehwa*, *gehwæt*, *gehwelc*, *gehwæðer;* ohd. *gijaro*, *gitago*, *gimanno;* os. *gidago;* ags. *gehwær?* Alleen in het eerstgenoemde woord [2]), dat in den zin van „ieder" steeds met den genitief pluralis van een substantief verbonden moest zijn, is het prefix nog uit de grondbeteekenis te verklaren: *manno gilih* beteekent letterlijk „die dezelfde menschelijke gestalte heeft": hieruit kon zich psychologisch gemakkelijk de zin van „ieder, wie ook" ontwikkelen. Deze beteekenis knoopte zich aan het prefix vast en zoo konden pronomina geboren worden als *gihwilik*, *gihwe*, *gihwedar;* zooook adverbia als *gijaro*, *gitago*, *gimanno*, *gihwær*. Mogelijk hebben ook

1) Vgl. Paul, Mittelhochdeutsche Grammatik § 306; Lenz, l. c. p. 18.

2) Vgl. Braune, Althochdeutsche Grammatik § 300; Henrici, P. B. B. 5. 51 en 57; Verdam, Taalk. Bijdr. 2. 220 seq..

zinnen als os. *ge hwe wili ge hwe ni wili*, die zeer goed bestaan kunnen hebben (vgl. Grimm's Wört. IV. 1626) in dit proces mede een rol gespeeld [1]). Dus ontstond misschien het zoogenaamd „verallgemeinernde" *ge-*, dat nu allengs ook in bepaalde soorten van zinnen werd aangewend en zijn plaats voor het werkwoord kreeg, omdat het verbaalbegrip er het meest door getroffen werd. Dat het prefix in deze functie met het in 't algemeen verzwakte perfectieve *ge-* licht samenviel, spreekt van zelf. Deze hypothese leidt tot dezelfde conclusie, waartoe wij straks reeds langs anderen weg gekomen zijn: dat we namelijk in het praeverbium na *mogen* en andere hulpwerkwoorden van wijze niet overal het perfectieve *ge-* hebben te zien, en verder stelt ze ons mede in staat om, alles samenvattend, voor het prefix in kwestie de volgende verklaring te vinden: dat *ge-* is voor een deel het perfectieve, voor een ander deel het „verallgemeinernde", terwijl het ook volstrekt niet uitgesloten is, dat in een groot aantal gevallen ons *ge-* bloot naar analogie zijn terrein heeft uitgebreid. Intusschen het laatste woord in deze zaak is nog niet gesproken: een grondig vergelijkend onderzoek van alle Germaansche dialecten zal hier wel eerst voor vereischt worden.

§ 42. Een andere kwestie, die bij het perfectieve *ga-* dient aangeroerd, is het mede door Streitberg ingenomen standpunt, dat van het onderscheid tusschen de imperfectieve en perfectieve „actionsart" is partij getrokken om verliezen, die het Germaansch in de tijden van het werkwoord had geleden, minder voelbaar te maken. Dat het Slavisch dit middel tegen hetzelfde kwaad heeft

---

1) Dat de Oudsaksische en Angelsaksische conjunctie *ge (ge-ge)* met ons prefix zeer wel identisch kan zijn, is niet zoo onwaarschijnlijk, al wordt het bestreden (Ned. W. IV. 357). De beteekenis „en, zoowel — als ook" hangt nauw genoeg met de sociatieve van het voorvoegsel samen. Men vergelijke *gisunfader* (Hel. 1176) en *suhtorgefædera*n (Beo. 1165) met de oude allitereerende vormen van Hel. 1896, 2547 en 5480 *ge hosc ge harmquidi*, *ge that corn ge that crud*, *gie uuordo gie uuerco*, en van Beo. 1249 *ge at ham ge on herge*. Het verschil is zoo groot niet.

te baat genomen en tengevolge van zijn eigenaardig verbaalsysteem met uitstekend gevolg, is uit de onderzoekingen van Miklosich, Navratil, Leskien e. a. gebleken. Zoo wordt b.v. de praesensvorm van een perfectief werkwoord vrij geregeld gebruikt in de plaats van den verloren geganen oorspronkelijken futuurvorm. Dat ook het Germaansch dien weg is opgegaan, hoewel met minder goeden uitslag ten gevolge van minder gunstige omstandigheden, heeft Streitberg voor het eerst trachten aan te toonen.

Van de in het Indogermaansch bestaan hebbende tempora zijn er in het Germaansch vier ten onder gegaan: futurum, imperfectum, plusquamperfectum en aoristus. Slechts praesens en perfectum zijn overgebleven.

a. Nu wordt in het Gotisch volgens Streitberg het Grieksche futurum weergegeven óf door het praesens van een perfectief werkwoord óf door omschrijving, óf het blijft onuitgedrukt. De redeneering echter, waarmede hij het toekomstbegrip, dat dan in een perfectief praesens moet liggen opgesloten, tracht te verklaren, voldoet in 't geheel niet. Op p. 120 zegt hij, na op het Slavisch gewezen te hebben: „Gebrauche ich (nämlich) die präsensform, eines momentan-perfectiven verbums, z. b. *ich komme*, so besteht eine zwiefache möglichkeit: einmal, beginn und vollendung der handlung fällt in demselben moment zusammen, in dem augenblick der äusserung. Oder zweitens, der moment der vollendung gehört erst der zukunft an; *ich komme* heisst alsdann: 'ich mache die bewegung des gehens und setze dieselbe fort bis zum zeitpunkt der vollendung, dem eintreffen'. Dieser zeitpunkt der vollendung, der dem perfectiven verb eigen ist, liegt also nicht mehr in der gegenwart, sondern tritt erst in der zukunft ein". Die verklaring is weinig doeltreffend: immers voor het eerste door hem gestelde *ich komme*, waar we juist met een zuiver, een momentaan-perfectief werkwoord te doen hebben, kan van futuurbeteekenis geen sprake zijn en bij het tweede *ich komme* hebben we geen rein perfectief verbum voor ons, slechts een lineaarperfectief, terwijl Streitberg het zelf duratief-perfectief zou moeten

noemen. En nu komt de zwakke plaats in zijn redeneering. De futuurbeteekenis, die hij hoogstens voor zijn zoogenaamde duratief-perfectieve praesentia bewijst, brengt hij zonder eenige aarzeling over op de zuivere perfectiva met de eenvoudig apodictische bewering: „Da also j e d e perfective praesensform im gewöhnlichen verlauf der dinge einen hinweis auf die zukunft enthält, so eignet sie sich nicht übel zum ersatz der fehlenden futurform". Waar dus de futuurbeteekenis der momentaan-perfectieve praesentia, en daar is het toch eigenlijk om te doen, op zou berusten, heeft Streitberg geenszins duidelijk gemaakt. En wanneer we bij hem voor het Gotisch de gevallen nagaan, waar een Grieksch futurum door een perfectief praesens wordt weergegeven, dan is het aantal bewijsplaatsen tegenover de gevallen, waar het futurum eenvoudig onuitgedrukt blijft. betrekkelijk gering, een waarneming, die mede niet pleit voor Streitberg's stelling, terwijl bovendien op sommige bewijsplaatsen wel iets valt aan te merken (vgl. Wustman p. 89). Ik zou nog verder willen gaan en willen beweren, dat Streitberg ook met zijn onaantastbare bewijsplaatsen in deze kwestie nog niets bewezen heeft, al klinkt dit als een paradox: immers wanneer, zooals hij op p. 121 aangeeft, het Grieksche duratieve futurum in het Gotisch in den regel wordt vertaald door het duratieve praesens, dan mogen we als van zelf verwachten, dat aan een Grieksch perfectief futurum ook in den regel een Gotisch perfectief praesens zal beantwoorden. De stelling, dat in beide gevallen het futuurbegrip eenvoudig onuitgedrukt blijft en uit den samenhang is op te maken, zou daar logisch uit kunnen volgen. En wat nu het Germaansch betreft, is deze stelling inderdaad volstrekt niet onhoudbaar. Men vergelijke b.v. eens de volgende zinnetjes uit het Nederlandsch: „ga maar heen, ik *breng* u het pakje wel"; „we wachten op u! ja, ik *kom;*" „ik weet op 't oogenblik niet, waar de brief gebleven is, maar ik *vind* hem nog wel"; „ik *word* soldaat": de cursief gedrukte werkwoorden, hier als momentaan-perfectieve simplicia gebruikt, wijzen alle wat de voltooiing der handeling betreft, op een oogenblik in de toekomst,

staan dus pro futuro. Maar hier staat tegenover, dat ook bij duratieve verba het praesens het futurum vervangen kan: vgl. „de man sterft gerust, ik *zorg* voor zijn kinderen"; „mag je mee? ik weet het nog niet, maar ik *vraag* het"; „laat hem doen, wat hij wil, ik *lach* er wat mede"; „wil hij niet? wacht maar, ik *spreek* hem nog wel"; „hij is mij tot nu toe ontsnapt, maar ik *vervolg* hem, waar ik kan"; „val des noods in den strijd, het vaderland *eert* u als een held". Ditzelfde verschijnsel is ook in de oudere taal te constateeren [1]). Vervolgens leze men de merkwaardige woorden van Tobler (K. Z. 14. 112): „Wer zu bemerken glaubt, dass in der ältern sprache das praesens mancher verba futur-bedeutung habe, sollte nicht übersehen, dass dieser gebrauch in der heutigen sprache fortbesteht, ohne dass jemand bisher darauf verfallen ist, die betreffenden verba zu einer besondern classe zu stempeln oder auch nur für solche fälle mit einem besondern namen wie 'perfecta' [2]) zu bezeichnen. Und zwar gilt dieser gebrauch nicht nur von verben mit vorsilben, wie Pott meint, auch nicht bloss wenn eine zeitpartikel dabeisteht, wie Grimm angibt (obgleich solche partikeln grössere beachtung verdienen als man ihnen zu schenken pflegt), sondern dieses praesens verhält sich psychologisch zum futurum, wie das sogenannte historische praesens zum praeteritum: jenes enthält eine anticipation wie dieses eine repristination des objectiven zeitverhältnisses; beide gehen von lebhafter vergegenwärtigung aus und können jederzeit unbedenklich stattfinden, so oft der zusammenhang der rede von selbst vorweg die begangene ungenauigkeit corrigirt und überdies der augenschein den hörenden lehrt, dass die vom sprechenden gesetzte gegenwart eben nicht die handgreifliche ist." En dan erkenne men, dat, mogen de perfectieve praesentia zich in het Slavisch tot een bepaalde categorie met futuurbeteekenis

1) Vgl. Behaghel, Heliand-syntax p. 54, 55; Delbrück II. 161.

2) Lees „perfectiva"?

hebben ontwikkeld, in het Germaansch toch zeker de samenhang bij het praesens pro futuro een gewichtige rol speelt.

Merkwaardig is in dit verband de wijze, waarop Streitberg zelf op p. 123 en 143 te velde trekt tegen de bekende regels uit Paul's „Mittelhochdeutsche Grammatik" § 279: „Das praesens bekommt durch *ge-* die bedeutung des futurum exactum" en „Das praeteritum bekommt durch *ge-* die bedeutung des plusquamperfectum". Hier berust een en ander uitsluitend op den „gesamtzusammenhang" en heeft met *ge-* dus met de „actionsart" niets te maken. En bij zijn stelling, dat het Gotische perfectieve praesens futuurbeteekenis heeft, verliest hij den samenhang geheel uit het oog. Van eenige willekeur is Streitberg alzoo niet vrij te pleiten.

Overigens, het moge vaststaan, dat het praesens van een perfectief werkwoord in het Slavisch de kracht heeft gekregen de toekomst uit te drukken, en van die kracht vrij geregeld gebruik maakt, de verklaring van het feit is, naar het mij voorkomt, nog door niemand op afdoende, ook de uitzonderingen ophelderende wijze geleverd. Noch de scherpzinnige uiteenzetting van Delbrück noch die van Herbig [1]) voldoet geheel, vooral daarom niet, omdat zij beiden door hunne verklaring er toe gedwongen worden aan het perfectieve praesens enkel en alleen futurischen zin toe te kennen en ze deze meening m. i. moeilijk zullen kunnen volhouden. Miklosich toch erkent [2]): „ein Irrthum wäre es jedoch, wenn man annähme, das Präsens der perfectiven Verba hätte seinen präsentischen Charakter ganz und gar aufgegeben. Leskien [3]) sluit ook de praesensnatuur niet heelemaal uit; hij zegt: „(Es folgt daraus) dass die Präsensform dieser Verba nicht dem durativen (unserm gewöhnlichen) präsens entspricht, sondern entweder die im Moment angefangene und vollendete Handlung

1) Vgl. Delbrück II. 120 en 260; Herbig, Idg. F. 6. 172, 183, 199.
2) Vergleich. Gramm. IV. 767.
3) Handbuch § 149.

in der Gegenwart oder, der gewöhnliche Fall in der zusammenhängenden Rede, die vollendete Handlung in der Zukunft bezeichnet." In het Litauwsch [1]), waar een eigen vorm voor het futurum is bewaard gebleven, wordt zelfs het perfectieve praesens in 't geheel niet aangewend om het toekomstbegrip uit te drukken, hoewel deze taaltak overigens wat de perfectiveering door prefixen betreft, met het Slavisch overeenstemt.

De oplossing dezer kwestie aan de Slavisten overlatend, kunnen we intusschen uit het aangehaalde, met het oog op het Germaansch, nog weer de volgende conclusie trekken. Wanneer we zien, dat zelfs in dialecten, waar het perfectiveeringsprinciep zoo diep in de taal is doorgedrongen, het praesens van een perfectief werkwoord niet uitsluitend futuurbeteekenis vertoont, dan kunnen we a priori voor het Germaansch, dat op het punt van de perfectiveering verre bij het Slavisch achterstaat, meer-uitzonderingen verwachten. En inderdaad is dit dan ook het geval. Mourek toch telt niet minder dan ± 60 gevallen op, waar het Gotische praesens met *ga-* aan een Grieksch praesens beantwoordt, tegen ongeveer 90 plaatsen, waar het voor een Grieksch futurum staat (cf. Delbrück II. 159). Dat het aantal afwijkingen in het Germaansch talrijker is, vindt volgens Streitberg (p. 122) zijn oorzaak in het ontbreken van een bepaalde iteratief-categorie, die gelijk in het Slavisch zou hebben kunnen dienen om naast het praesens van een compositum, dat het futurum weergeeft, een ander praesens zonder die uitgesproken futuurbeteekenis te vormen. En m. i. verklaart zich nu juist uit deze dubbele functie, die reeds het Oergermaansche perfectieve praesens dientengevolge had uit te oefenen, het feit, dat zich bij ons in de taal nooit een regel als „perfectief praesens = futurum" heeft kunnen ontwikkelen en dat bij de beoordeeling der gevallen de samenhang steeds een in 't oog te houden factor is of nog sterker uitgedrukt, moet beslissen. Uit een en ander blijkt, dat Streitberg, waarschijnlijk

1) Kurschat, Grammatik § 463.

door de Slavische toestanden verleid, ook hier te ver gaat en aan de „actionsart" toeschrijft, wat feitelijk wel uit den samenhang zal moeten worden verklaard.

Tegenover Herbig, die, gelijk we boven zagen, met Delbrück aan een perfectief praesens beslist praesentischen zin ontzegt, wijs ik nog op het volgende. Bij de voorbeelden, die hij (p. 200) geeft van het gebruik van *ich komme*, kan m. i. nog een vijfde geval gevoegd worden, waar het werkwoord praesentisch en perfectief is. Als ik namelijk zeg op het oogenblik, waarop ik bij iemand binnentreed „ik kom u mededeelen .... enz.", dan vallen menschelijkerwijs gesproken, begin en eind der handeling van het komen in het moment, waarop ik verschijn, samen. Evenzoo is bij het werkwoord *treffen* nog een andere opvatting mogelijk: wanneer ik op het oogenblik, waarop ik met de hand een voorwerp raak, den vorm „(ik) tref" uitspreek, dan zijn begin en eind der handeling op een oogenblik in het tegenwoordige wel als één te beschouwen. Mij dunkt, en dit kan tevens gelden als antwoord op de twee eerste regels van § 46 van Herbig [1]), dat we ook rekening moeten houden met het beperkte menschelijke waarnemingsvermogen, dat tot het opnemen van ondeelbare oogenblikken niet in staat is. Waar wij het woord moment gebruiken, is dat altijd een relatief begrip. De taal echter is onder onvolmaakte wezens ontstaan en tot ontwikkeling gekomen; hebben we nu wel het recht om taalvormen aan absolute, alleen in theorie bestaanbare begrippen te toetsen? ....

b. Anders is het gelegen met de wedergave van den Griekschen aorist door het Gotische perfectivum. Wanneer we namelijk met Bartholomae [2]), Streitberg, Herbig e. a. aannemen, dat den Indogermaanschen aorist oorspronkelijk perfectiefbeteekenis toekomt en juist in het Indogermaansch, toen de enge vereeniging

---

1) „Man wende nicht ein: das sind logische Spitzfindigkeiten, über welche die Sprache zur Tagesordnung übergeht."

2) Das altiranische verbum p. 222 seq..

van praepositie en verbum nog niet bestond, het gebruik van dezen verbaalvorm het eenige middel tot perfectiveering was, dan is het vrij duidelijk, dat, toen in een aantal talen de aorist was verloren gegaan en die talen in de compositie een nieuw middel tot perfectiveering hadden gevonden, men van de zoo ontstane perfectieve verba gebruik maakte om bij de vertaling uit die dialecten, welke den aorist behouden hadden, dezen zoo goed mogelijk weer te geven. Bij dezen gang van zaken valt nu nog het volgende op te merken. De oorspronkelijk rein perfectieve beteekenis van den aorist, die volgens Bartholomae in de oudste deelen van den Avesta en volgens Delbrück in de taal van Homerus nog overheerschend is, onderging allengs een wijziging: uit den zuiver perfectieven zin ontwikkelde zich, het eerst in den indicatief, de bloot constateerende, doordien de „actionsart" met de „zeitstufe" samensmolt en zoo kon het gebeuren, dat in de jongere deelen van den Avesta en in het jongere Grieksch de indicatief aoristi in 't algemeen ging dienen om een handeling in het verledene als in zich zelf afgesloten voor te stellen. En wanneer we nu zien, dat het Gotische perfectieve praeteritum het oogenblik van de voltooiing der handeling in 't verledene te kennen geeft, dan blijkt het, dat deze Gotische verbaalvorm als aangewezen was om in de meeste gevallen den Griekschen aorist te vervangen. In de meeste gevallen, niet altijd, want waar b. v. een duratieve handeling moest worden weergegeven, waartoe de van karakter veranderde Grieksche aorist alleszins in staat was, schoot het Gotische perfectieve praeteritum te kort of liever gezegd, het gaf te veel. Terecht zegt Streitberg immers op p. 146: „Das praeteritum des perfectiven verbs enthält dem griech. idc. aor. gegenüber immer ein plus, das — so sehr es auch in einzelnen fällen schon seinem ursprünglichen bestande gegenüber der reduction ausgesetzt sein mag — doch überall noch vorhanden ist und den zusammenfall der bedeutungen der beiden kategorien verhindert." Vele bewijsplaatsen, waaruit de vrij regelmatige weergave van den Griekschen indicatief aoristi door het

Gotische perfectieve praeteritum moet blijken, heeft Streitberg bijeengebracht; toch zijn ook een aantal afwijkingen te constateeren, die of op verschuiving van den zin bij de vertaling berusten, soms echter onverklaarbaar zijn. Dit laatste is b. v. het geval met Mc. 5. 22 *jah saiƕands ina gadraus du fotum Jesuis: καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ*; men zou voor het Gotisch verwacht hebben: *jah gasaiƕands ina draus du fotum Jesuis.* Nog sterker is het feit, dat *ἤκουσα* slechts 11 malen door het compositum *gahausida*, daarentegen 34 malen door het simplex *hausida* wordt vertaald, hoewel van die 34 plaatsen voor de meeste perfectiefopvatting zeer goed mogelijk is [1]). En zoo is er meer.

§ 43. **Transitiveering.** Evenals verschillende andere prefixen schijnt ook *ga-*, *gi-*, *ge-* transitieve kracht te hebben ontwikkeld en evenals de perfectieve moet ook deze wel uit de oorspronkelijke, materieele beteekenis worden verklaard. De transitiveering door middel van prefixen, die in alle Indogermaansche talen wordt aangetroffen, is oud; dit blijkt o.a. uit Gaedicke's onderzoek over den accusatief in het Oudindisch: hij komt onder meer tot de volgende stelling (p. 91): „Jedes Intransitivum wird im Indischen durch gewisse Richtungswörter oder Präpositionen zu einem Transitivum." Dat die transitiveering op den materieelen zin van het prefix berust, volgt uit hetgeen hij zegt op p. 93: „Was nun die Rection dieser Composita und insbesondere die Abhängigkeit des Accusativs von ihnen betrifft, so ist der Gebrauch der Präpositionen ein zweifacher, sie bezeichnen: 1. die Richtung im Allgemeinen, 2. das Verhältniss des Verbalbegriffs zu einem Nominalbegriff [2])." We kunnen begrijpen, hoe de tweede functie in de

1) Voor een verklaring van deze laatste afwijking cf. Delbrück II. 156.

2) Men houde hier de definitie in het oog, die Gaedicke van de transitieve en intransitieve werkwoorden geeft (p. 34): „Transitive Verba (sind) solche Verba, deren Begriff nicht ohne einen Nominalbegriff, auf den er sich bezieht, gedacht werden kann; ob und wie der letztere ausgedrückt werden soll, bleibt dabei ganz dem Willen des Sprechenden überlassen. Intransitiv sind dagegen die Verba, deren Begriff auch ohne Beziehung auf einen Nominalbegriff gedacht werden kann."

eerste wortelt. Zoo beteekent oi. *abhi* met verba verbonden, volgens Delbrück (S. F. 5. 448) in de eerste plaats „herbei, auf zu", maar dan verder ook vaak „diejenige Afficirung oder Bewältigung des Gegenstandes, welche wir durch unser *be-* ausdrücken, wobei dann das intransitive Verbum transitiv wird": vgl *abhi-i*: „herankommen", maar ook „begehen", eigenlijk „gehen über hin"; *abhi-varsh*: „beregnen"; *abhi-vam*: „bespeien". Men vergelijke voorts het verwante Latijnsche *ob* en Gotische *bi* in hunne samenstellingen [1]) en merke op, dat dit voorvoegsel ten slotte een prefix met zuiver transitiveerende functie is geworden.

Hoewel ik niet gaarne met Wustmann de transitieve kracht der prefixen als van de perfectieve afhankelijk zou willen verklaren [2]), is er ontegenzeggelijk overeenkomst in den gang van zaken bij de ontwikkeling der twee verschillende functies: ze berusten beide op de materieele beteekenis, bij beide is vaak de geleidelijke overgang nog waar te nemen, bij beide eindelijk wijkt de materiëele zin ten slotte soms geheel voor de jongere syntactische functie; een kenmerkend onderscheid in den dienst echter verbiedt het de eerste als een uitvloeisel van de tweede te beschouwen: bij de perfectiveering is het in 't bijzonder de taak van het prefix, de bereiking van het eindpunt der handeling „an und für sich", op den voorgrond te stellen: het praeverbium heeft dus alleen op de werking qua talis betrekking; bij de transitiveering daarentegen drukt het prefix in de eerste plaats de verhouding uit tusschen het verbum en een nominaalbegrip en wel „die völlige Bewältigung des objects", het feit, dat het

1) Cf. Delbrück I. 681 seq.; Grimm II. 798 en vooral 802; Wustmann p. 45 en 46; Tijdschr. v. Ned. T. en L. II. 4.

2) Zie p. 13 en vergelijk hiermede wat hij opmerkt op p. 8: men bespeurt dan bij hem zelf eenige tegenstrijdigheid. Wat hij overigens op laatstgenoemde pag. sub 1 over het ontstaan van de transitiveerende kracht bij de prefixen mededeelt, kan alleen voor de betrekkelijk jongere compositie gelden: uit de Veda toch blijkt volgens Delbrück (I. 659, 664) ten duidelijkste, dat het praeverbiale gebruik van de praeposities het oudst is.

object „von dem Verbalbegriff am nächsten und vollständigsten betroffen wird [1])”. Aangezien we ons nu echter kunnen voorstellen, dat het prefix deze beide functies tegelijk uitoefent, kunnen perfectiveering en transitiveering samengaan en de waarneming van het feit, dat dit vaak voorkomt, heeft Wustmann waarschijnlijk tot zijn stelling gebracht.

Tot deze algemeene opmerking moet ik mij hier bepalen. Aan de studie der transitiveering door middel van prefixen toch is, voor zoover mij bekend, in de verschillende Germaansche dialecten nog zoo goed als niets gedaan. De behandeling zelfs van het Oudsaksisch en Oudnederfrankisch met 't oog op dit punt en het praeverbium, dat ons bezig houdt, moet ik uitstellen en wel omdat er zich zóoveel moeilijkheden voordoen [2]), dat werkwoord voor werkwoord, plaats voor plaats zou moeten worden nagegaan, iets dat buiten het bestek van dezen arbeid ligt, die in 't bijzonder aan de „Actionsart” gewijd is.

§ 44. De **verzwakking** van het prefix. Hoewel van de meeste beteekenissen, die *ga-*, *gi-*, *ge-* in het Oudgermaansch of reeds vroeger ontwikkeld heeft, ook in de jongere taal nog sporen over zijn, meer of minder talrijk, valt toch over het algemeen een sterke verbleeking van den zin van ons praeverbium in den loop der tijden te constateeren [3]). Gaan we eerst de nomina, dan de verba na. Wat is er voor ons van de beteekenis van het prefix nog over in:

got. *gafilhs*, *gabaurþs*, *gagrefts*, *gamunds*, *gakunþs*, *gakusts*, *galaubeins*, *galiug;*
ohd. *gibet*, *giskeid*, *gibot*, *githank*, *githult*, *gihugt*, *ginuog*, *giwon;*
ags. *gerim*, *gemynd*, *geweald*, *gewit*, *gebyrd*, *geleas*, *gespræce*, *gefræge;*
os. *giwand*, *gidad*, *gibrac*, *gidel*, *gilobo*, *gispanst*, *gihorig*, *gimed;*

---

1) Vgl. Delbrück I. 187.

2) Zie ook Behaghel, Heliand-syntax § 258.

3) Slechts in een enkele categorie van woorden is het prefix nog productief (zie boven § 26 noot en § 27).

ondfr. *geheit*, *githaht*, *gewunst*, *ginatha*, *gihoritha*, *gesiht*, *getungel*, *genuhtsam*;

ofr. *gebreck*, *g(e)nade*, *ebod*, *enoch*;

mhd. *gebet*, *geheiz*, *gewalt*, *gesiht*, *geburt*, *gelust*, *gehœre*, *genæme*;

mnd. *gebot*, *geburt*, *gewelt*, *gedult*, *gedinge*, *gehorsamich*, *geneme*, *genoch*;

mnl. *gedeel*, *gelaet*, *gelucke*, *gestanc*, *gesichte*, *gelust*, *gedoochsaem*, *gesprake*;

nhd. *gebiet*, *glück*, *glimpf*, *geschmack*, *geruch*, *gedanke*, *glied*, *gesetz*;

nnl. *gemoed*, *getal*, *gevaar*, *gezag*, *gebouw*, *gewoon*, *genoeg*, *gering*; enz. enz.? . . . . . .

We zien, dat die verslapping van beteekenis zich reeds in het oudste Germaansch vertoont; en dit is ook natuurlijk, want de levende taal kent geen stilstand; nauwelijks heeft zich een beteekenis aan een vorm gehecht, of er treden invloeden op, die allengs wijziging aanbrengen, hetzij door uitbreiding, hetzij door inkrimping, door versterking of door verzwakking. Vaak wordt niet alleen de beteekenis maar ook de vorm aangetast en zoo kunnen beide veranderen, ja zelfs kan het woord geheel te niet gaan: van dit laatste proces getuigt ook weer ons prefix, dat niet alleen, gelijk we boven gezien hebben, reeds heel vroeg uit het Oudnoorsch verdwenen is, maar ook later in het Engelsch is weggevallen en slechts sporen heeft nagelaten in woorden als eng. *enough*, *alike*, *aware*, *handiwork* (ags. *hondgeweorc*), *handicraft* (ags. *hondgecræft*); in het overgangstijdperk vinden we een groot aantal vormen met *i-*, *y-* of *e-*, vgl. *isund*, *imene*, *ileave*, enz. Ook in het Friesch is het in vorm en beteekenis verzwakt en grootendeels verloren gegaan; reeds de oudere taal wijst op de ontwikkeling van dat proces met woorden als ofr. *ebod*, *enoch* *(anoch)*, *iding*. Maar genoeg wat de nomina betreft.

§ 45. Omtrent de verba valt het volgende op te merken. We hebben boven reeds gezien, dat de materiëele beteekenis van het prefix bij het werkwoord in den loop der tijden hoe langer

hoe zeldzamer wordt en wat de syntactische functie aangaat, is er al hier en daar op gewezen, dat reeds in het Gotisch de perfectieve kracht van *ga-* niet altijd meer helder in het licht treedt, dat zich daar reeds gevallen voordoen, waar het verschil tusschen simplex en compositum al bijzonder klein is. In het Oudhoogduitsch nu vinden we naast voorbeelden van een perfectief *ge-* (zie boven), een veel grooter aantal plaatsen, waar de beteekenis van het prefix niet meer voelbaar is: men vergelijke b.v. Tat. 64. 6 *zi hiu giengut ir uz gisehan* met 64. 4, 5 *zi hiu giengut ir uz sehan;* 133. 6 *inti scaf sina stemma gihorent* met 134. 4 *minu scaf horent mina stemma;* en zoo passim. Ook in andere Oudhoogduitsche taaloverblijfselen komen plaatsen voor, waar onder precies dezelfde omstandigheden nu eens het praeverbium gebruikt wordt, dan weer niet. Het beste bewijs echter voor het feit, dat men simplex en compositum door elkaar begint te gebruiken, levert ons Otfrid, die van het prefix eenvoudig gebruik maakt ter wille van zijn versbouw, het b.v. daar aanwendt, waar hij vóór het verbum nog een thesis noodig heeft: vgl. IV 22. 4 *mit wehselu er gisitoti*, *er selban krist irretiti* met IV 21. 22 *mit theganheiti sitotin*, *thaz sie mih in irretitin;* IV 13. 48 *thaz mih io ginotti, theih thin firlouqneti* met IV 34. 1 *erda bibinota*, *thiu gotes kraft sies notta;* voorts nog II 7. 9, 10 *er fingar sinan thenita, then jungoron sar tho zelita*, *joh sar in tho gisageta thia salida, in thar gaganta:* waarom staan hier de twee eerste verba zonder, het derde met *gi-?* Alleen om het metrum. Nog tal van bewijsplaatsen zouden aan te voeren zijn.

§ 46. Ook voor het Angelsaksisch zijn boven voorbeelden aangehaald van een perfectiveerend *ge-*, die nog met vele andere te vermeerderen waren. Grimm (II. 834) meende intusschen reeds opgemerkt te hebben, dat in dit dialect simplex en compositum meer samenvielen dan in het Oudhoogduitsch. Lenz (p. 10) nu deelt mede, dat *ge-* in het Angelsaksisch „sehr häufig gesetzt wird, wo es der sprachgebrauch nicht verlangt”, en geeft een aantal plaatsen uit het proza van Alfred, waar simplex en com-

positum promiscue gebruikt worden: zoo b.v. *ceosan* en *geceosan*, *dælan* en *gedælan*, *hadian* en *gehadian*, *herian* en *geherian*, *hreowan* en *gehreowan*, *myndgian* en *gemyndgian*, *don* en *gedon*, *lician* en *gelician*, *tacnian* en *getacnian*, *truwian* en *getruwian*, *ðyncan* en *geðyncan*, *secgan* en *gesecgan*, *laðian* en *gelaðian*, *feohtan* en *gefeohtan;* men vergelijke o.a, wat de drie laatstgenoemde werkwoorden betreft, de volgende voorbeelden: Cura Past. 407. 2 *he us eft laðude to his hyldo* met 405. 33 *hi gelaðode ham;* Oros. 74. 14 *ðæs wealles fæstness is ungeliefedlic to secgenne* met 74. 7 *ungeliefedlice is ænigum menn ðæt to gesecgenne;* Oros. 4. 20 *hu twegn consulas fuhton on Gallium* met 4. 6 *hu Regulus gefeaht wið II Pena cyningas.* Ook hier mogen we dus van een tijdperk van verval, van verzwakking in beteekenis spreken.

A priori zouden we nu voor het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch wel hetzelfde kunnen aannemen; ons onderzoek op de volgende bladzijden zal ons hieromtrent zekerheid geven.

§ 47. Nu spreekt het van zelf, dat, waar het perfectieve *ge-* zijn kracht verloor, dit van het woordvormende, dat intusschen ook zijn beteekenis in de meeste gevallen had ingeboet, niet gescheiden kon blijven. Zoo kregen we dus, in 't algemeen gesproken, na de splitsing weer een samenval, en wel ten gevolge van den tand des tijds, die aan de beteekenissen had geknaagd; en daar deze hier en daar wat gespaard had, bleven in het eene dialect meer, in het andere minder, duidelijke sporen van de vroegere kracht van het prefix bestaan. Zoo zijn o.a. uit het Middelhoogduitsch nog een aantal voorbeelden met beslist perfectieven zin, door *ge-* veroorzaakt, aan te halen. Men lette b.v. op de uitdrukking *den gesach got:* „dien zegent God", lett. „dien zag God aan" (ingressief), en vergelijke uit Berthold von Regensburg: I 115. 20 *des selben tages, do sie sich gar wol geverwet hete, do gelac sie des selben nahtes an dem grunde der helle, und also lit sie noch da;* 482. 19 *die aber also durch die kraeme gent, daz sie vor den kraemen gestent und schouwent;* 443. 37 *da von wir zem himelriche komen unde danne da gesehen die küniginne;* II 213. 33 *da brinnent*

sie in dem vegefiure hinz daz ab in gebrinnet. Zien we nu echter naast een beslist perfectieve uitdrukking als *tot gelac* „hij viel dood neer", een *tot lac* eig. „hij lag dood" met dezelfde beteekenis gebruikt, en ontmoeten we zinnen als *daz ir mit gesehenden ougen blint sit*, dan voelen we weer op eens, dat het perfectief begrip als uitvloeisel van de compositie toch eigenlijk weg is. Bij een groote massa werkwoorden worden simplex en compositum dan ook zonder merkbaar verschil in beteekenis gebruikt [1]). Plaats, tijd en schrijvers zijn natuurlijk factoren, waarmee bij een nauwkeurig onderzoek zoo mogelijk rekening dient gehouden te worden.

In het Middelnederduitsch schijnt de toestand dezelfde: ook hier aan den eenen kant plaatsen met nog bepaald perfectieven zin b.v. Dial. Gr. 216b *vnde dar dat kynt geberede;* Brem. G. Q. 116 *syn vrouwe genas eines kindes;* B. d. Richter q. 54 (H) *gewinne snelliken din swert;* aan de andere zij gevallen als: R. V. 2250 *und wachtede...... wor dat ik den schat gevunde;* S. sp. II 66. 2 *die sundach was die irste dach, die ie gewart;* dus zoogenaamde perfectieve simplicia met *ge-*.

§ 48. Hier dient nu op een omstandigheid gewezen te worden, die hoogst waarschijnlijk tot het in verval geraken van de perfectieve functie van ons prefix heeft geleid, er althans zeker toe heeft bijgedragen. Denzelfden gang, dien de aorist in het Iranisch en Grieksch doormaakte, legde het perfectieve praeteritum, wel niet de evenknie, dan toch de plaatsvervanger van den aorist, in het Germaansch af. Ook deze vorm, die eerst alleen het oogenblik van de voltooiing der handeling in het verledene te kennen gaf, begon allengs de in zich zelf afgesloten d i. de absolute handeling in 't verledene aan te duiden, kreeg alzoo bloot constateerende beteekenis [2]). De „Zeitstufe" smolt dus ook hier

1) Vgl. Grimm II. 835 seq.; Eckhardt p. 23 seq..

2) Dien overgang voelt men als 't ware in plaatsen als Conf. 3 *ik giuhu ..... thi godes manne allero minero sundiono, thero the ik githahta endi gisprak endi gideda fan thiu the ik erist sundia uuerkian bigonsta.*

samen met de „Actionsart". Het gevolg was, dat perfectief praeteritum en duratief praeteritum allengs door elkaar werden gebruikt, zonder verschil van beteekenis. En dat deze vermenging van praeteritaalvormen met en zonder *ge-* de aanleiding kan geweest zijn, dat ook de verschillende praesensvormen niet meer uit elkaar gehouden werden, behoeft geen betoog. Zoo vielen dus simplex en compositum samen. Reeds in het Gotisch was de kiem van de beteekenisverzwakking en vormvermenging, waarvan we hier spreken, aanwezig, en die kiem is allengs gezwollen en heeft zich ontwikkeld. De voor ons jongere dialecten zooals het Oudhoogduitsch, het Angelsaksisch enz. bewijzen het. Waar nu echter twee vormen aanwezig waren om denzelfden dienst te doen, daar moest de strijd om het bestaan intreden. Het eind was, dat in het algemeen de vormen met *ge-* slechts in het participium praeteriti den strijd wonnen, in de andere verbale vormen meest in onbruik geraakten en verdwenen. Dat nu juist in het verleden deelwoord het prefix zich handhaafde, schijnt in het volgende zijn verklaring te vinden.

§ 49. Op zich zelf beschouwd had het ook hier kunnen weg vallen. Het participium praeteriti toch drukte aanvankelijk bloot een handeling in het verledene uit, die dan door de toevoeging van het prefix als perfectief kon worden voorgesteld. In het *ge-*participium vielen dus feitelijk een tijdstip in het verledene en het oogenblik van de voltooiing der handeling samen. Die samenval van „Zeitstufe" en „Actionsart" nu voerde ook hier tot de verzwakking van het laatste begrip en zoo kon ook dit participium praeteriti ten slotte zuiver constateerende functie krijgen. Bij dit proces boette dus het prefix zijn oorspronkelijke kracht in, maar toch bleef het bewaard, en wel omdat de taal het noodig had ter wille der „Formdifferenzierung": zij vond in dat voorvoegsel een als aangewezen middel om waar anders onbepaalde wijs en verleden deelwoord vaak klankwettelijk zouden zijn samengevallen, het onderscheid in vorm te doen bewaard blijven. Men denke hier aan de werkwoorden van de vijfde en zesde „Ablautsreihe"

zooals *geven: gegeven*, *graven: gegraven*, benevens aan de redupliceerende verba. Zonder twijfel hebben ook woorden als *gialdrod*, *giplumot* e. d. (zie boven), die wel nooit een infinitief naast zich gehad hebben, maar eerst naar analogie van het verleden deelwoord, van nomina gevormd zijn, er op hun beurt weer toe bijgedragen, dat het prefix zich in het participium handhaafde, toen het elders verloren ging. Deze beide factoren gaven m. i. den stoot ten gunste van het behoud van het prefix. En allengs moest dit nu wel beschouwd worden als tot de formātie van het verleden deelwoord te behooren en werd het zelfs uitgebreid ook over die participia, welke wegens hun beteekenis oorspronkelijk nooit *ge-* hadden kunnen aannemen, de boven besproken perfectieve en duratieve simplicia. Alleen daar, waar het werkwoord reeds met een der oorspronkelijk aan *ge-* syntactisch verwante partikels zooals *be-*, *er-*, *ont-*, *ver-* was verbonden of met een praepositie onscheidbaar was samengesteld, kreeg het geen plaats, hoewel het ook hier zoo wel eens af en toe heeft getracht zijn heerschappij te vestigen [1]). De participia praeteriti gingen dus een nieuwe grammatische categorie uitmaken en scheidden zich door het prefix formeel van de andere werkwoordelijke vormen af. De allengs ontstane voorliefde van ons praeverbium voor het verleden deelwoord blijkt uit cijfers: in het Gotisch is het getal der prefixlooze participia nog betrekkelijk groot; in het Oudhoogduitsch van de 8e en 9e eeuw is dat getal reeds sterk verminderd: bij Tatian zijn ze zelfs al zeldzaam: Dorfeld telt bij hem slechts 6 verba, die in het participium zonder *gi-* voorkomen en daaronder zijn nog 3 oorspronkelijk perfectieve simplicia. In het Middelhoogduitsch staat op enkele uitzonderingen na, *ge-* geregeld voor het verleden deelwoord. In het Nieuwhoogduitsch zijn er geen participia zonder *ge-* meer: alleen *werden* als hulpwerkwoord heeft *worden;* Luther gebruikte nog

1) Vgl. Grimm, Wörterbuch IV. 1618.

funden en *komen* [1]. Ook in het Angelsaksisch heeft *ge-* bij het participium praeteriti vasten voet gekregen: toch komen bij Alfred nog ± 50 participia zonder *ge-* voor [2]; in de latere taal is het prefix niet meer te vervolgen, daar het in het Engelsch allengs geheel is weggevallen: slechts sporen als *yclad*, *iblent*, *iblesced*, *ycleped*, *ibuilt*, zijn over. Te oordeelen naar vormen als *gekemen*, *ebrocht*, *efunden*, *egeven*, schijnt ook in het Oudfriesch het prefix op weg te zijn geweest zich een vaste plaats bij het participium te veroveren; de vormverzwakking echter **gi-* > **ji-* > *i-* > *e-* moest noodzakelijk ook daar er toe leiden, dat het weer bijna geheel te loor ging [3].

§ 50. Een indirect bewijs voor het feit, dat het *gi-* participium bloot constateerende beteekenis kreeg, meen ik te zien in het gebruik, dat zich ongeveer tegelijkertijd ontwikkelde, er met behulp van *hebben* en *zijn* het perfect mede te omschrijven, een gebruik, dat naarmate het prefix met het participium samengroeide en de perfectieve zin dus verloren ging, schijnt te zijn toegenomen. In het Gotisch toch vinden we van het periphrastisch perfect met *hebben* nog slechts één voorbeeld (I Tim. 4. 2), met *zijn* + intransitief werkwoord maar twee (J. 9. 21 en Mc. 1. 33); in het Oudhoogduitsch levert de Exhortatio het oudste voorbeeld met *hebben*, de Isidorus-vertaler het eerste met *zijn* + intransitief werkwoord (3. 9); in de Tatianus-vertolking komen beide omschrijvingen hier en daar voor, bij Otfrid geregeld, zooook in Alfred's proza. En al treffen we nu onder deze plaatsen uit de oudere bronnen, uit den aard der zaak ook wel het participium zonder *ge-* aan, spoedig wordt dit anders en met het meer en meer heerschend worden van het prefix gaat het veldwinnen der perfectomschrijving hand aan hand, iets, dat niet zou hebben kunnen gebeuren,

---

1) Vgl. over een en ander: Dorfeld p. 30, 33 en 46; Mhd. Wört. I. 490; Eckhardt p. 35; Grimm II. 847.

2) Zie: Sievers, Ags. Gramm. § 366; Lenz p. 17 en 78.

3) Cf. Siebs, Grundriss § 63.

wanneer het *gi-* participium zijn oorspronkelijk perfectieven zin had bewaard [1]).

§ 51. Die nieuwe kracht van het prefix, de voltooiing der absolute handeling te kunnen aangeven, schijnt er toe te hebben bijgedragen, dat men er een tijd lang een middel in is gaan zien om b.v. een futurum exactum of een plusquamperfectum uit te drukken; zoo o. a. in het Middelhoogduitsch [2]). Mij dunkt, het middel lag voor de hand. Wanneer, als de samenhang het veroorloofde, het praesens gebruikt kon worden om het futurum weer te geven, dan moest men er als van zelf toe komen om, waar de omgeving het toeliet, het futurum exactum nu door een praesens met *ge-* uit te drukken, immers door de samenstelling werd dan de handeling in de toekomst als voleind voorgesteld: *swenne iuwer sun gewahset, der træstet iu den muot.* Op dezelfde wijze kon men door een praeteritum met *ge-* te gebruiken, de handeling in het verledene recht duidelijk als voltooid voorstellen; vgl. *do man gaz* met *innen des do man az.* En dat ook hier reeds in de oudere taal de kiem lag, wordt bewezen door het feit, dat bij Tatian en Alfred, ja zelfs reeds bij Ulfilas plaatsen worden aangetroffen, waar op zijn minst genomen de opvatting van het *gi*-praesens als futurum exactum en van het *gi*-praeteritum als plusquamperfectum mogelijk is [3]). Nu geef ik Streitberg (l. c. p. 122 en 143) gaarne toe, dat feitelijk ook dit *ge-* oorspronkelijk niets anders is dan het perfectieve en juist in de beide aangehaalde Middelhoogduitsche voorbeelden van Paul komt die zin nog wel eenigszins uit, maar zouden we niet mogen veronderstellen, in aanmerking genomen de allengs toenemende verzwakking der perfectieve kracht van het prefix en het feit, dat het bloot de voltooiing der absolute handeling ging aanduiden, dat men lang-

---

1) Vgl. Wunderlich p. 45, 46, 47; Erdmann, Grundz. p. 103—107; Wülfing II. 54, 55.

2) Paul, Mhd. Gramm. § 279.

3) Zie: Dorfeld p. 33, 34, 35; Lenz p. 15, 16.

zamerhand het voorvoegsel in gevallen als deze niet meer als het perfectieve beschouwde maar als een middel om een futurum exactum of een plusquamperfectum duidelijk weer te geven? Zeer terecht zegt Tobler (p. 112) „Dieselbe vergangene handlung kann, trotz ihrer relation auf eine andere, der sie objectiv vorangieng, subjectiv absolut genommen werden", maar hij geeft toch ook de mogelijkheid toe (p. 137) dat men begon „zunächst die mit *ge*-ständig componirten verba oder einzelne formen derselben für bestimmte zeitarten, nachher zeitstufen, vorzugsweise zu verwenden, endlich aber auch einfachen verben, nach analogie der vorigen, nur vorübergehend, zu dem besagten zwecke, das *ge*-zu praefigiren und dadurch allerdings einen sonst in der ausbildung der verbalformen gebliebenen mangel einigermassen zu ersetzen." Al werd dus de relatieve „Zeitstufe" oorspronkelijk niet uitgedrukt en moest deze uit den samenhang worden opgemaakt, het taalgevoel, dat die relatie allengs verlangde, bracht ze er in en daar het gevoel voor de „Actionsart" tegelijkertijd meer en meer verzwakte, kon men er toe komen in het prefix het kenmerk van de voltooiing der absolute handeling te zien en het te gebruiken om de zoogenaamde voltooide tijden te helpen vormen. En hoe gemakkelijk dit proces zich kon afspelen, hoe licht ons praeverbium, wat zijn betrekking aangaat, van de „Actionsart" op de „Zeitstufe" kon worden overgebracht, leeren voorbeelden als [1]: *daz iu got günne ze leben unz ir die sünde gebüezet; do Salomon gestarp, do quamen sie für den sun Roboam; der von der messe get, so man daz ewangelium geliset oder geopfert* [2]. Intusschen heeft deze functie van *gi-* nooit diep wortel geschoten: naast de gevallen, waar het prefix ter uitdrukking van een futurum

1) Uit Berthold von Regensburg.

2) Uit het laatste voorbeeld blijkt, dat ook het perfect door een *gi*-vorm kon worden weergegeven: hierover vergelijke men, wat beneden bij het Oudsaksisch zal opgemerkt worden en voorts een enkele aanduiding bij Lenz p. 14; Pietsch, P. B. B. 13. 526; Erdmann Grundz. p. 100; Paul Mhd. Gramm. § 278. 3.

exactum, een plusquamperfect of perfect kan zijn aangewend, staan er nog altijd meer, waar praesens en praeteritum zonder *gi-*, in het verband van den zin, de voltooide handeling moeten weergeven, vooral is dit het geval in het Gotisch, Oudhoogduitsch en Angelsaksisch, maar toch ook in het Middelhoogduitsch [1]). En allerminst heeft het praeverbium zich in dit opzicht kunnen handhaven: in de jongere taal is dit gebruik van *ge-* geheel verdwenen. Dat de steeds toegenomen periphrase met *hebben* en *zijn* hiertoe zal hebben bijgedragen, ligt voor de hand. Jacob Grimm zeide intusschen terecht: „die verfliegende feinheit des sprachgefühls band es eine zeitlang doch nie fest und sicher an tempusunterscheidungen" [2]).

§ 52. We hebben nu in groote trekken de ontwikkeling der verschillende beteekenissen van het prefix *ga-*, *gi-*, *ge-* trachten na te gaan: vatten we ten slotte het behandelde samen, dan krijgen we, vooral wat betreft de samenstelling met het werkwoord, in hoofdzaak het volgende.

Bij ons prefix kunnen we in het Germaansch een woordvormende en een syntactische functie onderscheiden. Het woordvormend *ge-* is het oudst, het syntactische is er uit ontstaan. Ik stel me namelijk voor, dat het woordvormend *ge-* in het gebruik met verba krachtens zijn materieele beteekenis in een aantal gevallen heeft geresultativeerd en verder onder gunstige omstandigheden geperfectiveerd, terwijl zich eveneens uit den materieelen zin van het prefix de transitieve ontwikkelde, die met de perfectieve kan samengaan. Bij het meer en meer verdwijnen van de oorspronkelijke beteekenis in de compositie met het verbum, breidt de perfectiveerende functie van *ge-* zich uit en wordt het een prefix met zuiver syntactische strekking, waarnaast het

---

1) Vgl. Dorfeld p. 35, 46; Lenz p. 16; Paul, Mhd. Gramm. § 307; Wunderlich p. 44; Erdmann, Grundz. p. 103; voor het Oudsaksisch, Oudnederfrankisch en Middelnederlandsch zie men beneden.

2) II. 844.

woordvormend nog slechts in sporen blijft voortbestaan. Vooral doordien de „Zeitstufe" met de „Actionsart" samensmelt, gaat de perfectieve kracht allengs te loor en krijgt het prefix de beteekenis de voltooiing der in zich zelf afgesloten, absolute handeling te constateeren. In die qualiteit verovert het zich een vaste plaats bij het verleden deelwoord, terwijl het op weg schijnt te zijn geweest ook dienst te gaan doen ter onderscheiding van tijdsvormen. In het Angelsaksisch en het Middelhoogduitsch komt een syntactisch *ge-* voor met een beteekenis, die het in bepaalde soorten van zinnen een plaats verzekerde. Door Lenz voor het Angelsaksisch en Paul en Eckhardt voor het Middelhoogduitsch wordt het feit eenvoudig geconstateerd, niet verklaard: zij spreken slechts van een „verallgemeinernd" *ge-*; hoe het prefix aan die beteekenis gekomen is, laten ze in het midden. Ik heb boven § 41 een verklaring beproefd, geef die echter gaarne voor beter; in elk geval kan het praeverbium ook hier gedeeltelijk als het perfectiveerende *ge-* beschouwd worden. In de moderne Westgermaansche talen met uitzondering van het Engelsch en een groot gedeelte van het Friesch, waar het prefix geheel is weggevallen, heerscht het syntactische *ge-* nog slechts in het verleden deelwoord; het woordvormend *ge-* leeft voort deels in sporen, hier denk ik aan de sociatiefbeteekenis bij nomina en enkele verba, deels in nog productieve categorieën, die de eeuwen getrotseerd hebben, die van het collectieve en het possessieve *ge-*. In een aantal werkwoorden eindelijk is het prefix geheel met de beteekenis van het verbum vergroeid, terwijl dan óf het simplex geheel is verdwenen, zooals b.v. in hd. *gönnen*, *glauben*, *geschehen*, ned. *genezen*, *gebruiken*, *gedoogen;* óf met geheel afwijkende beteekenis voortbestaat, vgl. b.v. hd. *gehören*: *hören*, *gefallen*: *fallen*, *gebrechen*: *brechen*, ned. *gebeuren: beuren*, *gebieden: bieden*, *(zich) gedragen*: *dragen;* óf wel zonder wezenlijk onderscheid is bewaard gebleven, cf. o.a. hd. *geziemen*: *ziemen*, *gereuen*: *reuen*, *gebrauchen*: *brauchen*, ned. *gewennen*: *wennen*, *gelukken*: *lukken*, *gevoelen*: *voelen;* in het laatste geval

gaat de eerste vorm vaak voor deftiger door dan de andere. Van een aantal nomina geldt hetzelfde, vgl. 1. hd. *glück*, *glied*, *gnade*, ned. *gevaar*, *geluid*, *gereed;* 2. hd. *gerecht*: *recht*, *angesicht*: *ansicht*, *gezeit*: *zeit*, ned. *gedienstig: dienstig*, *gelid: lid*, *gemoed: moed;* 3. hd. *gestank: stank*, *gehirn: hirn*, *gewichtig: wichtig*, ned. *gestreng: streng*, *getrouw: trouw*, *gemakkelijk: makkelijk*. En dat dit vergroeiingsproces reeds in de oudere taal is begonnen, blijkt uit hetgeen op de voorgaande bladzijden omtrent de verzwakking van ons prefix is opgemerkt.

IV. Het Prefix *gi-* en de „Actionsart" in het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch.

Aan het nu volgend onderzoek, waarvan richting en strekking door het in de vorige hoofdstukken behandelde vrij wel zijn aangegeven, dienen duidelijkheidshalve nog een paar opmerkingen vooraf te gaan.

De werkwoorden geef ik in alphabetische volgorde naar de infinitiefvormen gerangschikt. De alphabetische indeeling heb ik daarom gekozen, 1⁰ omdat zij een overzicht geeft, dat spoedig is na te slaan en dus een eventueele vergelijking met de verba in andere dialecten gemakkelijk maakt, 2⁰ omdat, zoo men een verdeeling in categorieën [1]) wil, deze met zeer weinig moeite uit de alphabetische rangschikking kan opgesteld worden, het omgekeerde daarentegen veel last met zich zou brengen. Van elk werkwoord geef ik de voorkomende vormen als volgt:

I. Karolingische Psalmen en Lipsiaansche Glossen [2]): 1. simplicia, 2. composita, 3. participia praeteriti.

II. Heliand C. (M., P., V.), Genesis en Kleinere Geschriften [3]): 1. simplicia, 2. composita, 3. participia praeteriti.

---

1) Zoo b.v. die in perfectieve simplicia, niet voor perfectiveering vatbare durativa enz.; of wel die in groepen als verba van *hooren* en *zien*, verba van *liggen*, *zitten* en *staan* enz.

2) Psalm 1—3 en de glossen uit psalm 1—9 zijn niet door mij opgenomen als zijnde Zuidmiddelfrankisch: cf. Borgeld, De Oudoostnederfrankische psalmen: p. VII en VIII.

3) De bewijsplaatsen uit de kleinere Oudsaksische taaloverblijfselen lagen, geciteerd naar Gallée's uitgave, al gereed, toen Wadstein's editie verscheen. Van deze heb ik nog zooveel mogelijk gebruik gemaakt o. a. door de plaatsen te schrappen, die door Wadstein in aansluiting aan Steinmeyer als niet zeker Saksisch beschouwd worden.

Wat den Heliand betreft, zoo wordt steeds C. aangehaald, omdat dit handschrift het volledigst is; waar intusschen de tekst van M., P. of V. afwijkt in een punt voor dit onderzoek van eenig belang, is de variant steeds geciteerd; waar C. in gebreke blijft, is natuurlijk M. gevolgd.

Dat de participia praeteriti een afzonderlijke rubriek uitmaken, heeft zijn grond in het feit, dat gewoonlijk niet met zekerheid kan gezegd worden, of het participium is gevormd van een verbum met of zonder *gi-*; waar bij een verleden deelwoord het prefix ontbreekt, wordt dit uitdrukkelijk vermeld.

Als men in de opstelling der plaatsen een of meer der afdeelingen van het aangegeven schema bij een werkwoord mist, zoo beteekent dit zonder meer, dat het verbum onder den vorm, die daartoe zou behooren, niet voorkomt.

De afkortingen van de namen der Kleinere Geschriften komen overeen met die in Gallée's Woordenlijst.

Het woord *handeling*, dat herhaaldelijk gebruikt wordt, ook bij werkwoorden, waar eigenlijk niet van een doen sprake kan zijn, bij die namelijk, welke een toestand uitdrukken, is als algemeene term te beschouwen.

Ten slotte nog de volgende opmerking. Bij verba als *gaan*, *staan*, *werken*, *lezen* e. d. valt het duratief begrip veel duidelijker in het oog dan bij de groepen van werkwoorden, die wij factitiva en inchoativa noemen. Ze kunnen alzoo eigenlijk niet op één lijn gesteld worden. Bij de eerstgenoemde verba is de duur geheel onbepaald; bij de twee laatstgenoemde soorten ligt in het begrip van het werkwoord minstens mede opgesloten, dat het eindpunt der handeling in het verschiet ligt: de factitiva toch geven een werking te kennen, die iemand of iets tot een handeling of een toestand brengt, vgl. *sendian*, *fullian*; de inchoativa drukken een handeling uit, die zich tot een toestand ontwikkelt, vgl. *hwiton*, *kolon*. Aangezien echter in verreweg de meeste gevallen de nadruk op de werking qua talis valt, bij de deverbatieve factitiva bovendien de invloed van het grondwoord

op het afgeleide werkwoord vaak niet te miskennen is (zie hierover onder *sendian*), en wat de inchoativa betreft, het Slavisch, dat op het gebied van de „actionsart" toch voor ons eenigszins als een richtsnoer kan gelden, deze als imperfectief beschouwt, zoo heb ik, evenals Streitberg voor het Gotisch, beide categorieën als gelijkstaand behandeld en ook de factitiva en inchoativa tot de durativa gerekend. Op eventueele afwijkingen is gewezen.

ahtian, ahton, ehtan.

I. 1. Kar. ps. 68.27, 70.11; L. gl. ps. 17.38, 30.16, 82.16, 118.86: vervolgen: duratief.

II. 1. Hel. 704 *that that barn godes*
sliðmuod cuning suokean uuolda,
ahtean is aldres:

hier kan men vertalen „naar het leven staan", dus het verbum duratief opvatten, maar evengoed laat zich de perfectieve uitdrukking „het leven benemen" substitueeren. Ditzelfde geldt van vs. 772, 3089, 3882, 3949, 4613, 4684, 5459, terwijl in

vs. 5494 *sia hietun ina thuo fillian, er than sia im ferahes tuo*
aldres ahtin,

vs. 5328 *hietun flitlico ferahes ahtian*
Crist mid qualmu,

vs. 3845 *that sia firio barn ferahu binamin,*
ahtin ira aldras,

de zin alleen door „het leven benemen" kan worden weergegeven. En wanneer de variaties van een begrip op elkaar invloed kunnen hebben geoefend, wat de „actionsart" betreft, dan pleit ook het *ferahu binamin* van de laatst aangehaalde plaats voor de perfectieve beteekenis van het *ahtin ira aldras* aldaar.

Wij hebben dus bij het werkwoord *ahtian* een verschuiving in de beteekenis van het simplex te constateeren, waardoor het naast den oorspronkelijken duratieven zin van „vervolgen" ook den perfectieven „het leven benemen" heeft gekregen.

ahton.

II. 1. Hel. 1714, 3235, 5156; Mers. gl. 105d, Prud. 62b Laur. 355: het simplex is overal duratief gebruikt: letten op, denken over, meenen. Dit is ook het geval Hel. 2212, waar het met *biginnan* is verbonden; met dit werkwoord samen vormt het dan echter een ingressief [1]) begrip.

2. Hel. 2164 *so that ni mag gitellian man,*
giahton ođar thesaro erthu, huat hie thuru is enes craft
an thesaro middilgard maritha gifrumida:

de beteekenis van het compositum „naar waarde schatten" is wel ontstaan uit die van „het eindpunt van de handeling van het schatten bereiken": het compositum is dus als perfectief te beschouwen. De oorspronkelijke beteekenis van *gi-* schemert nog door.

3. Prud. 58b Calag. 48 *vvarth giahtod*: putatur: part. praet. van het duratieve simplex.

andon.

I. 1. Kar. ps. 72. 3 *uuanda ik andoda ovir unrehta:* quia zelavi super iniquos: duratief. Evenzoo

II. 1. Str. gl. 12. c. 1. 39 *andod:* zelant; St. P. 66d andoda: zelatus sum.

ardon.

I. 1. L. gl. ps. 14. 1 *ordon:* habitabit: duratief. Zoo ook

II. 1. Hel. 4455: bewonen.

arundian.

II. 3. Hel. 2157 *habda thuo giarundeod al so hi uuelda:*

hij had toen door zijn boodschap bereikt, wat hij wilde. Uit de beteekenis blijkt, dat het part. praet. bij het perfectieve compositum *giarundian* behoort. Men vergelijke: ags. *gegitsian:* door hebzucht verkrijgen, *gelicettan:* door veinzerij verkrijgen [2]); voorts ook got. *garinnan* I Kor. 9. 24 en ags. *geweorpan:* Cura Past. 309. 18 (ed. Sweet) *and hit đa gewearp mid synne grine* (*đæt mod*).

---

1) Over dezen term vergelijke men Streitberg p. 72 en Behaghel p. 98.

2) Zie Cosijn, Taalk. Bijdr. II. 211.

arvidon.

I. 1. Kar. ps. 68. 4 *ic arvidoda ruopinde:* laboravi clamans; L. gl. ps. 12. 5 *aruethiat:* tribulant: duratief.

aton.

I. 1. L. gl. ps. 80. 17 *atoda:* cibavit: duratief.

bakan.

II. 3. Freck. 491 *fier muddi rockon gibakenas:* het part. praet. behoort bij het duratieve simplex.

bannan.

II. 1. St. P. 86[a] *bannan:* mannire: duratief.

barian.

II. 2. Hel. 2258 en 2929; Lind. Ev. Mt. 6. 16 en Ess. Ev. Mt. 6. 16 bis: overal heeft *gibarian* de beteekenis van „zich gedragen", is dus duratief en wel een duratief simplex als van *gibari* gevormd; het behoort dus eigenlijk onder II. 1. thuis.

baron.

I. 1. Kar. ps. 64. 11. *an dropon iro blithon sal barinda:* in stillicidiis ejus laetabitur germinans; L. gl. ps. 147. 20 *baroda:* et judicia sua non manifestavit eis;

II. 1. Prud. 61[b] Laur. 84 *baron:* summa pietas creditur nudare dulces liberos: het simplex is in al zijn beteekenissen duratief: de handeling als zoodanig wordt bedoeld.

2. Ess. Ev. L. 23. 28 *gibaron dorstun:* quia mulieres se adversus principes sacerdotum liberius ausae sunt ostentare: zich vrijer durfden laten zien: het compositum is duidelijk duratief: op de handeling van het „zich vertoonen" zonder meer wordt gewezen.

Perfectief daarentegen beschouw ik Ess. Ev. Mt. 12. 16 *ne gibarodin:* et praecepit eis, ne manifestum eum facerent: dat zij hem niet zouden verraden, het oogenblik, waarop zijn godheid bekend zou worden, niet zouden doen intreden. Evenzoo beoordeel ik Ess. Ev. J. 6. 65.

3. Ess. Ev. Mc. 3. 12 *gibarod:* ne divinitas ejus manifestaretur: aan 't licht zou gebracht worden: part. praet. van het perfectieve compositum.

bedlan.

II. 1. Hel. 1496 *ef hie ina an morth spenit,*
bedid baluuuerko:
aanzetten, dwingen: duratief. Evenzoo vs. 5699.

bedon.

I. 1. Kar. ps. 65. 4 *al ertha bede thi:* omnis terra adoret te; zoo ook ps. 71. 11;
II. 1. Hel. 644, 1104, 1109, 1590; Gen. 166; Ps. pr. 60 en 65, Prud. 53b Rom. 381 en 55a Rom. 670: het simplex is overal duratief.

beldlan.

II. 1. Hel. 4791 *is hugi fastnoda,*
beldida te them bendion:
sterken (tegen): de handeling qua talis: duratief.

1. Prud. 28d Psych. 37 *gibelda:* exultat victrix legio, quam mille coactam martyribus regina Fides animarat in hostem; Ess. Ev. Mc. 12. 44 *gibeldun:* se presumebant: duratieve composita.

belgan.

I. 1. L. gl. ps. 111. 10 *belgon sal:* irascetur. Evenzoo ps. 78. 5, 79. 5 en 84. 6. De beteekenis „toornen, zich vertoornen", eig. „van toorn zwellen" is duratief.
II. 1. Hel. 1439, 4895, 5120 en Gen. 226 staat overal het durativum in den zin van „zich boos maken" met den nadruk op de handeling: we zouden het werkwoord met „toornen" kunnen vertalen. Bij Hel. 5098 daarentegen
thuo balg ina se biscop
ligt meer ingressiefbeteekenis voor de hand; evenzoo vs. 723: beide plaatsen beschouw ik dus als perfectief.

3. Tot het duratieve simplex behooren de volgende participia:
Hel. 4856 *gibolgana gengun*
nahor mid nithu,
1464, 4869, 5001 en Gen. 33, waar het verleden deelwoord overal een toestand te kennen geeft; voorts ook
Hel 4865 *thuo gibolgan uuarth*
snell suerdthegan Symon Petrus,
waar het echter met *uuarth* een ingressief begrip vormt.

beran.

I. 3. Kar. ps. 59.10 *fremit-borona*: alienigenae; evenzoo L. gl. ps. 82.8: het part. heeft perfectieven zin: behoort het nu tot het *gi*-compositum en is het prefix in deze samenstelling weggevallen? of is de koppeling *fremit-borona* ontstaan, toen de perfectieve kracht van *gi*- aan 't verdwijnen was en het simplex naast zijn oorspronkelijke duratieve ook perfectieve beteekenis kreeg? In het laatste geval behoort het part. tot het simplex met verschoven zin, terwijl het dan aan de samenstelling met *fremit* te wijten is, dat het geen *gi*- aannam, toen dit prefix bij het part. algemeen werd. Men vergelijke het § 38 bij got. *bairan* opgemerkte.

II. 1. Hel. 174, 690, 1099 (M. *bihabad*), 2182, 2309, 3262, 3862, 4611, 4661, 5953 geven het duratieve simplex met de beteekenis „dragen." Hiertoe behooren ook de samenstellingen Hel. 765 *helmberandero* en 4810 *uuapanberand*, voorts Gen. 59.
Hel. 1748 *that thie guodo bom gumono barnon*
bari bileres uuiht,
kan *beran* duratief (= dragen) of perfectief (= voortbrengen) opgevat worden: men lette op den samenhang en vooral op het perfectieve *gibit* van vs. 1746.

2. Hel. 2789 *thie thiu thiorna gibar* (M. *gidrog*)
en 2787 *thero thie quena enig kind gidruogi* (M. *gibari*)
geven beide het perfectieve compositum: ter wereld brengen. Merkwaardig is de wisseling van uitdrukking in de twee hss.:

er blijkt uit, dat *giberan* en *gidragan* door elkaar gebruikt konden worden.

3. Hel. 123, 167, 348, 370, 399, 599, 617, 621, 731, 835, 993, 2666, 4584, 5225, 5267 en Gen. 108 staat overal het part. praet. *giboran* in den zin van „ter wereld gebracht, geboren": het behoort dus tot het perfectieve compositum.
Hel. 4003 *erlos adalborana* vinden we het part. zonder *gi-* doch met dezelfde perfectieve beteekenis. Het prefix kan hier weggelaten zijn ter wille van het metrum: het D-type zou er door de uitbreiding der binnenste daling met nog een lettergreep niet mooier op zijn geworden, al komt volgens Sievers [1]) bij D een thesis van 1—4 syllaben voor. Ook Gen. 295 *idis adalborana* en 331 *iðis adalboren*, evenzeer D-typen, kan *gi-* op metrische gronden uitgelaten zijn. Voor een andere verklaring vgl. *fremit-borana* [2]).

bergan.

I. 1. Kar. ps. 55.7 *uuunun solun in bergin salun sig*: inhabitabunt et abscondent: het simplex schijnt hier te beteekenen „zich verborgen houden", dus bepaald duratief te moeten worden opgevat. In ps. 54.13 *ic burge mi*: abscondissem me, zie ik evenzeer een durativum met de beteekenis „zich trachten te bergen" d. i. „met de handeling van het zich bergen bezig zijn." Vooral blijkt deze imperfectieve zin uit den samenhang: het simplex staat namelijk tegenover een perfectief *gibergan*: zich verbergen, zich aan het oog onttrekken, vgl.

2. Kar. ps. 54.13 *ic burge mi so mohti gibergan fan imo*: abscondissem me forsitan ab eo. Evenzoo perfectief is het compositum ps. 18.7 *noh ne ist the sig geberge fan hitte sinro*: nec est qui se abscondat a calore ejus.

II. 2. Hel. 831 *Maria all biheld*,
gibarg an iro briostun so huat so siu gihorda iro barn sprekan:

---

1) Grundriss p. 894.

2) Ook in het ohd. komen vormen als deze voor: cf. Tat. 5.10 en 13 *erist-boran*: primogenitus.

het compositum schijnt hier meer „bewaren" dan „verbergen" te beduiden, dus duratieven zin te hebben: het Latijn heeft trouwens: conservabat in corde suo. De oorspronkelijke beteekenis van *gi-* „samen" schemert bij dit werkwoord nog door: samen-, bijeenbergen. De resultatieve zin van het compositum heeft dan echter voor den genoemden duratieven plaats gemaakt. Intusschen is ook perfectiefopvatting niet onverdedigbaar: we hebben in dat geval met een effectief [1]) „verbergen" te doen en de oorspronkelijk resultatieve samenstelling heeft zich dan tot een perfectivum ontwikkeld, terwijl afwijking van den Latijnschen tekst moet worden geconstateerd.

Streitberg heeft got. *bairgan* aarzelend onder de perfectieve simplicia opgenomen. Welke overwegingen hebben hem hiertoe geleid? ..... Dit werkwoord komt in het Gotisch slechts op 3 plaatsen voor, naar ik meen; en steeds ligt duratieve beteekenis m. i. het meest voor de hand; men vergelijke:

J. 12.25 *saei fiaiþ saiwala seina in þamma fairhvau, in libainai aiweinon bairgiþ izai*: gr. φυλάξει: bewaren, behouden;

J. 17.15 *ni bidja ei usnimais ins us þamma fairhvau ak ei bairgais im faura þamma unseljin*: gr. τηρήσῃς: bewaren, behoeden;

Mt. 9.17 *ak giutand wein juggata in balgins niujans, jah bajoþum gabairgada*: gr. καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται: en beide blijven samen bewaard, behouden: het prefix vertoont zijn materiëele beteekenis.

Het gebruik in het Westgermaansch staaft, dunkt me, zijn meening evenmin. Men vergelijke nog Tat. 131.26 *her tho barg sih inti gienc uz fon themo tempale* met 143.7 *inti thana gieng inti gibarc sih fon in*: duratief tegenover perfectief [2]).

beteron.

II. 3. Ess. Ev. Mt. 18.15 *gibeterodan*: si autem peccaverit in te frater tuus, vade, et corripe eum inter te, et ipsum solum; si te

1) Zie over dezen term Streitberg p. 72.

2) Cf. ook Wustmann p. 72.

audierit, l u c r a t u s eris fratrem tuum: het part. behoort wel tot het perfectieve compositum: op het oogenblik, waarop hij uw woord zal hebben aangenomen, zult ge hem voor u gewonnen hebben, zult ge hem verbeterd hebben, zal de beterschap bij hem zijn ingetreden.

bidan.

I. 1. Kar. ps. 54.9, 68.7, 68.21 bis;

II. 1. Hel. 103, 174, 196, 523, 842, 851, 2852, 3339, 3539, 3612, 4181, 4203, 4682, 4733, 4770, 4827, 4947, 5050, 5100, 5171, 5721, 5767, 5873: het simplex is overal duratief: wachten, verwachten, vertoeven.

2. Hel. 1307 *thia muotun eft uuilleon gibidan,*
frofra an them selbon rikie:

die zullen de vervulling van hun wensch beleven, ze zullen namelijk troost krijgen in datzelfde rijk. Het Latijn heeft: quoniam ipsi consolabuntur. Het prefix schijnt hier geperfectiveerd te hebben: door het eindpunt van de handeling van het wachten, dat eigenlijk nog in het verschiet ligt, als reeds bereikt voor te stellen, heeft men het compositum de beteekenis gegeven van „beleven, krijgen."

biddian.

I. 1. Kar. ps. 63. 2: deprecari;

II. 1. Hel. 232, 481, 690, 1566, 1573, 1579, 1613, 1791, 1794, 2021, 2094, 2122, 2152, 2248, 2578, 2748, 2756, 2772, 2948, 2986, 2990, 2997, 3008, 3027, 3306, 3334, 3388, 3500, 3562, 3574, 3574 (M. habbien), 3724, 3743, 3974, 4037, 4740, 5084, 5412, 5455, 5541, 5554, 5599, 5641; Gen. 25, 166, 226, 276; Hom. 3, Conf. [1]) 54, Ps pr. 34: het simplex heeft overal durativen zin: bidden, verzoeken, smeeken [2]).

---

1) Bij de Confessio heb ik de regels doorloopend genummerd.

2) Voor de grondbeteekenis „dringen, drukken", mede duratief, zie men Kern, Tijdschr. v. Ned. T. en L. I. 32.

Behaghel (p. 276, 277) noemt het simplex van Hel. 2021 en 2578 perfectief: hij schijnt het werkwoord daar als ingressief te beschouwen „beginnen te smeeken". Die opvatting kan ik niet deelen: het adverbium *gerno*, dat in beide verzen voorkomt en wel op de handeling qua talis betrekking heeft, pleit er m. i. sterk voor het verbum tot de durativa te rekenen. Vgl. b.v.

Hel. 2021 *siu thuo gerno bad*
that is thie helago Crist helpa giriedi.

2. Hel. 3341 *ne hie ni mohta gibiddean that man im thes brodes gidragan uueldi:* [*tharod*

hij kon zelfs door zijn smeeken niet verkrijgen, enz.: het compositum is perfectief.

3. Hel. 1996 *thar hie te enon gomon uuarth*
gebedan that barn godes;

Greg. gl. 1639 *so uhilik man so te vueroldlikon brudlohton gibedan uari:* esset invitatus: beide participia behooren tot het duratieve simplex.

bilithon.

I. 2. L. gl. ps. 32. 15 *gibilithoda:* qui finxit sigillatim corda eorum: het compositum heeft duratieven zin: het prefix schijnt hier bloot woordvormend te zijn met de beteekenis „voorzien van": het werkwoord beteekent dan „van een beeld, van een zegel voorzien".

bindan.

I. 3. Kar. ps. 68. 34 *in gibundana sina ne faruuarp*: et vinctos suos non despexit: het part. praet. met zijn zuiver constateerenden zin behoort vrij zeker tot het duratieve simplex.

II. 1. Hel. 2572, 3086, 4822, 4856, 4869, 4984: duratief.

2. Hel. 3076 *huena thu hier an erthu eldibarno*
gibindan uuellies: them ist bethiu giduan,
himilriki bilocan endi hellia sind im opana:

het compositum schijnt de perfectieve beteekenis te vertoonen „het oogenblik van het gebonden zijn doen intreden": de samenhang eischt deze. Oorspronkelijk moet het echter den resultatieven

zin van „samenbinden" gehad hebben: de materiëele beteekenis van het prefix is duidelijk te herkennen.

3. Hel. 1895, 2603, 3526, 4930, 4991, 5118, 5122, 5261, 5431, 5650 staat het part. praet. met beslist duratieven zin: het is zonder twijfel van het simplex gevormd.

biodan.

I. 2. Kar. ps. 67. 29 *gebuit*, *got*, *crefti thinro:* manda, Deus, virtuti tuae: laat uwe kracht voortdurend in ons werken. Bij deze opvatting, die door het vervolg *gefesti that*, *got*, *that thu uuorktus an unsig* wel gerechtvaardigd is, hebben we met een duratief compositum te doen; vertalen we echter „gebied uwe kracht" d. i. „geef uwe kracht het bevel" nam. om te bevestigen, dan is het compositum perfectief.

II. 1. Hel. 1336 *saca biodan:* vervolgen, vijandig gezind zijn, lett. den strijd bieden; 5151 en 5880: aanbieden; Ess. Ev. Mt. 26. 15 *budun:* constituerunt ei triginta argenteos: het simplex is duratief.

II. 2. Het compositum is moeilijk te beoordeelen [1]). Zoo ergens, dan vloeien hier perfectief en imperfectief in elkaar. Ik zal trachten de bewijsplaatsen zoo goed mogelijk te groepeeren: de verschillende rubrieken moeten dan zoo ongeveer een lijn vormen, die de beide „actionsarten" verbindt:

a. Perfectief zijn Hel. 134 [2]) en 218, waar *gibod that* gebruikt is als *het that*, *quat that* (zie aldaar).

b. Perfectief zijn Hel. 727: een bevel uitvaardigen, en 2037: een bevel geven.

c. Hier sluiten zich aan vormen als Hel. 973 *Crist selðo gibod that* .....; vgl. vs. 4209, 5259; Hom. 17: bevel geven.

d. De volgende plaatsen, waar het werkwoord met een datief verbonden is, naderen reeds meer of min de duratieve beteekenis

1) Cf. ook Behaghel p. 99.

2) Vergelijk de omgeving van Hel. 130, waar *hiet*, *quað* en *gibod* ter afwisseling door elkaar gebruikt worden.

van „gebiedend zeggen": Hel. 639, 865, 1565, 1843, 2897, 3164, 3423, 4652; Gen. 10, 38: alle gevolgd door *that* met afhankelijken zin; zonder deze laatste toevoeging: Hel. 445, 3903, 3911, 5620.

e. Een voortdurend bevelen, een gebiedend verkondigen of voor oogen houden, vinden we uitgedrukt: Hel. 895, 1074, 1424, 1428, 1837, 3268, 3402, 4713.

f. Op duratieve beteekenis wordt gewezen door bepalingen als *mid uuordon*, *simblon*: Hel. 682, 1517, 3428, 3850, 4247, 4251, 4702, alle gevolgd door *that* met afhankelijken zin; zonder *that*.....: Hel. 779, 1520, 3209, 4502, 5943; Gen. 249.

g. Beslist duratief schijnt ook *gibiodan* in uitdrukkingen als Hel. 795 *so it an ìro euua gibod*, die we moeilijk beter kunnen vertalen dan door „gelijk het in hun wet geschreven stond"; zoo vs. 529, 1419, 1476, 1528 en 5197.

3. Het part. praet. komt slechts tweemaal voor: Hel. 1086 behoort het wel tot het perfectieve compositum, vs. 1983 nadert het de beteekenis „gebiedend verkondigd", kan dus tot het duratieve compositum gebracht worden.

Ten slotte zij nog gewezen op het feit, dat in het Gotisch noch het simplex, noch het *ga*-compositum voorkomt, we daar dus met 't oog op dit werkwoord niet ter schole konden gaan; slechts *anabiudan* (= gebieden) en *faurbiudan* (= verbieden) treft men er aan. In het Angelsaksisch kan *gebeodan* ook den zin van „aanbieden" hebben en zóó duratief zijn, vgl. Oros. 54. 21 *se geotere gebead ðæm æðelinge, ðæt he him fylstan wolde.*

biogan.

II. 1. Gen. 166 *bog endi bedode endi bad gerno,*
that hie is huldi ford hebbian muosti:
een buiging maken: duratief.

3. Prud. 67d Cass. 50 *gibogan:* curve (tumens): part. van het duratieve simplex.

bitan.

II. 1. Hel. 2143 *tandon bitat:* knarsetanden: duratief.

blvon.

II. 1. Hel. 4314, 5662; Prud. 68c Caes. Aug. 82: beven: duratief.

blandan.

II. 3. Hel. 5288 en 5916: *giblandan:* gemengd: het part. heeft zuiver constateerenden zin, behoort dus wel tot het duratieve simplex.

Streitberg (p. 104) ziet in *blandan* een perfectief simplex: „das mischen mit dem nebenbegriff der vollendung, dem resultat der vereinigung"; in die beteekenis zou ik het lineaar-perfectief noemen.

blidelan, blithan.

I. 2. Kar. ps. 18.9 *geblithande hertan:* laetificantes corda: we kunnen het compositum in den zin zeer goed duratief opvatten; wat beteekent dan echter het prefix? ..... Denken we ons de samenstelling perfectief „het oogenblik, waarop de vreugde intreedt, teweegbrengend", dan is het verklaard.

II. 1. Hel. 2752 *te blizzenna* (M. *blidzeanne*): opvroolijken: duratief.

blikan.

II. 1. Hel. 602, 3125, 3685; Gen. 20: schitteren: duratief.

blithon.

I. 1. Kar. ps. 57.11, 59.8, 62.11, 63.11, 64.11, 65.6, 66.5, 67.4, 67.18, 68.33, 69.5: zich verheugen, vroolijk zijn: duratief.

II. 1. Hel. 2005, 2053; Prud. 64b Hipp. 179: evenzoo.

blivan.

I. 1. Kar. ps. 54.8 *bleif an einodi*: mansi in solitudine: duratief.

Dit werkwoord schijnt in het Oudnederfrankisch, naar de schrijfwijze te oordeelen, reeds als simplex te zijn beschouwd. Het Oudsaksisch heeft nog het compositum *biliƀan* evenals het Oudhoogduitsch en het Angelsaksisch.

bloian.

I. 1. Kar. ps. 71.16 *in bloion sulun*: et florebunt: duratief.

II. 1. Hel. 4340 *than sia brusteat endi bloat endi bladu togiat,*
loƀ antlukit, thann ....:

het eigenlijk duratieve simplex laat hier ingressiefopvatting toe „beginnen te bloeien."

3. Hel. 1674 *huo thar uurti sind*
berethlico gibloit:

moeten we dit part. praet. met Wustmann (p. 76) opvatten als „erblüht" en bij het perfectieve compositum behoorend? Ik geloof het niet. Wanneer we toch in het Middelnederlandsch een verleden deelwoord (eigenlijk of schijnbaar) *gebloit* of *gebloeit* aantreffen in den zin van „bloeiend, in bloei", vgl. Flor. en Blanc. 2544 *die bogart staet alt jaer gebloeit;* 2548 *daer sitten alt jaer die vogelkine harentare in den gebloeiden swigen;* 1109, 1207 en 1248, waar sprake is van het *gebloeide velt* d. i. het paradijs, „les champs fleuris"; Parth. 2921 *enen appelboom, die daer stoet scone ghelovert ende ghebloet;* Limb. Serm. 34a *aldus was dit edele paradijs gebloyt tallen tiden;* Ruusbroec 2.146 *Aarons roede, die was allene gheloeft ende gebloit* [1]); dan is het niet te boud om in het Oudsaksische *gibloit* van Hel. 1674 een voorlooper van deze constructie te vermoeden en den vorm als beslist duratief en tot het simplex behoorend op te vatten. De mogelijkheid bestaat zelfs, dat we hier met een zuiver adjectief te doen hebben, gevormd met het suffix van het verleden deelwoord en het prefix *gi-*: voorzien van [2]).

blothian.

II. 3. Hel. 5390, 5466 en 5844: *giblo̥ðit*: het part. is wel van het duratieve simplex met de beteekenis „bang, bevreesd maken" gevormd: in alle drie gevallen is het hier echter met *uuarth* verbonden en vormt met dat werkwoord een ingressief begrip: het oogenblik, waarop de vrees intreedt, wordt aangegeven.

boglan.

I. 1. Kar. ps. 56.7 *boigedon sela mina*: incurvaverunt animam meam: duratief.

1) Cf. Verdam i. v. *bloeien* en *gebloeit;* Stoett, Middelnederlandsche Syntaxis § 430.

2) Vgl. De Vries i. v. *gebloeid.*

II. 3. Tot het duratieve simplex behoort wel het part. van Prud. 67b Quir. 67 *gibogdon them svolgon*: tortis vorticibus.

boknian.

II. 1. Hel. 2577: bedoelen: duratief.

2. Hel. 4597 *er than thuo gibuocnida baruuirdig gumo*
te Johanne them guoden:

een teeken, een wenk geven, eig. door een teeken te kennen geven: het compositum is perfectief.

3. Hel. 3589 *thar uuas so mahtiglic*
bilithi gibocnit:

daar was zoo'n machtige gelijkenis bedoeld: het part. kan tot het duratieve simplex gerekend worden.

bokon.

II. 3. St. P. 63b *gibokod:* (tentorium) opere plumario, in modum plumae, Gand. gl. *ibocade:* plumaria (velamina): part. van het duratieve simplex.

boron.

II. 1. St. P. 83a *boron:* terebro: duratief.

botian.

II. 1. Hel. 877, 1139, 1177, 1364, 2358, 3479, 3493 en 5325 staat het simplex in verschillende beteekenissen doch steeds duratief: boeten (van zonden), boeten (van netten), genezen, verbeteren: op de handeling als zoodanig valt de nadruk.

Ook Gen. 102 zou tot deze groep gerekend kunnen worden, hoewel m. i. perfectiefopvatting veel meer voor de hand ligt. Men vergelijke: *tholodun siu beðiu*
mikila morðquala, unt that im eft mahtig god,
her hebanes uuard iro hugi buotta,
that im uurdun oðana erebiuuardos:

de zin lijkt mij veel beter, wanneer we vertalen „totdat de machtige God hun genezing bracht voor hun gemoed," dan „totdat de machtige God zich met de genezing van hun gemoed bezig hield."

2. Wat het compositum betreft: duratief vat ik op:

Hel. 1710 *thann mahthu after thiu*
suases mannes giseon sithor gibuotean:

zich met de genezing bezig houden: men lette hier vooral op den samenhang [1]; perfectief:

Hel. 3497 *ni mag than mid ênu guodu gibuotian*
thia dadi,

en 5006 *hie ni uuanda that hie is mohti gibuotian uuiht:*

het eindpunt van de handeling van het boeten bereiken,

voorts 5580 *ni maht thi selbon uuiht*
balouues gibuotian:

verbetering brengen in; óf lineaar-perfectief óf perfectief schijnt mij te kunnen worden opgevat Ess. Ev. Mt. 21.29 *gibuotta:* et operatus est in vinea et contumeliam eius labore correxit: het hangt er maar van af, of men den nadruk legt op de handeling tot en met het bereiken van het eindpunt of op het eindpunt alleen; Conf. 54 eindelijk *gerno an godas uuillion te gibotianna*, laat duratieve en lineaar-perfectieve opvatting toe: het werkwoord kan beteekenen „boeten" of „afboeten."

3. Hel. 3661 *(sithor) im gibuotit uuarth* en 3755 *uuarth blindon gibuotid* zijn onpersoonlijke passiefconstructies [2], vgl. Notker ps. 27, 7 *ist mir giholfan.* De beste vertaling is wel: hun werd genezing gebracht d. w. z. het oogenblik der genezing trad voor hen in: we hebben dan met een perfectiefbegrip te doen en het part. behoort wel tot het perfectieve compositum. Dit geldt ook van

Hel. 3636 *that ni mohta er uuerthan gumono barnon*
thiu blindi gibuotid, that sia that berahta lioht
gisauuin sinsconi, er than hie selbo hier
an thesaro middilgard menniski antfeng:

het oogenblik van de genezing der zedelijke blindheid zou eerst kunnen intreden, als Christus op de wereld was gekomen.

1) Anders Behaghel p. 266.

2) Cf. Erdmann, Grundzüge p. 89 en Behaghel p. 189.

bôtlân.

3. Ess. Ev. L. 22. 55 *thar uuas tho en fiur gibot:* accenso autem igne: part. praet. met perfectieven zin: ontstoken. Naar het Fransche *bouter* (cf. *boute-feu*) en het Italiaansche *buttare*, welke woorden aan het Germaansch ontleend schijnen, te oordeelen, behoort het tot een simplex, waarvan de beteekenis van duratief naar perfectief verschoven is. De oudste beteekenissen schijnen „slaan, steken, stooten" [1]).

bradan.

II. 2. Prud. 62b Laur. 398 *gebred:* decoxit: het compositum schijnt resultatieven zin te hebben: afkoken, uitkoken.

3. Prud. 62b Laur. 408 *gebradan:* assum: part. van het duratieve simplex.

brakon.

II. 1. Gen. 304: kraken: duratief.

bredian, bredan.

I. 3. L. gl. ps. 47.3 *gebredit uuerthi*: fundatur: part. van het duratieve simplex.

II. 1. Hel. 1412 en 2474: verbreiden, groeien: duratief.

bregdan.

II. 1. Hel. 1177: knoopen: duratief.

brekan.

II. 1. Hel 2855, 4634 en 5100 zijn beslist duratief: de handeling van het breken, van het scheuren zonder meer wordt eenvoudig aangegeven. Evenzoo Ess. en Lind. Ev. Mt. 5.17 *brekan*: legem solvere.

brengian, bringan.

I. 1. Kar. ps. 65.12, 71.10 bis en 72.20; perfectief simplex.

---

1) Vgl. Littré i. v. *bouter*; Verdam en De Vries i. v. *boeten*; Kluge i. v. *ambosz* en *beifusz*.

3. Kar. ps. 72.22 *in ik te nieuuehte braht bin*: et ego ad nihilum redactus sum: part. praet. van het perfectieve simplex dus zonder *gi-*.
II. 1. Hel. 338, 2059, 2298, 2303, 2483, 2782, 3769, 3771, 4895, 5120, 5644, 5941, 5945 staat overal het perfectieve simplex. Dit is ook het geval op de volgende twee plaatsen, die, op zich zelf beschouwd, tevens de conclusie zouden wettigen, dat het werkwoord *brengian* nog scherp als perfectief gevoeld werd tegenover een duratief begrip als „voeren, leiden":

Hel. 5269 *fuordun an feteron furi thena folctogon*
allaro barno best . . . .
antthat sia ina brahtun thar hie an is benki sat
cuning Erodes;

en 5972 *ledda sie ut thanan*
antat he sie brahte an Bethania.

Nu staan hier echter gevallen tegenover, waar *brengian* de beteekenis van „voeren" nadert; men vergelijke:

Hel. 3571 *hiet sia thuo brengian te im*
ledean thuru thia liudi,

2636, 4173, 5262, 5303 en de lezing van C. (M. wijkt af, waarover aanstonds) van

vs. 553 *huilic sia arundi ute brahti:*

welke boodschap hen naar buiten voerde (bracht). Men ziet, dat hier overal zoowel duratief- als perfectiefopvatting mogelijk is. Ik beschouw die gevallen als lineaar-perfectief [1]). En wanneer we nu ook nog waarnemen, dat merkwaardiger wijs in het Oudsaksisch drie [2]) *gi-* composita van *brengian* voorkomen, die zich ongeveer met *giforian* dekken, dan leidt een en ander toch tot de conclusie, dat ons perfectief simplex in dit dialect een verschuiving in beteekenis begint te ondergaan m. a. w. zijn uitsluitend perfectieven zin begint te verliezen. Men oordeele:

---

1) Vgl. het onder *dragan* over het begrip „brengen" opgemerkte.

2) Waar Wustmann op p. 80 met het oog op dit werkwoord spreekt van „die nicht seltene perfektivirung (?) durch *gi*", vergist hij zich blijkbaar: ik heb slechts drie gevallen ontmoet behalve de variant van vs. 553.

II. 2. Hel. 1096 *liet ina thuo an thena thriddeon sith thena thiet-*
gibrengean uppan enon berage; [*scathon*
Hel. 1240 *that hie sia an thioduuelon*
after iro enndagon upp gibrahtig; [1])
Gen. 302 *leddun hina endi lerdun lango huila*,
huntat sea ina gibrahtun bi thera burug utan;
met deze perfectieve *gi*-composita van *brengian* vergelijke men
Hel. 3368 *sendi mi Lazarusan herod*,
that hie mi gifuore an thit fern innan
caldes uuateres.

Ten slotte nog een enkel woord over de variant van Hel. 553 *huilic sia arundi ute brahti*: hier leest M. *gibrahti*: dit kan een nieuw geperfectiveerd *brengian* zijn, maar de mogelijkheid bestaat ook, dat de schrijver van M. een poging heeft gedaan om in het Oudsaksisch een plusquamperfectum uit te drukken en we hieraan ons *gi*- te danken hebben; deze tijdsvorm past in den zin uitstekend: Herodes vroeg, welke boodschap hen naar buiten had gevoerd (gebracht).

brennian.

II. 3. Prud. 62b Laur. 402 *gebrand*: converte partem comporis satis crematam iugiter: part. praet. van het duratieve simplex.

brestan.

I. 1. L. gl. ps. 22.1 *breston ne sal*; deerit: duratief.

2. L. gl. ps. 38.5 *gibresti*: quid desit mihi: duratief compositum. Waartoe dient het prefix?

II. 1. Hel. 2012 *so* (M. *tho*) *im thes uuines brast*
them liudion thes lithes . . . .
. . . . *thuo ni uuas lang te thiu*
that it san antfunda f(i)rio sconiosta,
Cristes muoder:

het werkwoord kan ingressief opgevat: op een gegeven oogenblik trad de toestand in, dat er geen wijn meer was.

1) Het prefix kan op deze plaats zijn aanwezigheid ook aan het metrum te danken hebben: het A-type eischte het.

Hel. 4879 *that im herudrorag hlier endi ora benuundun brast:*

dat wang en oor spleten: hier wordt de handeling als zoodanig, aangegeven: het verbum is dus duratief. Dit geldt ook van Gen 312 *brast endi bracoda*, en van Prud. 59a Vinc. 112 *bresta:* crepet.

brevian.

II. 1. Prud. 67c Cass. 16 *brevianthia*: annotantes: duratief.

3. Prud. 68d Caes. Aug. 147 *gibreuid*: perge conscriptum tibimet senatum pangere psalmis: part. praet. van het resultatieve compositum. De materiëele beteekenis van *gi-* is nog bewaard.

brinnan.

II. 1. Hel. 3079, 3369, 3383, 3391, 4372, 4814; Gen. 297, 316, 318, 330; Str. gl. 12 c. 7. 81: duratief.

brokan.

II. 3. Hel. 5592 *stes thi hier an galgen haft, gibruocan an bome:*

gebonden aan het kruis: het part. geeft een toestand te kennen; het behoort tot het duratieve simplex.

brordan.

II. 1. Verg. gl. 177b Aen. 10.818 *brordade:* neverat: duratief.

3. Verg. gl. 186a Aen. 11.777 *gibrordade*: pictus acu: part. van het duratieve simplex.

brukan.

II. 1. Hel. 1104, 3011, 3030, 3585, 5325; Gen. 242: duratief.

brustian.

II. 1. Hel. 4340: het eigenlijk duratieve simplex laat hier ingressiefopvatting toe. (zie onder *bloian*).

buggian.

Dit simplex heeft oorspronkelijk zuiver duratieven zin: volgens Kluge (i. v.) toch had het oudtijds de beteekenis van „handel drijven, handelen" in 't algemeen; hieruit ontwikkelde zich dan die van „inruilen, koopen, verkoopen." Wanneer we nu onder

het begrip „koopen, verkoopen" verstaan het oogenblik, waarop de koop gesloten wordt, dan is het simplex met dien beteekenisovergang ook tevens perfectief geworden. Dien perfectieven zin vinden we in het Oudsaksisch:

II. 1. Hel. 309 *that siu simla thena bedscepi buggean scolda fri mid iru ferahu:*

koopen, bekoopen; ook in het participium, dat voorkomt

3. Hel. 298 *giboht im ti brude:*

gekocht, genomen.

buan.

II. 1. Hel. 1945, 2706, 4316; Gen. 238: duratief.

burian.

II. 2. Hel. 2213, 3677; Ess. Ev. Mt. 16.22 en J. 18.39: het compositum heeft beslist duratieven zin: het prefix schijnt hier reeds een rudimentair orgaan. Vgl. ned. *gebeuren.*

deilan, delian.

I. 1. Kar. ps. 59.8 *deilon sal ic Sicimam:* partibor Sicimam; 67.13 *te deiline girouvin:* dividere spolia: beide plaatsen kunnen duratief „deelen" of resultatief „verdeelen" opgevat worden.

II. 1. Hel. 4563: deelen, en 4772: scheiden (niet het moment der scheiding wordt aangegeven) zijn bepaald duratief; vs. 2857 en 5544: deelen, verdeelen, uitdeelen, kunnen duratief of resultatief opgevat worden; vs. 1541 en 3286 hebben resultatieven zin: verdeelen, uitdeelen.

2. Hel. 1560 *so huat so thu is so thuru ferehtan hugi darno gidelis, so is uson drohtina uuerth:*

hier valt de nadruk alleen op het oogenblik van de voltooiing der handeling: het compositum is dus perfectief.

derian.

II. 1. Hel. 3157, 3892: duratief.

dernian.

II. 1. Hel. 1405, 1410, 5343: verborgen houden: duratief.

diurian.

II. 1. Hel. 27, 83, 1571, 2228, 2966, 3584, 3722, 3729: duratief.

3. Hel. 3319: part. praet. van het duratieve simplex.

dolan.

II. 1. Hel. 3998, 4001, 4698, 4864, 4899: het simplex schijnt mij op al deze plaatsen meer op het pijnlijke van den doodstrijd dan op den dood zelf betrekking te hebben, dus een duur te kennen te geven: het is alzoo duratief: den doodstrijd strijden; zoo kan ook opgevat

Hel. 4328 *dreosat endi doiat endi iro dag endiot*,

waar evenwel in de vertaling ook een lineaar-perfectief „wegsterven" of een momentaan-perfectief [1]) „sterven" op zijn plaats zou zijn; in 't laatste geval zijn de drie verba in den versregel als synoniemen te beschouwen.

domian, duoman.

I. 1. Kar. ps. 71.2: judicare;

II. 1. Hel. V. 1311 *the hier rehto duomeat* (C. en M. hebben hier het compositum *adomian*); Ess. Ev. Mt. 13. 30: het simplex is duratief.

2. Gen. 192 *'huuat! thu godas so uilu', quat hie, 'god hebanriki, drohtin giduomis':*

gij brengt door uw oordeelen zooveel goeds teweeg: perfectief.

3. Mers. gl. 105c *idomde uuerðen:* part. praet. van het simplex.

don, duon.

I. 1. Kar. ps. 54.9, 55.5, 55.8, 55.11, 56.3, 59.7, 59.14, 65.8, 65.16, 67.7, 67.21, 68.2, 68.36, 70 3, 70.19, 71.4, 71.13, 71.18, 73.8: duratief. Ps. 67.20 *gisunda farth duon sal uns got:* prosperum iter faciet nobis Deus, nadert *duon* de beteekenis van „geven, schenken", laat dus perfectiefopvatting toe; we kunnen echter ook vertalen „God zal zorgen, dat we hebben enz.", dan blijft het werkwoord duratief.

---

1) Vgl. Gallée, Geld.-Ov. W.: *nao het doojen van* = na het overlijden van.

3. Het part. praet. heeft, dunkt me, duratieven zin: ps. 63.9, 68.4, 68.9, 68.11, 72.22, waar eenvoudig de handeling als zoodanig, wordt voorgesteld; óf duratief „gevoerd" óf perfectief „gebracht" is op te vatten het deelwoord van ps. 72.19 *huo gedana uurthun an testornussi*, terwijl het in ps. 58.17, 60.4, 68.12 en 70.7 bepaald als perfectief kan beschouwd worden in den zin van „gesteld, gesteld tot" (met het oog op het moment der voltooiing).

II. Heel wat moeilijker is het mij gevallen om voor het Oudsaksisch, waar dit werkwoord op circa 170 plaatsen voorkomt, een schifting te maken. Zoo ergens, dan is hier de vraag of perfectief of imperfectief vaak niet te beantwoorden en hangt het er eenvoudig van af, hoe men het verbum in den samenhang opvat. Dat een beoordeeling dus uiterst subjectief is, behoeft wel niet gezegd: intusschen al de plaatsen zijn gegeven en hiermede een afwijkende beschouwing, die zeer wel mogelijk is, gemakkelijk gemaakt.

1. Duratief vat ik op de volgende gevallen, waar het werkwoord uitdrukt óf de handeling als zoodanig, óf een doen, een verrichten, een handelen in 't algemeen, óf een voortdurend doen, óf een bezig zijn met het doen van iets, óf een gewoon zijn te doen, óf een algemeen voorschrift; of waar 't werkwoord *don* gebruikt wordt als plaatsvervanger van een voorafgaand ander duratief verbum, vgl. Engelsche uitdrukkingen als *he envies me as much as I do him*; of waar het werkwoord in den samenhang tot de beteekenis van een ander duratief verbum nadert: Hel. 78, 178, 322, 483, 721, 1019, 1170, 1341, 1399, 1455, 1456, 1473, 1515, 1536, 1538, 1544, 1555, 1556, 1569, 1576, 1591, 1594, 1631, 1687, 1695, 1805, 1815, 1817, 1972, 2284, 2448, 2475, 2479, 2523, 2569, 2600, 2626, 2634, 2649, 2888, 2925, 3087, 3214, 3250, 3258, 3323, 3456, 3466, 3564, 3628, 3629, 3659, 3663, 3665, 3755, 3773, 3960, 3998, 4093, 4094, 4284, 4390, 4409, 4439, 4514, 4523, 4618, 4644, 4801, 4883, 4911, 4920, 5054, 5188, 5492, 5495, 5542, 5560, 5637, 5864, 5889; Gen. 213, 233; Ess. Ev. J. 18.16, Mt. 26.52 en 27.65, L. 22.31; Ps. pr. 74 en 76; Conf. 47 en 51; Mers. gl. 105c.

Onder deze plaatsen zijn er eenige, die Behaghel [1]) als perfectief beschouwt: het zijn vs. 3960, 5560, 3663, 178 en 4439. Ik ben het niet met hem eens. Men vergelijke:

Hel. 3960 *suohta uuerod oder,*
deda thar so hie giuuonodo drohtin selbo,
lerda thia liudi:

Behaghel schijnt *deda* ingressief op te vatten als „beginnen te doen"; mij dunkt, dat de dichter eenvoudig heeft willen uitdrukken „de Heer zocht andere menschen op, handelde daar als naar gewoonte, leerde (er namelijk) de lieden". Ook het duratieve *lerda* trouwens pleit voor de duratieve opvatting van *deda.*

Hel. 5560 *dadun thuo thar te uuitie uuerod Judeono*
tuena fartalda man an tua halba
Cristes an cruci:

Behaghel beschouwt klaarblijkelijk *dadun te uuitie* als het werkwoordelijk begrip met de beteekenis „ter dood brengen"; m. i. staat er „tóén sloegen (deden) de Joden twee veroordeelde lieden tot straf aan het kruis, aan weerszijden van Christus", en hebben we dus met de duratieve handeling „(aan het kruis) slaan" te doen. Vgl. vs. 5820 *endi an cruci slogun.*

Hel. 3663 *horiat nu huo thia blindun, sithor im gibuotit uuarth,*
that sia sunnun lioht gisehan muostun,
huo sia thuo dadun:

Behaghel vat *dadun* weer ingressief op, naar het schijnt; de zin laat echter die opvatting niet toe: de beteekenis kan immers onmogelijk wezen „hoort nu, wat ze toen begonnen te doen", maar moet noodzakelijk zijn „hoort nu, wat ze toen deden, hoe ze toen handelden". Duratieve opvatting ligt dus voor de hand.

Hoe Behaghel eindelijk vs. 178 en 4439 perfectief kan noemen, is mij onverklaarbaar: in beide gevallen is *don* de plaatsvervanger van een onmiddellijk voorafgaand duratief begrip als *thionon* en *farhuggian.*

---

1) Vgl. p. 273, 276, 314 en 322.

Als lineaar-perfectief vat ik op het *duo* van Hel. 4618: volvoeren, als lineaar-perfectief of momentaan-perfectief Gen. 196 *te henum duoas:* tot één maken, gelijkstellen; Hel. 3948 en 3950 zijn duratief „naar 't leven staan" of perfectief „het leven benemen", Hel. 3847 en 4940 duratief „handelen met" of perfectief „toebrengen, aandoen (met 't oog op het moment der voltooiing)"; Hel. 2238: ophijschen, en 5498: aantrekken (van kleeren), waar het werkwoord door *upp* en *an* wordt begeleid, kunnen met dat adverbium samen in den zin lineaar-perfectief opgevat worden, maar beide plaatsen laten ook duratieve beteekenis toe: in dat geval legt men den nadruk op de handeling qua talis; in Prud. 54c Rom. 593 *dvad that liaht hinan:* removete lumen, vormt het verbum met *hinan* een lineaar-perfectief begrip.

Bepaald perfectief beschouw ik de volgende plaatsen, waar het werkwoord meest op een bijzonder geval slaat, begin en eind der handeling als 't ware samenvallen en *don* eigenlijk de plaats vervangt van een ander, een perfectief of hier althans perfectief op te vatten verbum, soms van te voren genoemd, soms uit het verband te substitueeren: Hel. 972: komen, 1048: ergens toe brengen, 1609: vergeven, 2508: wegnemen, 2562: het oogenblik der vernietiging teweegbrengen, 2692: schenken, 2972: 't oogenblik der redding brengen, 3064: teweegbrengen, schenken, 3439: geven, 3448: komen, 3579: schenken, 3777: geven, 4362: komen, 4909: toebrengen, 5029 aanstellen tot, 5037: kwijtschelden, 5274: te zien geven, 5477: vrijspreken, 5650: (aan den mond) brengen.

Met nadruk wijs ik er op, dat nauwkeurige beschouwing van den samenhang mij tot mijn opvatting der plaatsen gebracht heeft; mijn bestek gedoogde geen uitvoerige behandeling van elk geval afzonderlijk: vandaar dat ik me heb moeten vergenoegen slechts met een enkel woord zoo ongeveer den zin aan te geven, dien ik casu quo aan het werkwoord *don* hecht.

2. Al het boven gezegde geldt ook voor de composita, die ik naar hun beteekenis in het verband als volgt rangschik:

Duratief vat ik op: Hel. 1535, 1549, 1713, 1963, 5480; ook vs. 1544, waar C. *duat* en M. *gidot* heeft: het metrum staat beide vormen toe: het type is B.1 of B.2: we hebben alzoo hier een mooie bewijsplaats voor de stelling, dat simplex en compositum reeds door elkaar gebruikt worden; voorts vs. 3231 en 5587, waar de onmiddellijk volgende variatie eveneens duratief is; dan

vs. 3648 *than uueridun im suithuo*
thiu suarun sundiun thia sia im err selbon gidedun:

hier mogen we wel vertolken „de staat van zonde, waarin zij voorheen zelf geleefd hadden": de twee blinden zijn immers het zinnebeeld van de zondige wereld, die door de komst van Christus verlost werd (vgl. vooral vs. 3635—3642); doch ook letterlijk vertaald, als „zonden bedrijven" is het *gi*-praeteritum hier bloot constateerend, niet perfectief; kan *gi-* hier nu niet zijn aangewend om het plusquamperfectum uit te drukken? ..... voor het metrum was het onnoodig. Dit laatste is ook het geval met het prefix van vs. 1699, 1970 en 2612, waar evenals op de 6 eerstgenoemde plaatsen, een doen, een verrichten in het algemeen, wordt te kennen gegeven, het verbum dus duratief op te vatten is en we in den praesensvorm met *gi-* misschien een poging kunnen zien om het futurum exactum weer te geven. Duratief is ook

Gen. 98 *that im that iro sundia gidedin:*

dat hunne zonden hun dat hadden gedaan d. i. daarvan de oorzaak waren: ook hier kan *gi-* alleen verklaard worden als middel om het plusquamperfectum aan te duiden; eindelijk nog Conf. 3, 5 en 48, waar van „zonden bedrijven in het algemeen" sprake is: het met het prefix voorziene praeteritum kan hier onmogelijk meer gediend hebben om het oogenblik van de voltooiing der handeling in het verledene te kennen te geven; het heeft bloot constateerende beteekenis en duidt de voltooiing der absolute handeling in het verledene aan. In den samenhang hebben deze drie plaatsen de beteekenis van een perfect.

Of duratief „zorgen" of perfectief „tot stand brengen" kan opgevat

Hel. 2758 *thoh giduon ik that it enig rinco ni mag*
uuordon giuuendian, endi it scal giuuerthan so;

of duratief „bekend maken, verkondigen" of met Behaghel ingressief „beginnen te verkondigen"

Hel. 995 *hie gideda it san after thiu*
mannon mari, that sia thar mahtina
herron habdun: 'that is', quathie, 'hebancuninges suno.'

Als bepaald perfectief beschouw ik: Hel. 3575 (de onmiddellijk volgende variatie is eveneens perfectief), 5860: ter dood brengen, 5472 en 5486: zonde begaan (momentaan), 2073: veranderen (momentaan), 3320: tot stand brengen; voorts vs. 1211, 2325, 2804, 3886, waar de dichter steeds een bepaald geval op het oog heeft en op het oogenblik van de voltooiing der handeling den nadruk legt; vervolgens

Hel. 2354 *thena gideda thie heland self,*
Crist thuru is craft mikil quican after doðe:

levend maken, en

Hel. 5576 *endi eft standan giduon*
an thriddion dage:

doen staan op den derden dag: beide momentane handelingen; eindelijk nog

Hel. 1433 *so huie so that an thesaro uueroldi giduot*
that hie oðerna aldru biniote:

tot stand brengen,

Hel. 4414 *so huat so gi im iuuuaro uuelono forgabun,*
gidadun thuru diuritha mina, that antfeng iuuua drohtin selbo,

waar het werkwoord synoniem is met het perfectieve *fargeban*,

Gen. 44 *thes thu mið thinum handon gidedos,*
that thu uuurdi thines bruoðar bano:

tot stand brengen,

Gen. 61 *nu ik mi thesa firina gideda:*

volbracht,

Prud. 68[c] Caes. Aug. 82 *biuon gideda:* saevus antiquis quotiens procellis turbo vexatum t r e m e f e c i t orbem: aan het beven, in beroering brengen.

3. Van de voorkomende participia reken ik duratief:

Hel. 5115 en 5503 *all uuas im that te hoske giduan:*
dat alles gebeurde (deed men) om hem te bespotten;

Hel. 5028 *it uuas all bi theson liudion giduan*
firio barnon te frumun:
alles geschiedde ter wille van de menschen: op het eindpunt der handeling wordt de nadruk niet gelegd, slechts op de feiten als zoodanig wordt gewezen; evenzoo vs. 5879;

Hel. 4650 *that it ist thuru mina minnia giduan*
herren te huldi:
dat het geschiedt uit liefde voor mij, tot lof des Heeren: een voortdurend doen wordt hier uitgedrukt;

Hel. 3244 *thia uuid mi hebbeat*
lethuuerc giduan:
kwaad gedaan; zoo ook vs. 5215;

Prud. 66b Eulal. 215 *ginathig gidvan:* propiciata: in de drie laatste gevallen wordt de handeling bedoeld zonder meer.

Als perfectief beschouw ik Hel. 3077 volbracht; voorts

Hel. 5108 *ne uuas it thoh be is giuurhtion giduan*
that ina thar an Hierusalem Iuðeo liudi
adeldun te doðe:
dat zij hem ter dood verwezen, geschiedde niet om zijn daden: de constructie met *giduan* is feitelijk slechts een omschrijving voor *ne adeldun ina te doðe be is giuurhtion*, waar *adelian* perfectief zou zijn;

Hel. 3977 *quat that Lazaruses legar ni uuari*
giduan im te dode:
dat de ziekte hem niet was aangebracht om hem te doen sterven; evenzoo vs. 3979;

Gen. 23 *uuit hebbiat unk giduan mathigna god*
uualdand uureðan:
boos gemaakt: de plaats moet perfectief opgevat worden: begin en eind der handeling vielen hier samen en wel in het oogenblik, waarop Adam en Eva het bekende gebod Gods overtraden;

Gen. 48 *thoh thu ina nu aslagan hebbias,*
dodan giduanan:
uit het gebruik van het perfectieve *aslagan* hier, blijkt genoegzaam, dat de dichter ook de variatie *dodan giduan* perfectief bedoeld heeft;
Hom. 21 *endi also that godlika thianust thar al gedon was*: volbracht.

Of de participia tot 't simplex of 't compositum behooren, is niet meer uit te maken.

dopian.

II. 1. Hel. 954, 967, 978, 1000, 1005, 3046: duratief. Behaghel (p. 273) beschouwt het werkwoord van vs. 978 als perfectief:
Iohannes stuod,
dopta allan dag druhtfolc mikil:
Waarom?.... De dichter zegt m. i. eenvoudig, dat Johannes den geheelen dag de handeling van het doopen verrichtte.

2. De composita Hel. 883 en 889 zijn eveneens duratief. In het laatste geval mist C. het prefix. Het schijnt dus, dat simplex en compositum door elkaar werden gebruikt. Voor het metrum wordt *gi-* niet vereischt.

dovon.

II. 1. Strassb. gl. 11. c. 2.27 *douod:* delirant: duratief.

dragan.

II. 1. Hel. 106, 264, 334, 2008, 2180, 2191, 2296, 2446, 2472, 4536, 4812, 5510, 5649, 5704, 5735: duratief. Ten onrechte vat Behaghel (p. 318) vs. 106 perfectief op:
so hie thuo thena uuihrog drog
ald after them alahe endi umbi thena altari gieng
. . . . grurios quamun im:
het werkwoord van den hoofdzin *quamun* is perfectief, dat van den afhankelijken zin *drog* niet: er staat, dunkt mij „terwijl hij toen bezig was den wierook te dragen, sloeg hem (op een gegeven oogenblik) de schrik om het hart".

In vs. 2739 *druog man uuin an flet*
sciri mid scalon,
nadert het imperfectieve *dragan* in den samenhang de beteekenis van een lineaar-perfectief „brengen".

In vs. 2857 *endi (M. it sie undar themu gumskepie het)*
dragan endi delian,
kan het werkwoord een duratief „ronddragen" of een lineaar-perfectief „brengen" te kennen geven.

Wanneer ik bij „brengen" een perfectief en een lineaar-perfectief begrip onderscheid, dan berust dat op de volgende overweging. Als ik bij iemand kom en zeg: „ik breng u dit boek", dan vallen begin en eind der handeling beslist samen en heeft men een zuiver perfectief „brengen"; zeg ik daarentegen tot iemand: „breng dit boek aan A.", dan vallen begin en eind der handeling niet samen: er moet eerst nog een weg afgelegd worden: we hebben dus hier met geen momentaan-perfectief „brengen" te doen maar met een lineaar-perfectief.

Nu schijnt het mij toe, dat het begrip „brengen" oorspronkelijk slechts perfectief, het begrip „dragen" aanvankelijk slechts duratief was, maar dat beide werkwoorden op elkaar invloed hebben geoefend en de beteekenissen elkaar dientengevolge af en toe naderen. Lineaar-perfectief vat ik dan ook op plaatsen als: Hel. 2062, 2784, 2858, 3819, 3821, 4503, 5473, waar *dragan* in den zin van het lineaar-perfectieve „brengen" gebruikt is; beslist perfectief zelfs

Hel. 673 [1]) *thia uurekkeon fellun*
ti them kinda an kneobeda endi ina an cuninguuisu
guodan gruottun endi im tha geba druogun;
eveneens vs. 2015 en 2055.

2. De *gi*-composita zijn alle perfectief:

Hel. 588 *an them selbon dage the ina saligna*
an thesan middilgard muoder gidruogi:

1) Zoo ook Behaghel p. 264.

ter wereld brengen; evenzoo vs. 2787 en 2789, waar in de hss. *gidragan* met *giberan* wisselt (zie onder *beran*); voorts vs 1749: voortbrengen, 2309 en 3342: brengen, 2763: met zich brengen.

drenkan.

I. 1. Kar. ps. 59.5, 68.22: het begrip „drenken" kan duratief of perfectief worden opgevat, al naar gelang men op de handeling van het „doen drinken" den nadruk legt, of op het „tot drinken brengen" dus op het bloote feit, dat het object in een anderen toestand wordt gebracht. Hier hebben we met de afgeleide beteekenis „laven" te doen, die intusschen ook duratief- en perfectiefopvatting toelaat: duratieve met 't oog op de handeling als zoodanig, perfectieve met den nadruk op 't oogenblik der voltooiing. Op deze plaatsen schijnt mij de perfectiefopvatting de beste, althans ps. 68.22 *drenkedon mi mit etige:* potaverunt me aceto.

driagan.

II. 1. Ess. Ev. L. 13.23 *driagundun*: fallentis: duratief.

driapan.

I. 1. Kar. ps. 67.9 en 71.6: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 4751 en Prud. 60a Vinc. 342.

drinkan.

I. 1. Kar. ps. 68.13: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 2001 en 2742: bezig zijn met drinken; 1664, 1965, 3913, 4640 en 5641: de handeling qua talis. Het op zich zelf eveneens duratieve *drinkan* van

Hel. 4765 *ik nimu thena kelic an hand,*
drincu ina thi te diurthun,

nadert in den samenhang de lineaar-perfectieve beteekenis van „leeg drinken".

2. Hel. 2048 *reht so hie thuo thes uuines gidranc:*
ut autem gustavit: heeft perfectieven zin. Niet zóó duidelijk is de perfectiviteit van het andere *gi*-compositum, dat nog voorkomt; men vergelijke

Hel. 2067 *thuo uuarth thar thegan manag*
giuuar after them uuordon, sithor sia thes uuines
that . . . ., [*gidruncun*,

waar zuiver constateerende beteekenis en dus duratiefopvatting althans mogelijk zou wezen en het prefix bloot ter uitdrukking van het plusquamperfectum zou kunnen zijn aangewend. Hoe men hier intusschen ook over denke, het schijnt mij toe, dat uit de beschouwing van deze twee plaatsen blijken kan, hoe gemakkelijk het perfectieve *gi-* in het tempussysteem kon betrokken worden om de voltooiing der absolute handeling aan te duiden, en tweedens, dat de eventueel in een zin gebruikte voegwoorden, voegwoordelijke bijwoorden en dergelijke partikels factoren zijn, waarmede bij de beoordeeling der „actionsart" van een werkwoord is rekening te houden [1]).

3. Het part. praet. komt slechts tweemaal voor, en wel zonder *gi-*, met duratieve beteekenis en in den zin van ons adjectief „dronken," dus actief: Hel. 2054 en 2061. De passieve beteekenis, waarvan Behaghel (p. 61) spreekt, heb ik in het Oudsaksisch niet aangetroffen.

driosan.

II. 1. Hel. 4328 *dreosat endi doiat endi iro dag endiot:*
het werkwoord is perfectief, hetzij men het opvat in zijn letterlijke beteekenis (maar dan met 't oog op het eindpunt der handeling = valt neer), hetzij men het beschouwt als synoniem van een perfectief *doian* (z. a.).

drivan.

II 1. Hel. 547, 2279, 2289, 2943, 3005, 3467, 3746; Gen. 16, 153, 259; Ess. Ev. Mt. 21.12 en J. 2.14: duratief. Met *ut* verbonden drukt het werkwoord

---

1) Die laatste factor weegt intusschen bij Behaghel m. i. wel eens te zwaar: men vergelijke zijn Heliand-syntax en lette op de meeningsverschillen, die ik af en toe ter sprake breng.

Hel. 3740 *dref sia ut thanan*
rumo fan them racode,
een lineaar-perfectief begrip uit.

3. Ess. Ev. Mt. 3.4 *gidrivana:* raptae: part. van het duratieve simplex.

dromian.

II. 1. Hel. 2054: duratief.

drovian, druovan.

I. 2. Kar. ps. 64.8 *thie gidruovis diopi seuuis:* qui conturbas profundum maris; 59.4 *thu irruordos irtha in gedruovedos sia*: et conturbasti eam: in beroering brengen: perfectief.

3. Kar. ps. 68.21 *thie samon gedruovit uuirthi:* qui simul contristaretur: die samen met mij (voortdurend) bedroefd gemaakt d. i. gekweld zou worden: duratief; ps. 56.5 *slip ik gidruovit*: dormivi conturbatus: het participium, dat in gevallen als dit oorspronkelijk misschien beteekende „in verwarring gebracht" dus perfectief was, heeft, hoe het ook zij, hier de duratieve beteekenis van „onrustig, bedroefd, verward"; dit is mede het geval ps. 54.3 en 54.5; ps. 64.9 *gedruoveda uuerthunt thiadi:* turbabuntur gentes, kan of perfectief of duratief worden opgevat: in beroering gebracht of voortdurend verontrust; evenzoo ps. 67.6; meer naar het perfectieve helt over ps. 63.10 *gidruovida sint alla thia gisagon sia*, *inde forhtida alla man*: conturbati sunt omnes qui videbant eos et timuit omnis homo: in verwarring gebracht: intusschen moet dan bij de vertaling uit het Latijn de zin verschoven zijn en voor het imperfectieve „videbant" ook een perfectief *gisagon* in de plaats zijn gekomen.

II. 1. Hel. 4705: (voortdurend) bedroeven, en 4757: terugschrikken, beangst zijn, acht ik duratief.

3. Hel. 296 *thuo uuarth hugi Iosepes*,
is muod giuuorrid (M. *gidrobid*):
in verwarring gebracht: het part. behoort wel tot het perfectieve compositum.

druknian.

II. 1. Hel. 4507: duratief: de handeling van het afdrogen verrichten.

drusinon?

II. 3. Hel. 154 *is unca lud gilithan*, *lik gidrusinot*: duratief. Het prefix zou hier als het woordvormende verklaard kunnen worden met de beteekenis „voorzien van"; in dat geval zou *gidrusinot* geen verleden deelwoord zijn maar boven onder § 27 thuis behooren. Men denke aan ohd. *trusna*, ned. *droesem*.

druvon.

II. 1. Hel. 4931, 5613; Gen. 58: duratief.

dugan.

II. 1. Hel. 1371, 1380, 1740, 1780, 1949: duratief.

dunian.

II. 1. Hel. 5799: duratief.

durran.

II. 1. Gen. 243 *ni dorste fragon;* Ess. Ev. L. 23.28 *gibaron dorstun.*

2. Hel. 219, 1055, 1724, 2121, 4228, 4596, 4598, 5162, 5390, 5468, 5813 staat overal *gidurran* met de negatie en een infinitief zonder *gi-* [1]; Hel. 3876, 5069 en 5924 staat *gidurran* zonder de negatie en met een infinitief zonder *gi-* [2]. In vs. 5069 leest M. *mostin.*

De beteekenis van dit praeterito-praesens is duratief: het geeft een gemoedstoestand te kennen. De taak, die het praeverbium hier verricht of verricht heeft, is mij niet duidelijk.

dwelan.

I. 1. L. gl. ps. 94.10: duratief.

---

1) Driemaal is de infinitief met een ander prefix samengesteld.

2) Eenmaal is de infinitief met een ander prefix gecomponeerd.

egan.

II. 1. Hel. 41, 70, 86, 149, 267, 284, 323, 364, 609, 764, 841, 850, 1185, 1348, 1460, 1474, 1676, 1856, 1955, 2119, 2159, 2217, 2607, 2619, 2657, 2715, 2769, 2798, 2880, 3381, 4105, 4434, 4539, 5162, 5573, 5801: duratief.

3. Het part. praet. zonder *gi-* komt herhaaldelijk voor als adjectief.

egnon.

II. 2. Ess. Ev. J. 19.7 *gieknoda:* neutrum sibi Jhesus mendaciter finxit: het compositum beteekent letterlijk zooveel als „zich toe-eigenen", is dus van huis uit perfectief. In den samenhang nadert het intusschen de duratieve beteekenis van „beweren te zijn".

endion.

II. 1. Hel. 1950 *so huann so thesu uuerold endiot*
endi the mario dag ošar man farit:
ophouden te bestaan: perfectief; evenzoo vs. 4046; ook Hel. 46 en 4328: het leven eindigen, vat ik perfectief op: dit moet immers een momentane handeling zijn.

2. Conf. 55 *that ik min lif endi minan gilouon an godes huldion giendion moti:* het compositum heeft dezelfde beteekenis als het simplex.

enon.

II. 2. Ess. Ev. L. 9.51 *gienoda:* et ipse faciem suam firmavit ut iret in Jerusalem: bracht zijn gezicht in de overeenkomstige richting: lineaar-perfectief.

3. Ess. Ev. L. 9.53 *uuas gienod:* quia facies eius erat euntis in Jerusalem, en J. 9.22 *gienoda:* conspiraverant: waren tot overeenstemming gebracht d. i. hadden afgesproken, zijn beide participia van het lineaar-perfectieve compositum.

Het prefix heeft op deze drie plaatsen zijn oorspronkelijke beteekenis duidelijk bewaard.

eron.

II. 1. Hel. 1540: eeren, ondersteunen: duratief; Hel. 2755:

eeren, vereeren, schenken: perfectief. Men merke op, dat het werkwoord in vs. 1540 een algemeen voorschrift geeft, in vs. 2755 daarentegen op een bijzonder geval slaat. De overige plaatsen: Prud. 62c Laur. 447 *erot:* veneratur, en Conf. 16, 18, 19, 23, 45: *ne eroda so ik scolda*, zijn alle duratief.

2. Ess. Ev. J. 1.42 *gieroda:* tanto laudis honore eum sublimavit: begiftigen: perfectief.

ervan.

I. 2. L. gl. ps. 24.13 *giervan sal:* hereditabit: perfectief: door erven verkrijgen.

eskian.

II. 1. Mers. gl. 106a *æschiað:* exigunt: duratief.

eskon.

II. 1. Hel. 823 en 5967; Ess. Ev. Mt. 5.46 en 17.23, Prud. 61a Laur. 54: zoeken, vragen, innen: duratief.

ėtan.

I. 1. Kar. ps. 58.16, 68.10: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 1664, 4640.

faganon.

II. 1. Hel. 526, 3029, 4106, 5294, 5982: duratief. Hel. 4106 zou ook ingressief kunnen worden opgevat; men vergelijke den samenhang.

fahan, fangan.

I. 1. Kar. ps. 70.11 *ehtin sin in fangit imo:* persequimini et comprehendite eum: duratief: pogingen tot vangen in het werk stellen; ps. 58.4 *fiengon sila mina:* ceperunt animam meam: perfectief: op 't oogenblik der voltooiing der handeling wordt de aandacht gevestigd.

II. 1. De duratieve beteekenis „trachten te vangen, pogingen tot vangen doen" vind ik Hel. 3941, 4228, 4906 [1]), 4912. Duratief

---

1) Behaghel (p. 322) vat deze plaats perfectief op.

is ook vs. 2396 *uurtio fahan:* wortel schieten (met *biginnan* vormt het werkwoord hier een ingressief begrip), 4136 *fahan an mahtina Crist:* zich wenden, zich verzetten tegen, voorts

Hel. 1160 *al so git her an Iordanastrome*
fiscos gifahað (M. *fahat*),

waar op de handeling als zoodanig de nadruk valt, hetgeen ook het geval is in vs. 2928. De variant van vs. 1160 is al weer een duidelijk bewijs voor het samenvallen van simplex en compositum, wat de beteekenis betreft.

Perfectiefopvatting schijnt mij de meest gewenschte voor

Hel. 2722 *endi ina rincos hiet*
unsundigana erlos fahan:

gevangen nemen; die beteekenis vinden we ook vs. 4821. Perfectief beschouw ik voorts:

Hel. 1201 *fieng im uuothera thing,*
langsamoran rad:

verwerven; vs. 2630, waar eveneens op 't oogenblik van de voltooiing der handeling de nadruk valt; vs. 5827, waar de dichter ons schijnt voor te stellen, hoe op een gegeven moment de troost in het hart der bedroefde vrouwen dringt.

Ingressief vat ik op

Hel. 3472 *fahit im te beteron than*
uuordon endi uuercon, ledit im is uuerold mid thiu
is aldar ant thena endi;

evenzoo vs. 3477.

2. Hel. 2392 *uurti* (M. *uurteo*) *gifahan*: wortel schieten: duratief; vgl. vs. 2396 *uurtio fahan.* Perfectief zijn daarentegen:

Hel. 3203 *succan so thu thar erist mugis*
fisk gifahan:

vangen (het oogenblik van de voltooiing der handeling heeft den nadruk);

Hel. 4173 *so hue so ina under them folke findan mohti*
that hie ina san gifengi:

gevangen nemen;

Hel. 4268 *that sia gilobon te im*
fasto gifengin:
het oogenblik, waarop het vastelijk in hem gelooven begint, wordt aangestipt;
Prud. 62a Laur. 343 *gefahe:* ne fervor ignitus nimis os contumacis o c c u p e t: in bezit nemen.

3. Hel. 1238 *habdun mid iro gilobon te im*
fasto bifangan (M. *gefangen*):
ze hadden zich met hun geloof vastelijk aan hem gehecht, d. i. ze geloofden vastelijk in hem: de plaats is zuiver constateerend dus duratief; dit is mede het geval:
Hel. 3900 *haddun thia liudi an tue mid iro giloben gifangan:*
ze waren in twee partijen verdeeld, wat hun geloof betrof;
Gen. 209 *thea te goda hebbian*
fasto gifangan:
die voortdurend het oog op God gevestigd houden.

fakon.

I. 1. L. gl. ps. 75.7 en 120.4: dormitare: duratief.

fallan.

I. 1. Kar. ps. 68.10 en 71.9: een vallende beweging maken: duratief; ps. 54.5 *forta dodis fiel ovir mi:* formido mortis cecidit super me, en ps. 56.7 *fielun an thia:* inciderunt in eam, waar op het eindpunt der handeling de nadruk schijnt te vallen, vat ik perfectief op.

II. 1. Hel. 1707, 4312, 4750, 4851; 671, 1103, 2208, 2967, 5502, 5952; Gen. 187; Ess. Ev. L. 23.30; Str. gl. 12. c. 7.65 staat overal het duratief met de beteekenis „een vallende beweging maken", in het eerst aangehaalde geval met het bijbegrip van „voortdurend". Bij de zes laatst aangehaalde plaatsen uit den Heliand is de duratieve opvatting vooral gegrond op het feit, dat bij het „te voet vallen" de eerbewijzing gelegen is in de beweging van het buigen of vallen op zich zelf: men vergelijke het Gotisch, waar in dit geval steeds het simplex *draus* voorkomt [1]).

---

1) Bij Mc. 5.22 denkt Streitberg aan textbederf.

Perfectief beschouw ik: Hel. 743, 2391, 4282, waar op het eindpunt, op het oogenblik van de voltooiing der handeling van het vallen gewezen wordt, benevens Hel. 5980 *te bedu fellun* en Gen. 244 *fell im te bedu*, die ingressieven zin hebben: neervallen tot het gebed, beginnen te bidden; vgl. ons „aan 't werk, aan het eten vallen".

3. Gen. 314 *uuard thar fan radura so uilu*
fiures gifallin:

daar begon zooveel vuur van den hemel te vallen: de „actionsart" van de uitdrukking *uuard gifallin* is ingressief; het part. *gifallin* op zich zelf beschouwd, kan intusschen zeer goed tot het duratieve simplex gerekend worden. Over dit gebruik van „worden" met een part. praet. van intransitieve verba ter aanduiding van de in het verledene begonnen handeling, vergelijke men Erdmann, Grundzüge § 145: deze constructie komt in het Oudhoogduitsch bij Isidor enkele malen voor, in het Oudsaksisch en Angelsaksisch meermalen.

fandon.

II. 1. Hel. 1077, 1094, 3817, 4305: duratief.

faran.

I. 1. Kar. ps. 18.4: duratief. Evenzoo ps. 72.7 *fuoron angegin*. De twee overige plaatsen Kar. ps. 61.7 en 72.7, waar het werkwoord door *ut* en *forth* begeleid is, laten ingressiefopvatting toe.

II. 1. Hel. 350, 483, 592, 656, 683, 718, 899, 1015, 1136, 1163, 1270, 1669, 1735, 1758, 1772, 1774, 1782, 1787, 1875, 1951, 2272, 2292, 2488, 2633, 2638, 2677, 2692, 2694, 2698, 2894, 2921, 3237, 3385, 3401, 3552, 3559, 3631, 3634, 3658, 3742, 3956, 3988, 3991, 4047, 4210, 4233, 4329, 4359, 4420, 4445, 4617, 5101, 5138, 5163, 5240, 5483, 5776, 5797, 5832, 5960, 5982; Gen. 156, 159, 308; Ess. Ev. L. 1.5; Virg. gl. 177^{b} Aen. 10.795: overal duratief: zich van de eene plaats naar de andere voortbewegen, gaan, reizen, trekken. Tot deze reeks behoort ook de lezing van C. van vs. 2181, waar M. beter *forien* heeft.

Duidelijk ingressief zijn: Hel. 122, 637, 650, 693, 728, 796, 1628, 1888, 1927, 1943, 2118, 2591, 4007, 4782, 5656, 5956: het oogenblik, waarop de beweging van het *faran* intreedt, waarop men zich op weg begeeft, heeft den nadruk.

Door een adverbium als *forth*, *forthuuardes*, *tuo*, *an* begeleid maar toch duratief zijn: Hel. 800, 3482, 4454, Gen. 18, Ess. Ev. Mc. 3.3; Hel. 2168, 2236, 3541; 1217, 2567, 2647, 2813, 4024, 4817; 4140. Daarentegen vormt het simplex met het adverbium een resultatief begrip

Hel. 201 *thuo forun thar uuisa man*
snella tesamne, thia suasostun mest:
uundrodun thes giuuirkes:

samenstroomen; terwijl ze vs. 641 *er than sia fuorin uuester forth* en vs. 3653 *an faran an thia berahtun bu* een ingressief begrip vormen.

2. Het *gi*-compositum komt slechts eenmaal voor: het prefix schijnt daar geperfectiveerd en tevens getransitiveerd te hebben:

Hel 4497 *that hie thesa uuerold scolda*
ageban thesa gardos endi suokean im godes riki,
gifaran is fader voðil:

dat hij zijns Vaders erfdeel zou betreden: het gebruik van *gifaran* stemt overeen met dat van got. *garinnan* uit I Kor. 9.24.

3. Het part. praet. heeft duratieven zin en behoort tot het simplex: vgl. Hel. 556, 633, 1228 en 3752. Slechts eenmaal, vs 5700, kan het tot het ingressieve simplex gerekend worden.

faron.

II. 1. Hel. 1230 en Ess. Ev. L. 22.64: duratief.

fastnon.

II. 1. Hel. 4790 en 4855: sterken, 4985: de handeling van het binden verrichten: duratief.

2. Ess. Ev. Mt. 13.52 *gifastnodin*: admonet apostolos ut quicquid deinceps in evangelio predicarent, ex lege et prophetis com-

probarent: samenstellen, bewijzen, aantoonen, geloofwaardig maken: het compositum laat duratieve opvatting toe. De materiëele beteekenis van het prefix schemert nog door: de oorspronkelijk resultatieve zin van de samenstelling heeft echter voor de duratieve plaats gemaakt.

3. Hel. 4891: aaneengesloten; 4959, 5578 en 5635: gebonden: het part. geeft een toestand te kennen, is dus duratief. Dit laatste is ook het geval met vs. 3527, waar op de handeling van het binden zonder meer gewezen wordt, en vs. 3385 (C. heeft hier *fastnot*), waar evenmin op het eindpunt der handeling de nadruk valt maar ook de werking op zich zelf bedoeld is.

fegon.

II. 1. Virg. gl. 153b Aen. 7.626 *uegadun*: tergunt: duratief.

fehon.

II. 1. Conf. 12 *mos fehoda* en 35 *ik farstolan fehoda*: nemen: perfectief. De opvatting „eten", die Braune (P.B.B. 12.396) voorstaat, vindt geen steun in den samenhang.

fehon.

II. 3. Hel. 2398 *uuas that land so guod,*
fronisco gifehod:
het part. behoort tot het duratieve simplex, dat „kleuren" beteekent en een denominatief is van het adjectief *fêh* (vgl. ags. *fâg*, ohd. *fêh*, got. *filufaihs*).

fehtan.

I. 1. Kar. ps. 55.3: duratief. Evenzoo
II. 2. Ess. Ev. L. 22.49.

felgian.

II. 1. Hel. 1340, 4968, 5116, 5299: duratief. In het tweede geval echter vormt het simplex met *biginnan* verbonden, een ingressief begrip.

fellian, fellan.

I. 1. L. gl. ps. 51.7 *fellon sal*: propterea Deus destruet te in finem: ten val brengen, verwerpen (momentaan): perfectief.

II. 1. Hel. 28, 1141, 1422, 1429, 2564, 2684, 3700: hier schijnt mij overal de nadruk op de handeling qua talis te vallen, niet op het moment, waarop de val intreedt, en dus duratieve opvatting de meest gewenschte te zijn.

fergon.

II. 1. Hel. 1795, 2757, 3536: duratief.

ferlan.

II. 1. Hel. 2915: duratief.

festian, festan.

I. 2. Kar. ps. 67.29 *gefesti that, got, that thu uuorktus an unsig*: confirma hoc etc: bevestigen, voortdurend vaster maken; ps. 63.5: de handeling van het bevestigen verrichten: het compositum heeft op beide plaatsen duratieven zin. Het prefix heeft intusschen nog wel iets van zijn oorspronkelijke beteekenis bewaard; ze uit zich echter nog slechts in een versterking van het grondbegrip. Dit geldt ook voor de beide volgende participia, die dus, hoewel duratief, niet tot het simplex behoeven te behooren:

3. Kar. ps. 70.6 *an thi gefestit bin fan buke:* in te confirmatus sum ex utero, en

II. 3. Hel. 4010 *thann uuirthit iuuua gilobo after thiu forthuuerd gifestid.*

fillian.

II. 1. Hel. 5493: duratief.

findan.

I. 1. Kar. ps. 68.21: perfectief simplex.

3. Kar. ps. 72.10 *in daga folla fundona (uuerthint) an im:* part. zonder *gi-*.

II. 1. Hel. 403, 430, 463, 548, 805, 807, 818, 1152, 1173, 1913, 1797, 2126, 2150, 2160, 2642, 2825, 2826, 3184, 3734, 3807, 3873, 4172, 4547, 4770, 4797, 5067, 5231, 5235, 5318, 5460,

5700, 5851; Gen. 68, 160, 203, 207, 214, 220, 235, 241; Ps. pr. 84: perfectief simplex.

3. Hel. 667 *that sia that friðubarn godes fundan habdun:* part. zonder *gi-*.

firion.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 24.20; Conf. 22: vieren, niets doen: duratief.

firrian, firron.

I. 1. Kar. ps. 54.8, 70.12, 72.27: zich verwijderen: duratief.

3. Kar. ps. 57.4 *gifiroda sint sundiga fan uuambun:* alienati sunt peccatores ab utero: part. van het duratieve simplex.

II. 1. Gen. 294 *endi hietun tho gangan thanan,*
firrian hina fon them fiundum:
duratief.

fiskon.

II. 1. Hel. 1156: duratief.

flehon.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 26.39: duratief.

flehtan.

II. 3. St. P. 90[1] giflohtan: plectiles; Ess. Ev. J. 2.15 *te samna giflo(h)'an*: flagellum ex multis funibus coniunctum: het part. behoort op zich zelf wel tot het duratieve simplex; dit vormt echter in het laatste geval met *te samna* een resultatief begrip.

flihan.

II. 2. Hel. 1460 *so is muod te thiu*
giflihid uuidar is fionde:
die tegenover zijn vijanden zijn gemoed, zijn geest dáárop gericht houdt, d. i. die er zich op toelegt zóó ten opzichte van zijn vijanden te handelen: er wordt een algemeen voorschrift gegeven: het compositum is dus duratief. De beteekenis van *gi-* is mij hier duister. Het metrum eischt het niet.

fliogan.

I. 1. Kar. ps. 54.7: duratief.

fliohan.

I. 1. Kar. ps. 54.8, 59.6, 67.2: duratief: de handeling als zoodanig wordt bedoeld.

II. 1. Gen. 309 en Prud. 60b Vinc. 419 zijn duratief. De volgende plaats echter

Hel. 2895 *floh that barn godes*
gelero gilpquidi,

kan duratief „vluchten voor" of perfectief „ontvluchten" worden opgevat. Uit deze plaats blijkt, dat het verschil, hetwelk volgens Streitberg (p. 101) tusschen got. *þliuhan* en *gaþliuhan* bestond, op zijn minst genomen in het Oudsaksisch aan het verdwijnen is.

2. Prud. 13d Apoth. 313 *ne vvari that thu sia gifliahas:* possum multa sacris exempla excerpere libris, ni refugis, quae te doceant, non in Patre solo vim maiestatis positam, sed cum Patre Christum esse Deum: ontvluchten, zich onttrekken aan: het compositum is perfectief.

fliotan.

I. 1. Kar. ps. 57.9 en 67.3: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 758, 873, 3916; Segen a. 1.

flokan, fluokan.

I. 1. Kar. ps. 54.13: duratief. Zoo ook

II. 1. Conf. 38.

floton.

II. 1. Virg. gl. 126b Aen. 245 *vulotad:* tranat: duratief.

fodian, fuodan.

I. 2. L. gl. Deut. (32.18) *givuoda*: genuit: perfectief.

II. 1. Hel. 150, 438, 1860, 1862, 3017; Gen. 86: duratief: voeden, onderhouden. Uit Hel. 265 en 272, waar *fodian* „ter wereld brengen" moet beteekenen, dus perfectief is, blijkt een verschuiving in de beteekenis van het simplex. Met het oog hierop durf ik de beide participia praeteriti, die met denzelfden zin voorkomen, dus ook perfectief zijn, wel tot het simplex rekenen:

3. Hel. 598 *thie cuning ist gifuodid*,
giboran bald endi strang,

en 2730 *huo hie gifuodit uuas,*
an lioht cuman.

foglan, fuogan.

I. 2. Kar. ps. 60.7 *dag ovir dag cuningis saltu gefuogan:* dies super dies regis adjicies: den eenen dag zult ge (telkens) bij den anderen voegen d. w. z. al de dagen zult ge samenvoegen: we hebben dus met een resultatieve handeling te doen: het prefix heeft duidelijk zijn oorspronkelijke beteekenis bewaard. Dit is ook het geval bij het part. praet. van

3. Kar. ps. 67.26 *furi quamon furista gefuogeda singindon:* praevenerunt principes conjuncti psallentibus, dat dus tot het resultatieve compositum behoort, hetgeen mede het geval is met

II. 3. Hel. 5463 *thar thiu strata uuas*
felison gifuogid:
geplaveid, eig. met steenen samengevoegd.

folgon

II. 1. Hel. 545, 596, 659, 1158, 1667, 1947, 2190, 2370, 2995, 3289, 3311, 3586, 3631, 3664, 3670, 3906 (M. *fulgengun*), 3999, 4192, 4195, 4537, 4938, 4952, 4989, 5517, 5721; door *forth* begeleid 2428; Gen. 225; Ps. pr. 80: duratief simplex.

follan.

II. 2. Hel. 3645 *sia mohtun is antkennian san,*
gifuolian is ferdio:
door het gevoel gewaar worden, bemerken, bewust worden: perfectief; evenzoo vs. 5652 en 5676: steeds komt het compositum als variatie van het perfectieve *antkennian* voor. Het prefix staat hier dus nog niet als rudimentair orgaan, zooals in ned. gevoelen.

forhtian, forhtan.

I. 1. Kar. ps. 54.21, 55.4, 55.5, 55.11, 60.6, 63.5, 63.10, 64.9, 65.16, 66.8: duratief simplex. Evenzoo

II. 1. Hel. 263, 1904, 1908, 3943, 4706.

formon.

II. 1. Hel. 1276, 5456: beschermen: duratief.

2. Diezelfde duratieve beteekenis van „beschermen" is ook in het *gi*-compositum te vinden:

Hel. 738 *ni mohta siu im nio giformon, thoh siu mid iro*
iru egan barn araman bifengi, [*faðmon tuem*

evenzoo vs. 2972 en 4116. Intusschen is ook perfectiefopvatting zeer wel mogelijk bij deze drie plaatsen: de beteekenis van het compositum is dan „door beschermen het oogenblik doen intreden, waarop het gevaar geweken is; het oogenblik der redding brengen"; helt men tot deze opvatting over, dan kan het van eenig belang zijn op te merken, dat het compositum voorkomt na *ni mohta*, na *mag* en na *mahti*, en is het nuttig het *endi im helpan bad, formon is ferhe* van vs. 5456 ter vergelijking naast het *so mag ferahe giformon* van vs. 4116 en het *mahti ferahe giformon* van vs. 2972 te stellen.

forlan.

II. 1. Hel. 2308, 3761, 4928, 5266, 5509; ook de lezing van M. van vs. 2181: duratief.

2. Hel. 3368 *sendi mi Lazarusan herod,*
that hie mi gifuore an thit fern innan
caldes uuateres:

brengen (momentaan): perfectief.

fragon.

II. 1. Hel. 210, 228, 663, 815, 911, 2417, 2771, 2839, 3038, 3257, 3807, 3846, 3883, 4286, 4529, 4596, 4605, 4835, 4972, 5082, 5180, 5205, 5276, 5341, 5410, 5848, 5921, 5924, 5964; Gen. 33, 174, 201, 212, 244: duratief: de handeling van het vragen uitoefenen.

Op de volgende plaatsen kan het werkwoord met Behaghel (p. 264 en 276) ingressief als „beginnen te vragen" worden opgevat: Hel. 552, 2951, 3553, 3713, waar het verbum door het bijwoord *san*, en Hel. 3241 en 3825, waar het door het adverbium *thuo* begeleid wordt. Intusschen gebruikt de Helianddichter in vs. 2417, 3846, 4605, 5180 en 5410 de omschrijving met *biginnan* om het ingressieve der handeling aan te geven. Het metrum

alleen kan eventueel voor deze verschillende wijzen van uitdrukken niet aansprakelijk gesteld worden. Of dus de Helianddichter de gevallen in kwestie ingressief bedoeld heeft, is nog zoo zeker niet. Mogelijk is het ook, dat hij eenvoudig met *san* en *thuo* heeft willen aanduiden, dat de handeling van het vragen terstond plaats had, zonder nu juist op het beginpunt den nadruk te leggen. Wat *thuo* betreft, blijkt deze mogelijkheid al zeer duidelijk uit het door de begeleidende woorden als beslist duratief gekenmerkte verbum van

Hel. 5276 *fragoda ina thuo thie folccuning firiuuitlico*
managon uuordon.

fratahon.

II. 3. Hel. 1673 *fagaro gifratohod*: part. bij het duratieve simplex. Of is het woord met het concrete *gi* (= voorzien van) van *fratah* gevormd?.... Het laatste komt mij het waarschijnlijkst voor.

fregnan.

II. 1. Hel. 615, 917, 4839: vragen: duratief.

2. Hel. 288, 367, 510, 630, 715, 800, 1020, 2621, 3036, 3347, 3780, 3883, 3964, 4065, 4452: *gifrang that.....*: door vragen vernemen: perfectief. Evenzoo

Hel. 1992 *so hue so thiu spel gifrang*
thiu thar an them berga sprac barno rikost;
en 3752 *them thie is mikilun craft*
ferran gifrognun.

Deze beide plaatsen, waar het perfectieve *gi*-praeteritum als plusquamperfect moet vertaald worden, zijn weer merkwaardig als vormen, die den overgang van het perfektiveerende tot het temporale *gi*- gemakkelijk maakten.

fremmian, frummian.

I. 3. L. gl. ps. 138.16 *ungefremit:* imperfectum: niet in volmaakten toestand gebracht, dus in onvolmaakten toestand zijnde: dit part. heeft alzoo duratieven zin gekregen, schijnt echter oorspronkelijk

perfectieve beteekenis te hebben gehad. Het kan tot het simplex of tot het compositum behooren (zie beneden).

II. Het boven bij het werkwoord *don* opgemerkte geldt in 't algemeen ook hier.

1. Duratief vat ik op: Hel. 93, 109, 180, 451, 461, 927, 1070, 1630, 1941, 1982, 2118, 2168, 2588, 2701, 3272, 4251, 4413, 5194, 5264, Gen. 154, 183, 256, 281, 289, waar het verbum uitdrukt een verrichten, een doen in het algemeen, een voortdurend doen, een voortdurend bedrijven, een algemeen voorschrift; voorts Hel. 9, 1908, 4653: onderhouden; 1276, 1825, 1956: handelen naar; 5396, 5419: ten uitvoer leggen; 659: drijven; 4841, 5174: doen, aandoen; 4897: voeden; 4543: bereiden; 3899: botvieren; 4885: (strijd)voeren; 3246: oefenen; 4646: (eer)bewijzen; 4844: de oorzaak zijn van.

Als lineaar-perfectief beschouw ik Hel. 2979: er allengs toe brengen, en 4617: volvoeren. Als duratief „bedrijven" of lineaar-perfectief „volbrengen" kunnen opgevat Hel. 732 en 743; als duratief „volgen" of perfectief „vervullen" (momentaan) Hel. 2594: als duratief „verrichten" of perfectief „volbrengen" (bloot met 't oog op de voltooiing der handeling) Gen. 51.

Bepaald perfectief zijn: Hel. 2215: verleenen, 2712: volbrengen (momentaan), 3578: tot iets brengen (momentaan), 5069: (ter dood) brengen; men lette bij deze laatste plaats *imo dot frummian* op de onmiddellijk volgende variatie *imo liƀu bilosian*; voorts nog Hel. 16, wanneer men althans met Sievers (noot 15) *frummian* hier opvat als „tot stand brengen".

Ten onrechte m. i. beschouwt Behaghel [1]) de volgende plaatsen als perfectief:

Hel. 109: het *frumida godes iungerscipi* kan hier niet anders beteekenen dan „was bezig den dienst van God waar te nemen";

Hel. 180 *than sea thar an them uuihe uualdandes geld folmon frumidun*:

1) Zie p. 318, 322, 273 en 278.

de zin is „wanneer ze daar in den tempel met hunne handen de handeling van het offeren verrichtten" en deze kan, dunkt mij, slechts duratief opgevat;

Hel. 451 *thuo scoldun sea thar ena dad frummian:* een handeling verrichten: op het oogenblik der voltooiing wordt volstrekt geen nadruk gelegd.

2. Van de *gi*-composita vat ik duratief op: Hel. 84, 1339, 1414, 1524, 1922, 3014, 3103, 3496, 3498, 5035, 5254, 5349, 5596, 5729, waar het werkwoord te kennen geeft een bedrijven, een doen, een verrichten, een uitoefenen in 't algemeen, een voortdurend doen, de handeling als zoodanig. In vs. 1524 kan *gi-* ter wille van het metrum gezet zijn, terwijl

vs. 5035 *huo lief ist thar* (M. *that*)
manno gihuilicon than hie men gifrumið,
that man ina alate lethes thinges,

een mooie bewijsplaats levert voor de § 51 besproken stelling, dat ons prefix allengs ook op de „zeitstufe" betrekking kreeg en dienst ging doen om de voltooide handeling uit te drukken. Hier toch kan van perfectiviteit geen sprake meer zijn: de zin is bloot constateerend „wanneer hij kwaad heeft bedreven" en *gi-* schijnt alleen te dienen om een voltooiden tijd, hier een perfect, aan te geven.

Als duratief „verrichten" of lineaar-perfectief „volbrengen" kan opgevat Hel. 4525.

Als perfectief beschouw ik Hel 2680, 3890, 5113: toevoegen; 4, 2165, 2744: tot stand brengen; Gen. 201: volbrengen; Ess. Ev. L. 7.12 *ne gifremid:* hoc peccatum quod quisque cogitat in mente et voluntatem habet perficere et tamen non perficit.

Op de volgende gevallen dient bijzonder de aandacht gevestigd: Hel. 881 C. *gifrumidun*, M. *fremidun:* bedrijven in 't algemeen: duratief;

3401 C. *frummian*, M. *gefrummien:* handelen: duratief;
4396 C. *gifrumidun*, M. *frumidun:* handelen volgens: duratief;
4785 C. *frummean*, M. *gefrummien:* handelen volgens: duratief;

4197 C. *frummian*, M. *gifrummien*: toevoegen: perfectief.

Voorts vergelijke men het compositum van

Hel. 3903 *gernera mikilu, thes godes barnes*
uuord te gifrummeanne:

handelen naar: duratief, met het in beteekenis overeenstemmende simplex van

vs. 1956 *endi ni uuelliat iuuua uuord frummean.*

Ten slotte lette men op

Gen. 162 *thuo fundun sia Abrahama bi enum ala standan,*
uuaran enna uuihstedi, endi scolda usas uualdandas
geld gifrummian, endi scolda thar goda theonan:

het offer opdragen: duratief; met dezelfde beteekenis staat het simplex Hel. 180 en 461; met 't oog hierop zou de conclusie te trekken zijn, dat het prefix in Gen. 162 alleen aangewend is ter wille van de versmaat: het type is A. 1, dat zonder *gi-* hier niet in orde zou zijn. Is deze meening juist en staat het prefix bloot in dienst van het metrum, zooals dat bij Otfrid zoo vaak het geval is, dan levert deze plaats een doorslaand bewijs voor de stelling, dat op zijn minst genomen het prefix *gi-* in het Oudsaksisch op weg is, zijn perfectiveerende kracht geheel te verliezen. Dit is dan ook trouwens vooral bij *frummian* het geval: het blijkt ten duidelijkste uit de behandelde plaatsen en de meermalen afwijkende lezingen der hss..

3. Van de participia beschouw ik als duratief: Hel. 105, 1716, 3841, 3979, 5157, 5399, 5863, 5870, Gen. 55 en 254, waar overal op de handeling als zoodanig de aandacht gevestigd wordt en de zin meest zuiver constateerend is. Slechts Hel. 43 en 3523 meen ik lineaar-perfectief met de beteekenis „uitgevoerd, volbracht" te mogen opvatten. Of de participia tot het simplex of tot het compositum behooren, is niet meer uit te maken.

freson.

II. 1. Hel. 4476, 4663, 4660: naar het leven staan, bekoren: duratief. Of duratief „naar het leven staan" of perfectief „het leven benemen" kan opgevat vs. 773 (vgl. *ahtian*).

2. Hel 5321 *hie ni mahta is libes gifreson,*
that hie hier thuru eniga sundia te dage sueltan
[scoldi:
hij kon geen termen vinden hem het leven te benemen: perfectief.

fretan.

II. 1. Ess. Ev. J. 10.28 *fritid*: lupus eas non devorat, Prud. 53d Rom. 487 *fritid*: exedit.

3. St. P. 63a *uretan*: comestum.

Hoewel zeer zeker in het Oudsaksisch reeds als simplex gevoeld, schemert de lineaar-perfectieve beteekenis van het oorspronkelijke compositum in deze plaatsen nog min of meer door: men lette op de Latijnsche woorden, die *fretan* moet weergeven. Ook het ontbreken van het prefix *gi-* bij het part. wijst nog op het oude compositum. In de latere taal, het Nederlandsch b.v., is *vreten* zuiver duratief geworden.

frithon.

II. 1. Hel. 3858 *friðodi ira ferahe*: beschermen: duratief. Hiertoe behoort wel het part. van

3. Hel. 3896 (*habda*) *gifrithod ira ferahe.*

friohan.

II. 1. Hel. 1451 (M. *frahon*): liefhebben: duratief.

frovrian.

II. 1. Hel. 4017: troosten, troostend toespreken: duratief.

2. Hel. 4709 *thie scal iu eft gifruofrean endi te frumu uuerthan*: troost schenken: perfectief.

fuhtian.

II. 1. Prud. 45b Symm. II. 383 *fuhtia*: riget: duratief.

fullestian.

I. 1. Mers. gl. 104b uulistien: pauperes foveant: duratief.

2. Mers. gl. 105a iuullestian: adminiculari, Mers. gl. 104d iuulestit: subpetit: ook het compositum heeft duratieven zin. Het prefix zou hier wel „voorzien van" kunnen beteekenen.

fullian, fullon.

II. 1. Hel. 1429, 2041, 4767: de handeling van het vullen of vervullen verrichten: duratief. Op één plaats echter

Hel. 4329 *endi iro dag endiot,*
fulleat mid iro ferahu,

schijnt mij het moment van de voltooiing der handeling den nadruk te hebben: beide uitdrukkingen toch duiden op het oogenblik, waarop de dood intreedt: het werkwoord is dus perfectief.

2. Hel. 976 *'uuest thu that us so girisit 'quathie,' allaro rehto*
ti gifullanne ....': *[gihuilic*

het Latijn heeft: sic enim decet nos implere omnem iustitiam; Hom. 30 *so vuat so vui an allemo themo gera uergomeloson that wi it al hodigo gefullon:* het compositum laat op beide plaatsen perfectiefopvatting toe: tot vervulling brengen d. i. het oogenblik der vervulling doen intreden. Op de volgende plaats echter: Conf. 39 *mina gitidi endi min gibed so ne gifulda so ik scolda*, kan het compositum hoogstens lineaar-perfectieve beteekenis hebben: het adverbium *so* wijst op een aan het oogenblik der voltooiing voorafgaanden duur.

3. Hel. 4035 *ac hie mahti im libbian forth*
ferahes gifullid:

gevuld zijnde, vol zijnde met leven: duratief: het part. geeft een toestand te kennen. Evenzoo duratief vat ik op Gen. 313: met rook gevuld worden: de handeling als zoodanig is bedoeld. In Hel. 4350 daarentegen schijnt het werkwoord mij in den samenhang lineaar-perfectief toe, terwijl bij Hel. 4566 en 4347 de nadruk op het eindpunt der handeling valt: deze zijn dus perfectief; dit laatste geldt ook van Hel. 1141, 2162 en 5712, waar overal wordt te kennen gegeven, dat 't oogenblik der vervulling is ingetreden, benevens van Hel. 1310, waar van degenen, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, wordt gezegd, dat voor hen in het rijk des Heeren het oogenblik van het verzadigd zijn, zal aanbreken: de duratieve opvatting, dat zij daar de handeling van het verzadigen zullen ondergaan, is, dunkt mij,

minder op haar plaats. Rest nog Ps. pr. 10 *the thar gifulda sindun mid:* pessimis terrenis actibus et mundana voluptate completi: waar het part. bloot constateerend optreedt, niet het oogenblik van de voltooiing der handeling maar veeleer de toestand daarna wordt aangeduid, het werkwoord dus duratief op te vatten is.

De participia behooren alzoo deels tot het simplex, deels tot het compositum.

fundon.

II. 1. Hel. 3991: streven, willen: duratief.

fuoron.

I. 1. L. gl. ps. 77.72 *fuoroda:* pavit: duratief.

furvian.

II. 3. Prud. 14b Apoth. 388 *vuel gifurvid;* casta, Virg. gl. 133b Aen. 5.306 *gifuriuidemo:* levato: de participia behooren wel tot het duratieve simplex, dat „zuiveren, polijsten" beteekent.

fusian.

II. 3. Hel. 2353 *forgaf fegion fera, them thie fusid uuas*
helit an helsit:

part. zonder *gi-* van het duratieve simplex; evenzoo Hel. 4754, waar C. echter *afusid* leest.

galan.

I. 1. Kar. ps. 57.6 bis (eenmaal door *an* begeleid): zingen, toezingen: duratief.

galpon.

II. 1. Hel. 1561: zich laten voorstaan op: duratief.

gangan, gan.

Al is dit werkwoord misschien oorspronkelijk een *ga-* compositum behoorend tot $\sqrt{i}$ [1]), in het Germaansch schijnt het geheel als simplex te zijn gevoeld.

---

1) Vgl. Kluge, Etym. W. i. v. *gehen* en Wadstein, Idg. F. 5.7; maar ook Wilmanns, Z. f. d. A. 23.427 en Streitberg, Idg. F. 6.148; voorts nog Uhlenbeck, Etym. W. i. v. *gaggan*, die *gan* en *gangan* scheidt.

I. 1. Kar. ps. 54.15, 59.12, 62.10, 65.13, 67.8, 68.28, 70.16, 72.17 en door een adverbium *fort*, *in*, *umbi*, begeleid: ps. 18.5, 58.7, 58.15, 67.22, 68.2: duratief.

II. 1. Hel. 107, 198, 231, 503, 536, 542, 579, 595, 602, 873, 1056, 1061, 1075, 1127, 1130, 1150, 1168, 1255, 1268, 1272, 1279, 1784, 1800, 1857, 1899, 1921, 1979, 2000, 2007, 2102, 2122, 2198, 2381, 2399, 2480, 2547, 2598, 2691, 2741, 2780, 2820, 2864, 2920, 2936, 2960, 3209, 3517, 3678, 3722, 3765, 3835, 3913, 4065, 4098, 4181, 4270, 4271, 4425, 4533, 4538, 4556, 4716, 4735, 4738, 4769, 4787, 4789, 4804, 4856, 4900, 4929, 4936, 4970, 5018, 5061, 5072, 5150, 5160, 5204, 5268, 5299, 5312, 5385, 5463, 5516, 5570, 5693, 5710, 5743, 5745, 5763, 5783, 5814, 5824, 5864, 5900, 5929, 5965; Gen. 38, 178, 248, 271, 280, 299, 307; Conf. 50, Lind. Ev. Mt. 6.16, Ps. pr. 59, Greg. gl. 1641, Prud. 10a H. Epiph. 15; door een adverbium als *tuo*, *forth*, *umbi*, *nither*, *after*, *ut*, *tegegnes*, *up* begeleid: Hel. 428, 516, 2178, 2311, 2558, 3155, 3344, 3798, 3869, 4089, 4102, 4285, 4819, 4945, 5501, 5703, 5962; 648, 2745, 2940, 4478, 4953, 4965, 5730, 5871; 4205; 5584; 658, 2183, 2544, 2994, 4066, 5515; 3879 [1]), 4629, Segen B. 1; Hel. 477, 2898, 2939, 4828, 4955, Gen. 165, 273; Hel. 4720: het simplex schijnt mij op al deze plaatsen duratieve beteekenis te hebben.

Merkwaardig is de verbinding van *gangan* met *gisittian* en *standan*, waardoor een perfectief begrip wordt weergegeven, een ingressief „gaan zitten (hd. sich setzen)" en „gaan staan (hd. sich stellen)":

Hel. 4526 *frithubarn godes*
geng im thuo eft gisittian,

en 4869 *thuo hie gibolgan geng*
suitho thristmuod thegan furi is thiedan stann:

er blijkt al weer uit, dat het prefix *gi-* zijn perfectiveerende

---

1) Zie ook Behaghel p. 338.

kracht aan het verliezen is, de perfectieve composita *gisittian* en *gistandan* toch waren van huis uit in staat alléén dit begrip weer te geven [1]). Als vorm, die tot bovenstaande constructie gevoerd heeft, vergelijke men

Hel. 5369 *thuo hie fan thero thingstedi geng*
selƀo gisittian thar gisamnod uuas
so mikil huarf uuerodes,

waar *geng* op zich zelf reeds ingressief is. In dit verband lette men voorts op Hel. 2018 [2]) *geng uuiƀ iro kind sprekan* en dergelijke gevallen: Hel. 2770, 4027, 4838, 4967, 5176, 5232 en 5722, waar *gangan* ook ingressief op te vatten is: het beste bewijs hiervoor levert wel vs. 4967, waar M. *giuuet* leest.

Met het oog op den samenhang is ingressiefbeteekenis ook mogelijk op de volgende plaatsen: Hel. 102, 669 [3]), 1181, 2334, 3195, 3734, 3893, 4020, 5001, 5715, 5832, 5841, 5906; Gen. 80, 293; door *tuo* begeleid Hel. 3422 [4]).

2. Van de voorkomende composita kunnen Hel. 2401 en 2408 duratief of ingressief opgevat worden:

uuarth im thar an erthu endi eft upp gigeng:

„schoot op" of „begon op te schieten": het prefix kan hier intusschen wel alleen ter wille van het metrum gezet zijn, om een behoorlijk B-type te krijgen.

Als lineaar-perfectief beschouw ik het werkwoord van

Hel 1792 *that gi thena uueg muotin*
fan foran antfahan endi forth thurugangan
an that godes riki. [(M. *thurh gigangan*)

Slechts in twee gevallen heeft *gi*- geperfectiveerd:

Hel. 1481 *that hie biginne thera gernean thiu im gigangan*
[*ni scal:*

1) Vgl. het Gotisch: Streitberg p. 86 en zie beneden onder *sittian* en *standan*.

2) Cf. Behaghel p. 276.

3) Evenzoo Behaghel p. 264.

4) Zoo ook Behaghel p. 277.

die hem niet zal ten deel vallen, die niet in zijn bezit mag raken; en 4779 *thiu uuurth ist an handon,*

that it so gigangan scal, so it got fader

marcoda mahtig:

plaats vinden: in beide gevallen is de perfectieve zin van het compositum uit een oorspronkelijk duratief „samen, met elkaar gaan" te verklaren: het concrete *gi-* schemert nog door en de ontwikkelingsgang is misschien ongeveer als volgt geweest: samen gaan > samengaan > samentreffen > { ten deel vallen. / plaats vinden. }

3. Het part. praet., dat slechts eenmaal voorkomt, kan tot het duratieve of tot het ingressieve simplex behooren, al naargelang men den nadruk laat vallen op de handeling van het gaan, of op het oogenblik van het zich op weg begeven [1]:

Hel. 5795 *so thiu fri habdun*

gegangan te them gardon, that sia te them graue

gisehan selbon, thuo . . . . — [*mahtun*

Alles saamgenomen, schijnt het Oudsaksisch de meening, die ik boven § 37 naar aanleiding van het Gotische *gagaggan* tegenover Streitberg voorstond, te staven; alleen dient opgemerkt, dat zich bij het simplex naast den oorspronkelijk zuiver duratieven zin een ingressieve beteekenis heeft ontwikkeld.

garuwian, gerwan.

Uit de vormen ijsl. *ǫrr*, os. *aru*, ags. *earo* [2]) zou men kunnen besluiten, dat de vormen met *g* ijsl. *gǫrr*, ohd. *garo*, os. *garo*, ags. *gearo* en dus ook dit afgeleide werkwoord ons prefix verbergen. Hoe het ook zij, *garuwian* is bepaald als simplex gevoeld.

I. 1. Kar. ps. 64.7, 64.10, 67.11; L. gl. ps. 10.2, 22.5, 77.20, 88.5, 102.4, 131.17, Cant. Zach. (Luc. 1.76): duratief.

3. L. gl. ps. 88.3 *gegeruuot*: praeparabitur, 143.12 *geruuida*:

---

1) Behaghel (p. 318) vat het perfectief op.

2) Vgl. Kluge, Etym. W. i. v. *gar* en Wadstein l. c..

ornatae: het part. heeft duratieven zin, staat eenmaal met en eenmaal zonder *gi-* en behoort wel tot het simplex.

II. 1. Hel. 776, 3450, 4248, 4549; Gen. 246, 293: duratief. Met *biginnan* vormt het werkwoord vs. 3450 een ingressief begrip, terwijl ten gevolge van den samenhang aan het simplex van vs. 595 op zich zelf die ingressieve zin toekomt: zich gaan gereed maken.

2. Hel. 4541 *that ik iu sanda tharod*
te gigeriuuanne mina goma:

het compositum is duratief: men vergelijke vs. 4549, waar in dezelfde beteekenis het simplex staat. Waarom nu hier *gi-*? voor het metrum was het niet noodig.

3. Het part. heeft overal duratieven zin: het constateert eenvoudig de in zich zelf afgesloten absolute handeling in het verledene: Hel, 2534, 4421, 4451; Gen. 299; of geeft den toestand te kennen, die er het gevolg van is: Hel. 1680, 4393.

gedan.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 13.28 *ut gedan*: vis, imus et colligimus ea: uitwieden: het duratieve simplex vormt met *ut* een resultatief begrip.

3. Prud. 52c Rom. 264 *gigedenon*: sarculatis: het part. behoort wel tot het duratieve simplex.

gehan.

I. 1. L. gl. C. Amb. *giet*: confitetur.

II. 1. Hel. 547, 1522, 1976, 3952, 4594, 4975, 5104, 5338; Conf. 1. *ik iuhu* (*giuhu*), en zoo nog tien malen: duratief simplex.

geldan.

II. 1. Hel. 355, 1634, 1926, 3190, 3219, 3811, 5189; 1937, 2644, 3604: betalen, schenken, beloonen, vergelden; Ess. Ev. Mt. 17.23, Ess. Heb. 8, Freck. Heb. 1—610 dertien malen: als cijns of pacht betalen of inkomen: het werkwoord schijnt een perfectief simplex; intusschen moet toegegeven worden, dat de drie het laatst aangehaalde plaatsen uit den Heliand toch ook duratief kunnen worden opgevat (vgl. het onder *lonon* opgemerkte).

gellon.

II. 1. St. P. 62d *gellot*: muttiet: duratief.

gernean.

II. 1. Hel. 1481 *that hie biginne thera gernean thiu im gigangan [ni scal*:

begeeren: duratief. Met *biginnan* samen vormt het werkwoord een ingressief begrip.

2. Hel. 148 *so uuit thes an uncro iuguthi gigernean ni mahtun that uuit erbiuuard egan muostin*:

perfectief: door begeeren verkrijgen.

geron

I. 1. Kar. ps. 61.11: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 1687, 2774; Ess. Ev. Mt. 3.4, 20.24, Lind. Ev. Mt. 3.2, Virg. gl. 184a Aen. 11.607.

geskon.

II. 1. St. P. 85d *geskon*: oscito: duratief.

gevan.

I. 1. Kar. ps. 54.7, 54.23, 55.12, 56.4, 59.6, 59.13, 60.6, 60.9, 61.12, 65.2, 65.9, 65.14, 66.7, 67.12, 67.35 bis, 67.36, 68.22, 71.2, 71.15;

3. Kar. ps. 62.11, 64.2;

II. 1. Hel. 226, 1227, 1471 (M. *ageban*), 1553, 1607, 1670, 1745, 1794, 1996, 2046, 2052, 2060, 2282, 2775, 2830, 2834, 2856, 2993, 3252, 3415, 3426, 3433, 3438, 3508, 3537, 3739, 3774, 3821, 3830, 4085, 4208, 4416, 4482, 4490, 4579, 4609, 4614, 4635, 4639, 4641, 4685, 4711, 4761, 5149, 5152 (M. *agebanne*), 5184, 5223, 5252 (M. *fargaf*), 5281, 5363; Gen. 278; Hom. 5, Conf. 25, 27, 35, Freck. Heb. 484, 552;

3. Hel. 5856; Ps. pr. 15, Hom. 8.

Het werkwoord *geban* is een perfectief simplex. Dat nu desniettegenstaande het part. praet. in het Oudnederfrankisch en in het Oudsaksisch steeds met *gi-* voorkomt, is een bewijs, dat het prefix hier geen perfectiveerende kracht meer vertoont, maar reeds bloot tot de formatie van het verleden deelwoord behoort.

gevon.

II. 1. Hel. 1545, 1689, 2065 [1]), 3762: schenken, begiftigen: perfectief simplex.

ginan, ginon.

II. 1. Prud. 53c Rom. 452 *ginanthemo*: mucrone hiulco; Gen. 3 *ginon*: gapen: duratief.

giotan

I. 1. Dit simplex komt in de Karolingische psalmen slechts voor door *ut* begeleid, waardoor de duratieve beteekenis van het werkwoord gewijzigd wordt, zoodat een resultatief begrip ontstaat, vgl. ps. 61.9 en 68.25: effundere, benevens

3. het part. *ut gotona sint*: effusi sunt, van ps. 72.2. Opmerkenswaardig is hier het ontbreken van het prefix *gi-*: we vinden in *gotona* nog den oorspronkelijken vorm van het duratieve part. bewaard.

II. 1. Hel. 4641 *thit ik an erthu scal*
geban endi giotan endi iu te godes rike
losian mid minu lichamen:

gieten: duratief (of vergieten: perfectief? *geban* en *losian* zijn ook perfectief); Conf. 13 *nithar got* kan duratief opgevat worden: *nithar* geeft alleen de richting te kennen.

gipan.

I. 1. L. gl. ps. 13.3 *gipondi*: patens: duratief.

glidan.

I. 1. Kar. ps. 55.13: duratief. Evenzoo

II. 1. Prud. 60c Vinc. 495.

glitan.

II. 1. Hel. 3145: schitteren: duratief.

gloian.

II. 1. Virg. gl. 188a Aen. 12.91: duratief.

---

1) Vgl. ook Behaghel p. 273.

gomian.

Dit werkwoord wordt door Streitberg als een perfectief simplex beschouwd. Johansson [1]) verklaart het als een *ga*-compositum. Hoe het ook zij, reeds in het Gotisch schijnt mij dit verbum op weg te zijn duratieve „actionsart" te krijgen: in Luc. 6.42 toch *uswairp faurþis þamma anza us augin þeinamma, jah þan gaumjais uswairpan gramsta þamma in augin broþrs þeinis*: καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλλεῖν, kan *gaumjan* de ingressieve beteekenis hebben van „de aandacht richten op" maar even goed de duratieve van „bedacht zijn op", terwijl in I Tim. 4.13 *unte qima, gaumei saggwa boko, gaþlaihtai, laiseinai:* ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ, slechts de duratieve beteekenis van „zich toeleggen op, letten op, zorgen voor" mogelijk is.

Of *gaumjan* in het Gotisch casu quo nog als *ga*-compositum gevoeld is? in het Oudsaksisch werd het bepaald als een simplex beschouwd met steeds duratieve „actionsart", waarnaast men een perfectief *gi*-compositum vormde.

II. 1. Hel. 389, 2065, 2509, 2864, 4149, 5757; Gen. 38: ergens op letten, bewaren, hoeden, onthalen: duratief.

2. Hel 2562 *huand gi biuuardon ni mugun,*
gigomean an iuuuon gange, thoh gi it gerno ni
ni gi thes cornes te filo kitho auuerdiat: [*duan*,
door oplettendheid en zorg tot stand brengen: perfectief.

gornon.

II. 1. Hel. 805 (C. *grornoda*), 1662, 1685 (C. *grornot*), 4071, 4717, 4724, 4859, 5021, 5515 (*gnornodun*), 5965; Gen. 97: treuren, klagen: duratief.

gratan.

II. 1. Hel. 4071: weenen: duratief.

gravan.

I. 1. Kar. ps. 56.7: graven: duratief.

II. 1. Lamspr. gl. Juv. 3.555: poliri: duratief.

---

1) P. B. B. 15.228.

grimman.
II. 1. Hel. 4315; Gen. 3: woeden: duratief.

griotan.
II. 1. Hel. 2996, 4724, 5741, 5914: weenen: duratief.

gripan.
II. 1. Hel. 5931 *uuelda ina mid iro mundon gripan*
thiu fehmia an thena folko drohtin:
duratief: de handeling van het grijpen wordt bedoeld, niet het oogenblik der voltooiing; evenzoo duratief kan opgevat:
Hel. 4914 *gripun thuo an thena godes suno, grimma thioda*;
hier is echter ook ingressiefbeteekenis mogelijk.

grotian.
II. 1. Het duratieve simplex kan de beteekenis hebben van „toespreken, aanroepen, roepen tot, groeten". Met het oog op den samenhang of de begeleidende woorden zijn als beslist duratief te beschouwen: Hel. 1594, 1598, 3036, 4740, 4747, 4758, 4776, 4792, 5341, 5566, 5591, 5815, 5927; Ess. Ev. L. 23.9; daarentegen is meer of minder duidelijk ook ingressiefopvatting mogelijk bij: Hel. 258, 673, 819, 990, 1057, 1064, 1157 (C. *gigruotta*), 2748, 2996, 3138, 3186, 4391, 4529, 4560, 4722, 4798, 4804, 5084, 5617, 5928: het werkwoord heeft dan de beteekenis van „aanspreken". Het prefix van C. 1157, van een tweede hand, is een niet te verdedigen invoeging: M. leest dan ook *grotta*.

grundian.
II. 2. Virg. gl. 123b Aen. 3.671 *igrundian*: nec potis Ionios fluctus a e q u a r e sequendo: gelijk komen, letterlijk „den grond bereiken": het compositum is dus perfectief. [1])

guolikon.
I. 1. L. gl. ps. 85.9, 90.15: glorificare: duratief. Evenzoo
3. Kar. ps. 73.4: part praet. zonder *gi-*.

---

1) Met dezelfde beteekenis vinden we in de „Wiener Vergilglossen" op dezelfde plaats het simplex: cf. Wadstein, i. v..

gurdan.

I. 3. Kar. ps. 64.7 *gigurdit mit geuuelde*: accinctus potentia: met kracht gegord, uitgerust: het part. is zuiver constateerend en behoort wel tot het duratieve simplex.

haften.

II. 1. Hel. 2500: duratief. Met *biginnan* samen vormt het werkwoord een ingressief begrip.

hahan.

II. 1. Hel. 5420: duratief.

haldan.

I. 1. L. gl. ps. 129.4 *hielt* (hs. *het*): sustinuit: duratief.
II. 1. Hel. 130, 317, 320, 322, 327, 333, 365, 385, 448, 854, 897, 1089, 1416, 1826, 1870, 1914, 2506, 3745, 4202, 4531, 5142, 5258 (M. *lestien*); Gen. 66, 210, 283: duratief: houden, verzorgen, bewaren, bezitten, zich ophouden, nakomen, vieren.

2. Hel. 1804, 1867 (C. *bihalde*), 2536, 2645, 2887 (C. *biheld*), 3288, Conf. 14 en 39 vinden we overal het compositum met de beslist duratieve beteekenis van „houden, zich gedragen, bewaren, in zijn bezit houden, zich houden aan, behouden."

Ten onrechte m. i. beschouwt Behaghel (p. 265) het compositum van vs. 2887 als perfectief:

huand hie thit uueroldriki,
ertha endi upphimil thuru es enes craft
selbo giuuarahta endi sithor biheld (M. *giheld*),
land endi liudscipi:

en het sedert in zijn bezit hield, het bestuurde, eig. samenhield: duratieve opvatting schijnt mij hier veel meer gerechtvaardigd dan de ingressieve, die Behaghel schijnt voor te staan.

Op te merken valt nog, dat behalve op deze plaats, ook in vs. 1804 en 3288 het prefix nog iets van zijn concrete beteekenis vertoont: zij uit zich in de beide laatste gevallen in een versterking van het grondbegrip: vasthouden.

3. Het part.: Hel. 2226, 2570, 2809 en 4059, met de dura-

tieve beteekenis „bewaard, behouden", kan tot het simplex maar even goed tot het compositum behooren.

Uit een en ander blijkt, dat het prefix bij het werkwoord *haldan* geen perfectiveerende kracht meer ontwikkelt.

halon.

II. 1. Hel. 302, 1161, 2560, 2568, 2573, 2852, 3228, 4922: halen, wieden, vangen: duratief.

2. Hel. 1328, 1839, 2367, 3259 (C. *hebbean*) zijn perfectief met de beteekenis „verwerven, verkrijgen"; evenzoo Hel. 4167 met de beteekenis „brengen" en Gen. 136 met de beteekenis „wegnemen".

3. Het part. komt slechts eenmaal voor en behoort tot het duratieve simplex:

Hel. 3793 *habdun im uuidarsacon*
gehalodan te helpu.

halton.

I. 1. L. gl. ps. 17.46: lam zijn, hinken: duratief. Evenzoo
II. 1. Prud. 61d Laur. 231.

handlon.

II. 1. Prud. 56b Rom. 899, 62a Laur. 322, Duss. Prud. fragm. 2a Rom. 899: behandelen, betasten: duratief.

hangon.

II. 1. Hel. 5373, 5667, 5690, 5731; Prud. 53c Rom. 452: duratief.

haton, hatan.

I. 1. Kar. ps. 54.13, 67.2, 68.5, 68.15, 73.4;
II. 1. Hel. 1451, 4915 (C. *hettendero*), 5423; Greg. gl. 1628: duratief simplex.

hauwan.

I. 1. Kar. ps. 73.6: duratief.
II. 2. Hel. 4981 *thi hie er mid is gimakie giheu*: perfectief: trof.

3. Hel. 5737 *thar sia thia stedi habdun an enon stene innan*
handun gihauuuan:

het part. behoort tot het duratieve simplex: de voltooiing der absolute handeling in het verledene wordt eenvoudig aangegeven.

hebbian [1]**, hevan.**

I. 1. Kar. ps. 72.6, 72.12, 72.23; L. gl. ps. 76.6, 136.9, 138.10, Exod. 15.14: hebben, houden, bezitten: duratief.

II. 1. Hel. 10, 25, 29, 59, 67, 73, 118, 144, 209, 215, 260, 262, 273, 298, 382, 450, 459, 467, 533, 590, 652, 787, 793, 827, 834, 836, 893, 902, 929, 933, 943, 963, 997, 1007, 1028, 1065, 1103, 1166, 1195, 1230, 1238, 1254, 1328, 1338, 1405, 1498, 1547, 1595, 1652, 1675, 1678, 1679, 1706, 1738, 1753, 1761, 1806, 1832, 1835, 1876, 1885, 1904, 1909, 1954, 2003, 2020, 2023, 2064, 2070, 2096, 2107, 2114, 2128, 2147, 2153, 2162, 2171, 2187, 2275, 2318, 2324, 2327, 2341, 2362, 2391, 2419, 2465, 2478, 2493, 2528, 2687, 2696, 2716, 2727, 2792, 2831, 2833, 2844, 2874, 2877, 2881, 2892, 2955, 2970, 2983, 2998, 3002, 3012, 3024, 3055, 3067, 3075, 3223, 3238, 3265, 3282, 3287, 3289, 3324, 3331, 3333, 3372, 3376, 3380, 3397, 3408, 3440, 3442, 3534, 3541, 3695, 3704, 3738, 3779, 3808, 3828, 3862, 3905, 3929, 3939, 3957, 3983, 4045, 4063, 4219, 4221, 4263, 4265, 4406, 4426, 4485, 4511, 4514, 4516, 4608, 4610, 4629, 4647, 4653, 4690, 4768, 4785, 4978, 5031, 5053, 5057, 5098, 5206, 5295, 5351, 5352, 5356, 5362, 5375, 5376, 5388, 5448, 5548, 5556, 5616; Gen. 6, 91, 120, 122, 129, 131, 167, 172, 189, 193, 200, 295, 300; Ess. Ev. Mc. 5.15, Mt. 4.22, Lind. Ev. Mt. 4.22, Freck. Heb. 553, Conf. 36, Ps. pr. 32, 81 en 82, A. B. C. Nordm. 7: duratief.

Op de volgende plaatsen is *hebbean* ook nog wel als durativum te beschouwen, maar laat het toch daarnaast de perfectieve opvatting toe van „nemen": Hel. 405, 2714, of van „krijgen, verwerven": Hel. 134, 169, 238, 443, 3259, 4269, 4519; in vs. 3259 leest M. dan ook *gehalan*.

---

1) De plaatsen, waar dit verbum enkel als hulpwerkwoord dienst doet, zijn niet opgenomen.

hebbian, hevan.

I. 1. Kar. ps. 62.5 *hevon sal ik heinde mine:* levabo manus meas: duratief: de handeling als zoodanig wordt eenvoudig uitgedrukt; dit is ook het geval: ps. 56.12 en 73.3, waar het werkwoord nog door *up* begeleid wordt.

II. 1. Hel. 2312, 5623 en met *up* 5973: insgelijks duratief.

2. Hel. 2883 *that sia ina gihoobin te herrosten,*
gicurin ina te cuninge:

hier heeft *gi-* geperfectiveerd; Prud. 66b Fruct. 2 *gihevid*: vestris attollit caput ignibus coruscum: hier schijnt het compositum mij duratief toe.

hedron.

II. 1. Hel. 5633: schitteren: duratief. Met *biginnan* vormt het een ingressief begrip.

heftian, heftan.

I. 1. Kar. ps. 68.5 *thia heftidon mi:* qui persecuti sunt me: duratief.

II. 1. Hel. 4917 *heftun herubendion hendi tesamne:* binden: duratief. Met *tesamne* vormt het simplex een resultatief begrip. Ess. Ev. Mt. 27.37 *tuo hehtun thar obena*: et imposuerunt super caput: bevestigen: het simplex is duratief.

2. Hel. 2524 *so duot thie uuelo manne:*
giheftid is herta, that hie . . . .:

letterlijk „bindt zijn hart samen, vast": de beteekenis van het compositum is dus oorspronkelijk resultatief: ze gaat echter hier in de duratieve van „saamgebonden, geboeid houden" over. Het prefix vertoont nog zijn materiëelen inhoud.

3. Het part. geeft Hel. 4426 [1]), 5053, 5218, 5401 en 5589 een toestand te kennen; vs. 1757 heeft het zuiver constateerenden zin: in al deze gevallen kan het tot het duratieve simplex gerekend worden. Slechts in

---

1) Vgl. Behaghel p. 322.

Hel. 1483 *ef hie latit ina is muod spanan,*
that hie biginne thera gernean, thiu im gigangan
[ni scal:
than habit hie an im selbon san sundea giuuarahta,
giheftid an is herten helliuuiti,

schijnt het part. tot het perfectieve compositum te behooren: uit den samenhang blijkt namelijk, dat hier van een momentane handeling sprake is: op hetzelfde oogenblik, waarop hij begint te begeeren, heeft hij „de hellepijn aan zijn hart vastgehecht" d. w. z. de hel verdiend.

helagon.

II. 1. Hel. 4634, 5973: duratief.

helan.

II. 1. Hel. 636, 4665, 5342, 5718; Gen. 178: verborgen houden: duratief.

hellan, heilan.

I. 1. Kar. ps. 59.4 *heile tebrocannussi iro:* sana contritiones ejus: duratief: zich met de genezing bezig houden, de handeling van het genezen uitoefenen: op het oogenblik van de voltooiing valt de nadruk niet. Evenzoo zijn op te vatten:

II. 1. Hel. 2180, 2206, 2273, 2306, 3031, 3061, 3156, 3558, 3620, 4032, 4609, 4843, 5218, waar overal het part. praes. staat; voorts

Hel. 1841 *ia hie im giuuald forgaf*
that sia muostin heliean halta endi blinda,

en dergelijke plaatsen: vs. 1006, 1213, 2272, 2357, 3566, 5586; misschien ook nog

Hel. 2226 *thar hie im thuru is craft mikil*
halp endi sia helda, endi liet sia eft gihaldana
uuendan an iro uuilleon; [thanan

hier laat het simplex echter ook perfectiefopvatting toe: het oogenblik der genezing brengen.

2. Het prefix heeft geperfectiveerd: Hel. 2098, 2299, 2329, 3550, Segen A. 2, 3 bis, waar het compositum op het oogenblik

der genezing, op het oogenblik van de voltooiing der handeling de aandacht vestigt. Evenzoo vat ik perfectief op

Hel. 1966 *thoh hie thuru minnea godes manno huilicon*
uuillandi forgeƀe uuateres drincan,
that hie thurftigon man thurst gihelie:

al geeft hij hem ook slechts water te drinken, waardoor hij het oogenblik, waarop de dorst gelescht is, doet intreden. Daarentegen kan ik slechts lineaar-perfectieve beteekenis vinden in het compositum van vs. 1067, waar de duivel aan Christus de steenen aanbiedt en zegt: *giheli thinan hungar.* Voor vs. 1711 eindelijk schijnt mij duratiefopvatting het meest gewenscht:

than mahthu after thiu
suases mannes giseon sithor gibuotean,
gihelian an is hoƀde:

dan kunt ge u daarna met de genezing van het gezicht van uw naaste bezighouden: of die genezing zal gelukken is immers lang niet zeker.

3. Het part. komt zesmaal voor: in vs. 2152 heeft het bloot constateerende beteekenis; in vs. 3028, 3160, 3754, 4902 en 5892 wordt meer het oogenblik, waarop de genezing intrad, op den voorgrond gesteld: het eerste part. zou dus tot het duratieve simplex kunnen behooren, de overige vijf tot het perfectieve compositum.

hellan.

II. 1. Virg. gl. 184[a] Aen. 11. 562 *hullun:* sonuere undae: duratief.

helpan.

I. 1. Kar. ps. 69.2, 69.6: duratief: de handeling van het helpen uitoefenen.

II. 1. Hel. 1275, 1612, 1686, 2031, 3566, 4101, 4117, 5436, 5455, 5586; Ess. Ev. J. 5.8, Prud. 63[a] Laur. 579, Hom. 33: duratief met de beteekenis „helpen, zorgen voor, voortdurend bijstaan, de handeling van het helpen verrichten." Of duratief met de laatstgenoemde beteekenis, of perfectief met den nadruk op het oogenblik van het intreden der hulp, kunnen opgevat:

Hel. 2226 *thar hie im thuru is craft mikil*
halp endi sia helda,
en 4423 *huand gi mi ni hulpun than mi hungar endi thurst*
uuegdun te uundron;

terwijl het mij toeschijnt, dat vs. 2156, waar de centurio den Heer dankt *thes hie im at sulicon tharbon halp* bepaald als perfectief kan beschouwd worden.

2. Het compositum vinden we: Hel. 2211: de handeling van het helpen uitoefenen, en 5887: bijstaan: beide malen met duratieven zin.

3. Wat het participium betreft, dit staat bloot constateerend Hel. 3031 en 3895, terwijl in

vs. 3504 *forgiƀit im uualdand selƀo*
helag himilo riki: than is im giholpan sithor,

meer op het oogenblik van het intreden der hulp de aandacht gevestigd wordt, dus perfectiviteit kan worden aangenomen. Of de participia tot het simplex of tot het compositum behooren, is met het oog op de onder 1 en 2 behandelde plaatsen, niet meer uit te maken.

helsian.

II. 1. Conf. 33 *ik iuhu ..... unrehtas helsiannias:* duratief.

heovan.

II. 1. Hel. 4027, 5514: duratief.

herdian.

II. 3. Hel. 1051: het zuiver constateerende participium behoort wel tot het duratieve simplex.

herron.

I. 1. L. gl. Deut. 32.25 *herron sal:* vastabit: duratief.

hetan.

I. 1. L. gl. Cant. Zach. (Luc. 1.76) *hetan saltu:* vocaberis: duratief.
II. 1. Hel. 3068, 4236, 4846, Hom. 6: noemen: duratief; Hel. 219, 222, 1461, 3625, Greg. gl. 1642: heeten, een naam dragen: duratief. Op twee plaatsen schijnt het simplex perfectief te moeten worden opgevat in den zin van „een naam geven":

Hel. 134 *hie quat that thie guodo gumo Johannes te naman hebbean scoldi, gibod that gi it hietin so, that kind than it quami;*

evenzoo vs. 234.

Hel. 115, 116, 123, 129, 130, 345, 396, 592, 596, 638, 729, 1140, 1158, 1180, 2032, 2194, 2252, 2701, 2773, 3157, 4704, 4883, 5262, 5520, 5818, 5952; Gen. 296, 303: *hiet (het) that* . . . . .: bevelen: perfectief.

Hel. 122, 317, 579, 594, 595, 611, 637, 728, 770, 868, 1000, 1065, 1255, 1268, 1270, 1899, 2035, 2040, 2043, 2045, 2057, 2062, 2082, 2117, 2201, 2235, 2257, 2331, 2332, 2383, 2669, 2721, 2745, 2779, 2780, 2847, 2848, 2851, 2856, 2863, 2864, 2866, 2896, 2936, 2938, 3200, 3286, 3426, 3516, 3571, 3724, 3819, 3840, 3860, 4074, 4076, 4097, 4101, 4135, 4252, 4503, 4532, 4555, 4616, 4732, 4735, 4738, 4740, 5155, 5203, 5292, 5298, 5328, 5371, 5453, 5473, 5493, 5499, 5506, 5508, 5510, 5550, 5756, 5831, 5835; Gen. 156, 250, 293 bis: *hetan* + infinitief: bevelen: perfectief.

2. Hel. 567, 1143, 1242, 1388, 2081, 3413, 4487, 4573, 4832; Ess. Ev. L. 22.6: beloven: perfectief.

3. Hel. 18, 76, 120, 252, 468, 504, 765, 1192, 1269, 2704, 3335, 4147, 5129, 5402, 5719, 5747; Gen. 132: part. praet. zonder *gi-* met de beteekenis „genaamd", dus tot het duratieve simplex behoorend. Ook in het Angelsaksisch vinden we het part., in dien zin gebruikt, bijna altijd zonder het prefix [1]), terwijl in het Oudhoogduitsch bij Tatian *heizan* naast *giheizan* voorkomt [2]) en het Oudfriesch *heten* naast *eheten* heeft [3]).

Hel. 486 en 3441 treffen we, zooals te verwachten was, het part. aan met *gi-*, in den zin van „beloven". Ook het Angelsaksisch heeft hier steeds het voorvoegsel [4]).

---

1) Vgl. Sievers, Heliand, noot op vs. 18.

2) Vgl. b.v. 13.1 met 170.202.

3) Cf. Richthoven 812[a].

4) Zie Lenz p. 79.

Resumeerend kunnen we dus voor het Oudsaksisch vaststellen: *a.* een duratief simplex *hetan*: noemen, heeten, genaamd zijn, dat echter op twee plaatsen perfectief „een naam geven" bedoeld schijnt; *b.* een perfectief simplex *hetan*: bevelen; *c.* een perfectief compositum *gihetan*: beloven [1]).

hetian.

II. 1. Hel. 2460: duratief. Voor de beteekenis vergelijke men de noot van Sievers.

hettian.

II. 1. Hel. 2281, 2809, 4658, 4915 (M. *hatandiero*), 5224, 5488, 5858: vervolgen: duratief.

hirman.

I. 2. Kar. ps. 73.8: quiescere; L. gl. ps. 105.30: cessare, C. Abac. 3.16: requiescere: het compositum is op deze drie plaatsen ingressief op te vatten met de beteekenis „ophouden, tot rust komen". Men vergelijke den samenhang.

hiwian.

II. 2. Hel. 308 *so huilik so thar an unreht idis gihiuuada:* een huwelijk sluiten: het compositum kan perfectief opgevat worden, daar hier toch eigenlijk op het oogenblik van de voltooiing der handeling de nadruk valt. Wanneer de oudste beteekenis van het werkwoord is „samen hetzelfde huis bewonen" (vgl. got. *heiwafrauja*), dan kunnen we in het perfectiveerende *gi-* nog de oude concrete beteekenis terugvinden en is het compositum oorspronkelijk duratief.

hladan.

II. 1. Hel. 2043 *endi hiet is an enn uuegi hladan:* de handeling van het ingieten verrichten; evenzoo duratief is Hel. 2469 *an is briost hledit that gibod godes:* letterlijk „hij laadt de wet Gods in zijn hart"; benevens vs. 3785 en 4255. In het voorlaatste geval vormt het simplex met *biginnan* een ingressief begrip.

---

1) Behaghel (p. 166) vat Hel. 486 duratief op.

hlahan.

II. 1. Hel. 5640: lachen: duratief.

hlamon.

II. 1. Hel. 2914: bruisen: duratief.

hleotan.

II. 1. Hel. 2342, 5479: de verantwoording dragen, dulden, ondergaan: duratief.

hlinan, hlinon.

II. 1. Hel. 4603: leunen: duratief. Evenzoo Virg. gl. 139a Aen. 5.852 *to hlinandi*: clavumque adfixus.

hlopan, hloupan.

I. 1. Kar. ps. 18.6, 72.9; L. gl. ps. 36.36: loopen: duratief.

hludon.

I. 1. L. gl. C. Abac. *ludon sal:* tonabit: duratief. Evenzoo II. 1. Prud. 60b Vinc. 445.

hluojan.

I. 1. L. gl. ps. 21.14, 103.21: loeien: duratief.

hneglan, hneigan.

I. 1. Kar. ps. 70.2 *neige (te) mi ora thin:* inclina ad me aurem tuam: buig uw oor naar mij, d. w. z. luister naar mij: duratief.

2. Kar. ps. 54.4 *uuanda geneigedon an mi unriht:* quoniam declinaverunt in me iniquitates: duratief: de absolute handeling wordt eenvoudig geconstateerd. Het prefix kan zijn aangewend om een voltooiden tijd uit te drukken, hier een perfect; vgl. den samenhang.

II. 2. Hel. 5657 *gihnegida thuo is hobid:*
hij boog toen het hoofd; Lamspr. gl. 73b Juv. 1.43 *ginegindun:* vergentibus annis: het compositum is duratief.

hnethlan.

II. 1. Prud. 37a Symm. 1.58 *to hnethida:* adhinnivit: duratief.

hnigan.

II. 1. Hel. 546, 1102, 1565, 1579, 1613, 1917, 2418, 4739, 4830, 5167, 5503, 5951; Gen. 165, 268: duratief: de handeling op zich-

zelf wordt bedoeld: buigen, zich buigen, groetend vereeren, bidden, aanbidden.

2. Hel. 981, 3122, 4744. Het verschil tusschen simplex en compositum schijnt niet groot. Vergelijken we echter het *than gi te bedu hnigat* van vs. 1579 en 1613, het *than gi uuelleat ti bedu hnigan* van vs. 1565 en het *hiet sia te bedu hnigan* van vs. 4739 met

vs. 981 *endi im thar te bedu gihneg*
an kneo craftig,

vs. 3122 *thuo im thar ti bedu gihneg*,

en vs. 4744 *gie im thuo selbo gihneg suno drohtines*
craftig an kniobeda, *cuningo rikeost*
forthuuard te foldu,

dan blijkt, dat de composita ingressief [1]) op te vatten zijn en is het prefix dus te verklaren. Men lette op het verschil tusschen de partikels *than* en *thuo*. Overigens eischte ook het metrum, het B-type, het voorvoegsel.

hodlan.

I. 1. Kar. ps. 58.10, 70.10: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel 5683, 5764, 5876; Gen. 39; Ess. Ev. J. 18.2.

honlan.

II. 2. Virg. gl. 112[a] Aen. 2.55 *gihonen:* foedare: duratief: *gi-* schijnt hier het versterkend prefix te zijn: geheel vernietigen; vgl. den samenhang in het Latijn.

hopon.

I. 1. L. gl. ps. 93.21 *hopon sulun:* captabunt in animam justi: duratief.

horlan, horan.

I. 2. Kar. ps. 58.8, 65.16: audire: luisteren: duratief; ps. 54.2 bis, 59.7, 60.2, 60.6, 63.2, 64.3, 64.6, 68.14, 68.17, 68.18, 68.34: exaudire: verhooren: perfectief; ps. 54.18, 54.20, 57.6, 65.18 bis: exaudire: acht geven, gewaar worden: perfectief; ps. 61.12: audire:

---

1) Zoo ook Behaghel p. 273.

vernemen: perfectief; deze laatste beteekenis heeft ook het part. praet.:

3. Kar. ps. 18.3, 65.8: audiri.

II. 1. Hel. 415, 498, 881, 1107, 1232, 1236, 1432, 1641, 1725, 1816, 1982, 2129, 2263, 2344, 2348, 2467, 2583, 2659, 2714, 3005, 3150, 3404, 3568, 3620, 3661, 3955, 4279, 5423; Gen. 7: overal duratief met de beteekenis: het gehoororgaan gebruiken, hooren, aanhooren, luisteren, gehoorzamen, opvolgen.

Perfectief schijnt mij te moeten worden opgevat:

Hel. 2580 *badun thuo so gerno guodan drohtin*
antlucan thia lera, that sia muostin thia liudi
helaga horian: [*forth*

hoorend verstaan. Voor het feit, dat het simplex *horian* een perfectief begrip kan uitdrukken, vergelijke men het Gotisch, waar b.v. L. 1.41 en J. 9.35 *hausjan* een Griekschen aorist weergeeft en in den text ook bepaald perfectief is op te vatten.

Met duratieve beteekenis, in den zin van „behooren", staat het simplex: Freck. Heb. 546 *thit hared to thero uuinvard*, en zoo m. m. nog vijf malen.

2. Vele plaatsen zijn uiterst moeilijk te beoordeelen. Het *gi*-compositum schijnt mij in de volgende gevallen meer of minder duidelijk perfectiefbeteekenis te hebben: Hel. 3022, 3234, 3552, 3929: door hooren merken; 4092: verhooren; 35, 437, 497, 527, 574, 608, 831, 995, 1827, 2425, 2497, 2777, 3179, 3975, 4258, 4589, 5073, 5102, 5140, 5247, 5336, 5337, 5368, 5581, 5830, 5868, 5893; Gen. 303, 329: hoorend vernemen: het eindpunt der handeling van het hooren kan men zich overal hier als bereikt voorstellen.

Of duratief „hooren" of perfectief „vernemen" kunnen opgevat: Hel. 1730, 2093 (M. *horien*), 2142, 2377, 4027, 5514, 5640; Gen. 254.

Als duratief beschouw ik: Hel. 1386, 1829, 2539, 2608, 3228, 3528, 3783, 4218 (M. *horien*), 4265 (M. *gilobien*); Gen. 4; Conf. 33: het gehoororgaan gebruiken, hooren, aanhooren, luisteren naar, gehoorzamen.

Van de aangehaalde plaatsen verdienen de volgende in het bijzonder de aandacht:

Hel. 2608 *so huie so giuuit egi,*
gihugdi an is herten, eftha gihorean mugi
erl mid is oron:

wie het vermogen bezit met zijn ooren te hooren, wie over zijn gehoororgaan kan beschikken: beslist duratief; hiermede vergelijke men het Gotische *saei habai ausona hausjandona.*

Hel. 497 *them liudeon te liobe thia is lerun gihordin*
endi them te harma thia horian ni uueldin
Cristes lerun:

hun tot heil, die zijn leer door hooren zouden vernemen (d. w. z. die zich de moeite zouden geven zijn leer in zich op te nemen) en hun tot verderf, die naar Christus' leer niet zouden willen luisteren. Zoo beschouwd staan perfectief compositum en duratief simplex mooi tegenover elkaar. Het compositum laat echter ook een andere opvatting toe, de duratieve van „opvolgen", die zeer wel uit de perfectieve van „vernemen" ontstaan kan zijn: onder „vernemen" toch kan hier ook begrepen worden het toepassen van het vernomene. Zoo opgevat levert deze plaats een mooi voorbeeld ter veraanschouwelijking van de wijze, waarop een perfectief *gi*-compositum duratieve beteekenis kan krijgen. In dit verband lette men nu op

Hel. 3228 *ef im than thes uuirdig ne si*
that hie thi gihore,

waar het oorspronkelijk perfectieve *gihorean* de duratieve beteekenis vertoont van „luisteren naar", welke misschien als volgt ontstaan is: hoorend vernemen of verstaan > in toepassing brengen > opvolgen > luisteren naar;

en op Hel. 4265 *ni uueldun is uuorde gihorian* (M. *gilobien*): deze plaats kan beteekenen „zij wilden niet naar zijn woord luisteren (in zijn woord niet gelooven)", maar ook „zij wilden zijn woord niet verstaan (geen geloof slaan aan zijn woord)": in het eerste geval, het meest waarschijnlijke, is het compositum duratief, in het tweede perfectief.

We zien, dat de beteekenissen van simplex en compositum dooreenloopen: ook boven bij de schifting der plaatsen is dit trouwens reeds gebleken; het kan echter bovendien nog op overtuigende wijze worden aangetoond met de beide volgende verzen: Hel. 2093 en 4218. Men vergelijke:

Hel. 2093 *uueldun thia is suotiun uuord*
helag gihorian (M. *horien*):

perfectief „vernemen" of duratief „hooren";

Hel. 4218 *thia ni uuoldun Cristes uuord*
gerno gihorian (M. *horien*):

duratief: aanhooren, luisteren naar. De verschillende lezing der beide hss. zegt ons, dat het verschil tusschen simplex en compositum in het Oudsaksisch niet meer geregeld werd gehandhaafd.

De plaatsen Hel. 35, 527, 608, 1827, 2777, 3975, 4258, 4589, 5073, 5337, 5868, 5893, waar het perfectieve *gi*-praeteritum als plusquamperfect en Hel. 4092 en 5102, waar het perfectieve *gi*-praesens als perfect moet vertaald worden, zijn merkwaardig als vormen, die tot het ontstaan van het zoogenaamd tijdvormend *gi*- hebben kunnen leiden.

3. Het part. komt slechts tweemaal voor, beide keeren met de perfectieve beteekenis „vernomen": Hel. 1989 en Ps. pr. 36: ze behooren wel tot het compositum.

hrenon, hreinan.

I. 2. Kar. ps. 18.13 *fan beholenen minin gereini mi:* ab occultis mei munda me: indien we het compositum opvatten als „het oogenblik van het zuiver zijn doen intreden", dan is het perfectief.
II. 3. Hel. 1315 *thia hebbead iro herta gihrinid* (M. *gihrenod*): het part. kan tot het duratieve simplex gerekend worden: het Latijn heeft „beati mundo corde".

hreon.

II. 1. Prud. 8a H. o. horae 44 *reoda:* funerabat: duratief.

hrewan.

II. 1. Hel. 880, 1140, 3234, 3480, 4731, 5010, 5022, 5147; Gen.

25: duratief simplex. In vs. 3234 en 5147 vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

hrewon.

II. 1. Hel. 5947; Ess. Ev. Mt. 3.2, Lind. Ev. Mt. 3.2; duratief simplex.

hrideron.

II. 1. St. P. 80a en 85a: ziften: duratief.

hrinan.

II. 1. Hel. 2329, 3579 [1]), 4472: aanraken: perfectief.

hripson.

II. 1. Greg. gl. 1641: increpare: duratief.

hrislan.

II. 1. Hel. 4313, 5663: beven: duratief.

hritan. [2])

II. 1. Prud. 54b Rom. 557 *hritanthion crampon*: ungulis scribentibus: rijten, schrijven: duratief.

hrittian.

II. 1. Ess. Ev. J. 8.6 *ritta*: scribebat, Prud. 55c Rom. 797 en Duss. Prud. fragm. 1a Rom. 797 *rittun*: exarabant: duratief.

hromian.

II. 1. Hel. 5043, 5046; Virg. gl. 163b Aen. 9.134: zich beroemen: duratief.

hropan.

I. 1. Kar. ps. 54.17, 55.10, 56.3, 60.3, 64.14, 65.17, 68.4: roepen: duratief.

II. 1. Hel. 1915, 1918, 1924, 3561, 3568, 3570, 3645, 3651, 3656, 3730; Gen. 51, 180; Ess. Ev. L. 23.5: roepen, schreeuwen: duratief.

Ingressiefopvatting is mogelijk bij Hel. 2947, 3364, 4096, 4860 (M. *sprakun*), 5327, 5481, 5633, 5653; vgl. den samenhang.

---

1) Zie ook Behaghel p. 276.

2) Vgl. Wadstein: Z. f. d. A. 44.134.

hrorian.

II. 1. Hel. 4099: bewegen: duratief. Met *biginnan* vormt het werkwoord een ingressief begrip.

3. Hel. 4072 *griot gornondi, antthat them godes barne*
hugi uuarth gihruorid:

werd in beroering gebracht: het part. heeft ingressieven zin.

Hel. 4749 *uuas im is hugi druoui*
bi thera menniski, muod gihruorid,
is flesk uuas an farahtan:

het part. geeft hier een toestand te kennen, het gevolg van de handeling door het simplex uitgedrukt, is dus duratief.

hrutan.

II. 1. Prud. 1d H. a. Gall. 28: stertere: duratief.

hugdigon.

II. 2. Prud. 68d Caes. Aug. 173 *gihuddigon scal:* recolet. Dit werkwoord schijnt van een adjectief, *gihugdig:* indachtig, gevormd, behoort dus eigenlijk onder 1. thuis. De zin laat ook duratief-opvatting toe: de herinnering levendig houden, voortdurend doen denken aan; vgl. den Latijnschen context: octo tunc sanctos r e c o l e t decemque angelus coram Patre Filioque.

hugglan, huggan.

I. 2. Kar. ps. 70.16 *gehuggon sal rehtnussi thin eines:* memorabor justitiae tuae solius: denken aan, gedenken: duratief. Of is het compositum perfectief bedoeld „zich door denken te binnen brengen"?

II. 1. Hel. 644, 1278, 1468, 1542, 1546, 1550, 1662, 1918, 2467, 2683, 3304, 3620, 3673, 3791, 3989: duratief: beoogen, denken, denken aan, zich bekommeren om, letten op, van plan zijn, zich voorstellen, gezind zijn, koesteren, hopen, vertrouwen, rekenen op, nadenken over.

2. Hel. 161, 3376, 3496, 3874, 4430, 4997, 5600, 5854; Prud. 64d Hipp. 231: zich herinneren, zich te binnen brengen; Hel.

1705: bemerken, 3062: ergens opkomen: overal perfectief. Met de laatstgenoemde plaats

ne mahtas thu that selbo gihuggian,

vergelijke men Mt. 16.17 caro et sanguis non revelavit tibi.

In de volgende gevallen nadert het compositum de duratieve beteekenis, al staat de perfectieve nog op den voorgrond:

Hel. 1584 *thahtun endi thagodun, uuas im tharf mikil*
that sia that eft gihugdin, that im that helage
an thena formon sith filo mid uuordon [barn
torohtes gitalda:

de beteekenis „zich door denken te binnen brengen" gaat over in die van „nadenken over";

2505 *than uuas im that luttil fruma*
that hie it io an is herten gihugit, ef hie it haldan
[ni uuili:

het „zich voortdurend herinneren" leidt tot „voortdurend denken aan"; evenzoo vs. 1845, 4643 en 4651;

2524 *than hie it gihuggian ni muot*
thie man an is muode, thes hie mest bitharf:

het „zich door denken te binnen brengen" voert tot „denken aan".

3. Het part. komt viermaal voor met de duratieve beteekenis „gezind" en vrij wel als bijvoeglijk naamwoord gebruikt: Hel. 3799 attributief en Hel. 2445, 2493 en 2665 predicatief. Hebben we nu te doen met het part. van het simplex, dat ook „gezind zijn" kan beduiden, vgl. bv. Hel. 3673 *uuel huggiandes*, of met een zuiver adjectief, gevormd van het substantief *hugi* met het voorvoegsel *gi-* (= voorzien van)? ..... Men vergelijke ons „gezind" [1]).

hungran.

II. 2. Hel. 1059 *so hie ina thuo gihungran liet,*
that ina bigann bi thero menniski muoses lustean:

1) Cf. De Vries, Ned. Woord. i. v..

het compositum staat ongeveer gelijk met *bigann lustean*, het is dus perfectief en wel ingressief „honger krijgen".

huoran.

I. 3. L. gl. ps. 105.39 *gehuorda:* et fornicati sunt in adinventionibus suis: part. van het duratieve simplex.

hwarvon.

II. 1. Hel. 4965, 5465; Gen. 49: duratief.

hwervan.

II. 1. Hel. 1490, 1920, 1943, 2740, 2793, 3020, 3679, 3907, 4188, 4915, 5051, 5125, 5339; Gen. 144, 306; Ps. pr. 6: duratief: gaan, heen en weer gaan, omgeven (door *umbi* begeleid).

Ingressief kunnen opgevat: Hel. 482 en 3106.

2. Hom. 22 *endi also that godlika thianust thar al gedon was, so wither gewarf manno gewilik fra endi blithi te hus:* het compositum laat ingressiefopvatting toe: en als de goddelijke dienst dan gedaan was, begaf zich iedereen weer vroolijk en blij op weg naar huis terug.

3. Het part. van Hel. 717 behoort tot het duratieve simplex: de zin is zuiver constateerend; dat van Hel. 282, 2760 en 4119 vormt met *uuarth* een ingressief begrip [1]). Op zichzelf beschouwd, behoort het intusschen ook tot het duratieve simplex. Een en ander geldt ook voor Gen. 148 *uuirðit gihuoroban.*

hwervian.

II. 2. Hel. 2471 *talot im huo hie odarna eft gihuerbie*
menndadigan man:

bekeeren, tot bekeering brengen: perfectief: het oogenblik, waarop de handeling voltooid zal zijn, heeft den nadruk.

Duratief daarentegen schijnen mij toe Hel. 5804 en 5792: de handeling van het op zijde wentelen staat op den voorgrond.

3. Het part. Prud. 57ᵇ Rom. 1063 *givveruid vverthan:* rotari,

---

1) Voor de constructie vgl. Erdmann, Grundz. § 145.

kan tot het duratieve simplex of tot het duratieve compositum behooren.

illian, ilon.

I. 1. Kar. ps. 69.2: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 5863, 5935. In het eerste geval laat het simplex ten gevolge van den samenhang ook ingressiefopvatting toe.

irrian, irron.

I. 1. Kar. ps. 57.4; L. gl. ps. 106.40: duratief.

II. 1. Hel. 1421 *that ik bithiu an thesa uuerold quami*
that ik thena aldan euu irrean uuillie,
fellean an theson folke:

verkrachten: duratief: de handeling zonder meer.

iukkian.

II. 1. Prud. 61[d] Laur. 254, St. P. 90[a]: duratief.

kaldon.

II. 1. Str. gl. 13. c. 7.1 *caldondion:* gelantibus: duratief.

karon.

II. 1. Hel. 2185, 2197, 4018, 5011: duratief.

kelkian.

II. 3. Ess. Ev. Mt. 23.27 *gikelcton:* similes estis sepulcris dealbatis: het part. behoort misschien tot het duratieve compositum *gikelkian:* het prefix heeft dan de beteekenis „voorzien van", is dus woordvormend.

kemblan.

II. 3. Prud. 57[a] Rom. 1014, St. P. 90[d]: het part. behoort tot het duratieve simplex.

kennian, kennan.

I. 1. Kar. ps. 72.16 *uuanda that ik it kende:* existimabam ut cognoscerem: duratief.

II. 3. Hel. 5130 *hie uuas fan Ponteo lande*
knuosles kennid:

part. zonder *gi-* van het duratieve simplex in den zin van „afstammen, afkomstig zijn".

keran.

I. 1. Kar. ps. 65.6, 67.23, 68.18: duratief: de handeling van het „afwenden, veranderen, zich begeven" verrichten.

kestegon.

I. 1. L. gl. ps. 104.24 *kestegoda:* anxit: duratief.

kinan.

II. 1. Hel. 2393, 2409: kiemen: duratief.

kiosan.

I. 2. Kar. ps. 64.5 *saliq thana thu gecuri in genami:* beatus, quem elegisti et assumsisti! habitabit in atriis tuis: perfectief: op het oogenblik, waarop de keuze volbracht is, valt de nadruk.

II. 1. Duratieve beteekenis vind ik in

Hel. 223 *uuita kiesan im oðerna*
niudsamana namon:

we zullen een anderen, een meer passenden naam voor hem kiezen, voor hem zoeken; en

Hel. 3406 *lata man sia an iro muodsebon*
selƀon keosan hueder im suotera thunke
te giuuinnanne:

men late hen zelf de keus doen etc.; in beide gevallen zegt het simplex niets meer dan „de handeling van het kiezen uitoefenen".

Perfectief daarentegen beschouw ik

Hel. 1199 *cos im thie cuninges man Crist te herren,*

waar de nadruk op het resultaat, op het oogenblik van de voltooiing der handeling valt. Dit is ook het geval: Hel. 1807, 1931 (M. leest *sokiad*: duratief) en 3107.

2. Met het perfectieve simplex van vs. 1199 vergelijke men nu het perfectieve compositum naast het perfectieve simplex van

Hel. 1260 *sia gicos (M. cos) that barn guodes*
guoda te iungron,

en het perfectieve compositum van

Hel. 1186 *gicuran im thena neriendan Crist*
helagna te herren,

147, 2884 en 3310, dan blijkt, dat in het Oudsaksisch het ver-

schil tusschen simplex en compositum vrij wel aan 't verdwijnen is. — Andere perfectieve composita zijn: Hel. 1190, 1250, 1280, 2457 en 5168.

Merkwaardig zijn de drie volgende plaatsen, waar het oorspronkelijk door *gi-* geperfectiveerde simplex van de beteekenis „uitkiezen" overgaat tot die van „verkiezen" in den zin van „willen", het compositum dus neiging vertoont duratief te worden:

Hel. 1029 *ni habda liudeo than mer*
seggeo te gisithon, all so hie im selbo gicos:

gelijk (hetgeen) hij zelf wilde, eig. hetgeen hij zich zelf zoo had uitgekozen. Evenzoo vs. 3139 en 5307.

Hel. 1029, 1280 en 5307 is het *gi*-praeteritum als plusquamperfect te vertalen.

3. Het spreekt na het voorafgaande wel van zelf, dat het niet meer mogelijk is uit te maken, of de participia van Hel. 12, 17, 62, 991, 1297, 2903, 3037, 3119, 3451, 3736, 4147, 4392, die alle perfectief kunnen worden opgevat, bij het simplex of bij het compositum behooren.

kitilon.

II. 1. Prud. 11[a] Apoth. praef. II. 18 en 61[d] Laur. 254: duratief.

klagon.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 10.42, Prud. 61[a] Laur. 57, St. P. 84[d]: duratief.

kliovan.

II. 1. Hel. 5663 *hrisidun thia hohun bergos, harda stenos clubun:* het simplex kan duratief of ingressief worden opgevat.

klivon, klevon.

I. 1. Kar. ps. 62.9, 72.28: adhaerere: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 2409 *ken im thar endi bicliboda* (M. *cliuode*);
A. B. C. Nordm. 6.

knagan.

II. 1. Str. gl. 12. c. 6.51 en c. 7.43: duratief.

knedan.

II. 3. St. P. 63c *giknedan:* part. van het duratieve simplex.

kolon.

II. 1. Hel. 5702 *is lithi colodun:* duratief.

kopon.

II. 1. Hel. 5334 *that man sulica firinquidi ferahu copo:* bekoopen;

1847 *so gi sia ni thurbun mid enigon fehe copan:* koopen, verwierven: in beide gevallen wordt, dunkt mij, de aandacht niet zoozeer gevestigd op de handeling van het koopen, als wel op het oogenblik, waarop de koop gesloten wordt, is dus perfectiefopvatting mogelijk.

Gen. 124 *bigunnun im copun thuo*
uueros uuib undor tuisk:

hier vormt het duratieve *copon*, waar de nadruk niet valt op het eindpunt der handeling, met *biginnan* een ingressief begrip.

3. Het part. behoort wel tot het perfectieve simplex:

Hel. 5153 *ik hebbiu it so griolico, quathie,*
mid mines drohtines droru gicopot:

door koopen verkrijgen.

koron.

1. 1. L. gl ps. 138.1 *corodos*: probasti: beproeven, onderzoeken: duratief.

3. Kar. ps. 67.31 *thia gecoroda sint mit silver:* qui probati sunt argento: part. van het duratieve simplex.

koston.

II. 1. Hel. 1030, 1079, 4741: beproeven, bekoren: duratief.

2. Hel. 4764 *ik uuelliu is than gicoston:*

dan zal ik hem (den lijdensbeker) ledigen tot den bodem: het compositum is lineaar-perfectief.

kriepan.

I. 1. Kar. ps. 68.35: duratief.

krumban.

I. 1. Kar. ps. 68.24 (door *an* begeleid): incurvare: duratief.

kuman.

I. 1. Kar. ps. 54.6, 54.16, 57.8, 64.3, 65.5, 65.16, 67.32, 68.3, 70.18; 58.11, 67.26, 67.32: perfectief simplex. In de drie laatstgenoemde gevallen wordt het werkwoord door *furi* begeleid.

II. 1. Hel. 49, 112, 135, 138, 145, 198, 216, 263, 267, 276, 280, 316, 324, 347, 391, 395, 474, 503, 516, 542, 555, 565, 581, 582, 626, 635, 707, 909, 913, 952, 964, 971, 985, 989, 1004, 1173, 1209, 1221, 1235, 1324, 1355, 1420, 1428, 1525, 1603, 1692, 1737, 1739, 1748, 1755, 1759, 1762, 1853, 1901, 1915, 2101, 2105, 2118, 2175, 2214, 2221, 2240, 2266, 2278, 2315, 2429, 2485, 2500, 2547, 2559, 2565, 2595, 2649, 2656, 2682, 2736, 2786, 2918, 2963, 2995, 3007, 3074, 3117, 3130, 3146, 3184, 3288, 3301, 3313, 3340, 3346, 3354, 3383, 3419, 3420, 3421, 3436, 3447, 3457, 3464, 3474, 3480, 3492, 3506, 3511, 3533, 3682, 3714, 3717, 3752, 3884, 3919, 3933, 3938, 3974, 4011, 4065, 4081, 4160, 4241, 4266, 4287, 4309, 4348, 4358, 4360, 4380, 4392, 4415, 4533, 4659, 4663, 4669, 4729, 4731, 4751, 4789, 4808, 4835, 4840, 4846, 4940, 4954, 4966, 5004, 5007, 5070, 5095, 5178, 5428, 5450, 5454, 5516, 5531, 5601, 5768, 5796, 5850, 5877, 5898, 5908, 5954, 5961; Gen. 15, 17, 115, 119, 140, 145, 164, 188, 271; Greg. gl. 1642 bis, Hom. 20, Ps. pr. 26, Freck. Heb. 230 en 562; door een adverbium als *angegin*, *tegegnes*, *tesamne*, *up*, *ut*, *tuo* begeleid: Hel. 2093, 2268, 3256; Hel. 1700, 2975, 2984, 3672, Gen. 176, 206, 239; Hel. 1245, 2132, 2596, 2669, 4384, 5911; Hel. 1489, 3298; Hel. 180; Hel. 3418, 3430, 3435, 3764, 4980, 5884: perfectief simplex.

3. Het part. praet., steeds zonder *gi-* als bij een perfectief simplex behoorend, komt voor:

a. met het hulpwerkwoord „zijn" verbonden: Hel. 66, 351, 366, 522, 561, 598, 852, 856, 886, 896, 1265, 1845, 2028, 2232, 2731, 3050, 3374, 3427, 3642, 3703, 3954, 4289, 4458, 5127, 5228, 5610; Gen. 124; Ess. Ev. Mt. 17.10, L. 15.27, J. 4.25;

b. met praeteritaalvormen van *werthan*[1]): Hel. 94, 250, 342, 371, 410, 558, 686, 700, 767, 787, 863, 926, 1117, 2203, 2225, 2729, 2875, 2912, 3964, 4098, 4366, 4374, 4400, 4466, 4492, 4527, 4550, 4698, 4825, 5055, 5748, 5770, 5873, 5896; Gen. 310; een m. m. evenzoo op te vatten constructie met een praesensvorm van *werthan* vinden we Hel. 3632. Op de overige vijf plaatsen, waar het praesens van *werthan* met het part. van *kuman* voorkomt, schijnt de omschrijving een futurum uit te drukken: men vergelijke Hel. 4280, 4375, 4726, 4806, 5523.

c. met *habdi*:

Gen. 34 *fragoda huuar he habdi is broðar thuo*
kindiungan kuman:

waar hij zijn broeder had gebracht: dit is het eenige voorbeeld in het Oudsaksisch, waaruit een actief transitief gebruik van *kuman*[2]) blijkt: het heeft dan de beteekenis van „brengen"; we mogen nu echter in

Hel. 2225 *so huat so thar huergin uuas,*
thia lebun under them liudeon, endi uurðun thar
cumana te Criste, *[giledit tuo,*

wel den passieven vorm van dit transitieve *kuman* zien, en misschien evenzoo in plaatsen als Hel. 342 en 4400. In het Oudnoorsch komt de transitieve constructie van *kuman* (= brengen) vaak voor.

Men ziet uit 't bovenstaande, dat *kuman* zich in het Oudsaksisch en het Oudnederfrankisch als perfectief simplex streng heeft gehandhaafd.

kumian.

II. 1. Hel. 2185, 3500, 4069, 5011, 5522: duratief.

kundan (zie ook **kuthian**).

I. 1. Kar. ps. 54.18 *tellon sal ic in cundon:* narrabo et annun-

---

1) Voor deze constructie cf. Erdmann, Grundz. § 145 en Behaghel p. 188 en 189.

2) Of staat *kuman* voor *guman?*.... Vgl. Prud. 54ª Rom. 524 *cumono:* senatorum en 59ª Vinc. 108 *cumiski:* senatum.

ciabo: duratief. Evenzoo ps. 18.2, 55.9, 63.10, 70.15, 70.18, 72.28: verkondigen, mededeelen.

kunnan.

II. 1. Hel. 208, 724, 1032, 2514, 3544, 4151, 4300; Ess. Ev. J. 9.8: weten, kennen: duratief. Vgl. voorts het onder *motan* opgemerkte.

kunnon.

II. 2. Hel. 5031 *liet ina gicunnon huilica craft habit*
thie mennisco muod ano thiu maht godes:
erkennen: perfectief.

kusslan.

II. 1. Hel. 4820, 4831; Gen. 276; Conf. 32: duratief.

kuthian (zie ook **kundan**).

II. 1. Hel. 399, 432, 518, 875, 1123, 1285, 1394, 1757, 1932, 2345, 2380, 2426, 4129, 4657, 5386, 5836, 5869, 5935, 5939, 5954: verkondigen, mededeelen, vertellen, toonen: duratief: overal schijnt mij de handeling als zoodanig bedoeld.

Op de volgende plaatsen daarentegen wordt meer de aandacht gevestigd op het oogenblik van de voltooiing der handeling en is dus perfectiefopvatting meer gewenscht: Hel. 1797, 3194, 5227, 5920, 5963: ter kennis brengen, (getuigenis) afleggen, zich bekend maken. Men vergelijke den samenhang en voorts Behaghel (p. 279 en 318), die echter op de eerstgenoemde bladzijde voor dezelfde plaats (vs. 5963) perfectieve en duratieve opvatting voorstaat, hetgeen wel op een vergissing berust.

2. Het compositum staat Hel. 123 en 642 in den zin van „mededeelen". Ik kan tusschen het duratieve simplex en het compositum hier geen ander onderscheid vinden dan dat het laatste misschien wat intensiever is. Alleen voor vs. 2003 zou ik perfectiviteit willen aannemen:

hie im oc at them gomon uuas,
iac hie thar gicuthda that hie habda craft godes:

hij toonde dit momentaan, nam. door het water in wijn te veranderen. Men stelle hier tegenover het duratieve *cuthian* in den zin van „toonen", van

Hel. 1123 *antthat im thuo liobera uuarth*
that hie is craft mikil cuthian uuelda,
waar het momentaanbegrip niet aanwezig is.

3. Zuiver constateerend dus duratief schijnt mij het part.: Hel. 648: getoond, 3587: verkondigd; duratief is ook
Hel. 5403 *hie after them burgion uuas*
thuru is mendadi managon gicuthid,
waar het part. niet eens meer bloot de voltooiing der absolute handeling constateert, maar den daarop gevolgden toestand weergeeft: hij stond bekend. Of deze deelwoorden nu tot het duratieve simplex of tot het duratieve compositum behooren, is niet uit te maken.

Met Behaghel (p. 264 en 278) beschouw ik perfectief:
Hel. 193 *thuo uuarð san after thiu maht godes*
gicuthid is craft mikil: uuarth thiu quena ocan:
de kracht Gods werd getoond (momentaan): de vrouw werd zwanger;
en 4021 *so thuo thie landes uuard*
gieng an thia gardos, so uuurdun thes godes barnes
cumi thar gicuthid:
ter kennis gebracht; voorts ook Gen. 81.

lahan.

II. 1. Hel. 954, 1359, 1851, 1872, 2710, 3229, 3933, 3994: berispen: duratief. In vs. 2710 vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

laknon.

II. 1. Prud. 56b Rom. 889 *lacno*, Duss. Prud. fragm. 2a Rom. 889 *lakno:* genezen, heelen: duratief: de handeling zonder meer; vgl. den Latijnschen text: date hunc revulsis qui m e d e t u r ossibus.

langon.

II. 1. Hel. 5372: verlangen: duratief.

lastrian.

I. 1. Kar. ps. 68.10: lasteren, hoonen: duratief.

latan.

Streitberg rekent het Gotische *letan* tot de perfectieve simplicia; hij zegt: „*letan* 'verlassen' fixiert den moment der trennung". Dit verbum heeft echter in het Gotisch nog andere beteekenissen dan de perfectieve van „verlaten", een beteekenis overigens, die ik op geen enkele plaats bij Ulfilas zuiver heb aangetroffen [1]; het komt herhaaldelijk voor in den zin van „in een toestand laten, toelaten, niet hinderen in iets", en dan kan ik er geen perfectiviteit in vinden. Ik stel mij de zaak zóó voor: Bij de misschien oorspronkelijk perfectieve beteekenis [2]) van „laten", waarbij het oogenblik der scheiding wordt gefixeerd, blijft óf het subject „de latende" op zijn plaats en het object verwijdert zich, vgl. Mc. 15.37 *letands stibna mikila: ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην*, óf het object blijft in rust en het subject verwijdert zich, vgl. *leta izwis widuwairnans*, dat dan oorspronkelijk zou hebben moeten beteekenen „ik scheid van u, die nu als weezen achterblijft". Allengs echter heeft deze perfectieve zin van „laten" zich in den samenhang gewijzigd: niet meer het moment der scheiding wordt aangeduid, maar b.v. de toestand, die er het gevolg van is, zoo J. 14.18 *ni leta izwis widuwairnans, qima at izwis:* ik zal u niet voortdurend in den toestand van weezen laten, ik zal tot u komen, en L. 19.44 *jah ni letand in þus stain ana staina;* of wel, met een infinitief verbonden, ontwikkelt zich het begrip „niet hinderen in iets, toelaten": zoo kan *letiþ þo barna* oorspronkelijk perfectieven zin gehad hebben: het oogenblik, waarop het subject het object van zich doet gaan, kon er b.v. door uitgedrukt worden: in den samenhang echter, door een infinitief begeleid, vgl. Mc. 10.14 *letiþ þo barna gaggan du mis*, ontstond het begrip „niet hinderen

---

1) Stééds bijna is *letan* de vertaling van het Grieksche ἀφίημι, dat 1° (perfectief) „loslaten, wegzenden" kan beteekenen, 2° (duratief) „toelaten, zijn gang laten gaan" kan beduiden, en meestal geeft het dan die tweede beteekenis weer. Een enkele maal ook is het de vertaling van ἐᾶν.

2) Vgl. echter Uhlenbeck, Etym. W. i. v.

in, dulden, toelaten, gedoogen"; evenzoo Mc. 11.6. Is mijn uitgangspunt juist, dan moet dus reeds in het Gotisch het perfectivum tot een durativum zijn geworden; vgl. nog Mc. 11.16 *jah ni lailot, ei.....*: en hij liet niet toe, wilde niet, gedoogde niet, dat....., waar *letan* beslist duratief is.

In het Oudsaksisch mogen we nu a priori wel hetzelfde verschijnsel verwachten: we vinden dan ook naast een *latan* met bepaald perfectieven zin, een aantal overgangsvormen en een duratief *latan*, bovendien nog een *gi-* participium.

II. 1. Perfectief zijn:

Hel. 3144 *reht so hie thuo that uuord gisprak*
so liet (M. *tilet*) *thie luft an tue;*

en 5658 *firio drohtin*
gihnegida thuo is hobid, helagon athom
liet fan themo likhamen;

op beide plaatsen wordt het moment der scheiding gefixeerd.

In de volgende gevallen voelt men aan den eenen kant nog wel het oogenblik der scheiding, maar aan den anderen kant dringt zich toch ook de toestand, die na dat moment intreedt, op den voorgrond: ze staan dus op de grens: Hel. 2281, 2320, 2788, 3772, 4208 (M. *alet*). Naar het duratieve hellen over: Hel. 3848, 3857, 5347, Ess. Ev. Mt. 13.30.

Als bepaald duratief beschouw ik:

Hel. 2313 *endi ina midi selun lietun*
an thena racod innan:

de handeling van het naar binnen laten is bedoeld; voorts Hel. 323, 1342, 1523, 1852, 1896, 2609, 3238, 3893, 3999, 4377, 4438, 4678, Gen. 216, waar het verbum met andere woorden in den zin verbonden, de beteekenis heeft van „waard achten, zorgen voor, zich vergenoegen met, houden voor, haten, in een toestand doen zijn, laten blijven".

In een groot aantal gevallen staat *latan* met een accusatief + infinitief en vertoont het een der volgende beteekenissen: „toelaten, dulden, gedoogen, niet verhinderen, de oorzaak zijn van,

zorgen voor, maken dat een handeling plaats grijpt, doen", terwijl het eindelijk ook nog een wenschelijkheid kan te kennen geven, dus tot een modaal hulpwerkwoord wordt: bijna overal is durative opvatting mogelijk, al zijn er plaatsen onder, waar het perfectief begrip nog wordt geraakt b.v. Gen. 28 en Hel. 3877 e. d.: een juiste scheiding is niet te maken; men vergelijke: Hel. 328, 482, 879, 948, 1030, 1059, 1080, 1095, 1096, 1104, 1140, 1374, 1400, 1424, 1480, 1578, 1610, 1707, 1944, 1946, 1986, 2129, 2226, 2239, 2346, 2356, 2358, 2564, 2573, 2633, 2638, 2750, 2824, 2906, 3016, 3232, 3237, 3405, 3479, 3501, 3877, 4040, 4171, 4703, 4769, 4946, 4951, 4953, 5031, 5033, 5325, 5359, 5384, 5393, 5562, 5690, 5706; Gen. 28, 222, 242. Nog duratief is Prud. 57c Rom. 1094 *latad:* sinatis.

3. Het part. komt voor:

Hel. 2188 *siu uuas iru uuiduuua, ni habda uunnia than mer,*
neuan ti them enigan sunie all gilatan,
uunnia endi uuilleon, antthat ina iru uurth binam:

of het perfectieve of duratieve beteekenis heeft, is moeilijk uit te maken: wordt het oogenblik der scheiding, het moment, waarop de vreugde „gelaten", de hoop der moeder enkel en alleen op haar zoon gevestigd wordt, bedoeld? mij dunkt, veel meer de daarop gevolgde toestand, het „gevestigd houden", het feit, dat al de vreugde der moeder op haar zoon berustte, zóó lang, tot hem de dood wegnam. Het schijnt mij toe, dat de oorspronkelijk zeer zeker perfectieve zin van het part. hier in een duratieven overgaat. Behaghel vat de plaats perfectief op (p. 338).

Hel. 2517 *sum habit all te thiu is muod gilatan endi merr*
huo hie that hord bihalde: [*sorogot*

hier is de perfectieve beteekenis duidelijker bewaard: het oogenblik, waarop de geest „gelaten", gericht wordt, trekt het meest de aandacht; toch is ook hier reeds ruimte voor de duratieve opvatting „den geest gericht houden". Mers. gl. 104d *iletene*: permissa: duratief.

Het prefix heeft het part. van *latan* naar analogie gekregen. (z. b. § 49).

lathian.

II. 1. Hel. 2816 (M. *ladoian*): duratief.

lavon.

II. 2. Ess. Ev. Mt. 3.4 *gilauodi*: ut non delicias ciborum sed tantum necessitatem humanae carnis expleret; evenzoo Lind. Ev. Mt. 3.4; voorts Par. Prud. 159b Psych. 611 *gilaua*: ac recreet mediocriter artus: het compositum schijnt mij overal perfectief toe: niet de handeling van het bevredigen, van het laven wordt bedoeld, maar het oogenblik, waarop die handeling voltooid is en een nieuwe toestand intreedt, die van het bevredigd, van het verkwikt zijn.

3. Prud. 60a Vinc. 332 *that he gilauod*: ut pastum novum paenis refectus praebeat: het part. is de vertaling van refectus: de zin van paenis refectus is: zoodra het oogenblik van het herstel zal zijn ingetreden: het part. behoort dus tot 't perfectieve compositum.

ledian, leidan.

I. 1. Kar. ps. 54.24, 58.9, 59.11 bis, 59.14, 60.4, 65.11, 67.7 (door *ut* begeleid), 72.24: duratief.

2. L. gl. ps. 136.3 *fram geleidon*: abduxerunt: het *gi*- compositum is duratief.

II. 1. Hel. 554, 654, 709, 771, 773, 1080, 1776, 1785, 1930, 3351, 3473, 3572, 3696, 3806, 3840, 4074, 4320, 4448, 4813, 4816, 4823, 4836, 4910, 4927, 4942, 5123, 5298, 5372, 5512 [1]), 5971; Gen. 294, 301: duratief.

3. Hel. 2224: part. van het duratieve simplex.

leggian.

II. 1. Hel. 232, 381, 3766, 3797, 4901 (C. *leddu*) [2]), 5293, 5726, 5793, 5821; Ess. Ev. L. 13.8: duratief.

3. Hel. 3826: part. van het duratieve simplex.

---

1) Hoe Behaghel (p. 273) deze plaats perfectief kan noemen, is mij niet duidelijk.

2) Met *tesamne* verbonden, vormt het werkwoord hier een resultatief begrip.

lehnon.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 5.42: duratief.

lekkon.

I. 1. Kar. ps. 71.9: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 3345.

lerian, leran.

I. 1. Kar. ps. 70.17: duratief.

II. 1. Hel. 854, 897, 1289, 1382, 1399, 1532, 1590, 1599, 1831, 1850, 1892, 2170, 2271, 2368, 2514, 2647, 2700, 2817, 3050, 3223, 3278, 3409, 3909, 3931, 3961; Gen. 301; Conf. 21, Prud. 55b Rom. 746; voorts de gesubstantiveerde participia praesentis: Hel. 1859, 2811, 3256, 3933, 4036: duratief. Evenzoo

3. Hel. 1985.

lesan.

II. 1. Hel. 810, 1743, 2632, 2637, 3402; Hom. 1, Conf. 39: duratief: lezen, plukken, de handeling van het uitzoeken of verzamelen verrichten. In Hel. 2568, 2599 (C. *losiat*), Ess. Ev. Mt. 4.21 en Lind. Ev. Mt. 4.21 heeft het werkwoord door *tesamne* of *te samna* begeleid, de beteekenis van „verzamelen, bijeenlezen": het compositum *tesamnalesan* zou resultatieven zin hebben, het simplex, op zich zelf beschouwd, is echter ook hier duratief.

2. Hel. 2868 *thar muoses uuarth*
brodes ti lebu, that man birilos gilas
tuelifi fulla:

hier hebben we een zuiver lineaar-perfectief begrip, terwijl het prefix nog duidelijk zijn materieele beteekenis vertoont.

leskan.

II. 1. Str. gl. 12. c. 7.81 *hold lescid uan eia:* ovorum autem tantam vim esse dicunt, ut lignum eis perfusum non ardeat: uitblusschen (intrans.), ophouden te branden: het simplex heeft perfectieven zin.

lestian.

II. Het boven bij het werkwoord *don* opgemerkte, geldt in het algemeen ook hier.

1. Duratief vat ik op: Hel. 187, 462, 959, 1073, 1237, 1369, 1539, 1629, 1646, 1731, 1805, 1816, 1942, 2036, 2117, 2449, 2470, 2499, 3403, 4551, 4648, 4712, Gen. 122, 332, Ess. Ev. J. 7.19, L. 15.25 en Mt. 21.33, waar het verbum uitdrukt de handeling als zoodanig, een voortdurend doen, een doen of verrichten in het algemeen, een opvolgen of nakomen, een handelen volgens; voorts Hel. 321: houden, 1118 *ambahtscepi lestean* = dienen, 1716: betrachten, 3457: handelen, 5254: bewaren, zorgen voor; Gen. 219 *that hie so uueldi lestean an then landa*, scil. *latan te liua*; Ess. Ev. Mt. 26.6: dragen.

Lineaar-perfectief kan opgevat Hel. 2857: wanneer Christus aan de Apostelen het bevel heeft gegeven het brood en de visch onder de menigte rond te deelen, zegt de dichter:

sia lestidun iro drohtines uuord:

zij volbrachten het bevel des Heeren. Evenzoo vs. 778.

De volgende gevallen beschouw ik als perfectief: Hel. 4905: aandoen, toevoegen (met het oog op het moment der voltooiing); Hel. 2258, 2333, 4831, waar de samenhang de opvatting veroorlooft, dat de belofte of het gebod, waarvan sprake is, momentaan vervuld of volbracht wordt: men vergelijke b v. de laatstgenoemde plaats, waar van het verraad van Judas gesproken wordt:

hneg mid is hobdu endi is herron quedda,
custa ina craftigna endi is quidi lesta:

wanneer de duratieve handelingen van het *hnigan*, *queddian* en *cussian* hebben plaats gehad, kan de dichter met recht op het moment van de vervulling der belofte den nadruk leggen;
en de eerstgenoemde, waar wind en zee het zwijgen wordt opgelegd en zij terstond gehoorzamen:

sia gibod lestun:

zij volbrengen den last momentaan.

2. Van de *gi*-composita reken ik tot de duratieve: Hel. 894 en 1243: handelen, 3481 [1]): bijblijven, Ess. Ev. L. 22.6 *he gihet*

1) Zoo ook Behaghel (p. 172).

im tho that he im also gilesti: dat hij zou handelen volgens hun wil, Ess. Ev. J. 7.49: nakomen, onderhouden, voorts nog Hel. 1626 (gij zult loon krijgen)

alles thes unrehtes thes gi oðron hier
gilesteat an theson leohte:

voor al het onrecht, dat gij hier anderen zult hebben gedaan: hier wordt eenvoudig de absolute handeling geconstateerd, niet het moment der voltooiing aangestipt: dient *gi-* nu om het futurum exactum aan te duiden? .... Voor het metrum was het onnoodig.

In vs. 1934, waar een verrichten in 't algemeen wordt te kennen gegeven, dus duratieve beteekenis geëischt wordt, wijken de hss. af: C. heeft het simplex, M. het compositum:

ef sia than thes uuirdiga sint
that sia iuuua guodun uuerc gerno lestean (gelestien).

Perfectief vat ik op: Hel. 1052: verschaffen, 5888: aandoen, toevoegen, 647, 2754 en 4484: volbrengen, verwezenlijken (met den nadruk op het oogenblik der voltooiing), vervolgens nog Hel. 1442 *liðas uueldi ina bilosian, of hie mohti gilestian so:* indien hij dat zou kunnen tot stand brengen.

3 Het part. schijnt mij toe duratieven zin te hebben: Hel. 191 [1]): opgedragen, verricht, 3278: gedaan, opgevolgd, 5184: gedaan, berokkend, 5862: gedaan, volbracht: overal wordt de voltooiing der absolute handeling in het verledene geconstateerd, niet het moment der voltooiing.

Als lineaar-perfectief met de beteekenis „uitgevoerd, volbracht van het begin tot het eind", kunnen beschouwd Hel. 3522 en 4351; als perfectief eindelijk: Hel. 170 [1]), 243, 348, 528, 796, 2153, 3026, 3920: vervuld, volbracht: de nadruk valt op het oogenblik, waarop de handeling haar eindpunt heeft bereikt; men lette hier vooral op den samenhang.

Of de behandelde participia bij het simplex of bij het compositum behooren, is niet meer uit te maken: uit het voorgaande toch is

---

1) Zoo ook Behaghel (p. 264).

gebleken, dat én simplex én compositum duratieve en perfectieve beteekenis kunnen hebben. Slechts Hel. 1427 (M.) vinden we een part., dat zonder *gi-* is gevormd en dus met zekerheid tot het simplex behoort:

er than thero uuordo uuiht biliba
unlestid (C. unlestero) an thesumu liohte:

de afwezigheid van het prefix is hoogst waarschijnlijk een gevolg van de samenstelling met *un-*, die dan moet hebben plaats gehad, voordat *gi-* bij het part. algemeen in gebruik was, maar toen simplex en compositum, wat de „actionsart" betreft, reeds door elkaar liepen; *lestid* toch heeft hier op zich zelf de perfectieve beteekenis van „volbracht, vervuld": eer zullen hemel en aarde vergaan, dan dat het oogenblik der vervulling uitblijve.

Ten slotte samenvattend, zien we, dat evenals bij *don* en *fremmian* ook uit de beschouwing van dit werkwoord blijkt, dat de perfectiveerende kracht van *gi-* zich in het Oudsaksisch niet geregeld meer doet gevoelen en dat hier in 't bijzonder het verschil tusschen simplex en compositum vaak óf zeer gering is, óf in 't geheel niet meer is waar te nemen. Het spreekt van zelf, dat bij een dergelijken staat van zaken de groepeering der plaatsen bij een andere beschouwing wel gedeeltelijk zal afwijken van de mijne: intusschen zal de conclusie zeer zeker dezelfde zijn.

lettian.

II. 1. Hel. 3649 (C. *lietun*): afhouden van, 3725: weerhouden, beletten, 4783: weerstreven, 5642: talmen: duratief.

2. Het compositum komt voor

Hel. 2955 *that thi uuateres strom* (M. *craft*)
an them seuue innan thines sithes ni mahti
lagustrom gilestian (M. *gilettien*):

het schijnt mij perfectief toe met de beteekenis „het oogenblik, waarop de gang gestuit wordt, teweegbrengen".

lethon.

II. 1. Hel. 3230 en 3486: leed doen, berouw hebben over: dura-

tief. In 't laatstgenoemde geval vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

levian.

II. 1. Ess. Ev. L. 1.5, J. 11.49: als erfenis nalaten: duratief.

levon.

II. 1. Hel. 4001: blijven, overblijven: duratief.

libbian, libban.

I. 1. Kar. ps. 54.16, 55.13, 57.10, 68.29, 68.33, 71.15;
II. 1. Hel. 81, 311, 774 (C. *lebot*, M. *libod*), 1013, 1069, 1317, 1353, 1640, 1657, 2822, 3058, 3149, 3382, 3917, 4009, 4034, 4113, 4143, 4385, 4585, 5086, 5438, 5445, 5672, 5862; Gen. 14, 60, 67, 71, 76, 83, 92, 135, 173, 232, 305, 333, 337 *(lebot)*: duratief simplex. Hiertoe behoort ook

3. het part. van Hel. 466.

lievan.

I. 2. Kar. ps. 64.9 *ut-ferthi morganis in avondis saltu gelievon:* exitus matutini et vesperae delectabis: opvroolijken: transitief en duratief; 67.4 *in gelievent an blithone:* et delectentur in laetitia: zich verheugen: intransitief en duratief. Wat beteekent het prefix?

liggian.

II. 1. Hel. 406, 1654, 1772, 1781, 2141, 2326, 2331, 3336, 3345, 3363, 4075, 4327, 4399, 4602, 4683, 5397, 5753, 5802, 5827, 5902, 5903; Gen. 28, 45, 49; Prud. 51d Rom. 152: duratief. Het simplex van Gen. 232 laat duratieve of ingressieve beteekenis toe, al naargelang men het volgende *biuallan* als part. praet. of met Braune als infinitief opvat: in het laatste geval zou het namelijk in beteekenis met *biuallan* gelijk staan.

hueder that uuerad gisund
libbian muoti, the sea liggian sculun,
fegia biuallan.

2. Hel. 2394 (alleen M.) *ac uuard that corn farloren*
that thar an theru leian gilag:

dat op de rots viel: perfectief; evenzoo Prud. 62b Laur. 354 *ge-*

ligi: decumbe. Beide composita hebben ingressiefbeteekenis, duiden het oogenblik aan, waarop de toestand van het liggen intreedt.

lihan.

I. 1. L. gl. ps. 111.5 *liet:* jucundus homo qui miseretur et commodat: zich gedienstig betoonen, leenen;

II. 1. Gen. 109 *them uuastom leh*
hebanas uualdand endi hugi guodan:
wasdom verleenen: het simplex nadert op beide plaatsen, vooral in het laatstgenoemde geval, het perfectiefbegrip „schenken"; in het eerste geval zou duratiefopvatting gegrond kunnen worden op het feit, dat men met een „gewohnheitsmäsziges" hulp verleenen te doen heeft.

likon.

I. 1. Kar. ps. 55.13, 68.14; L. gl. ps. 52.6, 88.18, 105.4, 118.108, 124 (68.32?): duratief: behagen, aangenaam zijn. Het Latijn heeft *placeo.*

2. Kar. ps. 18.15, 68.32; L. gl. ps. 25.3: duratief: behagen, aangenaam zijn. Waarom staat hier *gi-?* In het eerste en derde geval heeft het Latijn *complaceo*, zou het prefix dus alleen ter wille van het Latijnsche *com-* gezet zijn? Hier staat echter tegenover, dat in het tweede geval *gelikon* weer de vertaling is van *placeo.*

3. Kar. ps. 67.17: part. waarschijnlijk van het duratieve simplex: het Latijn heeft *placeo.*

II. 1. Hel. 992, 3149, 3193: duratief: behagen, aangenaam zijn.

linon.

II. 1. Hel. 810, 1237, 1731, 2430, 2470, 3454, 3786; Gen. 105, 117: leeren: duratief. Evenzoo het part.

3. Hel. 2751 en 3469.

liodan.

II. 1. Hel. 2397, 2507: groeien: duratief. In 't laatstgenoemde geval vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

liogan.

I. 1. Kar. ps. 65.3: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 2778; Conf. 10.

liohtian.

II. 1. Hel. 2606, 3126: lichten, schitteren: duratief.

2. Hel. 3667 *sithor im uualdand Christ geliuhta mid is lerun:*

perfectief compositum: het oogenblik wordt bedoeld, waarop de lichtstraal van het geloof het hart treft.

lithan.

I. 1. Kar. ps. 65.6, 65.12; L. gl. ps. 41.5: gaan, trekken: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 1162, 1929, 2233, 2537, 2646, 2909, 2913, 2918, 2964, 3266, 3522: gaan, trekken, bevaren.

3. Hel. 154 *is unca lud gilithan, lik gidrusinot:*

Wustmann (p. 59) zegt: „das nur 154 belegte partizip *gilidan* ist zu entschieden perfectiv, als dass man es als rein formelles partizip zu *liðen* auffassen möchte: *is unca lud giliden*: vigor abiit.” Ik voor mij zie dat „entschieden perfectiv” zijn niet in: Zacharias is bezig den physieken toestand te schilderen, waarin hij en Elisabeth verkeeren: in dien toestand, den ouderdom eigen, zijn zij natuurlijk eerst langzamerhand gekomen: van een momentaan-perfectief begrip kan dus vs. 154 geen sprake zijn: er wordt door Zacharias geconstateerd, niet dat op zeker oogenblik in het verledene de krachten plotseling verdwenen zijn, maar dat ze allengs zijn „gegaan”, zijn geweken: de in zich zelf afgesloten, absolute handeling in het verledene wordt te kennen gegeven zonder meer. Ik geloof dus, dat we het part. gevoegelijk tot het duratieve simplex kunnen rekenen.

lithon.

II 1. Hel. 684, 2632: voeren, gaan: duratief.

lognian.

II. 1. Hel. 1341: loochenen: duratief.

lokon.

II. 1. Gen. 275 (door *an* begeleid): aanschouwen: duratief.

lonon.

II. 1. Hel. 1543, 1553, 1936, 1962, 3083, 4416: aangezien het

„loonen, beloonen, vergelden" een handeling is, die in een oogenblik kan afloopen maar ook van langen duur kan zijn, laat dit simplex perfectief- en duratiefopvatting toe.

2. Hel. 3507: tusschen compositum en simplex bestaat hoegenaamd geen verschil, wat het gebruik betreft; wat van 't simplex gezegd is, geldt dus ook hier.

3. Hel. 3459: of dit part. nu onder 1 of 2 behoort, is niet uit te maken.

losian.

II. 1. Hel. 2559 *quathun that sia thar uueldin gangan tuo,*
cuman mid craftu endi losian that crud thanan,
halon it mid iro handon:

duratief: de handeling van het „losmaken", van het „uittrekken" verrichten. Evenzoo kan opgevat:

vs. 1488 *endi thena liđ lose af is lichomon;*

benevens vs. 1530 (een dergelijk geval): deze beide plaatsen naderen intusschen het perfectiefbegrip, het moment der voltooiing treedt min of meer op den voorgrond. Zuiver duratief is weer Virg. gl. 173ᵇ Aen. 10.381 *losda:* magno vellit dum pondere saxum: terwijl hij bezig is met een zwaren rotsklomp los te werken. Perfectief is het simplex:

Hel. 1131 *thit is that lamb godes that thar losean scal*
af thesaro uuidun uuerold uuretha sundia:

het „wegnemen" van de zonden der wereld geschiedt op het oogenblik van Christus' dood, dus momentaan; evenzoo vs. 2359; voorts

vs. 1214 *losda af thero lefhedi liudi managa:*

het verlossen van de ziekte door Christus is een perfectieve handeling; eindelijk nog vs. 3539, 4642, 4921 en 5384, waar van de verlossing van het menschdom sprake is, een momentane handeling, die plaats vindt op 't oogenblik van Christus' sterven.

loson.

II. 1. Hel. 1718 *than scal hie ina selbon err sundiono tuomian,*
lethero uuerco loson:

zich van zonden vrij maken: dit kan de mensch niet momentaan: het moet dus een duratieve handeling zijn.

3. Hel. 2110 *ef thu it mid thinu uuordu gisprikis,*
thann is san thiu lefhed losot:

weggenomen: part. zonder *gi-* met perfectieve beteekenis.

lovian, loven.

I. 2. Kar. ps. 67.19 *ungelouvinda:* non credentes;

II. 2. Hel. 958, 1018, 1770, 2107, 2230, 2286, 2351, 2715, 3915, 3920, 4036, 4056, 4061, 4087, 4140, 4638, 5034, 5091, 5229, 5755, 5853; Gen. 173; Conf. 34 bis, Credo (zesmaal): overal duratief: gelooven.

Hoe komt het compositum aan die duratieve beteekenis?

Misschien bestond er oorspronkelijk een simplex **laubjan* [1]) met duratieven zin [2]) en daarnaast een perfectief compositum *galaubjan* met de ingressieve beteekenis „geloof slaan aan, geraken in den toestand, dat men gelooft". Deze laatste beteekenis is op verschillende plaatsen nog meer of minder duidelijk aan te wijzen; men vergelijke

Hel. 1527 *so cumit it all fan ubile eldibarnon,*
that erl thuru untreuua oðres ni uili
uuordu gilobean;

Hel. 2341 *sia ni uueldun ankennian thoh*
Iuðeo liudi that hie god uuari,
ni gilobdun is lerun, ac habdun im lethan strid,
uunnun uuider is uuordon;

benevens vs. 1733, 3961, 4265 (C. *gihorian*), 5571 en 5598.

Allengs kan echter het compositum gebruikt zijn geworden, niet meer alleen om het intreden in den toestand maar ook om den toestand zelf, die er het onmiddellijk gevolg van is, aan te duiden. Die overgang is niet bijzonder groot en komt meer voor;

———

1) Op dit simplex wijzen behalve *galaubjan* ook got. *uslaubjan*, ohd. *urloub*, *irlouben*, eng. *to believe* benevens onr. *leyfa*.

2) Vgl. Uhlenbeck i. v. *galaubjan*.

vgl. o.a. het opgemerkte bij *latan*. Het in onbruik geraken van het simplex en het feit, dat in het dagelijksch leven bij het begrip „gelooven” meer de toestand zelf dan het intreden er van op den voorgrond komt, zijn dan de factoren, die het overige gedaan hebben. En dat ten slotte de duratieve beteekenis van het compositum zelfs overwegend is geworden, blijkt uit de aangehaalde plaatsen.

lovon.

I. 1. Kar. ps. 55.5, 55.11 bis, 58.18, 62.4, 62.6, 68.31, 68.35: loven, prijzen: duratief. Evenzoo

3. het part. van het simplex: Kar. ps. 62.11 en 63.11; benevens II. 1. Hel. 5, 417, 955, 1021, 1404, 1570, 1634, 2209, 2227, 2875, 3711; Gen. 114.

lubbian.

II. 1. Prud. 22b Ham. 230 *lubbiandemo*: medicante veneno: bestrijken: duratief. Evenzoo het hiertoe behoorende part.

3. Prud. 24c Ham. 538 *gilubbiðemo*: medicato vulnere, i. e. illito.

lustean.

II. 1. Hel. 1060: een neiging tot iets hebben: duratief. Met *biginnan* vormt het werkwoord een ingressief begrip. Dezelfde duratieve beteekenis heeft het compositum

2. Hel. 1308. Is *gi-* hier bloot intensief? — Behaghel denkt aan een afleiding van **gilust*. Dan zou het werkwoord als simplex te beoordeelen zijn.

mahlian, mahlon.

II. 1. Hel. 225, 2614, 3133, 3250, 3930, 4433, 5138, 5177, 5233, 5722; Gen. 227: spreken, het woord voeren: duratief.

2. Hel. 818 *huo io so kindisc man sulica quidi mohtig*
gimahlean (M. *gimenian*) *mid is muðu*:

het compositum moet hier duratieven zin hebben: de handeling als zoodanig wordt geconstateerd, niet 't moment der voltooiing. Perfectief kan opgevat

vs. 165 *scerida im thuo te uuilie that hie ni mohta enig*
gimahlean mid is muðu: [*uuord gisprekean*,
uitbrengen. Weer anders is het gesteld met
vs. 1470 *er scalt thu thi simla gisuonean uuið thena*
gimuodi gimalon (M. *gimahlean*): [*sacuualdand*
hier is het compositum óf duratief „woorden van vrede spreken", óf perfectief „vrede sluiten"; in het laatste geval moet *gimuodi gimalon* worden opgevat als een variatie van het perfectieve *gisuonean*, waar niet op de handeling van het verzoenen, maar op het oogenblik van den zoen de nadruk valt. De volgende plaatsen, waar *gimalda* of *gimahalda* de ingressieve beteekenis heeft van „begon te spreken, nam het woord, zeide", beschouw ik als perfectief: Hel. 139 [1]), 914, 3136, 3993; Gen. 189, 211, 224.

3. Het part. komt voor
Hel. 254 *sia en thegan habda*
Ioseph gimahlid:
het behoort tot het perfectieve compositum, dat hier „zich verloven met, tot bruid nemen" beteekent. Evenzoo zijn op te vatten: Virg. gl. 176a Aen. 10.649 *gimahlida*: thalamos ne desere pactos, en Ess. Ev. Mt. 1.20 en Lind. Ev. Mt. 1.20 *gimehlidun*: coniugem: de tot bruid genomene.

makon.

I. 1. Kar. ps. 56.7, 57.3: duratief: maken, doen: de handeling zonder meer.

2. L. gl. ps. 49.19 *gemacoda*: lingua tua concinnabat dolos: naar het Latijn te oordeelen evenzeer duratief. Is *gi-* eenvoudig voorgevoegd ter wille van het Latijnsche *con-*? In ps. 57.3 echter geeft het simplex het Latijnsche *concinnare* weer.

II. 1. Hel. 1698 en 1721 schijnen mij duratief: werpen, leggen, maken: de handeling zonder meer. Perfectief daarentegen is

---

1) Zoo ook Behaghel (p. 276).

Hel. 241 *that uuiti uuas thuo agangan,*
hard haramscara, thea im helag god
mahtig macoda:
die God hem had opgelegd (momentaan).

2. Hel. 3141 *that man thi hier an thesaro hohi en hus giuuirkie,*
marlico gimaco:
het compositum schijnt mij lineaar-perfectief te moeten worden opgevat.

3. Hel. 3432 *uuandun sia suitho*
that man im mera lon gimacod habdi:
bestemd: perfectief.

Hel. 3626 *thiu thar an Iudeon stet*
gimacod mid muron:
gebouwd: duratief; evenzoo Prud. 61c Laur. 176 *gimagoda*: structos. Nog komt het part. voor Prud. 62b Laur. 353 *gemakad*: conscende constructum rogum: het kan hier zuiver constateerend worden opgevat en tot het duratieve simplex gebracht worden, of wel tot het lineaar-perfectieve compositum behooren: in 't laatste geval zou *ge-* het Latijnsche *con-* weergeven en dus zijn concrete beteekenis vertoonen.

malan.

II. 3. Het part. komt voor: Freck. Heb. 24 *tue gerstina malt gimalana* en zoo in dergelijke vormen nog acht en zestig malen; voorts Str. gl. 12. c. 7.50 *gemalanamo*: auro liquescenti: overal met duratieve beteekenis en tot het simplex behoorend; het geeft den toestand, het onmiddellijk gevolg van de voltooiing der handeling te kennen.

malon.

II. 3. Hel. 4876 (*uuarth*) *suerdu gimalod*: met het zwaard geteekend, gewond: het part. behoort tot het duratieve simplex. Dit is ook het geval op de volgende plaatsen: St. P. 62c *imelot* en Virg. gl. 185a Aen. 11.711 *ungimelademu*.

managfaldon.

I. 2. Kar. ps. 64.10, 64.11, 70.21: multiplicare: duratief.

3. Kar. ps. 68.5: part. bij het duratieve compositum.

mangon.

II. 1. Hel. 3737: handel drijven: duratief.

manon.

II. 1. Hel. 2027, 2240, 2330, 3471, 4710, 4803, 4886, 5164: spreken tot, aanmanen, aansporen, aandrijven, toespreken, voortdrijven, voor oogen houden, voortdurend doen denken aan: duratief. Wustmann (p. 74) zegt: „Das simplex ist das blosse 'mahnen, zureden', gleichviel ob mit erfolg oder nicht; bei *gimanon* hat die mahnung gewirkt."

2. Het compositum Hel. 89, 337, 368, 3188, 3349, 3487, is dan ook steeds perfectief: een wenk geven, te kennen geven, herinneren aan, last geven, het teeken geven, ergens toe roepen.

3. Het part. behoort wel tot het perfectieve compositum:

Hel. 423 *thia herdos forstuodun*
that sea magtig thing gimanod habda.

marian.

II. 1. Hel. 841, 853, 867, 1374, 1570, 2268, 2375, 2440, 2444, 3084, 3169, 3232, 3951, 4645, 5588, 5760, 5883, 5894: duratief: de handeling als zoodanig: toonen, laten zien, bekend maken, zich doen kennen, verkondigen, zeggen, mededeelen, vertellen, op zich zelf roemen. Met *biginnan* vormt het simplex vs. 5760 een ingressief begrip.

3. Het part. komt voor met een der bovengenoemde beteekenissen, bloot constateerend dus duratief en tot het simplex behoorend: Hel. 539, 1248, 2178, 3216 en 3588; Virg. gl. 131[b] Aen. 5.106. — P. leest

Hel. 996 *hie gideda it san aftar thiu*
mannom gimarid (C. en M. *mari*):

het part. op zich zelf beschouwd, geeft hier een toestand

te kennen: het staat gelijk met het adjectief *mari*, moet dus tot het duratieve simplex gerekend worden (zie voorts onder *gidon*). Slechts Ess. Ev. L. 4.41 *gimarid vurthi* schijnt mij perfectief te moeten worden opgevat: het Latijn heeft hier: ut eius divinitas et maiestas non manifestaretur: Christus legt namelijk den uitgedreven duivelen het zwijgen op, opdat zijn Godheid niet door hen aan 't licht gebracht zou worden.

markon.

II. 1. Het verschil tusschen *markon* en *gimarkon* schijnt verdwenen: reeds Hel. 4780, waar de hss. afwijken, wijst er op:

so it god fader
marcoda (M. *gimarcode*) *mahtig*:

vaststellen: perfectief. Evenzoo perfectief is het simplex van Hel. 601

uui gisahun is bocon scinan
hedro fan himilas tunglon, so ik uuet that it
marcoda mahtig selbo: [*helag drohtin*

bepalen, bevelen, vaststellen; zoo ook wel dat van Hel. 1671

oc mugun gi an iuuuon hugie marcon
uueros umbi iuuua giuuadi, huo thar uurti sind
fagaro gifratohod:

opmerken, waarnemen.

2. Hel. 1514, 2792, 3063, 4979, 5279; Prud. 59c Vinc. 206, Ess. Ev. J. 6.38: het compositum is perfectief: vaststellen, bepalen, bevelen, op iets komen, gewaarworden, beslissen.

3. Het part. heeft de perfectieve beteekenis „vaststellen, bestemmen, bepalen": Hel. 128, 191, 4893, 5711; Gen. 1, 23: hier heeft overal het moment van de voltooiing der handeling den nadruk. Of deze participia nu tot 't simplex of tot 't compositum behooren, is natuurlijk niet meer uit te maken. Slechts op één plaats, Hel. 2057, moet het verleden deelwoord duratieven zin hebben, dien van „geregeld": het constateert bloot de voltooiing der absolute handeling in het verledene:

thann habis thu nu uundarlico uuirdscipi thinan
gimarcot for thesaro menigi.

marson.

I. 2. L. gl. ps. 15.3 *gimarsada*: mirificavit: duratief: verheerlijken. Wat beteekent het prefix?

median, medon.

II. 1. Hel. 1848 *so gi sia ni thurƀun mid enigon fehe copan*
miedon mid enigon methmon:

koopen, verwerven: perfectief: hier geldt het bij *kopon* opgemerkte.

3. Prud. 56ᵈ Rom. 969 *gemeddan:* nundinatum hunc arguit: (om)gekocht: het part. is perfectief; het kan tot het simplex behooren: in dat geval heeft het naar analogie het prefix gekregen.

meldon.

II. 1. Hel. 1753 *huo allaro erlo gihuilic ogid selƀo,*
meldot mid is muthu, huilikan hie muod haƀit:

toonen, doen blijken, zeggen: duratief; daarentegen kan

Hel. 305 *ne uuelda sia after thiu*
meldon for menigi,

perfectief opgevat worden met de beteekenis „aangeven, verraden"; evenzoo vs. 4838.

meltian.

3. Het part., dat steeds een toestand aanduidt, dus duratief is, staat: Freck. Heb. 12, 18, 21, 30 en 562 in vormen als *fiertein muddi gerston gimelta.*

mendian, mendan.

I. 1. Kar. ps. 18.6, 58.17, 62.8, 65.17, 66.5, 67.4, 67.6, 69.5, 70.23; L. gl. ps. 34.26, 80.2, 83.3, 132. ?: exultare, gratulari: duratief.

II. 1. Hel. 526, 4109, 4725, 4728, 5524: duratief.

mengian.

II. 3. Hel. 5646 *habdun im unsuoti ecid endi galla*
gimengid thia menhuaton:

part. van het duratieve simplex: het constateert de voltooiing der absolute handeling in het verledene; zoo ook

Gen. 127 *uuarð seggio folc*
menu gimengið;

en Str. gl. 12. c. 7.81 *mengidamo eia et calca:* admixta quoque calce, waar merkwaardigerwijze het prefix nog ontbreekt.

menian.

II. 1. Hel. 1492, 1750, 2375, 2432, 2440, 2576, 3445, 3461, 3509, 3591, 3624, 3634, 3654, 3921, 4405, 4524; Ess. Ev. J. 4.35, 7.18, 12.35, 18.31, Luc. 11.22, Mt. 8.12: duratief: zeggen, beteekenen, bedoelen, beduiden, van plan zijn.

2. Ook het compositum heeft duratieven zin: spreken, bedoelen, spreken van, beoogen:

Hel. 818 *huo io so kindisc man sulica quidi mohtig*
gimahlean (M. *gimenian*) *mid is muðu.*

Hel. 830 *behui hie so that uuord gisprak,*
gimenda mid is muthu.

Hel. 4160 *ni uuas it thoh is uuilleon that hie so uuar gisprac*
so forth furi them folke, fruma mancunnies
gimenda furi thero menigi.

merkian.

II. 3 Ess. Ev. Mt. 2.18 *tesamna gimerkta:* coniunctae erant, Lind. Ev. Mt. 2.18 *tesamne emerkta:* quia Judae et Beniamin tribus coniunctae erant: daar de stammen Juda en Benjamin aan elkaar grensden. Het part. behoort wel tot het duratieve simplex *merkian*, zou echter ook gevormd kunnen zijn van een duratief **gimerkian:* van grenspalen voorzien; vgl. os. *marka.*

merrian, merran.

I. 1. Kar. ps. 69.6 *ne merri:* ne moreris: talmen: duratief.
II. 1. Hel. 329, 5187; Conf. 44: duratief: in twijfel zijn, ergeren, storen. Het werkwoord komt intransitief en transitief voor.

3. Het part. Hel. 5760 en 5919 heeft de beteekenis „in de war", drukt alzoo den toestand uit, door de handeling van het *merrian* in het leven geroepen, is dus ook duratief en behoort tot het simplex:

vs. 5919 *gimerrid uuarun iro thes muodgithahti:*
hare gedachten waren daaromtrent in de war;

vs. 5760 *than uuirthit thit rinco folc*
mer gimerrid, ef sia it biginnat marian hier.

In het laatste geval vormt *gimerrid* met *uuerthan* samen een ingressief begrip, wanneer men zich althans de handeling voorstelt als momentaan plaats hebbend: dan geraakt dit volk nog meer in de war.

metan.

I. 1. Kar. ps. 59.8: meten: duratief. Evenzoo

II. 1. Ess. Ev. J. 10.33 metis: facis te ipsum deum.

middilon.

I. 2. Kar. ps. 54.24 *man bluodo in losa ne solun gemildelon daga iro:* non dimidiabunt dies suos: duratief: de handeling als zoodanig.

mikilon.

I. 2. Kar. ps. 68.31, 71.17; L. gl. ps. 33.4: magnificare: duratief. Waarvoor *gi-?* — Tot dit duratieve compositum behooren ook wel

3. de participia: Kar. ps. 56.11, 69.5; L. gl. ps. 19.6.

minnion, minnon.

I. 1. Kar. ps. 68.37, 69.5: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 318, 1449, 1455, 2535, 3970, 4253, 4654, 5618; Conf. 16, 18, 20, 45.

minson.

I. 3. L. gl. ps. 11.2 *giminsoda*: diminutae: part. wel van het duratieve simplex: verminderen, verkleinen.

II. 1. Hel. 1631 *thann gi iuua fastunnea frummean uuellean,*
minson iuuua mendadi:

wanneer ge het getal uwer zonden wilt verminderen: duratief.

3. Hel. 3834 *thuo uuarth thero Iudeono hugi*
giminsod an them mahle:

het part. behoort tot het duratieve simplex; met *uuerthan* verbonden, kan het echter een ingressief begrip vormen; de beteekenis van de plaats is dan ongeveer „de Joden werden op die woorden kleinmoedig", en het oogenblik, waarop de toestand van het kleinmoedig zijn intreedt, heeft dan den nadruk.

mithan.

II. 1. Hel. 1498, 1504, 1514, 1632, 1975, 2716, 3239, 3452, 4078, 4229, 4963, 5020, 5393, 5880, 5931; Gen. 177; Mers. gl. 106a: mijden, vermijden, nalaten te doen, verborgen houden: duratief.

mornian, mornon.

II. 1. Hel. 721, 1663, 4728: zich bekommeren, bedroefd zijn: duratief simplex. Hel. 721 M. vormt het part. praes. *mornondi* met *uuard* een ingressief begrip; C. leest *uuas morno..di.*

motan.

Over dit en andere praeterito-praesentia en daarmede in gebruik overeenstemmende werkwoorden, die bijna alle steeds met een infinitief verbonden zijn [1], behalve *gidurran* geen *gi-* vormen vertoonen, en van huis uit slechts duratieve beteekenis hebben, vergelijke men Behaghel p. 184 en 185. Voor mijn doel is een afzonderlijke opgave der plaatsen, waar deze werkwoorden voorkomen, overbodig [2]: op den invloed, dien *motan*, *mugan*, *thurban*, *skulan*, *willian*, *kunnan*, *gidurran* eventueel op de „actionsart" van een volgenden infinitief hebben uitgeoefend, is bij de beschouwing der betrokken werkwoorden gelet. Aan het slot van dit hoofdstuk geef ik daaromtrent een systematisch overzicht.

motian.

II. 1. Hel. 1698, 5950; Gen. 177: perfectief simplex: treffen, overkómen, ontmoeten. Behaghel (p. 172) beschouwt het werkwoord van vs. 5950 als imperfectief: m. i. is slechts perfectiefopvatting mogelijk.

mugan.

Hier geldt het onder *motan* opgemerkte.

---

1) Is de infinitief een enkele maal verzwegen, dan is hij toch uit den samenhang in te vullen.

2) Bij *kunnan* en *willian* heb ik de plaatsen, waar deze beide werkwoorden zelfstandig gebruikt zijn, aangegeven, terwijl *gidurran* behandeld is wegens het vertoonen van het prefix.

mundon.

II. 1. Hel. 2931 *thie iuu uuid theson seuue scal*
mundon uuid theson meristrom:
die u in uw strijd tegen de golven zal bijstaan: duratieve opvatting ligt, dunkt me, het meest voor de hand. Ditzelfde geldt van
Hel. 2210 *huand hie iro at so liobes farahe*
mundoda uuiðer metodigisceftie:
beschermen, bijstaan tegen: bloot de handeling schijnt bedoeld.

munan.

II. 1. Ess. Ev. J. 7.24, 8.15: iudicare: duratief.

muniton.

II. 3. Hel. 3823 *sahun managa tuo*
huo hie uuas gimunitod:
part. van het duratieve simplex.

murmulon.

I. 1. Kar. ps. 58.16: murmurare: duratief.

muton.

I. 2. L. gl. 101.27 *gemutos*: mutabis eos: duratief: de handeling als zoodanig. Het prefix kan hier transitiveerende functie hebben.

nahian.

II. 1. Hel. 3494, 3671, 4335, 4345, 5394; Gen. 286: naderen: duratief.

3. Het part. heeft overal perfectiefbeteekenis: overal wordt 't oogenblik aangegeven, waarop de handeling van het naderen voltooid is; met het werkwoord „zijn" verbonden, beteekent het dan zooveel als „gekomen zijn"; vgl.
Hel. 4620 *thiu uuurth ist at handon,*
thia tidi sind nu ginahid;
evenzoo vs. 520, 870, 879, 1144, 2179, 3981, 4261, 4342; toch behoort het wel tot het simplex: het ligt echter in de beteekenis van dit verbum opgesloten, dat het part. praet. steeds perfectieven zin hebben móét.

Behaghel [1]) schijnt dit werkwoord heel anders op te vatten: vs. 3671 noemt hij perfectief, de participia van vs. 520, 870, 879, 1144 en 4261 duratief. Welke overwegingen hem hier hebben geleid, kan ik niet nagaan.

nakon.

I. 2. Kar. ps. 54.19 *irlosin sal an frithe sela mina fan then thia ginacont mi:* qui appropinquant mihi: het simplex moet het duratieve „naderen" weergegeven hebben (vgl. ons „het gevaar naakt"), het compositum schijnt het oogenblik aan te stippen, waarop de nadering voltooid is, dus perfectiefbeteekenis te hebben (vgl. ons „je genaakt me niet"!). Evenzoo ps. 54.22 en 63.8.

nathian.

II. 1. Hel. 2910 *nathidun erlos*
forthuuardes an fluod:

(vooruit)streven: duratief.

nathon, nathan.

I. 2. Kar. ps. 18.13, 55.2, 56.2 bis, 58.6, 59.3, 64.4, 66.2 bis, 71.13: vergeven, zich ontfermen over, verlossen: perfectief. Evenzoo II. 2. Prud. 60b Vinc. 439 *ginathod*: ignoscit.

neglian.

II. 3. Hel. 1186, 5552, 5704: genageld: part. praet. zonder *gi-* met duratieven zin.

neman, niman.

Evenals bij *brengian* en *letan* schijnt ook bij dit oorspronkelijk perfectieve simplex zich allengs een kleine wijziging in de beteekenis te hebben ingedrongen, een verzwakking der perfectiviteit. Zoo alleen is, dunkt mij, het feit te verklaren, dat naast het simplex een *gi*-compositum voorkomt. Wustmann (p. 83) meent, dat we hier met een intensief *gi-* te doen hebben: ik geloof het niet, immers, wanneer men de Oudnederfrankische en Oudsak-

1) Cf. p. 172 en 277.

sische voorbeelden van simplex en compositum alle nagaat, dan valt het volstrekt niet op, dat de 9 plaatsen, waar het *gi*-compositum staat, zooveel krachtiger zijn; buitendien echter wijst ook reeds het Gotisch op bovengenoemd verschijnsel, want voor dit dialect, waar de perfectiveering door *ga-* nog vrij regelmatig voorkomt, mogen we bij vormen als het *ganiman* van I Kor. 15.50 en II Kor. 5.10 in de eerste plaats wel aan een nieuwe perfectiveering denken. Wel beweert Streitberg (p. 105), dat *ga-* in *ganiman*, *gaqiman* en *gaqiþan* steeds zijn concrete beteekenis vertoont en met het Grieksche *συν-* of *παρα-* gelijkstaat: deze uitspraak gaat echter voor de beide zoo even aangehaalde plaatsen uit de Brieven niet op, want daar is *ganiman* de vertaling van aoristvormen van *κληρονομέω* en *κομίζω*. Is mijn opvatting juist, dan moet dus reeds in het Gotisch de kiem voor de verzwakking in de beteekenis van het simplex aanwezig zijn. Intusschen is die verschuiving bij dit werkwoord ook in het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch niet zóóver gegaan, dat het simplex bepaald duratieven zin heeft gekregen, wel echter kan ik op een aantal gevallen, vooral in het laatstgenoemde dialect, wijzen, waar het begrip van het verbum de duratieve beteekenis nadert; en dit is m. i. voldoende om een nieuwe perfectiveering door *gi-* te verklaren, zoo al niet te billijken.

I. 1. Kar. ps. 67.19, 68.5. Tot het durativum nadert ps. 54.15 *thu samon mit mi suota nami muos*: qui simul mecum dulces capiebas cibos: men lette op het Latijnsche imperfectum.

2. Kar. ps. 64.5 *salig thana thu genami:* beatus quem assumsisti.

3. Het part. komt voor met *gi-:* ps. 57.9 en 71.7.

II. 1. Hel. 235, 378, 695, 1550, 1557, 1563, 1623, 1786, 1788, 1844, 2606, 2713, 2957, 3204, 3213, 3284, 3307, 3488, 3512, 3778, 4578, 4585, 4603, 4613, 4764, 5121, 5148, 5260, 5888, 5970; Ess. Ev. Mt. 21.17, J. 13.12. De volgende plaatsen naderen min of meer het duratieve:

Hel. 2288 *thes sia noh lon nimat,*
uuidana uuracsið:

waarvoor zij (de Joden) nog voortdurend loon ontvangen (nam. vervolging en ballingschap verduren), m. a. w. waarvoor zij nog voortdurend boeten;

Hel. 2571 *endi that uuiod niman,*
bindan it te burthinnion endi uuerpan it an bitar [*fiur:*

verzamelen;

Hel. 4254 (*hiet sia*) .... *odmuodi niman:*

de nederigheid betrachten;

Hel. 5732 *nam ina thuo an thero niuuun ruodun endi ina* [*fan naglon atuomda:*

de handeling van het afnemen treedt meer op den voorgrond dan het moment der voltooiing; voorts vergelijke men Hel. 2332, 3225, 3322, 4080, 4282, 5648, 5744; vervolgens Ess. Ev. Mt. 5.46 *endi toln namun:* publicani dicuntur qui vectigalia et publica lucra s e c t a n t u r: tol heffen: de handeling in 't algemeen; Mt. 27.36 *namun is guoma:* servabant eum: bewaken; zoo ook Mc. 13.9 en Greg. gl. 1636.

2. Hel. 330, 1529, 2837, 4498, 5924. Op twee plaatsen kan *gi-* ter wille van het metrum gezet zijn; vgl.

Hel. 2708 *thuo im that uuiƀ ginam*
thie cuning te quenu,

en 3963 *so that an is muod ginam:*

in beide gevallen is het prefix onontbeerlijk voor het B-type. Met deze laatste plaats vergelijke men vs. 710 van de Angelsaksische Genesis:

þæs heo on mod genam
þæt heo þæs laðan bodan larum hyrde,

waar evenzoo *ge-* ter wille van het metrum schijnt te staan.

3. Het part. komt alleen voor Gen. 94, met het prefix:

thar ni habdun siu eniga uuunnia tuo
niudlico ginuman:

ook hier nadert het verbum de duratieve beteekenis: beleven.

nemnian.

II. 1. Hel. 1255 *nemnida sia thuo bi naman:*

bij den naam noemen, de namen afroepen: de handeling als zoodanig: duratief.

3. Hel. 1318 *thia motun uuesan suni drohtines ginemnida:* die mogen kinderen Gods genoemd worden, den naam dragen van kinderen Gods, kinderen Gods genaamd zijn. Zoo opgevat geeft het part. den toestand te kennen, die het gevolg is van een perfectief *nemnian:* een naam geven. Het is dan duratief. Hel. 3626 *thiu is after them manon ginamod* (M. *ginemnid*): die heeft zijn naam gekregen naar de maan: dit part. schijnt bepaald perfectief.

nerian, neran.

I. 1. Kar. ps. 61.3, 61.7, 64.6, 69.6; L. gl. ps. 13.7, 94.1, 143.2: overal staat het part. praes.: degene, die de handeling uitoefent: duratief.

2. Kar. ps. 53.9, 55.13, 56.4, 56.5, 58.2 bis, 58.3, 63.2, 68.15 bis, 68.19, 70.2, 70.4, 70.11, 71.12; L. gl. ps. 17.18, 30.2, 80.8, 90.14, 90.15, 139.2: liberare, eripere: perfectief: het oogenblik der bevrijding brengen. Hiertoe behoort ook het part.

3. Kar. ps. 59.7.

II. 1. Hel. 782, 1144, 2177, 2179, 2237, 2248, 2912, 3671, 3717, 3889, 4031, 4238, 4261, 4715, 4803, 4848, 4857, 5422, 5602, 5819, 5929; Ps. pr. 29: overal staat het part. praes.: degene, die de handeling uitoefent: duratief.

Wat de overige vormen betreft, moet ik opmerken, dat het verschil tusschen simplex en compositum soms zeer gering is: het schijnt mij toe, dat in het algemeen het simplex meer het uitoefenen van de handeling van het genezen, van het redden weergeeft, het compositum het moment, waarop de genezing intreedt, de redding, de verlossing teweeggebracht wordt. Een strenge afscheiding bestaat echter niet meer. De beteekenissen vloeien ineen. Bepaald duratief beschouw ik:

Hel. 4364 *neuan that ina nerida god*
mid is hiuuiskie helag drohtin
uuid thes fluodes farm;

beschermen tegen, behouden; 2957: bijstaan, 2102: genezen; Ess. Ev. L. 4.26 *neridi:* ut illa eum nutriret: voeden, verzorgen. De volgende plaatsen, Hel. 3564, 5309, 5569, kunnen ook nog wel duratief opgevat worden, raken echter het perfectiefbegrip.

2. Hel. 2949 *endi gerno bad*
that hie ina thuo gineridi:
zou redden (met den nadruk op het resultaat): perfectief.

3. Hel. 755 *than habda ina craftig god*
ginerid uuið iro nithe:
beveiligd tegen: duratief: het part. is bloot constateerend: niet het moment der redding heeft den nadruk. Evenzoo kan beschouwd vs. 2265: gered uit, hoewel ook perfectiefopvatting mogelijk is. Beslist perfectief schijnt mij

vs. 4761 *'ef nu uuerthan ni mag' quathie,*
'mancunni ginerid, ni si that ik minan gebe
lioban lichamon furi liudi barn,
waar op het oogenblik der verlossing de klemtoon valt.

nesan.

II. 2. Hel. 4369 *that thar enig gumo ne ginass*
botan Loth eno:
niemand kwam er levend af behalve Loth: perfectief; Ess. Ev. J. 11.12 *ginesid:* si dormit, salvus erit (van Lazarus gezegd): als hij slaapt, zal hij er het leven afbrengen; perfectief.

niotan, nietan.

I. 1. Kar. ps. 68.37; L. gl. ps. 43.4, 78.11: possidere: duratief.
II. 1. Hel. 224, 1144, 1319, 2356, 3497, 4395, 4562; Ess. Ev. Mt. 15.11, Mers. gl. 103d, Str. gl. 12. c. 6.51: gebruiken, genieten: duratief.

nitheran, nitheron.

I. 2. Kar. ps. 54.20, 71.4; L. gl. ps. 136.7: humiliare, exinanire: duratief compositum: de handeling zonder meer. Wat beteekent *gi-*?

niudon.

II. 2. Hel. 1350, 3275: genieten, zich verheugen in: duratief

compositum. Mogelijk is *gi-* hier woordvormend met de beteekenis „voorzien van".

niusian.

II. 1. Hel. 4658: bekoren, beproeven: duratief.

niuson.

II. 1. Hel. 1075: bekoren, beproeven: duratief. Met *biginnan* vormt het werkwoord een ingressief begrip.

niwian.

II. 1. Hel. 1430: vernieuwen: duratief.

nodian.

II. 1. Prud. 62[d] Laur. 494 *nodda*: et c o e g e r a t amore sublimis Dei odisse nugas pristinas: ergens toe brengen; Prud. 68[b] Caes. Aug. 47 *nodda*: qui cinis gentes domitas c o e g i t ad iuga Christi: brengen onder: de beteekenis van het simplex is in beide gevallen perfectief.

3. Hel. 5489 *an herubendion*
narauo ginodid:

in boeien eng gedwongen d. i. stevig geboeid: het part. geeft hier een toestand te kennen, het onmiddellijk gevolg van de handeling en behoort alzoo tot het duratieve simplex.

noson.

I. 1. L. gl. ps. 77.31 *nosada*: impedivit: duratief.

nuhtegon.

I. 2. L. gl. ps. 49.19 *genuhtegoda*: abundavit: duratief: het verbum is wel van *genuht* gevormd en hoort dus eigenlijk onder 1.

odan.

II. 3. Hel. 124, 204, 276, 369, 455 (alleen C.), 2709, 5526; Gen. 103: het part. staat hier in beteekenis overal gelijk met *giboran*; slechts

Hel 304 *huo hie sia thuo farlieti, so iru thar ni uurđi*
odan arƀedies, *[lethes uuiht*

is het in een anderen zin gebruikt: „zóó, dat haar daarvan geen leed zou komen". Het part. heeft intusschen overal perfectief-

beteekenis, staat steeds zonder *gi-* en behoort wel tot een perfectief simplex, dat misschien „schenken, verleenen" beduidde [1]).

offron.

I. 1. Kar. ps. 53.8 *uuillico sal ic offran thi*: voluntarie sacrificabo tibi: duratief: de handeling van 't offeren wordt bedoeld. Evenzoo kunnen opgevat: Kar. ps. 65.15 bis en L. gl. ps. 49.14, waar het Latijn *offerre* en *immolare* heeft. Het werkwoord echter van Kar. ps. 67.30 *thi offron sulun cuninga gevon*: tibi offerent reges munera, nadert sterk de perfectieve beteekenis van „schenken".

ogan, ogian.

II. 1. Kar. ps. 58.12, 59.5, 70.20; L. gl. ps. 49.23, 77.11, 79.4: toonen, laten zien, letterlijk „voor de oogen houden": het verbum schijnt mij overal duratieve beteekenis te hebben, de handeling zonder meer te kennen te geven en geen ingressieve, die het oogenblik, waarop de handeling van het toonen begint, zou uitdrukken. Die laatste beteekenis kwam wel oorspronkelijk toe aan de samenstelling *togian* (zie aldaar).

II. 1. Hel. 1752, 1977, 2661 [2]), 3121, 4924: wat van het Oudnederfrankisch gezegd is, geldt ook hier en evenzoo voor

3. het part., dat voorkomt Hel. 1105, 3129 en 5673: het behoort dus tot het duratieve simplex.

okan.

II. 3. Hel. 193 *uuarth thiu quena ocan:*
werd zwanger: het part., zonder *gi-*, vormt met *uuarth* een ingressief begrip: op zich zelf behoort het wel tot een duratief simplex met de beteekenis „groeien, grooter worden", zie het Gotisch [3]).

Hel. 294 *sagda them siu uuelda,*
that sea habda giocana thes alouualden craft:
part. met *gi-*: bezwangerd: het is waarschijnlijk, dat dit verleden

1) Vgl. Uhlenbeck i. v. *audahafts*.

2) Deze plaats schijnt Behaghel (p. 273) ingressief op te vatten.

3) Cf. Uhlenbeck i. v. *aukan*.

deelwoord tot het compositum behoort; in dat geval heeft het prefix niet alleen geperfectiveerd maar ook het oorspronkelijk intransitieve *ocan* getransitiveerd.

oklan, okon

I. 2. Kar. ps. 68.27 *in over ser uundeno minro geocodon:* et super dolorem vulnerum meorum addiderunt: in dit compositum kan ik geen perfectieven zin vinden: bloot het feit der vermeerdering, niet het moment der voltooiing wordt uitgedrukt: 't is dus duratief. Waartoe dient het prefix?

II. 1. Hel. 1430, 3494: vermeerderen: de handeling als zoodanig: duratief.

opanon.

II. 1. Hel. 3617 *that hie lioht antluki liudio barnon,*
opanodi im euuig lif:

het simplex schijnt hier perfectieven zin te hebben: immers het openstellen van het eeuwige leven, van den hemel, geschiedt momentaan bij den dood van Christus.

3. Het part. komt voor: Hel. 1709 [1]), 3581, 5670, 5772: overal wordt een momentane handeling bedoeld, waarbij begin en eind samenvallen: het is dus perfectief. Behoort het nu tot het simplex of tot het compositum?

ovean.

II. 1. Hel. 2732 (C. *vobian*): vieren: duratief.

plegan.

II. 1. Hel. 5478, 5482, 5485: de verantwoording dragen, voor de gevolgen instaan: duratief.

predikon.

I. 1. Kar. ps. 67.12: evangelizare: duratief.

quahlian.

I. 3. Kar. ps. 67.17 *be uuie uuanit gi berga gequahlit:* ut quid suspicamini montes coagulatos: het part. behoort tot het

1) Ook Behaghel (p. 266) noemt deze plaats perfectief.

resultatieve compositum: het prefix vertoont zijn materieele beteekenis „samen": het compositum beduidt dan „samenvloeien, zich opeenhoopen".

queddian.

I. 1. Kar. ps. 61.5 *mundi iro quedidon:* ore suo benedicebant: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 258 *endi sia fan gode quedda*:
en groette haar van Godswege; voorts vs. 551, 4820, 4830, 5502, 5951.

quelan.

II. 1. Hel. 5374, 5567, 5630: den marteldood lijden: duratief.

quellan.

II. 1. St. P. 94a *quellan:* scaturire: duratief.

quellian.

II. 1. Dit simplex schijnt nu eens bepaald duratieve beteekenis te hebben, die van „martelen, folteren", dan weer de resultatieve te vertoonen van „dood martelen" [1]). Het eerste is b.v. het geval
Hel. 5820 *thena thi hier quelidun endi an cruci slogun*
Iudeo liudi,
en evenzoo vs. 5859; het tweede
Hel. 3848 *huedar sia sia quelidin thi sia sia quica letin*,
waar van de overspelige vrouw sprake is, benevens vs. 5347, 5418, 5438 en 5535.

quelmian.

II. 3. Hel. 5725 *thie thar giquelmid stuod:*
het part. drukt een toestand uit, het gevolg van het *quelmian*, is dus duratief en behoort tot het simplex. Beschouwen we *giquelmid* als een bijvoeglijk naamwoord, dan kan het prefix als het concrete *gi-* verklaard worden: het vertoont dan de beteekenis „samen met" en het van *qualm* gevormde adjectief beduidt dan „één met den dood" d. i. „levenloos".

---

1) Vgl. ook Kluge i. v. Qual.

quethan.

Streitberg zegt (p. 104) omtrent dit werkwoord, dat volgens hem tot de perfectieve simplicia behoort: „das perfectiv heisst nicht schlechthin 'worte machen, eine rede halten', sondern markiert den moment, in dem die äusserung geschieht". Het schijnt mij toe, dat dit verbum reeds in het Gotisch niet meer in alle gevallen een perfectief simplex is. Men vergelijke b.v. Mc. 12.12 *froþun auk þatei du im in þo gajukon qaþ*: gr. εἶπεν: want zij begrepen, dat hij met 't oog op hen de gelijkenis had gesproken; Mc. 5.33 *jah qaþ imma alla þo sunja:* gr. εἶπεν: en zij vertelde hem de geheele waarheid; Mc. 12.18 *jah atiddjedun Saddukaieis du imma, þaiei qiþand usstass ni wisan:* gr. λέγουσιν: die beweren enz.; II Tim. 2.18 *þaiei bi sunja uswissai usmetun, qiþandans usstass ju waurþana:* gr. λέγοντες: bewerende (= daar zij beweren) enz.. Op al deze plaatsen is m. i. veeleer duratieve beteekenis aan te nemen, niettegenstaande in twee gevallen het Grieksch den aorist heeft [1]).

Ook in het Oudnederfrankisch en Oudsaksisch nu vinden we een perfectief en een duratief *quethan*. Mij dunkt, dat we dit verbum als perfectief kunnen beschouwen: *a.* wanneer het alleen staande, onmiddellijk de directe rede inleidt of wel er tusschen gevoegd is; *b.* in de meeste gevallen, waar het de indirecte rede aankondigt; in de méést gevallen, want er zijn plaatsen onder, waar *quethan* niet zoozeer „den moment markiert in dem die äusserung geschieht", als wel de beteekenis nadert van „vertellen, mededeelen", dus duratieve opvatting toelaat. De juiste grens is hier niet te trekken.

I. 1. Kar. ps. 54.7, 57.12, 63.6, 65.3, 67.23, 70.11, 72.11, 72.13, 72.15; L. gl. 128.1: perfectief: overal wordt zonder meer de directe rede ingeleid. Kar. ps. 69.4, 69.5, 73.8 en L. gl. ps.

---

1) Waar Streitberg trouwens zijn voorbeelden aanhaalt (p. 143 seq.) om aan te toonen, dat de Grieksche indicatief aoristi in den regel door het Gotische perfectieve praeteritum wordt weergegeven, spreekt hij niet over εἶπον.

34.3 gaat het verbum ook de directe rede vooraf, maar is het verbonden met andere woorden en laat in en tengevolge van dat verband ook duratieve opvatting toe: de nadruk valt dan meer op de handeling zelf, minder op het moment, waarop de uiting begint. In de volgende gevallen: Kar. ps. 56.8, 56.10, 60 9, 64.14, 65.2, 65.4, 67.5 staat het werkwoord overal met *lof* verbonden, in den zin van „lof spreken, loven": het is dus beslist duratief; dit laatste is ook het geval ps. 62.5 en 64.12, waar *quethan* het Latijnsche *benedicere* weergeeft, ps. 70.10, waar het eenvoudig „spreken" beduidt, benevens L. gl. ps. 118.121 *harm quethandon:* calumniantibus.

II. 1. Hel. 116, 141, 216, 222, 226, 259, 271, 283, 318, 397, 418, 480, 499, 563, 771, 825, 878, 912, 915, 956, 975, 997, 1004, 1064, 1068, 1084, 1092, 1336, 1522, 1523, 1588, 1597, 1845, 2025, 2104, 2253, 2325, 2388, 2419, 2432, 2561, 2581, 2652, 2934, 3013, 3018, 3038, 3052, 3057, 3062, 3095, 3100, 3224, 3258, 3278, 3281, 3307, 3313, 3365, 3376, 3436, 3442, 3520, 3573, 3691, 3726, 3728, 3771, 3801, 3816, 3829, 3850, 3868, 3884, 3892, 3913, 3931, 3933, 3944, 3948, 3978, 3987, 3994, 4030, 4040, 4045, 4061, 4080, 4086, 4092, 4138, 4150, 4192, 4280, 4286, 4392, 4403, 4409, 4419, 4432, 4436, 4457, 4481, 4484, 4508, 4511, 4516, 4533, 4560, 4572, 4605, 4617, 4638, 4675, 4689, 4696, 4723, 4760, 4777, 4793, 4805, 4819, 4861, 4884, 4904, 4957, 4964, 4968, 4973, 5011, 5100, 5112, 5158, 5193, 5207, 5211, 5219, 5314, 5342, 5350, 5358, 5478, 5485, 5520, 5542, 5567, 5573, 5583, 5598, 5603, 5635, 5654, 5934, 5965, 5967; Gen. 1, 37, 58, 70, 98, 177, 191, 207, 213, 219, 226, 240; Ess. Ev. Mt. 20.20: perfectief: bloot de directe rede aangevend. In de volgende gevallen staat het werkwoord met afhankelijken zin, door *that* ingeleid: Hel. 131, 133, 135, 137, 520, 584, 585, 587, 589, 620, 634, 692, 721, 723, 991, 992, 993, 1101, 1109, 1158, 1300, 1304, 1306, 1316, 1320, 2050, 2095, 2101, 2125, 2213, 2319, 2322, 2336, 2541, 2554, 2558, 2625, 2711, 2822, 2828, 2832, 2875, 2968, 2987, 2988, 3185, 3187, 3327, 3396, 3412, 3415, 3441 (zonder *that*), 3521, 3557, 3716, 3741, 3769, 3827, 3898, 3929,

3977, 4129, 4174, 4255, 4275, 4472, 4480, 4694, 4700, 4733, 4843, 4961, 4963, 4982, 4986, 5073, 5134, 5141, 5183, 5191, 5198, 5239, 5362, 5374, 5477, 5482, 5555, 5642, 5816, 5883, 5922, 5933; Gen. 56, 98, 245 (zonder *that*), 277: ook hier is misschien overal nog wel perfectiefbeteekenis aan te nemen, al naderen ook ettelijke plaatsen het duratief begrip; men vergelijke van deze reeks b.v. eens Hel. 2095, 2541, 3327, 3412, 5883, waar het verbum de beteekenis van „vertellen" nabij komt; en vs. 4694, 5191, 5362, waar het die van „beweren" nadert. Deze en dergelijke gevallen schijnen mij toe den overgang te hebben gevormd tot den bepaald duratieven zin, dien ik meen te vinden in:

Hel. 1599 *than quethat gi so ik iu leriu:*

dan moet ge op de volgende manier spreken;

Hel. 3039 *huat quethat thesa Iudeo liudi,*
mari meginthioda, huat ik manno si:

wat zeggen ze, wat beweren [1]) ze van mij, hoe spreken ze over mij; evenzoo vs. 3052;

Hel. 3059 *so uuellat uui quethan alla*
iungron thina, that thu sis god selbo:

beweren, verkondigen;

Hel. 3263 *huat quiðis thu umbi godi* (M. *godon*):

wat praat ge van goed?

Hel. 3296 *quat it thuo thar hie uuelda*
te them is iungron geginuuardon, that.......:

zeggen, mededeelen;

Hel. 3859 *than uueldi that folc Iudeono*
queden that he iro aldiron eo uuidersagdi:

dan zouden ze beweren, als hun meening verkondigen, dat..... enz.; evenzoo vs. 3861;

Hel. 5089 *thu quithis it for theson Iuðeon nu,*
suothlico sagis, that ik it selƀo biun:

zeggen, verkondigen;

---

1) Deze beteekenis komt ook in het Angelsaksisch voor, cf. Lenz. p. 50.

Hel. 5209 *hueder thu that fan thi selbon sprikis,*
the it thi oðra hier erlos sagdun, [*quathie,*
quathun umbi minan cuningduom:

spreken over; deze plaats is zeer karakteristiek, daar de aangehaalde regels juist drie duratieve verba dicendi en een perfectief *quathie* bevatten;

Hel. 5661 *unquethandes so filo:*

wat geen spraak heeft.

2. Het compositum komt op drie plaatsen voor. Het zijn merkwaardige gevallen:

Hel. 3857 *ef hie that giquathi that sia sia quika lietin:*

als zijn meening uitbrengen: perfectief; ook het metrum eischte intusschen het prefix;

Hel. 2753 *than uuelliu ik it hier te uuaron*
[*quethan* (M. *gequeden*)
liohto for theson liudeon endi oc gilestian so,
that ik ....

uitspreken, beloven: perfectief; de hss. wijken af;

Hel. 2652 *that hie spel godes*
io so suodlico seggian cunsti,
so craftlico giquethan:

uitbrengen: perfectief: het duratieve *seggian* sluit de dichter met het perfectieve *giquethan* af.

Mogelijk hebben we in de plaatsing van het prefix in deze drie gevallen een poging te zien om het simplex, dat hier zeer goed duratief zou kunnen worden opgevat: vs. 3857 als „beweren", vs. 2753 als „mededeelen", vs. 2652 als „verkondigen", op nieuw te perfectiveeren en zoo het oogenblik van de voltooiing der handeling duidelijk op den voorgrond te stellen. Is deze meening juist, dan hebben we hier een doorslaand bewijs voor de stelling, dat *quethan* in het Oudsaksisch in een aantal gevallen tot een durativum is geworden. Tot deze gevallen nu behooren, zooals we boven gezien hebben, o.a. juist die paar plaatsen, waar *quethan* behalve met een afhankelijken zin ook nog met andere

zinsdeelen (een grammatisch object, een datief van den persoon, adverbiale bepalingen) geconstrueerd wordt. Ik denk aan invloed van *seggian* (zie aldaar).

quikon.

I. 2. Kar. ps. 70.20 *in bekerit gequiccodos mi:* et conversus vivificasti me; L. gl. ps. 40.3 *gequickeda*: et vivificet eum; ps. 118.17 *gequicco*: vivifica me: in het eerste geval is het compositum bepaald perfectief: doen herleven, levend maken: een momentane handeling; ook de derde plaats laat deze opvatting toe: vivifica me et custodiam sermones tuos; de tweede echter kan ook duratief als „voortdurend bezielen" worden opgevat: vgl. den samenhang: Dominus conservet eum et vivificet eum et beatum faciat eum in terra.

II. 1. Prud. 55c Rom. 786 *quikon*: vivere: duratief.

quithean.

II. 1. Hel. 2142: weeklagen: duratief.

radan.

II. 1. Hel. 1685, 2668, 2721, 4138, 4470, 5062, 5601: duratief met een der volgende beteekenissen: raden, helpen, overleggen, zorgen voor, beraadslagen, samenzweren, kwaad brouwen; evenzoo Ess. Ev. L. 22.22: naar het leven staan, J. 11.47 *iro thing redun*: beraadslagen, raad houden, Mt. 28.14 *uui radad imo*: nos suadebimus ei et securos vos faciemus: trachten te overreden, voor iemand spreken, Mt. 26.68 *rad*: prophetiza. Alleen Hel. 3813 wijkt af:

rad for thinon
landmayon uuel: us ist thinera lera tharf:

geef ons goeden raad: deze plaats laat perfectiefopvatting toe. In vs. 2668, 2721 en 5062 vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

2. Het compositum komt voor

Hel. 2987 *siu bad thena craftina drohtin*
helagna that hie iro helpa giredi;

perfectief: door raad verschaffen; dezelfde constructie: vs. 2022 en 3562, en met een kleine wijziging

Gen. 7 *thar thu them ni hordis, thie unk thesan haram* door raad berokkenen. *[giried:*

3. Het part. staat

Hel. 5399 *thie habda under them rike so filo morthes giradan endi manslahta gifrumid:*

duratief en tot het simplex behoorend: de voltooiing der absolute handeling in het verledene wordt geconstateerd, niet het moment waarop.

radisson.

II. 1. St. P. 83[d], 85[c] en 90[d] *radisson:* conjicere, coniectare: duratief.

raskiton.

II. 1. Prud. 59[c] Vinc. 226 *raskitoda:* scintillat: duratief.

raston.

I. 1. Kar. ps. 54.7 *raston sal:* requiescam: duratief.

raton.

I. 1. L. gl. ps. 73.10, Deut. 32.21: irritare: tergen: duratief; vgl. den samenhang.

3. L. gl. Deut. 32.19 *geratot ist:* et ad iracundiam concitatus est: de uitdrukking *ad iracundiam concitare* vormt een lineaar- of een momentaan-perfectief begrip; *geratot ist* is echter de vertaling van het op zichzelf duratieve *concitatus est:* het part. behoort dus tot het duratieve simplex.

rekkian.

II. 1. Hel. 3, 572, 3168 [1]), 5751; Prud. 65[c] Cypr. 101: duratief: vertellen, blootleggen, verhandelen. Met *biginnan* verbonden vormt het werkwoord van vs. 3 een ingressief begrip.

---

1) Cf. Behaghel p. 266.

rekon.

II. 1. Hel. 932, 3749: duratief: bereiden, in orde maken.

2. Ps. pr. 76 *that thu minan gang girekos:* tuum est corrigere gressus meos: mijne schreden te richten; ps. pr. 70 *thuru mina fianda endi gereko minan vueg an thinero gesihti:* propter inimicos meos dirige in conspectu tuo viam meam; ps. pr. 71 *gereko min lif tuote thineru hederun gesihti:* vitam meam perduc ad tuae serenitatis aspectum. Het compositum heeft in het eerste geval beslist duratieven zin: er is, dunkt mij, geen sprake van een momentaan „richten, een richting geven", maar veeleer van een voortdurend „leiden, besturen". Naar het Latijn te oordeelen is ook de tweede plaats duratief op te vatten. In het derde geval echter hebben we met een lineaar-perfectief compositum te doen.

rennian.

II. 1. Str. gl. 12. c. 7.81 *rennian tibrokan gles te hopa*: glutinare feruntur vitri fragmenta: lijmen: duratief.

restian.

I. 1. L. gl. ps. 75.9;

II. 1. Hel. 2136, 4602, 4805; Ps. pr. 12: duratief.

rethinon.

II. 1. Hel. 1980: rekenschap afleggen; Prud. 53b Rom. 391: disserere, 399: perorare, Prud. 11_a Praef. 2.28 dissertare: duratief.

rethion.

II. 1. Hel. 5211: spreken: duratief.

riekan.

I. 1. L. gl. ps. 143.5 *riechon sulon:* fumigabunt: duratief.

rihtian, rihtan.

I. 2. Kar. ps. 66.5 *in thiadi an erthon gerihtis*: et gentes in terra dirigis: besturen; ps. 72.13 *sunder saca gerihtoda ik herta min:* sine causa justificavi cor meum: rechtvaardigen: het compositum schijnt op beide plaatsen een duratieve handeling aan te geven. Welken dienst doet het prefix?

3. Tot dit duratieve compositum kan nu ook wel het part.

behooren van ps. 58.5 *sundir unreht ran ik in gerihtit uuarth ik*: sine iniquitate cucurri et dirigebar: werd ik geleid.

II. 1. Hel. 5532 *thuo sia thar an griete galgon rihtun*: oprichten: de handeling als zoodanig: duratief; evenzoo doch met de beteekenis van „besturen, regeeren" vs. 627 en 5128.

2. Hel. 1595 *girihti us that giruni*: verklaar ons dat geheim: laat perfectiefopvatting toe: niet op de handeling van het verklaren zelf, maar op het moment, waarop ze het geheim zullen kennen, hebben de discipelen het oog gericht.

3. Ess. Ev. J. 4.18 *girihtid*: quibus homo regitur: bestuurd, geregeerd: part. van het duratieve simplex.

rikian.

I. 2. Kar. ps. 64.10 *thu gemanohfaldedos te gerikieni sia*: multiplicasti locupletare eam: om haar te verrijken: laat perfectiefopvatting toe: door de duratieve handeling van het vermenigvuldigen, worden telkens de oogenblikken geschapen, waarop de aarde verrijkt wordt.

riman.

II. 2. Ps. pr. 16 *ungirimendes*: ontelbaar: het prefix heeft hier de beteekenis van „samen": *giriman* zal letterlijk „samentellen" beteekend hebben. Het simplex is duratief, het compositum resultatief.

rinnan.

I. 1. Kar. ps. 57.8, 58.5, 61.5: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 3918 [1]), 5538 [2]), 5896.

3. Het part. van het resultatieve compositum met de beteekenis „samenvloeien" staat Prud. 2d H. a. Cib. 68 *girvnnunon*: per coagola. Met duratieven zin en tot het simplex behoorend

1) Vgl. voor deze plaats: Sievers' Aanteekeningen op zijn Heliand-uitgave i. v..

2) De meening van Behaghel (p. 279), die deze plaats perfectief opvat, kan ik niet deelen: m. i. is de bloote handeling bedoeld.

vinden we het deelwoord: Prud. 62d Laur. 500 *thar vvarth tho girunnan:* curritur: onpersoonlijke passiefconstructie [1]).

ripon.

II. 3. Hel. 2593 *antthat mutspelles megin obar man ferit,*
endi thesaro uueroldes. Thann is allaro accaro
geripod an thesom rikie: [*gihuilic*

dan, op dat oogenblik, zijn alle akkers gerijpt d. w. z. is de toestand van het rijp zijn ingetreden: het part., zoo opgevat, heeft perfectieven zin. Behoort het nu tot het simplex of het compositum?

risan.

II. 1. Hel. 4504 *endi res thuo thie helago Crist*
the godo an them gomon:

een opgaande beweging maken: duratief.

2. Ook het compositum heeft duratieven zin, dien van „behooren te zijn, betamen, passen":

Hel. 826 *'huat, thu uuest garo', quathie,*
'that ik thar girisu thar ik be rehton scal
uunon an uilleon';

en Hel. 975 *'uuest thu that us so girisit', quathie, 'allaro rehto*
ti gifullanne'. [*gihuilik*

Deze duratieve beteekenis is intusschen niet de oorspronkelijke: zij schijnt zich te hebben ontwikkeld uit de perfectieve, die dit compositum wel van huis uit toekomt, die van „rijzend of dalend bereiken", welke beteekenis nog wel doorschemert in Heyne's uitstekende vertaling van vs. 975: „einem als pflicht erwachsen". Aan dit begrip knoopen zich de bovengenoemde duratieve opvattingen van het compositum gemakkelijk aan. Zoo beschouwd, hebben we dus ook hier feitelijk met het perfectiveerend prefix te doen.

---

1) Cf. voor dergelijke vormen, die ook in het Oudhoogduitsch voorkomen: Erdmann, Grundzüge § 135.

roklan, ruokan.

I. 1. Kar. ps. 61.11 driemaal; L. gl. ps. 94.8, 104.15, 118.31: duratief: het werkwoord staat overal met een ontkenning ter vertaling van het Latijnsche *noli*, *nolite.*

II. 1. Hel. 1541, 5366: bezorgd zijn, zich bekommeren om: duratief.

romon.

II. 1. Hel. 1554, 1688, 3904; Gen. 198: streven: duratief.

roton.

II. 1. Hel. 1644: roesten: duratief.

rovon.

II. 1. Hel. 5497: bekleeden: duratief.

rumian.

II. 1. Hel. 896, 916: bereiden, 3749: zuiveren; Virg. gl. 193[b] Aen. 12.696 *rumdun:* discessere omnes medii spatiumque dedere: ruim baan maken, 174[a] Aen. 10.444 *rumdun*: haec ait et socii cesserunt aequore iusso: plaats maken: het simplex heeft overal duratieven zin.

runon, runan.

I. 1. L. gl. ps. 40.8 *rundon:* susurrabant: duratief. Evenzoo

II. 1. Ess. Ev. L. 12.3, Mt. 10.27 (door *tuo* begeleid): fluisteren.

saian.

II. 1. Hel. 2389, 2541, 2550, 2555, 2582, 2586: duratief. In 't eerstgenoemde geval vormt het werkwoord met *biginnan* een ingressief begrip.

sakan.

II. 1. Hel. 3230: berispen: duratief.

salvon.

II. 1. Hel. 5788: duratief.

samnon.

II. 1. Dit simplex heeft eigenlijk duratieven zin: het zegt feitelijk niets anders dan dat men de handeling van het zamelen, van het

garen uitoefent. Die beteekenis blijkt in het Oudsaksisch nog duidelijk uit de volgende plaatsen, waarbij men opmerke, dat *samnon* tevens overal transitief is:

Hel. 1148 *hie began im samnon thuo*
gumon te iugron guodara manno
uuordspaha uueros;

Hel. 1204 *huo that barn godes*
samnoda gisithos;

Hel. 1642 *thann ni samnoð gi hier sinc mikil siluƀres ne*
an thesaro middilgard methomhordes; [*goldes*

Hel. 1647 *samnoð iu an himile horth that mera*;

Hel. 3412 *quat that im en salig gumo samnon bigunni*
man an moragan;

Hel. 4136 *hietun iro gumskipi thuo*
uuerod samnion endi huarauos fahan;

voorts Hel. 2866, waar het transitieve *samnon* absoluut gebruikt is:
hiet sia thuo samnon thuo thar sada uuarun
mancunnies manag.

Toch schijnt dit transitieve *samnon* ook resultatieven zin te hebben gekregen, vgl.

Hel. 611 *thuo hie samnon hiet*
so huat so an Hierusalem guodara manno
allero spahoston spracono uuarun
.... endi hie sia mid is uuorðon fragn:

Herodes beveelt hier het bijéénroepen, niet bloot de handeling van het zamelen, maar het zamelen tot ze allen bijeen zullen zijn. Die resultatieve beteekenis schijnt zich nog meer ontwikkeld te hebben bij het intransitieve *samnon*, dat „zich verzamelen, gaan tot men samen is" beteekent en waarschijnlijk uit het absoluut gebruikte transitivum is ontstaan [1]). Men vergelijke:

Hel. 2903 *thuo te thes uuateres staðe*
samnodun thia gisithos Cristes:

---

1) Vgl. voor dezen overgang o.a. Wunderlich, Der Deutsche Satzbau, p. 20 seq..

ze verzamelden zich aan den oever; evenzoo vs. 3071, 3416, 5056. Meer naar het zuiver duratieve hellen echter over: Hel. 349, 950, 2090, 2812: het werkwoord nadert hier min of meer de beteekenis van „gaan".

Het simplex van vs. 1148 en 3412 vormt met *biginnan* een ingressief begrip.

2. Het *gi-* compositum staat

Hel. 1651 *huand thie uuelo stendit*
garo iu tegegnes, so hues so gi guodes tharod
an that himilriki horðes gisamnoð:

door zamelen bijeenbrengen: perfectief. Intusschen eischte ook het metrum hier het prefix: het type is A. 1. met oplossing: ◡́×× | ◡́×.

3. Het part., dat wel overal tot het simplex behoort, komt voor: *a.* met hebbian: Hel. 3329 en 5131: in het eerste geval, waar het werkwoord transitief is, wordt eenvoudig geconstateerd, dat de absolute handeling in het verledene voltooid is: het verbum is dus duratief; in het tweede geval behoort het part. tot het intransitieve *samnon* met resultatieven zin; *b.* met *wesan* of *liggian*:

Hel. 2862 *so huat so thar gisamnod uuas*
fon allon uuidon uuegon:

het part. geeft hier een toestand te kennen, het onmiddellijk gevolg van de voltooiing der handeling: het beteekent zooveel als „bijeen" en is dus als duratief te beschouwen; evenzoo vs. 4015, 5370 en 1655: het behoort op de drie eerstgenoemde plaatsen tot het intransitieve, in het laatste geval tot het transitieve *samnon*; *c.* met *werthan*: hier hebben we steeds met het intransitieve *samnon* te doen:

Hel. 1219 *thuo fuorun thar thia liudi tuo*
. . . . *antat thar gisamnod uuarth*
meginfolc mikil:

totdat de toestand van het samen zijn, van het bijeen zijn intrad: het part. vormt met *uuarth* een ingressief begrip, op zich zelf beschouwd, behoort het tot het duratieve simplex. Wat de

andere plaatsen betreft, daar wordt *uuarth* gebruikt om met het part. een in het verledene ingetreden handeling aan te duiden [1]), vgl. Hel. 96 *thuo uuarth thar gisamnod filo*
thar ti Hierusalem Iudeo liudo
uuerodes te them uuihe:
toen begonnen zich daar in den tempel te Jerusalem vele Joden te verzamelen; evenzoo
Hel. 2222 *reht so thuo aband quam,*
so uuarth thar all gisamnod seokora manno;
voorts Hel. 791, 1245, 2734, 4464, 5059 en 5750: met *uuarth* vormt het part. ook hier een ingressief begrip: op zich zelf beschouwd, behoort het wel tot het resultatieve simplex.

seggian.

II. 1. Het schijnt mij toe, dat dit simplex in het Oudsaksisch bijna overal duratieve beteekenis vertoont: wanneer het niet ongeveer gelijk staat met „vertellen, verkondigen, spreken, beweren", kan bijna altijd het begrip „mededeelen" gesubstitueerd worden. Met het werkwoord *seggiun* schijnt dan ook de Helianddichter niet bepaald het oogenblik, waarop de uiting geschiedt, te hebben willen weergeven: hiervoor stonden hem de vormen van *quethan* ten dienste. Toch spreekt het van zelf, dat de begrippen *quethan* en *seggean* invloed op elkaar hebben geoefend en hieraan is het toe te schrijven, 1° dat, zooals we boven gezien hebben, *quethan* in een aantal gevallen duratieven zin heeft gekregen, 2° dat op een reeks van plaatsen *seggian* (*that....*) de beteekenis van het perfectieve *quethan* (*that....*) eenigszins nadert. Intusschen dient opgemerkt, dat in het laatste geval de constructies toch veel verschillen: *seggian* heeft behalve den afhankelijken zin bijna altijd [2]) nog een datief van den persoon of adverbiale bepalingen bij zich, soms beide; hiervan bij *quethan* zoo goed als geen

---

1) Vgl. Erdmann, Grundzüge § 145 en Behaghel p. 272, 277 en 318.

2) Slechts Hel. 3812, 3855, 5921, 5943; Gen. 51: zeggen, mededeelen; Hel. 3043, 3045, 5331, 5556, 5574: zeggen, beweren, staat het werkwoord alleen.

spoor [1]): dit werkwoord staat steeds alleen met een afhankelijken zin en is daarom vooral juist in staat om zonder meer het oogenblik, waarop de uiting geschiedt, te fixeeren, terwijl bij *seggian* het begrip door de begeleidende woorden altijd iets gewijzigd wordt en steeds meer aan de handeling van het zeggen, aan een mededeelen, dus aan een duur gedacht wordt. Men vergelijke b.v.

Hel. 991 *quat that hie ina gicoranan habdi*
selbo fan sinon rikea, quat that im thie suno licode
best allero giboranero manno, quat that hie im [uuari allero barno leobost,

en dergelijke plaatsen passim, met gevallen als b.v.

Hel. 4082 *huand ik thi seggian mah*
uuaron uuordon, that thes nist giuuand enig
that hie thar nu bifolahan uuas fiuuar naht endi [dagos,

of Hel. 4051 *thuo sagda riki Crist*
thero idis alomahtig opanon uuordon
that hie selbo uuas suno drohtines.

Ik heb slechts één geval ontmoet, waar *sagda that* den vorm *quat that* in gebruik schijnt nabij te komen:

Hel. 582 *thuo sagda hie that hier scoldi cuman [en uuiscuning*
mari endi mahtig an thesan middilgard
thes beston giburdeas; quat that hie scoldi uuesan [barn godes,
quat that hie thesaro uueroldi uualdan scoldi;

en toch is ook hier verschil. Op de manier van het perfectieve *quathie* wordt *sagda* heelemaal niet aangewend. Wanneer we nu echter nagaan, dat in de latere taal, in het Nederlandsch b.v., in de directe rede vormen als „zeide hij", „zeit-ie" wél en geregeld voorkomen, en dan steeds 't moment, waarop de uiting geschiedt, zonder meer, daardoor wordt aangegeven; en wanneer

1) Zie voor de zeer enkele plaatsen, waar dit wél het geval is, onder *quethan;* dan schijnt dit verbum echter juist duratieven zin te krijgen.

we dan verder opmerken, dat *quethan* allengs uit die taal verdwenen is [1]); dan komen we tot de conclusie, dat „zeggen" ten slotte de functie heeft gekregen de imperfectieve en de perfectieve „actionsart" beide uit te drukken. Nu schijnt het mij toe, dat de kiem van deze ontwikkeling reeds in het Oudsaksisch te vinden is en het duratieve *seggian* daar het perfectieve *quethan* op zijde begint te streven om het later te verdringen. Met dat al heeft *seggian* in het Oudsaksisch toch nog zoo goed als overal, meer of minder duidelijk, duratieven zin: helder blijkt deze „actionsart" uit de volgende voorbeelden, waaruit tevens de verschillende bovenvermelde beteekenissen spreken:

Hel. 33 *that scoldun sea fiori thuo fingron scriƀan,*
settian endi singan endi seggean forth:

(voort) vertellen);

Hel. 183 *uuas im niud mikil*
huat hie im suodlicas seggean uueldi:

mededeelen;

Hel. 431 *sagdun thuo lof gode,*
uualdande mid iro uuordun:

lof zeggen d. i. loven;

Hel. 475 *thuo sagda hie uualdande thanc:*

dank zeggen d. i. danken;

Hel. 528 *gihordun uuilspel mikil*
fan gode seggean:

verkondigen;

Hel. 2442 *that sad that ik iu sagda, that ist selƀes uuord,*
thiu helaga lera hebancuninges:

waarvan ik u sprak;

---

1) Van de jongere Westgermaansche dialecten schijnt alleen het Engelsch dit werkwoord te hebben bewaard en dan nog slechts in de vormen *quoth I* en *quoth he*. Het Plat-Groningsch vertoont nog enkele met *quethan* samenhangende woorden: *kweteln, gekwetel* enz. (Molema, Woord. der Groningsche Volkstaal); het Geld.-Overijs. kent nog *kwetren* (Gallée, Geld.-Overijs. Woord.); het Middelnederlandsch kende *quedelen* en *quetteren*, cf. Kilianus.

Hel. 2977 *that hie so filo sagda*
uuararo uuordo:

spreken;
Hel. 3043 *sum sagit that thu Eiias sis:*

beweren;
Hel. 5876 *sia sagdun thero heri Iudeono*
huilica im thar anduuarda egison quamun:

vertellen;
Hel. 1300 *sagda im thuo te suothen, quat that thia saliga*
[uuarin:

deelde het hun toen naar waarheid mede, zeide dat......: het perfectieve *quat* volgt, zooals men ziet; dit is ook het geval Hel. 1333, 2821, 3313, 3326, 3410, 3518, 4418, 4456, 4481.

Maar toch ook in die gevallen, waar 't werkwoord eenigszins tot de beteekenis van *quethan* nadert, blijft het duratieve begrip geregeld op den voorgrond; dit soort van gevallen vormen intusschen wel den overgang tot het latere gedeeltelijk perfectieve „zeggen"; men vergelijke behalve de boven reeds geciteerde plaatsen (vs. 582, 4051 en 4082) nog:

Hel. 2549 *so quamun gangan*
is hagastoldos te hus, iro herren sagdun
thegnos iro thiodne thristion uuordon:

volgt de directe rede;
Hel. 2926 *thuo sprac im iro drohtin tuo,*
helag hebancuning endi sagda im that it iro herro
mari endi mahtig: *[uuas*

volgt nog weer de directe rede;
Hel. 3965 *thuo gifrang ik that thar te Criste cumana uurðun*
bodon fan Bethaniu endi sagdun them barne godes
that sia an that arundi tharod idisi sendin.

Een enkele maal wordt het perfectiefbegrip bepaald geraakt:
Hel. 1129 *endi them helithon sagda*
Iohannes is iuugron, tho hie ina gangan gisah:
'Thit is that lamb godes.........';

Hel. 4849 *So im thuo thie neriendo Crist*
sagda te suothen that hie it selbo uuas,
so uuurthun thuo an forohton folc Iuðeono;
Hel. 5921 *thuoh siu ina ankennean ni mohti, er than hie ina*
seggian, that hie it selbo uuari; [*cuthian uuelda*
men lette op den samenhang en de gebruikte voegwoorden.
Als perfectief beschouw ik Hel. 858 en 1938, waar het verbum eenigszins afwijkende beteekenissen vertoont:
Hel. 858 *thoh sia ina cuthlico ankennean ni mahtin,*
er than hie ina selbo seggean uuelda:
ze konden hem niet kennen vóór het oogenblik, waarop hij zich zelf wilde openbaren;
Hel. 1938 *endi seggeat im uuissan fridu*
helaga helpa hebancuninges,
waar *seggean* de beteekenis van „beloven" heeft.

Na deze bespreking rest mij slechts de nog overige plaatsen, die alle meer of minder duidelijk duratief zijn, aan te geven: Hel. 398, 631, 637, 688, 698, 720, 872, 925, 999, 1376, 1381, 1386, 1417, 1521 (M. *biseggea*), 1690, 1731, 1801, 1829, 1861, 2080, 2130, 2154, 2247, 2267, 2370, 2374, 2387, 2416, 2622, 2651, 2965, 3019, 3103, 3166 [1]), 3172, 3196, 3226, 3249, 3306, 3320, 3583, 3681, 3784, 3838, 3914, 3951, 3976, 4086, 4091, 4230, 4242, 4273, 4500, 4527, 4636, 4817 [2]), 4908, 4998, 5013, 5151, 5208, 5247, 5381, 5464, 5830, 5855 [3]), 5871, 5878, 5882, 5940; Gen. 182, 281; Prud. 64d Hipp. 232; met afhankelijken zin: Hel. 129, 293, 494, 560, 581 [4]), 605, 608, 701, 845, 868, 912, 922, 1295, 1361, 1389, 1453, 1463, 1475, 1478, 1507, 1527, 1628, 1701, 1950, 2019, 2366, 2388, 2452, 2843, 3045, 3148, 3175, 3812, 3830, 3855, 3984, 4004, 4041, 4068, 4251, 4346, 4540, 4564, 4575, 4691, 5073, 5090, 5092, 5233, 5331, 5337, 5454, 5556, 5574, 5603, 5754, 5758,

1) Volgens Behaghel (p. 266) perfectief.
2) Volgens Behaghel (p. 277) perfectief.
3) Volgens Behaghel (p. 323) perfectief.
4) Volgens Behaghel (p. 265 en 276) perfectief.

5833, 5943; Gen. 51, 290; Ess. Ev. L. 23.14. Met *biginnan* vormt het simplex een ingressief begrip: Hel. 688, 2416 en 3326.

2. Van de composita vat ik perfectief op:

Hel. 185 *hie ne mohta thuo enig uuord gisprecan,*
giseggean them gisithea:

uitbrengen; evenzoo vs. 189 en de lezing van M van vs. 4302 (C. heeft hier het simplex met de duratieve beteekenis „mededeelen"); voorts Hel. 5065 *bigunnun im radan thuo*
huo sia giuuisodin mid uuarloson
mannon menhuaton an mahtigna Crist
te giseggianne sundia thuru is selbes uuord:

van zonde overtuigen.

Bepaald duratief schijnen mij: Hel. 1838 (M. heeft hier het simplex), 2305, 3390, 5085; Gen. 218 en 285: het werkwoord beteekent hier „verkondigen, mededeelen, vertellen" zonder meer. In het laatstgenoemde geval kan *gi-* geplaatst zijn met het doel een plusquamperfectum weer te geven, vgl.

Gen. 285 *Thar he an uuahtu sat,*
held is herran bodan helaglica,
godas engilos. Sia him guodas so filo,
suoðas gisagdun:

ze hadden hem zooveel goeds verteld.

Of duratief „mededeelen" of lineaar-perfectief „mededeelen van 't begin tot 't eind" kan opgevat

Hel. 565 *'Uui thi te uuarun mugun', quathun*
'usa arundi otho gitellian, [sia,
giseggian suothlico, bihui uui quamun an thesan
[sit herod'.

Als lineaar-perfectief eindelijk meen ik te moeten beschouwen: Hel. 2077, 4108 en 4988, waar de adverbiale bepaling *te suothen* op de handeling qua talis schijnt te slaan, momentaan-opvatting dus uitgesloten is: de beteekenis is dan „van 't begin tot 't eind mededeelen, uitspreken".

3. Het part. vinden we slechts éénmaal,

Hel. 1327 *so habđa thuo uualdand Crist*
for them erlon thar ahto gitalda
salđa gisagda,

bloot de voltooiing der absolute handeling constateerend dus duratief en wel tot het simplex behoorend.

segian.

II. 3. Hel. 5713 *so thuo gisegid uuarth seđle nahor*
hedra sunna . . . . thuo geng . . . . . .:

het part. behoort tot het duratieve simplex, dat beteekent „doen zinken". We hebben hier met de gewone passieve constructie van een transitief werkwoord te doen.

seginon.

II. 1. Hel. 2042 [1]: zegenen: duratief.

sehan, sian.

Streitberg (p. 82) zegt: „*saiƕan* heisst 'die fähigkeit des sehens besitzen, sie ausüben, im sehen begriffen sein', ist also ein rein duratives verbum. Im gegensatz hierzu bedeutet *gasaiƕan* 'die handlung des sehens ausüben in bezug auf den moment der vollendung, des resultates, d. h. erblicken, bemerken'." Een sprekend voorbeeld van beide begrippen levert L. 8.10 *ei saiƕandans ni gasaiƕaina.*

I. 2. Dit onderscheid wordt in het Oudnederfrankisch door den vorm van het werkwoord niet meer uitgedrukt. Alleen het compositum komt voor, nu eens met perfectieven, dan weer met duratieven zin; vgl. b.v. Kar. ps. 63.6 *taldon that sia behelin strikke; quathun: uue sal gesian sia:* perfectief: bemerken, met ps. 68.24 *duncla uuerthin ougon iro that sia ne gesian:* duratief: zien. Soms laat de zin beide beteekenissen toe en is het dus niet met beslistheid uit te maken, of we met een perfectivum of een durativum te doen hebben. Naar mijn opvatting is het werkwoord perfectief bedoeld: Kar. ps. 54.10, 63.6, 65.18: bemerken, en duratief: Kar. ps. 57.9, 57.11, 58.6, 62.3, 63.10, 65.5, 67.25, 68.24, 68.33, 72.3, 73.9: zien, aanschouwen, nagaan.

1) Behaghel (p. 273) vat deze plaats perfectief op. Waarom?

II. 1. Het simplex heeft in het Oudsaksisch in de meeste gevallen zijn duratieven zin bewaard, dien van „zien, kijken, aanschouwen, letten op"; vgl.

Hel. 2346 *endi let sia is uuerc sehan*
allaro dago gihuilikes is dadi scauuon;

voorts vs. 655, 1291, 1316, 1475, 1801, 2218, 2359, 2648, 3128, 3295, 3280, 3822, 3854, 4008, 4077, 4110, 4129, 4133, 4588, 4609, 4766, 4968, 5158, 5566, 5605, 5669, 5792, 5825, 5847, 5907; Gen. 2; Ess. Ev. Mt. 16.23; Greg. gl. 1642.

De volgende plaatsen laten perfectiefopvatting toe, de meeste kunnen echter ook zeer goed, sommige zelfs beter, als durativa beschouwd worden: het hangt er maar van af, of men het verbum opvat als „bemerken", of wel als uitdrukking voor het zien als zoodanig: Hel. 741, 2180, 2195, 2750, 3107, 4090, 4535 [1]), 4916, 4982, 4990, 5678, 5810; Gen. 304; men vergelijke b.v.

Hel. 741 *menes ni saun,*
uuities thia uuamscathon:

men kan vertalen perfectief „zij bemerkten niet, dat zij misdeden, zij zagen hun gruweldaad niet in" of duratief „zij letten er niet op, bekommerden zich er niet over".

Met *biginnan* verbonden vormt het simplex een ingressief begrip Hel. 3280 en 4588.

2. Evengoed als het simplex in eenige gevallen perfectiefbeteekenis vertoont, heeft het compositum af en toe duratieven zin. Hier geldt voorts, wat bij het Oudnederfrankisch gezegd is: de beteekenissen gaan ongemerkt in elkaar over en de onderscheiding is vaak moeilijk zoo niet onmogelijk. Voorbeelden met bepaald perfectieven zin zijn:

Hel. 35 *that scoldun sea fiori thuo fingron scriban,*
that sea fan Cristes crafte them mikilon
gisahun endi gihordun:

1) Volgens Behaghel (p. 318) duratief.

wat zij door zien en hooren waren te weten gekomen: uit deze plaats blijkt tevens weer, hoe gemakkelijk het oorspronkelijk perfectieve *gi-* bij het meer en meer verloren gaan zijner perfectiveerende kracht in dienst van de tijdsvorming kon treden en b.v. het plusquamperfectum kon gaan helpen uitdrukken, de gewone vertaling toch is „wat zij gezien en gehoord hadden" [1]);

Hel. 594 *hiet sia thenkean uuel*
huann er sea gisauuin ostana up sithion
that godes bocan gangan, het sia geruuean san:

het moment, waarop ze de ster bemerken, is het oogenblik, waarop ze zich moeten gaan gereed maken;

Hel. 888 *endi under iu middeon sted,*
thoh gi ina selbon gisehan ni uuelleat:

ofschoon ge er niet toe wilt komen hem te zien, te herkennen;

Hel. 967 *reht so hie thuo is drohtin gisah,*
holdan herron, so uuarth im is hugi bliði:

zoodra hij hem bemerkte;

Hel. 2597 *endi cumat all tesamne*
liudi thia io thit lioht gisahun:

die ooit geboren werden;

Hel. 4405 *huann gisah thi mann enig*
bithuungan an sulicon tharbon:

wanneer vond u iemand in zulk een grooten nood; voorts vs. 113, 390, 394, 557, 634, 660, 995, 1001, 1130, 1357, 1701, 1704, 1739, 2063, 2315, 2919, 2943, 3161, 3683, 4192, 4333, 4538, 4808, 4973, 5145, 5900, 5919; Gen. 164 en 270.

Minder zeker ben ik van gevallen als Hel. 599, 601, 1245, 2217, 2311 (ook het metrum eischt *gi-*), 2551, 2738, 3760 [2]),

---

1) Diezelfde opmerking is te maken bij vs. 634 en 4120 benevens m. m. bij vs. 599, 1704, 2063 en 2597, terwijl bij vs. 476, 485 en 5943, wanneer men deze plaatsen althans duratief opvat, het prefix reeds bepaald als tijdvormend kan verklaard worden: in het eerste en derde geval om een plusquamperfectum, in het tweede om een perfectum duidelijk weer te geven.

2) Volgens Behaghel (p. 276) perfectief.

4120 (ook het metrum eischt *gi-*)[1], 4497, 5093: de samenhang toch, die soms een perfectivum, soms een durativum beslist vordert, laat ook vaak twee opvattingen toe; dit blijkt al zeer duidelijk uit de vergelijking van vs. 474, 476 en 485:

Hel. 474 *thuo uuarth im is hugi suitho*
blithi an is brioston thuo hie gisah that barn cuman
an thena uuih innan;

Hel. 476 *thuo sagda hie uualdande thanc,*
almahtigen gode, thes hie ina mid is ogun gisah;

Hel. 485 *nu mi thie uuillio gistuod,*
dago liobosta, that ik minan drohtin gisah:

in het eerste geval is perfectiefopvatting noodzakelijk; in het tweede en derde geval is ook het duratiefbegrip „aanschouwen" zeer wel te substitueeren; voorts uit

Hel: 4581 *bi that hie thia uuurth gisihid* (M. *[farsihit]*)
endi hie thes arbedes endi scauuoð,
than uuet hie that te uuaren........:

waarom nu naast het compositum *gisehan*, dat op zich zelf beschouwd, hier perfectief moet worden opgevat, in den volgenden regel het duratieve *scauuon*? de beide zinnen zijn toch vrij wel synoniem. Is *gisehan* hier nu ook duratief en staat *gi-* alleen ter wille van het metrum? of heeft omgekeerd *scauuon* hier nu perfectieven zin?..... Men ziet, er doen zich moeilijkheden voor.

De plaatsen, waarin ik bepaald duratieve beteekenis vind, meer of minder duidelijk, zijn:

Hel. 1407[2] *ac hie it* (scil. het licht) *hoho scal*
an seli settian, that thia gisehan mugin
alla gihuilica thia thar inne sind
helithos an hallu:

zien, het gezichtsorgaan gebruiken;

---

1) Volgens Behaghel (p. 314) perfectief.

2) Zoo ook Behaghel (p. 69).

Hel. 3360 *thanan mohta hie thena guodon scauuon,*
Habrahame gisehan:

zien, aanschouwen;

Hel. 3637 *that ni mohta er uuerthan gumono barnon*
thiu blindi gibuotid, that sia that berahta lioht
gisauuin sinsconi, er than........:

zoodat zij het schitterende licht weer zouden kunnen aanschouwen;

Hel. 5009 *nis enig helitho so ald*
that gio mannes suno mer gisauui
is selbes uuord seror hreuuann,
karon eftha cumian:

niemand is zoo oud, dat hij ooit aanschouwd heeft, dat een menschenkind etc.;

Hel. 5295 *Iuđeon faganodun*
thuo sia ina te hosche hebbian gisahun:

de Joden verkneuterden zich, toen zij aanschouwden, hoe etc.;

Hel. 5608 *gisah iro barn tholon,*
uuinnan uuunderquala:

zij zag, aanschouwde, hoe haar kind leed;

Hel. 5796 *that sia te them graue mahtun*
gisehan selbon:

zien, kijken; voorts nog vs. 426, 472, 604, 737, 749, 1014, 3577, 3652, 3662, 5272, 5373, 5708, 5839, 5867, 5926, 5943, 5977; Ess. Ev Mt. 27.19; Virg. gl. 177ª Aen. 10.744 (: zich bekommeren); Prud. 63ª Laur. 557 *mi thunkid that ik gisiaha:* videor videre inlustribus gemmis coruscantem virum: in de verbeelding aanschouwen. Op enkele dezer plaatsen kan *gi-* ter wille van het metrum staan: men vergelijke b.v. Hel. 604, 1014, 5009, 5926 en 5977; intusschen is hiermede het prefix lang niet in alle gevallen verklaard: er schiet dus niet anders over dan weder tot de conclusie te komen, die we reeds meermalen getrokken hebben, dat in het Oudsaksisch het oorspronkelijk verschil tusschen simplex en compositum aan het verdwijnen is, het prefix op weg is zijn perfectiveerende kracht geheel te verliezen en de beide verba door elkaar

beginnen gebruikt te worden: dat het nu op den weg van den dichter lag, daar, waar het in het belang van het metrum was, in de eerste plaats het compositum aan te wenden, spreekt van zelf; dit neemt echter niet weg, dat hij het ook kon gebruiken, waar het niet noodzakelijk was: immers de beteekenis verzette er zich niet meer tegen.

3. Het part. komt tweemaal voor, beide keeren, naar het mij toeschijnt, met duratieven zin, bloot de voltooiing in 't verledene der absolute handeling van het zien, van het aanschouwen constateerend:

Hel. 3158 *ni scal iu hier derian eouuiht*
thes gi hier seldlikes gisehan hebbeat;

evenzoo vs. 5457: het behoort wel tot het simplex.

sellian.

II. 1. Hel. 3832, 4481, 5882: geven;

2. Hel. 2835, 4578, 5354: verkoopen, als koopprijs geven, overleveren. Simplex en compositum zijn beide perfectief.

3. Hel. 4807, 5148, 5785, 5857: met dezelfde beteekenissen als het compositum, waartoe het part. dus waarschijnlijk zal behooren.

sendian, sendan.

I. 1. Kar. ps. 56.4 *sanda fan himile*: misit de coelo: perfectief; ps. 56.5 *santa got ginatha sina*: misit Deus misericordiam suam: duratief: de handeling als zoodanig. Het verschil in de opvatting van deze twee plaatsen verklaart zich uit het volgende:

II. 1. Het werkwoord *sendian* beteekent eigenlijk „doen gaan". Wustmann zegt (p. 62) van dit soort verba (*sendian*, *settian*, *leggian* etc.): „Auch hier wird der logiker überall im stande sein, zwischen einer einfachen thätigkeit des gehenmachens, bei der es nicht auf den augenblick der vollendung ankommt, und einer perfektiven bezeichnung dieser thätigkeit zu unterscheiden: die sprache thut das nicht mit gleichmässiger entschiedenheit, geschweige denn mit gleichmässig entscheidendem bewusstsein. Mischt

sich doch auch hier die sinnliche vorstellung des abhängigen begriffs verwirrend in die geistige des übergeordneten, ja man kann getrost behaupten, dass bei den allermeisten dieser wörter für den unbefangen sprechenden das sinnliche element überwiegt". Deze opmerking is zeer juist en verklaart 1° waarom het simplex van dit soort verba duratief en perfectief kan voorkomen, 2° waarom de onderscheiding wat de „actionsart" betreft, bij deze categorie vaak zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk is. Men vergelijke b.v.

Hel. 4888 *that hie mi so managan engil herod oƀana sendi:*

laten we *mi* en *herod* weg, dan kan het werkwoord perfectief worden opgevat: het oogenblik aanduidend, waarop de engelen in beweging gebracht worden, dus de handeling van het „doen gaan" is afgeloopen, die van het „gaan" begint; door den datief *mi* en het adverbium *herod*, die eigenlijk bij het in de gedachte op 't perfectieve *sendian* logisch volgende duratieve *sindan (siðan)* behooren, wordt nu evenwel het aanvankelijkkelijk duidelijke perfectiefbegrip verduisterd en laat de plaats de duratieve beteekenis toe „van boven naar hier doen gaan."

Mijn opvatting gaarne voor beter gevend, beschouw ik in aansluiting aan het opgemerkte als duratief: Hel. 122, 247, 1042, 1873, 3367, 3390, 3615, 3966, 4540, 4707, 5296 en Gen. 138, waar óf bloot de handeling van het „doen gaan" bedoeld wordt, óf het bij vs. 4888 gezegde van toepassing is. Als perfectief daarentegen vat ik gevallen op als

Hel. 214 *so ik uuaniu that ina us gegnungo god fan himile selƀo sendi,*

waar de handeling van het „doen gaan" op een bepaald moment als voltooid wordt voorgesteld. Tot deze groep behooren behalve de aangehaalde plaats Hel. 242, 2214, 4095, 5315, benevens Greg. gl. 1637. In vs. 214, 2214, 4095 en 5315 nadert het werkwoord de beteekenis van het perfectieve „brengen, schenken".

3. Het part. staat Hel. 3187, 5127, 5701, tot het simplex behoorend en ten gevolge van den niet te miskennen invloed van *sindan (siðan)* duratieve opvatting toelatend.

senkian.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 14.30 *sencta*: illum in profundum trahebat: duratief.

serian.

II. 3. Hel. 2273 (M. *gisenit*), 5579: het part. drukt een toestand uit, het gevolg van de handeling, is dus duratief.

settian, settan.

Het bij *sendian* opgemerkte geldt ook hier.

I. 1. Kar. ps. 18.5, 55.9, 61.11, 65.11, 72.9, 72.28, 73.5 schijnen mij duratief: de handeling als zoodanig wordt wel bedoeld: plaatsen, stellen, leggen, hangen; .ps. 65.9 *thie satta sela mina te live*: qui posuit animam meam ad vitam: die mijn ziel tot het leven bracht: laat perfectiefopvatting toe.

2. Kar. ps. 68.28 *gesette unreht ovir unreht iro*: appone iniquitatem super iniquitatem eorum: stapelen: duratief. Perfectief zijn misschien: ps. 65.11, 68.12 en 72.18: aanstellen over, maken tot, zich afkeeren van: de handeling beschouwd met het oog op het moment der voltooiing.

II. 1. Hel. 33 *that scoldun sea fiori thuo fingron scriban*
settian endi singan:

op 't papier zetten: duidelijk duratief; zoo ook

Hel. 1407 *ac hie it hoho scal*
an seli settian,

waar eveneens de handeling als zoodanig bedoeld wordt; verder vs. 2848, 4500, 5501; Ps. pr. 75.

Perfectief schijnen mij toe:

Hel. 64 *gicoran te kuninge, so ina thie keser tharod*
satta undar that gisithi:

aanstellen;

Gen. 72 *thoh thu sus aleðit sis*,
mid firinum bifangan, thoh uuillik thi frithu settean,

waar het werkwoord de beteekenis van „schenken" nadert.

2. Het compositum komt driemaal voor met perfectieven zin: het komt de beteekenis van een perfectief „brengen" nabij:

Hel. 1081 *liet ina thuo ledean thana liudscathon*
that hie ina an Hierusalem te them godes uuihe
alles oƀanuuardan uppan gisetta;

Hel. 3353 *endi leddun ina forth thanan,*
that sia an Habrahames barm thes armon mannes
seola gisettun;

Gen. 137 *ac so gihaloda ina hier heƀanas uualdand*
endi ina thar gisetta, thar . . . .;

men lette op het in twee gevallen voorafgaande duratieve *ledean*.

3. Het part. komt slechts voor Virg. gl. 180a Aen. 11.149, door *nither* begeleid: *nither gisettemo:* feretro reposto: het heeft op zich zelf duratieven zin, constateert de voltooiing der absolute handeling in het verledene en behoort tot het simplex. Met *nither* vormt het een resultatief begrip.

sigan.

I. 3. Kar. ps. 61.4 *also uuende gesigenero:* tanquam parieti inclinato: het part. kan tot het duratieve simplex behooren met de beteekenis „gevallen, gezonken", maar ook tot het resultatieve compositum *gesigan:* samenvallen, ineenstorten; in het laatste geval vertoont het prefix zijn concreten zin.

II. 1. Hel. 4811: zich voortbewegen: duratief. De beide overige plaatsen, waar dit simplex voorkomt, Hel. 2819 en 3709, laten twee opvattingen toe: duratieve en ingressieve. Hoe moeilijk het nemen van een beslissing is, blijkt wel hieruit, dat Behaghel voor vs. 2819 op p. 277 perfectieve, maar op p. 101 en 338 duratieve beteekenis aanneemt.

siglian.

II. 1. Ess. Ev. L. 15.22 *siglian:* signate: duratief.

sikoron.

II. 1. Hel. 892: duratief: behoeden voor: de handeling als zoodanig.

singan.

I. 1. Kar. ps. 56.8, 65.2, 65.4, 67.5, 67.26, 67.33 bis, 67.34, 68.13, 68.17, 70.8, 70.22, 70.23: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 33; Conf. 40.

sinkan.

II. 1. Hel. 2922, 2947; Gen. 48, 318: duratief: de handeling zonder meer.

sittian, sittan.

I. 1. Kar. ps. 68.13: duratief.

II. 1. Hel 58, 228, 343, 383, 549, 716, 722, 807, 812, 819, 1152, 1174, 1176, 1273, 1286, 1291, 1312, 2413, 2746, 2853, 3332, 3339, 3361, 3548, 3590, 3611, 3641, 3737, 4015, 4273, 4479, 4561, 5093, 5269, 5460, 5474, 5741, 5765, 5779, 5810, 5874, 5946, 5976; Gen. 223, 237, 260, 282; Ess. Ev. L. 22.30, 22.55: duratief.

De volgende plaatsen, waar ook het simplex staat, kunnen daarentegen zeer goed ingressief opgevat worden: Hel. 988, 3313, 3317, 4381, 4555 met de beteekenis „plaats nemen, gaan zitten"; al zeer duidelijk springt het ingressieve der handeling b.v. in 't oog bij

vs. 988 *endi quam the helago gest*
fan them aluualdan oƀona te Criste:
. . . . endi sat im uppan usses drohtines
uuonoda im oƀar them uualdandes barne. [*ahsla*,

Behaghel (p. 96 en 100) vindt ook ingressieven zin in Hel. 5093 en 5976: met die opvatting kan ik mij niet vereenigen: men vergelijke:

vs. 5093 *nu seggiu ik iu te uuaron thoh*
that gi noh sculun sittian gisehan an thia suithrun
marean mannes suno an megincrafte [*half godes*
thes alouualdon fader:

het Oudsaksisch zou op zich zelf twee beteekenissen toelaten: de perfectieve van „plaats nemen", de duratieve van „zitten": het Latijn heeft echter: a modo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis dei, wijst dus op imperfectieven zin;

vs. 5976 *giuuet imo up thanan*,
sohta imo that hoha himilo riki endi thena helagon
sitit imo thar an thea suidron half godes, [*stol:*
alomahtiges fader endi thanan all gesihit:

ten eerste wijst de samenhang op duratieve „actionsart", en ten tweede heeft het Latijn: et s e d i t a dextris dei.

2. Het compositum vinden we Hel. 1250, 2961, 4526, 5370 en 5805: het vertoont dezelfde ingressieve beteekenis, die we boven bij het simplex hebben waargenomen. Aangezien nu die beteekenis eigenlijk alleen aan het compositum toekomt, hebben we al weer te constateeren, dat het enkelvoudige werkwoord het samengestelde op zijde streeft en men het prefix overbodig begint te achten.

3. Het part. komt voor Hel. 2825 en 3036 in den zin van „bevolkt": het is dus duratief, geeft een toestand te kennen en behoort tot het simplex. Dit is ook het geval met Ess. Ev. Mt. 21.33 *gisetana uuarun:* quae antea in ea locatae erant, en J. 12.20: op beide plaatsen wordt door „gezeten zijn" het begrip „wonen" uitgedrukt.

sithon.

II. 1. Hel. 425, 594, 1988, 2150, 2825, 2897, 2906, 2974, 3546, 4111, 4824, 5360, 5511, 5782; Gen. 27, 158, 175, 179, 249, 308: duratief: gaan. Misschien behooren hier ook toe: Ess. Ev. L. 3.7 *sithun:* fugere, Mt. 10.23 *sithon* fugite.

sithon.

II. 2. Hel. 822 *hui uueldas thu thinera muodor, manno liobosta,*
gisiðon (M. *gisidon*) *succa soraga:*

door zijn handelwijze teweegbrengen: perfectief.

siuwian.

II. 1. St. P. 84[b]: duratief.

skadowan, skedewan.

I. 1. L. gl. ps. 90.4; en
II. 1. Hel. 279: duratief.

skakan.

II. 1. Hel. 2707: dit werkwoord, dat eigenlijk duratief is, schijnt hier ingressieven zin te hebben: zich op weg begeven. Behaghel vat de plaats op p. 277 perfectief op, doch op p. 101 en 338

duratief: hij schijnt alzoo tusschen ingressieve en duratieve opvatting te dobberen.

skaldan.

II. 1. Hel. 2383: stooten: duratief.

skaman, skamon.

I. 1. Kar. ps. 68.7, 69.3, 69.4 bis: duratief.

3. Kar. ps. 70.24 *gescamoda uuarun:* reveriti fuerint: part. van het duratieve simplex.

skathan, skathon.

I. 1. L. gl. ps. 36.33 *scathan sal:* damnabit: duratief.

3. L. gl. ps. 108.7 *gescathot:* condemnatus: part. van het duratieve simplex.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 5.44 *scathod:* calumniantibus: duratief.

skavan.

II. 1. Prud. 61[d] Laur. 255 *he scauid*: scalpit: duratief.

skawon.

I. 1. Kar. ps. 53.9, 65.7, 68.17: duratief.

2. Kar. ps. 70.12 *got min*, *an hulpon gescauuuo*: in auxilium respice: wanneer het compositum hier de beteekenis heeft „het oog in een bepaalde richting brengen", dan kan de plaats perfectief opgevat worden; is het niet ingressief bedoeld, dan staat het gelijk met het simplex, dat trouwens ook *respicere* weergeeft.

II. 1. Hel. 2347, 3359, 3820, 4078, 4582, 4587, 5668, 5807, 5846: duratief. Met *biginnan* vormt het werkwoord vs. 4587 een ingressief begrip.

skeldan.

I. 1. L. gl. ps. 15.7 *sculdun*: increpuerunt: duratief.

skendan.

I. 3. Kar. ps. 68.7, 69.3, 70.2, 70.13, 70.24; L. gl. ps. 21.6: overal staat het part. van het transitieve verbum, passief gebruikt: de handeling van het beschamen ondergaan d. i. beschaamd worden. Dit transitieve werkwoord kan het compositum zijn. In dat geval echter is het prefix wel alleen aangewend ter wille

van het Latijnsche *con-* van *confundere*, van welk woord ons verbum steeds de vertaling is: de beteekenis schijnt mij althans overal duratief toe.

skenkian.
II. 1. St. P. 67[d] en 85[b]: propinare: duratief.

skeotan, skietan.
I. 1. Kar. ps. 63.4: duratief. Evenzoo
II. 1. Virg. gl. 194[b] Aen. 12.775.

skeppian.
II. 1. Hel. 2044: scheppen, putten: duratief.

skeppian.
II. 1. Gen. 108 *them scuopun siu Seð te naman:*
perfectief: geven, uitvinden, eig. scheppen d. i. iets uit niets maken, en bij dit begrip moeten strikt genomen begin en eind der handeling samenvallen.

2. Hel. 811 *huo sia lof scoldin*
uuirkean mid iro uuordun them thie thesa uuerold [giscop:
scheppen, voortbrengen; evenzoo Hel. 39, 3058, 3264, 3608, 4092, 4636, 5086 en Gen. 128; met eenigszins afwijkende beteekenis (vgl. die van het bovenstaande simplex):
Hel. 1746 *nec it oc god ni giscuop*
that thie guodo bom gumono barnon
bari biteres uuiht:
vaststellen, letterlijk „den toestand scheppen".

Het compositum heeft evenals het simplex perfectieven zin. Nu rijst de vraag: waarom een *gi*-compositum naast het op zich zelf reeds perfectieve simplex? Hierop zijn twee antwoorden mogelijk: óf het prefix beduidt geen perfectiveering, maar is eenvoudig geplaatst ter wille van het metrum — merkwaardigerwijs wordt deze meening gesteund door al de bovengenoemde plaatsen, waar overal voor de maat het prefix noodzakelijk is —; óf het simplex heeft oorspronkelijk duratieven zin gehad: deze

bewering kan echter voor het Oudsaksisch en Oudnederfrankisch niet door bewijsplaatsen gestaafd worden.

3. Hel. 3765, 5742 en 5748 *armscapan*: ellendig, ongelukkig: in deze beteekenis geeft het part. een toestand te kennen, is het dus feitelijk duratief. We hebben hier echter met een secundaire ontwikkeling te doen. De samenstelling beteekent eigenlijk „door het noodlot voor het ongeluk bestemd, voor het ongeluk geschapen" en uit deze beteekenis spreekt de oorspronkelijk perfectieve zin van het part., dat dus tot het perfectieve simplex kan gerekend worden en alzoo het prefix naar behooren mist, terwijl het aan de samenstelling met *arm-* te wijten is, dat het ook later geen *ge-* aannam, toen dit voorvoegsel bij het part. praet. algemeen werd.

In aanmerking nemend de etymologie, die Uhlenbeck i. v. *gaskapjan* opstelt, schijnt mij de volgende gang van zaken bij ons werkwoord het meest waarschijnlijk toe: Eerst bestaat er een duratief simplex, waarnaast een perfectief compositum gevormd wordt; het duratieve simplex ontwikkelt allengs, misschien onder invloed van het compositum, perfectieven zin: nu ontstaat regelmatig de perfectieve vorm *armscapan*, die later weer duratieven zin krijgt; het perfectieve simplex verdringt in de jongere taal het compositum.

skerian.

II. 1. Hel. 2848 *endi hiet that gomono folc*
scerian endi scеðan:
duratief: verdeelen: de handeling als zoodanig. Perfectief daarentegen staat het simplex:
Hel. 164 *scerida im thuo te uuitie that hie ni mohta enig*
toedeelen, opleggen (momentaan), *[uuord gisprekean:*
en 2643 *thes thar uualdand skerit:*
toedeelen, schenken.

2. Het compositum komt voor met dezelfde perfectieve beteekenis:

Hel. 2352 *hie so managan likhamon*
balusuhteo antband (M.) *endi buota giscerida:*
toedeelen, schenken.

3. Het part. staat: Hel. 3218, 5446, 5647, 5761; Ess. Ev. Mt. 21.33: overal perfectief: aangesteld, aangewezen, verwezen, opgelegd, toegewezen; of het tot het simplex of tot het compositum behoort, is niet uit te maken.

skerpian, skerpan.

I. 1. Kar. ps. 63.4: scherpen, wetten: duratief.

II. 2. Prud. 59c Vinc. 218 *giscerpta*: exasperat, Prud. 37a Symm. I. 50 *giscerpiu stehli*: procudam chalybem: duratief met dezelfde beteekenis als het simplex. Wat beteekent het prefix?

3. Prud. 59d Vinc. 259 *thia giscerptvn vnbilithunga:* acuminata: duratief. Behoort het part. nu tot het simplex of tot het compositum?

skethan, skelthan.

I. 1. Kar. ps. 72.27 *thu farteridos alla, thia scethint ava thi:* qui fornicantur abs te: het verbum schijnt mij duratief toe: niet het moment van de scheiding toch heeft den nadruk. Ook vat ik duratief het simplex van ps. 67.10 en 67.31, waar het werkwoord met *ut* echter een resultatief begrip vormt.

II. 1. Hel. 2848, 2908, 4388, 4444 (C. *tefarid*): scheiden, klieven, splitsen, zich scheiden: de handeling als zoodanig: duratief.

3. Freck. Heb. 224, 359, 424: part. van het duratieve simplex.

skinan.

I. 2. Kar. ps. 62.3 *so an heiligin geschein ic thi:* sic in sancto apparui te: perfectief.

II. 1. Hel. 589, 599, 662, 1400, 1708, 3125, 3134, 3144, 3438, 4288; Gen. 19: schijnen, licht afgeven, schitteren: duratief; evenzoo doch in den zin van „blijken": Ess. Ev. J. 9.34.

2. Hel. 5626 *ni mahta suigli lioht*
sconi giscinan, ac siu scado farfeng:
ook het compositum is duidelijk duratief. Waarom nu het prefix? Voor het metrum wordt het niet vereischt.

skoton.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 13.26: opschieten, groeien: duratief.

skrankon.

II. 3. Prud. 59[d] Vinc. 252 *mid giscrancodon benon:* divaricatis cruribus: part. van het duratieve simplex.

skrian.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 14.26: schreeuwen: duratief.

skrikon.

II. 1. Str. gl. 12. c. 7.70: schreeuwen, babbelen: duratief.

skrithan, skridan.

II. 1. Hel. 197, 449, 1085, 2265, 2908, 4501, 5781; Gen. 285: schrijden, gaan: duratief. Het simplex van

Hel. 5691 *that sia thia haftun man thuru thena helagan*
[dag hangon ni lietin
lengerun huila than im that lif scriði,
thiu seola besunki,

nadert sterk het perfectiefbegrip: hier toch wordt wel het oogenblik bedoeld, waarop het leven wijkt.

Behaghel (p. 273) beschouwt ook het werkwoord van Hel. 449 als perfectief: *that iar furthor screð*
antthat that friðubarn godes fiuuartig habda
dago endi nahto;

m. i. ten onrechte. Trouwens op p. 338 noemt hij deze zelfde plaats dan ook weer duratief.

skrivan.

I. 3. Kar. ps. 68.29: part. bij het duratieve simplex.

II. 1. Hel. 7, 14, 32, 352, 5551: schrijven: duratief.

2. Hel. 231 *thoh mag hie bi buokstabon brief giuuirkean,*
namon giscriban:

het compositum kan hoogstens lineaar-perfectief opgevat worden: in dat geval schemert de materieele beteekenis van *gi-* nog door: de zin is dan namelijk hier „met letters een naam samenstellen";

intusschen eischt ook het metrum het prefix: het type is A. 1. met oplossing der eerste heffing.

3. Het part. komt voor: Hel. 621, 1085, 1092, 1431, 1446, 1502, 3845, 5333, 5558 en behoort tot het duratieve simplex.

skuddian.

II. 1. Hel. 1948; Virg. gl. 166b Aen. 9.471: duratief. In het eerste geval is het verbum in eigenlijken, in het tweede in figuurlijken zin gebruikt.

skulan.

Hier geldt het onder *motan* opgemerkte.

skuldian.

II. 2. Hel. 5244 *ef eo man mid sulicon dadion mag doðes gisculdian:* indien iemand althans door zulke daden het oogenblik kan doen intreden, waarop hij des doods schuldig is: het compositum nadert de beteekenis van „verdienen" en is perfectief. Minder duidelijk is de perfectiviteit van Ess. Ev. L. 7.12 *gisculdid*: nam peccatoris ita malum statim incipit habere rumorem ut ex operibus d e b e t: hier is ook duratieve beteekenis mogelijk. Duidelijk perfectief zijn daarentegen weer

3. de beide voorkomende participia, die dan ook tot het compositum moeten gerekend worden:

Hel. 5181 *mid hui thie man habdi morthes gisculdid*,

en 5331 *hie mid is uuordon habit doðes gisculdid:*

den dood verdiend.

skundian.

II. 1. Lamspr. gl. 21b III 31 *scunde*: suggeret: aanzetten: duratief. Tot dit simplex behoort ook wel het part. van

3. Virg. gl. 137b Aen. 5.719 *giscund*: incensus.

skurgan.

I. 1. L. gl. ps. 118.37 *scurgi*: averte oculos meos ne videant vanitatem: het simplex moet duratieven zin hebben: stooten, trekken (vgl. het Oudhoogduitsch); strikt genomen geeft het dus alleen het Latijnsche *avertere* niet weer.

3. L. gl. ps. 35.13 *giscurgide*: expulsi sunt nec potuerunt stare: ook met het oog op de vorige plaats, schijnt mij dit part. tot het duratieve simplex te behooren; het kan dan echter op zich zelf niet de vertaling zijn van het Latijnsche *expellere*: de zin is dus verschoven.

skuttan.

I. 1. Kar. ps. 63.5; L. gl. ps. 136 (135.15): duratief: de handeling van het schieten, van het werpen is bedoeld.

slahan.

I. 1. Kar. ps. 68.27 *uuanda thana thu sluogi, ehtidon sia:* quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: deze plaats laat twee opvattingen toe: duratief „slaan, kastijden" of perfectief „treffen".
II. 1. Hel. 2184, 2409, 3498, 4873 (M. stop), 5114, 5329, 5495, 5535, 5686, 5820, 5859; Virg. gl. 190[a] Aen. 12.300: duratief: slaan: de handeling als zoodanig. Perfectief daarentegen staat het simplex

Hel. 5467 *uuas im bethies uue,*
gie that sea ina sluogin sundia losan
gie . . . .

met de beteekenis van het Hoogduitsche „erschlagen"; evenzoo Hel. 3269 en Gen. 59.

2. Het compositum vinden we: Ps. pr. 45 *sia gisclahed also mangan man:* perfectief: de zin is die van het Hoogduitsche „erschlagen"; evenzoo Ps. pr. 44 en 58.

3. Hel. 4462 *thes nist giuuand enig,*
that thar uuirthit mannes suno te thero meginthieda
craftag farcopot endi an cruci gislagan (M. aslagan):

het part. van C. behoort zonder twijfel tot het duratieve simplex, dat van M. echter tot het perfectieve compositum.

slapan.

I. 1. Kar. ps. 56.5, 67.14: duratief. Evenzoo
II. 1. Hel. 680, 701, 2238, 4356, 4771, 4777, 4797, 4805; Conf. 49; Ps. pr. 12.

slekklan.

II. 3. Hel 152 *that uuit sind an uncro siuni gislekit:*
zoodat we, wat ons gezicht betreft, verzwakt zijn: part. van het duratieve simplex: de voltooiing der absolute handeling wordt geconstateerd

slitan.

II. 1. Hel. 2313, 5099: splijten, scheuren: duratief.

3. Ess. Ev. J. 3.14 *gislitan*: ab ignea serpente scissi sunt: part. van het duratieve simplex.

slopian.

II. 1. Hel. 5585: duratief: losmaken (eig. doen sluipen): de handeling zonder meer.

smeltan

II. 1. Prud. 59c Vinc. 232 *smalt*: liquitur: duratief.

smithon.

II. 1. Prud. 68a Petr. Paul. 48 *smithoda:* lusit, ornavit: duratief.

snithan.

II. 1. Hel. 747, 5706; Prud. 54a Rom. 517: snijden: duratief.

sniumian.

I. 2. L. gl. ps. 15.4 *gisniundon:* acceleraverunt: duratief compositum. Wat beteekent *gi-*?

sogian.

II. 1. Ess. Ev. L. 21.23 *kind suoginda:* nutrientibus: duratief.

sokian, suokan.

I. 1. Kar. ps. 60.8, 62.10, 63.7, 68.7, 68.33, 69.3, 69.5, 70.13, 70.24: requirere, scrutare, quaerere: duratief.

II. 1. Hel. 345, 358, 377, 460, 545, 578, 604, 643, 652, 685, 703, 713, 807, 909, 946, 961, 1038, 1125 [1]), 1222, 1331, 1366, 1521, 1713, 1795, 1945, 2083, 2106, 2123, 2270, 2703, 2799,

---

1) Behaghel vat het werkwoord van vs. 1125 en 3959 perfectief op (zie p. 273 en 276): ik kan er geen perfectiviteit in vinden.

2802, 2983, 3034, 3171, 3183, 3207, 3810, 3959 [1]), 3986, 4125, 4496, 4532, 4707, 4797, 4840, 4846, 5158, 5698, 5818, 5850, 5916, 5938, 5959, 5975; Gen. 277; Prud. 53c Rom. 449, Greg. gl. 1554: overal duratief met een der volgende beteekenissen: zoeken, opzoeken (de handeling als zoodanig), gaan (naar), streven (naar), vergen, verlangen.

2. Het compositum met de perfectieve beteekenis „door zoeken vinden, verkrijgen, bereiken", komt voor

Hel. 1501 *than sia hella githuing,*
bred balouuiti bethia gisuokean,

en 4852 *that sia undar bac fellun*
alla efnissi, ertha gisuohtun.

In 't laatste geval eischt ook het metrum het prefix.

3. Het part. komt slechts voor

Gen. 47 *thes ni habda he eniga geuuuruhte te thi,*
sundea gisuohta:

hij had u toch geen kwaad gedaan, geen zonde aan u begaan [2]): het behoort tot het duratieve simplex.

sonian, sonan.

II. 2. Hel. 1469 [3]), 1627; Ess. Ev. Mt. 12.18; Conf. 29 bis: het compositum heeft perfectieven zin: den zoen treffen, het oogenblik der verzoening scheppen.

sorgon.

I. 1. Kar. ps. 60.3: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 1357, 1684, 1858, 1880, 1927, 2244, 2517, 2617, 4588, 4590, 4771, 5789, 5872; Gen. 10, 37: zorg dragen, zich bekommeren (om), bezorgd zijn, treurig zijn, vreezen.

spanan.

II. 1. Hel. 1031, 1354, 1376, 1493, 1495, 1775, 1864: aandrijven,

---

1) Zie de noot op de vorige bladzijde.

2) Zie voor deze plaats: Braune, Gen. noot 47.

3) Bij Behaghel (p. 266) evenzoo perfectief.

aanzetten: de handeling zonder meer: duratief. Op één plaats laat het simplex perfectiefopvatting toe:

Hel. 1480 *ef hie latit ina is muod spanan,*
that hie biginne thera gernean thiu im gigangan ni scal:

hier toch beteekent het werkwoord: verlokken, door lokken ergens toe brengen.

2. Het compositum heeft perfectieven zin:

Hel. 1 *manega uuaron the sia iro mod gispon,*
that sia uuord godes uuisean bigunnun,

en 2719 *andried that hie thena uueroldcuning*
spracono gispuoni endi spahion uuordon
that hie sia forlieti:

door lokken, drijven ergens toe brengen. In het eerste geval is het prefix ook voor het metrum onontbeerlijk: het B-type eischt het. En wanneer de dichter had goed gevonden *bigunnin* in plaats van *bigunnun* te schrijven, zou ik dan ook niet geaarzeld hebben den vorm *gispon* duratief op te vatten en het prefix bloot uit het metrum te verklaren: de zin ware dan geweest: „het gemoed drong er velen toe, dat zij het woord Gods zouden beginnen te verkondigen...... maar slechts vier waren er toe uitverkoren". Ik wijs hier alleen op om te doen zien, welke geringe verandering in den zin op de „actionsart" van invloed kan zijn.

3. Hel. 5414 *thiu heri Iuðeono*
habdun thuo thia aramun man alla gispanana
that sia themo landscathen lif abadin:

part. bij het perfectieve compositum: overgehaald, door lokken er toe gebracht.

sparon.

II. 1. Prud. 62[a] Laur. 337 *sparon:* vitam tenebo et differam paenis morarum iugibus: rekken: duratief.

spennian.

II. 3. Prud. 54[d] Rom. 663 *gispandan:* nec olim lacte depulsum: het part. behoort wel tot een resultatief simplex of compositum met de beteekenis „spenen, afwennen, ontwennen".

spildian.

II. 1. Hel. 737 *gisahun iro megi spildean:*

duratief: de handeling als zoodanig; evenzoo vs. 4862 en 5346.

spilon.

II. 1. Hel. 2764: duratief.

spiwan.

II. 1. Hel. 5494: duratief.

spodian.

II. 1. Gen. 106 *spuodda thie mahta*
is handgiuuerek, helag drohtin,
that im uuarð sunu giboran:

bevorderen, steunen: duratief.

sprekan.

I. 1. Kar. ps. 54.13, 57.2, 57.4, 58.8, 59.8, 61.12, 62.11, 65.14, 68.13, 72.8 bis: overal staat het duratieve simplex ter vertaling van het Latijnsche *loqui*, dat volgens Streitberg ook steeds duratieven zin heeft; in ps. 71.15 vertaalt het *adorare* en is het dus evenzeer duratief.

II. 1. Evenals *quethan* en *seggian* levert ook dit werkwoord in het Oudsaksisch moeilijkheid op. Oorspronkelijk moet *sprekan* een beslist duratief simplex zijn geweest met de beteekenis „het spraakorgaan gebruiken, het woord voeren". Dien duratieven zin heeft het nog op tal van plaatsen. Vaak staat tusschen de op *sprekan* volgende directe rede nog weer een perfectief *quathie*, of, als de indirecte rede volgt, wordt deze meestal ingeleid door een perfectief *het that* of *quat that*, soms ook door een tot het perfectieve *quat that* naderend *sagda that*, of ook wel door een bepaald duratief *sagda* of *fragoda*. Bij een reeks plaatsen echter is ook perfectiefopvatting en wel ingressiefbeteekenis mogelijk: die van „'t woord richten tot, het woord nemen, beginnen te spreken". Neemt *sprekan* hier de functie van *gimahlean* over, evenals *seggian* het perfectieve *quethan* op zijde streeft? ..... Ook *gimahlean* verdwijnt in de latere taal evenals *quethan*. Gaat *gimahlean* zelf vooraf zooals Hel. 139 b.v., dan is *sprekan* wel

beslist duratief op te vatten. Op de manier van *quathie* of *quat that* komt dit verbum niet voor. Gaan we nu de plaatsen na, dan vertoonen de volgende bepaald duratieven zin:

Hel. 139 *Zacharias thuo gimalda endi uuid selƀan sprak*
drohtines engil:

het woord voeren; evenzoo Hel. 914 (met *tigegnes* verbonden), 3137; Gen. 190;

Hel. 168 *than scalt thu eft uuord sprekan,*
hebbean thinera stemna giuuald:

woorden spreken d. i. het spraakorgaan gebruiken;

Hel. 437 *so huat so siu gihorda thia man sprecan;*

evenzoo Hel. 831, 1432, 2497, 2777, 4590, 5336, 5868;

Hel. 2018 [1]) *geng uuið iro kind sprecan;*

evenzoo Hel. 2770 [1]), 4838 [1]), 5313;

Hel. 2673 *ac sia bigunnun sprecan under im*
huo sia ina so craftigna for enon cliƀe uurpin:

overleggen, bespreken; evenzoo Hel. 2307;

Hel. 4274 *sia bigunnun im thuo umbi thena uuih sprecan:*

praten over. Ook gevallen als

Hel. 412 *endi filu spracun*
lofuuord manag liudeo herren:

woorden van lof spreken d. i. loven; en

Hel. 4432 *hui uuili thu so uuið thit uuerod sprecan,*
mahlian uuid thesa menigi.

Om kort te gaan ook Hel. 769, 949, 974, 1083, 1142, 1337, 1381, 1388, 1740, 1902, 2026, 2261, 2807, 2967, 3018, 3047, 3249, 3446, 3510, 3664, 3689, 3723, 3732, 3800, 3804, 3928, 3934 (M. *uuirkid*), 3950, 4029, 4039, 4193, 4547, 4569, 4598, 4637, 4674, 4747, 4799, 5042, 5052, 5078, 5190, 5207, 5298, 5361, 5555, 5564, 5571, 5580, 5590, 5676, 5790, 5964; Ess. Ev. L 22.64, 23.3; Conf. 40; Ps. pr. 45; Prud. 12^b Apoth. 129: waar het werkwoord een der volgende beteekenissen vertoont:

1) Zie voor de ingressieve verbinding i. v. *gangan.*

spreken, het woord voeren, praten, zeggen, beweren, voorspellen, betuigen.

Door *tuo* begeleid staat het simplex: Hel. 114, 820, 969 (P. *te im*), 1063, 1179, 2925, 3023, 3572, 4834, 5843; Gen. 31, 42, 272; Ess. Ev. Mt. 5.2, Lind. Ev. Mt. 5.2: toespreken, spreken tot; door *angegin:* Hel. 269, 619, 824, 1100, 1586, 2320, 2560, 2580, 2841, 2931, 3012, 3054, 3061, 3098, 3247, 3556, 3715, 3888, 3947, 3976, 3986, 4060, 4402, 4431, 4510, 4688, 4695, 4842, 5088, 5217, 5847, 5966; Gen. 34, 69: toespreken, antwoorden; door *tegegnes*: Hel. 395, 562, 914, 2099, 2204, 2553, 2557, 3387, 3395, 4391, 4615, 5192, 5602: toespreken, spreken tot, antwoorden. In verreweg de meeste gevallen van de drie laatste categorieën is het mogelijk, misschien zelfs beter ingressiefbeteekenis aan te nemen. Deze hebben we waarschijnlijk ook te zien in de volgende plaatsen [1]), al is duratiefopvatting niet bepaald uitgesloten:

Hel. 208 *thuo sprac thar en gifruodit man:*
„het woord nemen" of „spreken, het woord voeren";

Hel. 1108 *Satanase forsuep, endi san after sprak*
allaro barno best, quat that man bedon scoldi:
„het woord nemen" of „spreken, het woord voeren";

Hel. 2024 *thuo habda eft is uuord garo*
mahtig barn godes endi uuid is muoder sprak:
'Huat ist mi endi thi' quathie............:
„het woord richten" of „spreken, zeggen";

Hel. 2193 *thar uuarth im thie guodes suno*
mahti mildi, endi te thero muoder sprac,
hiet that................:
„het woord richten" of „spreken";

Hel 2838 *thuo sprac eft thie landes uuard*
endi fragoda.................:
hier staat *sprac eft* gelijk met het ingressieve „hernam";

1) Vgl. Behaghel p. 264, 272, 273, 276.

Hel. 3727 *thuo sprac eft thet barn godes:*
'Ef gi sia amerriat' quathie..........:

„het woord nemen of „antwoorden".

Al zeer duidelijk blijkt de ingressieve zin, dien *sprekan* schijnt te hebben gekregen, uit:

Hel. 4775 *thuo hie te is iungron sprac,*
uuekida sia uualdand endi uuordon gruotta:
'Hui uuelliat gi so slapan?' quathie......:

de samenhang vordert hier de vertaling: „toen richtte hij het woord tot zijne jongeren"; en

Hel. 4604 *endi thuo te is drohtine sprac,*
bigann ina thuo fragon:

het *bigann fragon*, welke woorden samen een ingressief begrip vormen, pleit er m. i. voor, dat de dichter ook het voorafgaande *sprac* ingressief gevoeld heeft.

Voorts vergelijke men nog: Hel. 214, 221, 225, 1067, 1090, 2044, 2049, 2124, 2200, 2251, 2256, 2318, 2747, 2827, 2846, 2850, 2999, 3051, 3094, 3262, 3277, 3768, 3867, 3891, 3932, 3943, 4073, 4079, 4144, 4408, 4435, 4507, 4860 (C. *hreopun*), 4882, 4903, 4956, 5209, 5349, 5476, 5518, 5557, 5588, 5613: in 't algemeen moet de samenhang beslissen of de duratieve of de perfectieve opvatting de meest gewenschte is; zoo wijst bij

Hel. 4278 *thuo thie rikeo sprak,*
her hebancuning — hordun thia oðra —: (de [directe rede volgt),

het duratieve *horian* op een parallel duratief *sprekan*; en neemt men een plaats als b.v.

Hel. 4569 *so hie thuo so te them thegnon sprac*
helag drohtin, so uuarth im is hugi druoui,
uuarth im gisuorcan sebo, endi eft te is gisithon sprac
thie guodo te them is iungron: (de directe rede [volgt),

dan voelt men duidelijk een verschil tusschen het eerste en het tweede *sprac*: het eerste is bepaald duratief, het tweede kan ook

ingressief opgevat. In den regel zijn echter twee opvattingen mogelijk en blijft een beslissing altijd subjectief.

Met *biginnan* vormt ons simplex een ingressief begrip Hel. 2307, 2673 en 4274.

2. Wat het compositum betreft, slechts in de volgende gevallen kan ik met zekerheid perfectieve „actionsart" vinden:

Hel. 409 *reht so hie thuo that uuord gisprak,*
so uuarth thar engilo ti them enon unrim cuman;

evenzoo vs. 3143: in beide gevallen wordt het oogenblik van de voltooiing der handeling gefixeerd. En daar nu op beide plaatsen door den samenhang de vertaling als plusquamperfectum gevorderd wordt, hebben we hier tevens weer een paar voorbeelden, die tot verklaring kunnen dienen van het verschijnsel, dat men er toe kon komen het prefix allengs aandeel in de tijdsvorming te geven.

Hel. 440 *helithos gispracun*
an them ahtoðen dage erlos managa,
suitho glauua gumon mid thero godes thiornun,
that hie Heland te namen hebbean scoldi:

door spreken tot een beslissing komen, overeenkomen; evenzoo vs. 4170 en 5546. Voorts nog drie plaatsen, waar de hss. afwijken en die daarom beneden behandeld worden.

Wat de overige gevallen aangaat, die leveren weer moeilijkheden op en een schifting is bezwaarlijk te maken. Wanneer we den samenhang voortdurend in het oog houden, schijnt het compositum soms duratief, bloot de handeling als zoodanig constateerend, niet het moment der voltooiing; in die gevallen kan het prefix hier en daar worden verklaard als met de tijdsvorming in betrekking staande of als ter wille van het metrum gezet, soms komen deze beide factoren tegelijk in aanmerking, men vergelijke:

Hel. 35 *thes hie selðo gisprac,*
giuuisda endi giuuarahta, uundarlicas filo,
so manag mid mannon mahtig drohtin:

had gesproken (*gi-* = pl. q. p.?);

Hel. 829 *behui hie so that uuord gisprak,*
gimenda mid is muthu:

waarom hij zoo die woorden sprak, ze als zijn meening verkondigde, d. i. wat hij met die woorden bedoelde (het B-type eischt *gi-*);

Hel. 906 *huand hie so filo suothas gisprak*
uuararo uuordo;

Hel. 1760 *that hie simla mid is uuordu gisprikit*
man mid is muthu sulic so hie............;

Hel. 4489 *endi hie te thero thieda gisprac*
deruon uuordon, that hie gaui is drohtin te thiu;

voorts Hel. 1205, 1694, 1901 (door *tegegnes* begeleid), 2348, 2432 (door *tegegnes* begeleid), 4788 (*gi-* voor 't B-type?), 5020 (*gi-* voor 't B-type?); Gen. 225; Conf. 3 (*gi-* = perfect?).

Andere plaatsen weer kunnen zeer goed lineaar-perfectief worden opgevat, als „uitspreken"; en daar ook hier gevallen onder zijn, waar het *gi*-compositum zich als plusquamperfectum voordoet, vinden we al weer voorbeelden, die den overgang van het prefix van de uitdrukking der „actionsart" op de weergave der relatieve „zeitstufe" kunnen demonstreeren; men vergelijke:

Hel. 171 *thuo uuarth it san gilestid so,*
giuuorðan te uuaron so thar an them uuihe gisprak
engil thes alouualdon:

gelijk de engel het daar in den tempel had uitgesproken: niet het moment der voltooiing alleen heeft den nadruk, ook de handeling, die er aan voorafgaat; evenzoo

Hel. 237 [1]) *Iohannes namon*
uuislico giuuret endi oc after mid is uuordu gisprak;

Hel. 2109 *ef thu it mid thinu uuordu gisprikis,*
thann is san thiu lefhed losot;

voorts Hel. 444 (pl. q. p.), 2039, 2878, 3028 (pl. q. p), 3864,

1) Behaghel (p. 69) noemt deze plaats duratief; m. i. ten onrechte: hij vat *gisprak* absoluut op: ik voor mij beschouw *Iohannes namon* als object zoowel van *gisprak* als van *giuuret.*

4158, 4163, 4246, 4351. Een overgang vormen dan plaatsen als de volgende, die óf als duratief (= spreken, zeggen), óf als lineaar-perfectief (= uitspreken) te beschouwen zijn:

Hel. 39 *all so hie it fan them anginne thuru is ena craht*
uualdand gisprak:

had gesproken (*gi-* = pl. q. p.? — ook het E-type eischt het prefix);

Hel. 1415 *so it an furndagon*
tulgo uuisa man uuordun gisprakun:

hebben gesproken (*gi-* = perfect?);

Hel. 3065 *ac deda it thi uualdand selbo,*
fader allaro firio barno, that thu so forth gispraki
so deopo be drohtin thinan:

hebt gesproken (*gi-* = perfect? — ook het A-type eischt het prefix); voorts Hel. 624 (*gi-* = perfect? — ook het A-type vordert het prefix), 3524 (*gi-* = perfect?), 4932 (*gi-* = pl. q. p.?), 4996 (*gi-* = pl. q. p.?), 5106, 5682, 5839.

Uit een en ander blijkt nu wel, dat een juiste scheiding niet meer mogelijk is, dat het compositum in een aantal gevallen tot de beteekenis van het simplex nadert of er reeds geheel aan gelijk is en dat ons prefix dus in een tijdperk van verval verkeert. Duidelijk wordt hierop ook gewezen door die plaatsen, waar de hss. afwijken: Hel. 1836, 2658 en 3787 heeft C. *gi-*, M. niet, terwijl Hel. 143, 158 en 1993 het omgekeerde verschijnsel vertoonen: al deze zes plaatsen vat ik duratief op.

Nu zijn er nog drie gevallen, waar C. *gi-* heeft, M. niet, en deze meen ik perfectief te moeten opvatten: hier is dan de beteekenis van het simplex aan die van het compositum gelijk geworden:

Hel. 164 *scerida im thuo te uuitie that hie ni mohta enig*
[*uuord gisprekean* (M. *sprekan*),
gimahlean mid is muðu:

uitbrengen; evenzoo vs. 184 en 229. Men vergelijke nog met deze plaatsen Hel. 4867, waar het simplex in de beide hss. en met denzelfden zin (= uitbrengen) gevonden wordt.

3. Het part. komt viermaal voor: Hel. 2650, 5377 en 5568 staat het, bloot de voltooiing der absolute handeling in het verledene constateerend, dus duratief en waarschijnlijk wel tot het simplex behoorend; slechts Hel. 375 kan het duratief als „gesproken" of lineaar-perfectief als „uitgesproken" worden opgevat en dus tot het simplex of tot het compositum gerekend worden.

springan.

II. 1. Hel. 4879, 5709: duratief.

spuran.

I. 2. L. gl. ps. 138.3 *gespuredos*: investigasti: kan perfectief opgevat in den zin van het Hoogduitsche „erforschen, ausspüren."

spurnan.

II. 1. Hel. 1372, 1722: treden: het simplex schijnt mij duratiei toe, al moet het in het eerste geval ook door „vertreden" vertaald worden; Virg. gl. Aen. 12.364 *spurnandies*: sternacis id est sternentis, waar van een paard sprake is, dat zijn ruiter gaarne afwerpt: het part. praes. geeft hier een eigenschap te kennen; het heeft duratieven zin.

stamaron.

II. 1. Prud. 51a Rom. 12 *stamarod*: balbutit: duratief.

standan, stan.

I. 1. Door *up* begeleid staat het duratieve simplex: Kar. ps. 56.9 driemaal, 58.6, 67.2 en 72.20 ter vertaling van het Latijnsche surgere, exurgere: het vormt dan met het adverbium een ingressief begrip.

II. 1. Hel. 101, 120, 283, 675, 887, 977, 1281, 1343, 1383, 1395, 1425, 1580, 1649, 1673, 1680, 1745, 1811, 1895, 2036, 2166, 2385, 2406, 2496, 2534, 2538, 2574, 2611, 2690, 2889, 3104, 3162, 3625, 3756, 3782, 3794, 3854, 3871, 3877, 3896, 3908, 3927, 4229, 4240, 4286, 4349, 4393, 4411, 4755, 4826, 4858, 4890, 4906, 4950, 4958, 4976, 4991, 5053, 5117, 5137, 5177, 5218, 5237, 5279, 5282, 5309, 5343, 5381, 5410, 5431, 5552, 5572, 5576, 5578, 5589, 5591, 5594, 5607, 5611, 5615, 5634, 5638, 5646, 5693, 5725, 5841, 5912, 5919;

Gen. 20, 78, 150, 160, 172, 192, 205, 269, 324, 335: duratief: staan, zich bevinden. Evenzoo imperfectief doch afwijkend, wat de beteekenis betreft, zijn Hel. 3126 [1]): stralen, en 4661: bijstaan. Het duratieve *standan* van

Hel. 4870 *thuo hie gibolgan geng*
suitho thristmuod thegan furi is thiedan stann,

vormt met *geng* samen een perfectief begrip en staat met een ingressief *gistandan* gelijk. Tegenover Moureck vat ik met Wustmann en Behaghel

Hel. 2378 *hie stuod im thuo bi enes uuatares stade*,

duratief op, én wegens het *sedebat* van de Latijnsche bron, én om den samenhang. Daarentegen heb ik een paar andere plaatsen ontmoet, die ingressiefopvatting bepaald eischen:

Hel. 2468 [2]) *endi horit thar mid is oron tuo*
suitho niudlico endi nahor sted:

en gaat dichterbij staan;

en Hel. 4881 [2]) *thuo stuod that folc an rum:*
andriedun im thes billes biti:

toen ging het volk verderaf staan. Of als duratief óf als ingressief kan beschouwd

Hel. 3758 *stuod im thuo for them uuihe uualdandi Crist*,
liob landes uuard, endi im thero liudeo hugi,
iro uuilleon afteruuaroda:

zoo gaat de Helianddichter namelijk voort, nadat hij verteld heeft, hoe Christus de kooplieden uit den tempel dreef: de samenhang laat hier beide opvattingen toe. Vervolgens is er nog één geval, waar *standan* met *upp* een perfectief begrip vormt, dat van „opstaan, verrijzen":

Hel. 4097 *thuo hie ti Lazaruse hreop*
starkero stemnun endi hiet ina standan upp.

---

1) Behaghel (p. 96 en 100) vat deze plaats ingressief op: in verband met het voorafgaande duratieve *liuhta* schijnt mij duratiefopvatting beter.

2) Zoo oók Behaghel (p. 96 en 100.)

2. Het compositum komt voor ten eerste met de perfectieve beteekenis van „tot staan komen, stilhouden":

Hel. 88 *so oft so is gigengi gistuod:*

zoo vaak de beurt aan hem kwam, letterlijk „de beurt van hem stilhield";

Hel. 3570 *ac sia simla mer endi mer oðar that manno folc*
hludo hreopun. Heland gistuod;

voorts Hel. 662, Gen. 334 en misschien ook

Gen. 97 *oft siu thes gornunde an griata gistuodun*
sinhiun samad, quaðun that..........,

waar het werkwoord intusschen even goed duratief kan worden opgevat.

In de tweede plaats ontmoeten we *gistandan* met de perfectieve beteekenis „treffen, te beurt vallen":

Hel. 2207 *hugi uuarth iro te froðra*
thes uuiðes an uunneon, huand iro thar sulic
[uuilleo gistuod:

omdat haar zulk een geluk te beurt viel; evenzoo Hel. 471, 484, 510, 969, 1012, 2196, 4068, 4664, 4666, 5025. In deze reeks van composita is merkwaardigerwijs de oorspronkelijke zin van het prefix, die van „samen", nog terug te vinden. De beteekenis van het compositum laat zich namelijk als volgt verklaren: samen staan > samen gaan staan > samentreden > samentreffen > treffen > te beurt vallen. In dezen overgang van beteekenis vind ik weer een vrij aannemelijk bewijs voor de boven (§ 9 en 31) verkondigde stelling, dat het prefix onder gunstige omstandigheden in de compositie krachtens zijn materieelen zin heeft geperfectiveerd en we zien hier als 't ware voor onze oogen die materieele beteekenis van *gi-*, nadat ze haar taak vervuld heeft, voor ons begrip verdwijnen, een feit, dat in dit geval werd in de hand gewerkt door den dativus sociativus, dien het werkwoord op al de aangehaalde plaatsen bij zich heeft en die, hoewel oorspronkelijk van het praeverbium afhankelijk, allengs er toe kon bijdragen den materieelen zin er van in de samenstelling meer en meer te verduisteren, zoodat wij op 't eerste gezicht bij dit *gistandan*

(= treffen, te beurt vallen) niet meer aan *gi-* (= samen) denken, maar het alleen als perfectiveerend prefix beschouwen.

In de derde plaats treffen we een paar gevallen aan, waar de perfectiviteit op zijn minst genomen zeer twijfelachtig is en duratief-opvatting veel nader ligt:

Hel. 3997 *that ist thegnes cust,*
that hie mid is frahon samad fasto gistande,
doie im thar an duome:

dat hij zijn heer trouw ter zijde sta; en

Hel. 4679 *ik biun garo sinnon, ef mi god latiđ,*
that ik an thinon fullestie fasto gistande:

volharden: beide gevallen schijnen mij duratief toe [1]); hoogstens zou men ze lineaar-perfectief kunnen opvatten met de beteekenis „ter zijde staan of volharden tot het einde toe". Voorts

Hel. 5897 *uuarth er cuman*
Iohannes thie guodo, endi im oƀar them graƀe gistuod,
antat thar san after quam Simon Petrus:

de samenhang eischt, dunkt mij, de vertaling „en bleef bij het graf staan wachten". [2])

3. Het part. komt slechts eenmaal voor in den perfectieven zin van „treffen":

Hel. 2987 *quat that iro uuari harm gistandan;*

het behoort tot het compositum.

stapan.

II. 1. Hel. 2940, 2961: duratief: gaan, stappen. De vorm *stop* komt ook nog voor M. 4873, waar C. veel beter *sluog* leest.

stathlan.

II. 1. Lamspr. gl. 82b I. 487 *stathientimu:* stagnante fluento: duratief.

stekan.

I. 1. Kar. ps. 68.15 *genere mi fan horouue that ne ic inne steke:* ut non infigar: blijven steken: duratief. Evenzoo

1) Evenzoo Behaghel (p. 100).

2) Behaghel (p. 338) vat deze plaats perfectief op.

II. 1. Hel. 5705 *mid heruthrummeon stac.*

stekkan.

I. 3. Kar. ps. 68.3 *gestekit bin ic an leimon diupi:* infixus sum in limo profundi: part. bij het duratieve simplex.

stelan.

II. 1. Conf. 35: duratief.

stellian.

II. 3. Hel. 1813 *huand it so fasto uuarth*
gistellit an them stene:

gegrondvest: part. van het duratieve simplex.

steppon.

II. 1. Virg. gl. 189[a] Aen. 12.174 *steppodun*: notant: duratief.

sterkian, sterkan.

I. 3. Kar. ps. 68.5 *gesterkoda sint fiunda mine*: confortati sunt inimici mei: part. van het duratieve simplex.

II. 1. Hel. 5049: duratief. Hiertoe behoort ook het part.
3. Hel. 55.

stervan.

II. 1. Dit werkwoord schijnt in het Oudsaksisch het oogenblik van het verscheiden aan te geven, dus perfectief te zijn: als variatie er van vinden we althans Hel. 4156 *ferah farlatan* en Hel. 4056 *lif farliesan*; nergens heeft het de beteekenis van „op sterven liggen, met den dood strijden", in welken zin het natuurlijk duratief zou wezen (vgl. got. *swiltan* tegenover *gaswiltan*). Het komt voor Hel. 3631, 4055 (C. *astereban*), 4155; Gen. 135, 187; Prud. 65[a] Cypr. 5.

stiftan.

I. 1. L. gl. ps. 27.5 *stihtan*: aedificabis: duratief.
3. Kar. ps. 68.36 *gestiftoda*: part. van het duratieve simplex.

stigan.

I. 1. Kar. ps. 67.5, 67.19 en 67.34 door *up* begeleid, ps. 54.16 en 71.6 met *nither* verbonden ter vertaling van het Latijnsche *ascendere* en *descendere*: duratief.

II. 1. Hel. 2242 (met *up*), 2312, 2682, 3117, 4734, 4815, 5934: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex vs. 2242 een ingressief begrip.

2. Wustmann (p. 61) zegt: „als deutliches resultativ aber giebt sich sofort *gestigan* gegenüber *stigan* zu erkennen, es wird auch, wie nhd. 'ersteigen' unmittelbar mit dem akkusativ verbunden". Zeer juist is deze redeneering wat betreft het eene voorbeeld, dat hij aanhaalt:

Hel. 1499 *that hie muoti eno uup gistigan*
ho himilriki;

maar waarom citeert hij nu ook de andere plaats niet, waar het compositum voorkomt? Daar gaat zijn uitspraak niet op. Men vergelijke

Hel. 4272 *iac im uppan thena berg gisteg barn drohtines:*

het compositum is hier niet onmiddellijk met een accusatief verbonden en kan zeer goed duratief worden opgevat „en hij steeg op den berg, de Zoon Gods". Is in het laatste geval het prefix alleen ter wille van het B-type geplaatst?.... Bij het eerste beslist perfectieve voorbeeld, eischt het metrum, het A-type, op zich zelf ook het praeverbium en doet *gi-* dus tweeërlei dienst.

stillian.

II. 2. Par. Prud. 162ᵃ Psych. 697 *gistillian*: quid juvat indomitos cum ferro sedasse furores: tot rust brengen: kan perfectief of lineaar-perfectief opgevat worden. Het intransitieve *gistillide*: fatescat van Par. Prud. 158ᵇ Psych. 587 met de beteekenis „uitgeput worden", schijnt mij duratief, hoogstens resultatief toe: het is een inchoatief begrip.

3. Het part. komt voor

Hel. 2963 *thuo uuarth bred uuater*
stromos gistillid:

het kan tot het perfectieve compositum gerekend worden: door de bovennatuurlijke inwerking van Christus houdt de storm momentaan op. Voorts staat het nog Ess. Ev. Mc. 12.28 *gistild haddi*: silentium imposuisset: evenzoo tot het perfectieve compositum

behoorend: het oogenblik, waarop het zwijgen intreedt, wordt aangestipt.

stillon.

II. 1. Hel. 2259 *sia gibod lestun,*
uualdandes uuord: uueder stillodun:

het weder werd stil: wanneer we ook hier aan een momentaan opvolgen van het bevel des Heeren denken, moet het simplex perfectief worden opgevat.

stinkan.

I. 1. L. gl. ps. 113.6: duratief.

stotan.

II. 1. Virg. gl. 187a Aen. 11.890 *stiet*: arietat: duratief.

stridian.

II. 1. Hel. 4976: duratief.

strowian.

II. 1. Hel. 3674: duratief.

stroton.

II. 1. Prud. 57c Rom. 1104 *strothondion*: oris garruli: babbelend: duratief.

struvian.

II. 1. Virg. gl. 176b Aen. 10.711 *struuide*: inhorruit armos: opzetten (van de borstels van een wild zwijn gezegd): duratief: de handeling als zoodanig.

stuppon.

I. 1. Kar. ps. 57.5 *stuppendero oron iro*: obturantis aures suas: duratief.

sugan.

II. 1. St. P. 88d: duratief.

sulian.

II. 1. Hel. 1723 *suiliuuat it an sande:*

wentelen: duratief.

sundion.

II. 1. Hel. 2717; Conf. 37: zondigen, zich bezondigen: duratief.

2. Hel. 5033 *liet ina gisundion:*

dit compositum kan in beteekenis met het simplex op één lijn gesteld worden, dus duratief worden opgevat; het is echter ook mogelijk, dat de dichter, die hier van de verloochening van Petrus spreekt, op het bijzondere geval den nadruk heeft willen leggen en een perfectief „in zonde vallen" heeft willen uitdrukken.

suvron.

II. 1. Ess. Ev. L. 22.31: zuiveren: duratief; met *un-* samengesteld: Conf. 43.

swellan.

II. 1. Str. gl. 12. c. 4.22 *suellad*: obturgescunt: duratief.

sweltan.

II. 1. Het onderscheid, dat Streitberg voor het Gotisch vaststelt tusschen *swiltan* en *gaswiltan* bestaat in het Oudsaksisch niet meer, of liever gezegd, daar het compositum verdwenen schijnt, moet het simplex én het durativum én het perfectivum uitdrukken. Den perfectieven zin van het simplex blijkt duidelijk uit:

Hel. 5659 *so thuo thie landes uuard*
sualt an them simon, so uuarth.......,

waar het oogenblik van het verscheiden wordt bedoeld. Evenzoo perfectief meen ik te mogen opvatten: Hel. 734, 2219 [1]), 2250 (= omkomen), 3105, 4327, 5322 (de variatie is *lif farlatan*); Gen. 318 (= omkomen). Duratief daarentegen schijnen mij toe gevallen, waarbij vooral het lijden, het pijnlijke, het smartelijke van den dood op den voorgrond komt, die dus aan een duur doen denken, b.v.

Hel. 4697 *that ik samad midi thi suellan muosti,*
doian diurlico;

evenzoo Hel. 750, 4898, 5511, 5685.

1) Zoo ook Behaghel (p. 278).

swerian.

I. 1. Kar. ps. 62.11 *thia suerunt an imo:* qui jurant in eo: duratief: de handeling als zoodanig. Evenzoo

II. 1. Hel. 1507, 1512, 1518, 3269; Conf. 9, 36; Ess. Ev. Mt. 5.33 bis; Lind. Ev. Mt. 5.33.

2. Hel. 4977 *ac stuod thuo endi striðda endi starcan eth*
suithlico gisuor:

het verschil tusschen het compositum en het simplex schijnt niet groot: wanneer we evenwel opmerken, dat bij al de zooeven aangehaalde simplicia van een *swerian* in het algemeen sprake is, dan kunnen we het compositum hier, waar het verbum op een bepaald feit slaat, verklaren als een poging van den dichter om in dit bijzonder geval het oogenblik der voltooiing van den eed uit te drukken en dus het werkwoord als perfectief beschouwen.

swerkan.

II. 1. Hel. 4041: treurig gestemd worden, eig. duister, beneveld worden: de inhoud van dit intransitieve simplex heeft veel weg van een inchoatiefbegrip: het verbum schijnt dus duratief, hoogstens resultatief te moeten worden opgevat.

2. Hel. 4311 *gisuercat siu bethiu*
mid finistriu uuerthend bifangan:

geschiedt het „duister worden", het „verliezen van het licht" momentaan? De onmiddellijk volgende variatie wijst er op, en bij die opvatting kan het prefix als perfectiveerend beschouwd worden.

3. Het part. komt voor: Hel. 4571 en 4671 met de figuurlijke beteekenis „treurig gestemd, terneergeslagen", en Hel. 5625 in den eigenlijken zin van „duister, beneveld": het behoort wel tot het onder 1. genoemde simplex, vormt echter in alle drie gevallen met *uuarth* een ingressief begrip [1]). Nog vinden we het deelwoord Hel. 4631 en Str. gl. 13. c. 7.1, evenzeer tot het onder 1. genoemde simplex behoorend.

1) Vgl. voor deze constructie Erdmann, Grundzüge § 145.

Behaghel noemt deze participia perfectief (p. 189); zoodoende komt hij echter met zich zelf in tegenspraak: op p. 181 toch zegt hij onder meer, dat het bijwoord *suiðo* niet bij een verbum perfectivum kan staan; nu lezen we echter

Hel. 4631 *uuas thuo iu thiustri naht,*
suitho gisuorcan,

en vs. 4671 *thuo uuarth muod gumon*
suitho gisuorcan.

Behaghel schijnt trouwens bij zijn uitspraak, op de eerstgenoemde bladzijde, in 't algemeen, ook niet gelet te hebben op Gen. 314 *uuard gifallin.*

swervan.

II. 1. Hel. 4506: drogen: duratief: de handeling als zoodanig; vgl. de onmiddellijk volgende variatie *drucnida.*

swevon.

I. 3. Kar. ps. 67.16 *berg suevot:* mons coagulatus: part. zonder *gi-*: het geeft een toestand te kennen, is dus duratief.

swigon.

II. 1. Hel. 1291, 2413, 3724, 5381; Conf. 40: duratief.

swikan.

II. 1. Hel. 5047 *huand im thar suikit oft*
uuan endi uuilleo, ef im uualdand god,
her hebancuning that herta ni stercið:

zwikken, wankelen: duratief [1]); evenzoo vs 1897. Minder duidelijk duratief is het simplex van Hel. 5170, waar Judas gestraft wordt
huand hie er umbi is drohtin suek:

hier kan de zin niet zijn „omdat hij vroeger wat betreft zijn heer had gewankeld"; toch schijnt mij het simplex hier als durativum verklaarbaar, wanneer we aannemen, dat de dichter niet het moment van Judas' afval, van zijn ontrouw worden, heeft willen

1) Zoo ook Behaghel p. 172.

aanstippen, maar alleen het feit, de handeling als zoodanig heeft geconstateerd.

2. Het compositum komt voor met de beteekenis „wijken van, aflaten van" of met die van „ontrouw worden aan" en fixeert het oogenblik der scheiding, is dus perfectief:

Hel. 5045 [1] *thuo im is thiednes gisuek*
helag helpa;

evenzoo vs. 5041 [1]) en 4676 [1]);

Hel. 4667 *gi sculun mi gisuikan, gisithos mina,*
iuuues theganscipies, er than......;

evenzoo vs. 4576, waar M. echter het simplex vertoont, een plaats dus, die met vs. 5170, boven aangehaald, er op wijst, dat simplex en compositum elkaar beginnen te raken. Nog zijn als perfectief met een der genoemde beteekenissen te citeeren: Ess. Ev. Mt. 24.10, 26.31, 26.41 en 26.56.

3. Het part. treffen we aan

Hel. 4932 *uuarun im thia is diuriun thuo*
gisithos gisuicana, all so he im er selbo gisprac:

ze waren hem toen ontrouw geworden: het behoort tot het perfectieve compositum [2]).

swilon.

II. 2. Prud. 54b Rom. 582 *gisuiloda*: obcalluit: duratief compositum. Het prefix vertoont wel zijn concrete beteekenis „voorzien van", cf. ohd. *swilo.*

swingan.

II. 1. Hel. 2243: duratief: de handeling zonder meer.

swogan.

II. 1. Hel. 5796: duratief: aanruischen.

talon.

II. 1. Hel. 2471 en 4492: duratief: overleggen, berekenen.

1) Evenzoo Behaghel p. 172, 175 en 341.

2) Zoo ook Behaghel p. 172.

teknian.

II. 1. Ess. Ev. L. 22.47 *thus tegnidda he ina im:* hoc enim signum dederat illis (er is sprake van den Judaskus): aanwijzen; het simplex, dat eigenlijk duratieven zin heeft „teekenen", nadert hier sterk het perfectiefbegrip „door een teeken te kennen geven".

tellian.

I. 1. Kar. ps. 18.1, 45.18, 65.16, 72.15: narrare, enarrare: duratief. Opmerkenswaardig is ps. 63.6, waar *tellian* de beteekenis van het perfectieve *quethan* nadert: *taldon that sia behelin strikke; quathun: uue sal gesian sia:* het Latijn heeft *narraverunt* en *dixerunt: taldon* is dus nog duratief op te vatten.

II. 1. Hel. 2540, 4344, 4404, 4591, 5103; Gen. 181; Ess. Ev. Mt. 1.17, Lind. Ev. Mt. 1.18, Str. gl 12. c. 6.49, Virg. gl. 145^{b} Aen. 6.682: duratief met een der volgende beteekenissen: vertellen, mededeelen, zeggen, houden voor, beweren, tellen, monsteren. Hel. 5072 staat het met *an* verbonden, in den zin van „beschuldigen": op zich zelf duratief, vormt het hier met *biginnan* een ingressief begrip. Met afhankelijken zin komt het voor: Hel. 492, 1137, 3180, 4453: hier geldt, wat boven op p. 213 seq. over *seggian that* is opgemerkt: ook hier dus duratieve „actionsart".

2. Evenals bij *seggian* loopen bij dit werkwoord simplex en compositum door elkaar: Hel. 2671, 3619 en 4280 heeft dan ook M. het prefix, C. niet, en vs. 4468 is het omgekeerde het geval. De „actionsart" is meest duratief en de beteekenissen zijn dan dezelfde, die we bij het simplex aantreffen: men vergelijke:

Hel. 405 *hebbeat that te tegne, that ik iu gitellian mag uuaron uuordon;*

voorts vs. 1586, 2671 (M. *gi-*), 4468 (C. *gi-*), 5189 (met *an* verbonden); met afhankelijken zin: Hel. 3619 (M. *gi-*), 4280 (M. *gi-*), 4308.

Slechts in de volgende drie gevallen kan ik perfectiviteit vinden: de beteekenis van het compositum is dan „met vertellen het eindpunt bereiken":

Hel. 2163 *so that ni mag gitellian man,*
giahton oƀar thesaro erthu, huat hie thuru is enes
[craft
an thesaro middilgard maritha gifrumida;

evenzoo vs. 2076 [1]) en 4246.

Op één plaats kan het compositum worden opgevat duratief, als „mededeelen", of lineaar-perfectief, als „mededeelen van 't begin tot het eind": het is vs. 564.

De oorspronkelijke beteekenis van *gi-* schemert bij dit werkwoord hier en daar nog wel door.

3. Ook het part. geeft moeilijkheid bij de beoordeeling. We treffen het ten eerste aan in verbinding met een bepaling van hoeveelheid, met een getal:

Hel. 1251 *endi im selƀo gicos*
tueliui gitalda, treuhafta man,
guodaro gumono;

evenzoo vs. 1267, 1326 en 2870: het staat dan volgens Sievers [2]) „formelhaft". Daar het bloot constateerende beteekenis vertoont, kan het zeer goed tot het duratieve simplex behooren, of hebben we in het prefix nog de materieele beteekenis van „samen" te zien? in dat geval behoort het tot het resultatieve compositum in den zin van „samentellen".

Vervolgens vinden we het Hel. 94 en 2729 óf in den zin van „geteld, berekend", dus duratief óf in dien van „door berekenen vastgesteld", dus perfectief: beide opvattingen zijn mogelijk. Vgl. b.v.

Hel. 94 *thuo uuarth thiu tid cuman the thar gitald habdun*
uuisa man mid uuordun.

Het kan dus ook op deze beide plaatsen tot het simplex of tot het compositum behooren.

Eindelijk staat het nog

---

1) Zoo ook Behaghel p. 265.

2) Heliand, noot op vs. 1326.

Hel. 3810 *thie im te theson kunnie* (M.) *herod*
tinsi suokit endi gitald habit
huat uui im geldan sculun

met de beteekenis van „vaststellen": het moet hier bepaald tot het perfectieve compositum worden gerekend.

teman.

I. 1. Kar. ps. 64.2: passen, betamen: duratief.

temperon.

II. 1. Prud. 11b Apoth. 14: temperare: duratief.

terian.

II. 1. Conf. 15: gebruiken (van spijs of drank): duratief.

tilian.

II. 1. Hel. 2543 *uuolda im thar so uunsames uuastmes tilian,*
fagares fruhtes:

trachten te krijgen: duratief. Simrock, Heyne en Behaghel vertalen het door „erzielen, erreichen, erlangen" dus perfectief.

tilon.

I. 1. L. gl. ps. 30.3, Deut. (32.35), 76.7, 118.15: accelerare, festinare, exercere, exercitari: duratief. Tot dit simplex behoort ook 3. L. gl. ps. 76.4.

timbrian, timbran.

I. 2. L. gl. ps. 73.16 *getimbredos:* tu fabricatus es auroram et solem: het compositum beteekent letterlijk „samentimmeren", heeft dus van huis uit resultatieven zin. De vertaler kan evenwel bedoeld hebben, de handeling als momentaan door God voltooid voor te stellen, en dan treedt het prefix perfectiveerend op. In beide gevallen is hij intusschen afgeweken van den Latijnschen text, die een durativum vertoont.

3. L. gl. ps. 121.3 *getimbrit:* quae aedificatur ut civitas, behoort wel tot het duratieve simplex met de beteekenis „bouwen". Evenzoo het volgende part.:

II. 3. Hel. 1824 *huand it an fastaro nis*
erthu gitimbrid;

en misschien ook Ps. pr. 63 *that is getimberid mid then leuindigon stenon.* In het laatste geval echter kan het part. ook tot het resultatieve compositum behooren: het commentaar toch van Cassiodorus op ps. V heeft: lapidibus vivis sanctorum creditur construenda.

tiohan.

I. 1. L. gl. Deut. (32.24) *tiandero:* trahentium: duratief; Kar. ps. 54.23 *inde he thi tion sal:* et ipse te enutriet: duratief; evenzoo L. gl. ps. 30.4.

II. 1. Hel. 2631, 3203: trekken: duratief. Hel. 131: opvoeden: de handeling als zoodanig: duratief.

2. Hel 3211 *uuarp an thena seo innan*
angol an uthiun endi uupp gitoh
fisk af fluode mid is folmon tuem:

een merkwaardige plaats: het compositum laat op zich zelf de perfectieve beteekenis toe van „door trekken in zijn bezit krijgen"; het adverbium *up* geeft echter de richting van de duratieve handeling „trekken" te kennen. Is *gi-* nu hier het perfectiveerend prefix of staat het bloot ter wille van het metrum en hebben we dus duratieve „actionsart"?

3. Hel. 732 *so filo so thar giboran uurði*
an tuem iaron gitogen (M *atogan*):

het part. schijnt tot het perfectieve *gi*-compositum te behooren met de beteekenis van „gewonnen", eigenlijk „door trekken verworven". Men denke hierbij aan de bloementeelt.

tiunean.

II. 2. Hel. 1810 *thar im uuind ni mag*
ne uuag ne uuateres strom uuiht gitiunean:

schade toebrengen: zoo opgevat heeft het compositum perfectieven zin. Ook het metrum eischte intusschen het prefix.

togian.

II. Weer een moeilijk te beoordeelen werkwoord. Beteekenis en gebruik van simplex en compositum loopen in elkaar. Het begrip *togian* toch laat op zich zelf twee opvattingen toe. Men

kan namelijk de handeling van het „toonen", van het „laten zien" zonder meer op het oog hebben: dan vallen begin en eind der werking niet samen en is er duratieve „actionsart": de beteekenis is dan ongeveer „iets voor 't gezicht van iemand houden, zoodat hij het beschouwen kan". Maar dit verbum kan ook uitdrukken een „te zien geven" d. i. „het teweegbrengen van het oogenblik, waarop het zien, het beschouwen door een ander intreedt", een „onder de oogen brengen": dan vallen begin en eind der handeling samen en is het perfectief. Die laatste beteekenis is wel de oorspronkelijke: immers *togian* is een verkapte samenstelling, is het Gotische *ataugjan*, dat b.v. duidelijk perfectief voorkomt Mc. 16.9. In het Oudsaksisch werd het echter ten gevolge van de aphaeresis der *a* als simplex gevoeld en kon zóó gemakkelijk ook de bovengenoemde duratieve beteekenis krijgen. Een *gi*-compositum werd nu gevormd, een poging waarschijnlijk om de perfectieve „actionsart" zoo noodig beter te kunnen uitdrukken. Een scheiding tusschen simplex en compositum bereikte men evenwel niet, omdat het eerste zijn perfectieven zin nog niet geheel verloren had en met die beteekenis naast het nieuwe compositum in gebruik bleef, terwijl van den anderen kant het compositum allengs tot de beteekenis van het duratieve simplex ging naderen. Dit leeren de voorbeelden.

1. Bepaald duratief vat ik op plaatsen als:

Hel. 1457 *togiat im hluttran hugi:*

toon hem (voortdurend) een rein, een oprecht gemoed;

Hel. 5291 *all githoloda,*

so huat so sia im tionono tuo tuogian uuoldun:

aandoen (de handeling als zoodanig);

Hel. 5444 *hie thero is brudi bigann*

thera idis opanlico unhiuri fiond

uuunder togian:

hij begon haar iets wonderlijks te laten zien. Met *biginnan* vormt het simplex hier een ingressief begrip.

Voorts Hel. 3944, 4541; Gen. 73.

Ingressief kan opgevat:

Hel. 4340 *than sia brusteat endi bloat endi bladu togiat,*
loƀ antlukit, thann uuitun liudeo barn
that than ist san after thiu sumer ginahid:

wanneer ze beginnen uit te loopen, beginnen te bloeien, hunne bladeren beginnen te vertoonen, dan etc..

Perfectiefopvatting is m. i. ook geoorloofd:

Hel. 844 *er than hie thar tekean enig togian uueldi:*

vóór hij daar eenig wonderteeken wilde te zien geven. Evenzoo vs. 3114 en 5273. De volgende composita sluiten zich hier onmiddellijk aan:

2. Hel. 2163 *hie giuuald habda*
te gitogianne tecan,

2350 en 2076.

Duratief of perfectief kan opgevat

Hel. 680 *thar in godes engil*
slapandion an naht sueƀan gitogda,
gidruog im an drome:

„laten zien" of „te zien geven" (het prefix kan ter wille van het A-type staan), terwijl in

vs. 1206 *huo that barn godes*
samnoda gisithos endi selbo gisprak
so manah uuislic uuord endi uuares so filo
torohtas gitogda;

gitogian evenals *gisprekan* duratief moet zijn: de beteekenis is toch „hoe hij hun (in 't algemeen) zooveel waars en heerlijks voor oogen hield": de bloote handeling wordt geconstateerd.

3. Het part. komt driemaal voor en behoort tot het perfectieve simplex of tot het perfectieve compositum:

Hel. 5680 *that thar io so helag ni uuarth*
tecan gitogid that ....;

evenzoo vs. 434. Intransitief en met dezelfde beteekenis als het Gotische *ataugjan* van Mc. 16.9:

Hel. 5949 *thuo uuarth thie helago Crist*
eft opanlico oðer sithu
drohtin gitogid, sithor hie fan dode astuod,
than uuibon an uuillion:

uuarth gitogid = verscheen.

tomian.

II. 1. Dit werkwoord beteekent eigenlijk „vrij maken" van *tomi:* vrij, ledig. Het komt voor met de duratieve beteekenis „datgene doen wat voor de bevrijding noodig is" en met de perfectieve van „bevrijden, vergeven", hetgeen is een momentane handeling. Het eerste is het geval.

Hel. 1717 *than scal hie ina selðon err sundiono tuomian* [(M. *atomean*)*:*

zich van zonden vrij maken; benevens vs. 5411; het tweede:

Hel. 1575 *that iu sigidrohtin sundeono tuomie:*

dat de Heer u van zonden bevrijde d. i. u uwe zonden vergeve; zoo ook vs. 3744.

tredan.

I. 1. Kar. ps. 55.2 en 3: met voeten treden, verachten: duratief.

tregan.

II. 1. Hel. 3233, 4730, 5520: berouwen, bedroeven: duratief. In het eerste geval vormt het simplex met *biginnan* een ingressief begrip.

trostian.

I. 2. Kar. ps. 68.21, 70.21: consolari: duratief compositum. Staat *gi-* eenvoudig wegens het Latijnsche *con-*?

II. 1. Conf. 26, Greg. gl. 1641: duratief.

truon, truwan, triuwian.

I. 1. Kar. ps. 61.11 *te truone an unriht:* sperare in iniquitate: duratief.

2. Kar. ps. 63.11 *getruon sal an imo*: sperabit in eo; ps. 56.2 *an thi gitruot sila min:* in te confidit anima mea: duratief compositum; evenzoo ps. 54.24, 55.4, 55.5, 55.11, 56.2, 61.9, 68.4, 70.2, 70.14.

II. 1. Hel. 2069, 2350 (M. *gitruodin*), 3114 (M. *gitruodin*), 5680.

2. Hel. 285, 2028, 2952, 5944. Het simplex en het compositum schijnen door elkaar gebruikt te worden: ze hebben beide de duratieve beteekenis van „gelooven, vertrouwen". Slechts vs. 285 en 5944 laten ook ingressiefopvatting toe „geloof slaan aan".

3. Het part. komt in eenigszins afwijkende vorm en beteekenis voor: Prud. 51^{b} Rom. 56 *getriuvuid*: foederatus grex: door trouw verbonden. Zouden we hier niet met een adjectief te doen hebben, gevormd evenals de boven § 27 behandelde possessieve samenstellingen, dus met het woordvormend prefix?

twehon.

II. 1. Hel. 1374, 4171: twijfelen, in twijfel zijn: duratief. Ingressiefbeteekenis treffen we aan in

Hel. 2945 *reht so hie thuo an is hugie tuehoda*
so uuek im that uuater undar:

op 't oogenblik, waarop hij begon te twijfelen, week het water onder hem uit.

3. Hel. 2952 *endi fragoda sane*
te hui hie thuo gituehodi:

het compositum kan ingressiefbeteekenis hebben „waarom hij was begonnen te twijfelen", maar even goed is duratiefopvatting te verdedigen „waarom hij getwijfeld had"; in 't laatste geval kan *gi-* ter uitdrukking van het plusquamperfect zijn aangewend.

twiflian, twiflon [1]).

II. 1. Dit simplex laat twee opvattingen toe: nu eens beteekent het „in twijfel zijn" of „kleinmoedig, kleingeloovig zijn" en is de zin beslist duratief, dan weer „in twijfel brengen" of „in twijfel geraken" en in dat geval hebben we met een ingressief begrip te doen: de samenhang moet beslissen en soms zijn beide opvat-

---

1) Op sommige plaatsen is het niet uit te maken of men met het werkwoord *twiflian* of met het adjectief *twifli* in verbogen vorm, te doen heeft. Zie ook Pratje § 148 op vs. 5188, waar ik *twiflian* bepaald als adjectief opvat.

tingen mogelijk. Bepaald duratief vat ik op Hel. 328 en 1896 (M. *tuiflon*); óf duratief óf ingressief kunnen zijn Hel. 948 en 4703; beslist ingressief is wel

Hel. 5241 *endi ofar Iuðeon fuor*
heroduuardes thanan, hugi tuiflida,
manno muodseðon.

2. Aan deze plaats sluit zich het compositum aan, dat driemaal met ingressieven zin voorkomt:

Hel. 4662 *that iu ni mugi thie menscatho muod gituiflian:* in twijfel brengen; evenzoo vs. 4743 en 3501.

3. Het part. Hel. 5752 en 3004 kan tot het perfectieve simplex of tot het perfectieve compositum behooren: het beteekent „in een toestand van twijfel, van verwarring gebracht".

twithon.

II. 1. Hel. 2752 *ef thu mi thero bedu tuithos* (M. *tugithos*),
min uuord fur thesom uuerode, than........:
toestaan; evenzoo Ess. Ev. Mt. 20.20 *tuitho mi drohtin quad siu*: het simplex schijnt mij perfectief toe.

thagian, thagon.

II. 1. Hel. 2575; 1284, 1386, 1583, 3872, 3911, 5078, 5280: zwijgen: duratief.

thakolon.

II. 3. Prud. 63[d] Hipp. 91 *githakoloda*: palpata: gestreeld: part. van het duratieve simplex.

thankon.

II. 1. Hel. 4635; Gen. 273; Prud. 53[c] Rom. 415: danken: duratief.

tharvon.

II. 1. Hel. 1329, 3602: derven: duratief.

thekkon.

I. 1. Kar. ps. 68.11: dekken: duratief.

thenian, thenan.

I. 1. Kar. ps. 54.21, 57.8, 59.10, 63.4; L. gl. ps. 84.6, 103.2, 123 (124,3), 137.7, 139.6: alhoewel het Latijn heeft *extendere* of

intendere en maar eenmaal *tendere*, geeft het Germaansche simplex toch slechts de bloote handeling van het „strekken" of „spannen" te kennen: het is dus duratief.
II. 1. Hel. 1155: (bezig zijn met) spannen: duratief.

thenkian, thenkan.

I. 1. Kar. ps. 61.5, 62.7, 70.24, 72.8: meditari, cogitare: duratief; ps. 54.2, 58.6, 60.2, 65.18, 68.19, 69.2, waar het Latijn *intendere*, éénmaal *attendere* heeft, kunnen daarentegen ingressief worden opgevat.
II. 1. Hel. 235, 302, 314, 593, 646, 957, 1284, 1386, 1583, 1730, 1804 (M. *athenkean*), 2086, 3872, 4617; Conf. 44, Greg. gl. 1638: denken, nadenken, gedenken, letten op, overleggen: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex van vs. 302 en 314 een ingressief begrip.

2. Het compositum komt duratief en perfectief voor; het eerste is het geval:
Hel. 4376 *for thiu scal allaro leodo gihuilic*
gethenkean for them thinge:
denken aan: M. heeft hier dan ook het simplex; voorts
Hel. 2531 [1]) en Conf. 3 *ik giuhu allero minero sundiono, thero the ik githahta endi gisprak endi gideda fan thiu the ik erist sundia uuerkian bigonsta*: die ik met gedachten, woorden en werken heb begaan: hier wordt eenvoudig de voltooiing der absolute handeling uitgedrukt, niet het moment der voltooiing: het prefix kan op deze plaats dienen om een perfect te helpen weergeven.

Perfectief daarentegen is
Hel. 724 [2]) *quat that hie is mohti beteran rad,*
oðran githenkean:
door denken vinden, uitdenken, hd. erdenken; zoo ook vs. 646 (M. *athengean*).

1) Zoo ook Behaghel p. 69.
2) Evenzoo Behaghel p. 69.

thiggian.

II. 1. Hel. 99, 1225, 1574, 3535, 4486, 5723: duratief in den zin van „smeeken, vragen, vergen". Uit deze beteekenis schijnt zich ontwikkeld te hebben die van „te vorderen hebben", oorspronkelijk van iets goeds, vgl. vs. 3338 *goma thiggian* (= eten), dan ook van iets kwaads gezegd, zoodat het werkwoord den zin kreeg van „te wachten staan", eindelijk van „ondergaan, lijden": dezen nu vertoont het vs. 499 *kara thiggean*, en

vs. 2640 *ni uuet helitho man*
thes uuities uuiderlaga thes thar uueros thingiat
an them inferna irminthioda. [(M. *thiggeat*)

2. Het compositum staat

Hel. 2066 *mid thius scoldis thu us hindag er*
gebon endi gomean, thann it allaro gumono gihuilic
githigidi te danke:

perfectief: aannemen. Deze beteekenis heeft zich wel ontwikkeld uit die van „door vragen verkrijgen", welke het compositum oorspronkelijk kan gehad hebben.

thihan.

I. 1. Kar. ps 61.11: affluere: wassen, aangroeien; ps. 64.14, 72.12 en L. gl. ps. 127.3: abundare: het simplex is duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 4194 *ne thihid uses thinges uuiht:*

onze zaak vordert niet;

Hel. 5154 *so ik uuet that it mi ni thihið:*

dat het mij niet van nut zal zijn;

Gen. 100, 104, 118: groeien, opgroeien.

2. Wat het compositum aangaat, dit heeft overal perfectieven zin:

Hel. 5458 *so ik uuet that thia sundiun sculun*
allaro erlo gihuem ubilo githihan:

slecht bekomen, slechte vruchten opleveren;

Hel. 1824 *so scal allaro erlo gihuilikes*
uuerc githihan uuider thiu hie thesa mina uuord
[frumit:

slagen (hier bewijst het prefix tevens een dienst aan het metrum);

Hel. 1764 *endi sculun is uuerc after thiu thioda githihan:*
tot zegen worden.

3. Hel. 253 *uuas iro thiorna githigan:*
volwassen: het part. zal oorspronkelijk behoord hebben bij een perfectief compositum met den zin van „tot vollen wasdom komen, den vollen wasdom bereiken"; het gaf dus oorspronkelijk het oogenblik te kennen, waarop de groei in het verledene voltooid was. Op de wijze van een adjectief gebruikt, zooals hier, moest het echter noodzakelijk een blijvenden toestand gaan uitdrukken en dus een duratief karakter krijgen. Een en ander geldt ook van het andere part., dat hiernaast staat *githungan*: Hel. 319, 506, 3993 en Gen. 130: volwassen, flink. Een afwijkenden vorm vertoont Hel. 3305 *erthuungan:* is *gi-* hier ter wille van het metrum (E-type) weggevallen? of hebben we hier een formatie met het oorspronkelijke part. zonder *gi-* van het simplex? in het laatste geval zou het simplex de perfectieve beteekenis van het compositum vertoond moeten hebben. Nog komt het part. voor Prud. 52[d] Rom. 290 *githiganamo:* severa fronte, en St. P. 62[a] *githigenon*: levigatis lignis.

thingon.

II. 1. Hel. 5723: onderhandelen: duratief.

2. Hel. 5416: door dingen verkrijgen: perfectief.

3. Hel. 4593: part. bij het perfectieve compositum.

thinsan.

I. 1. L. gl. ps. 21.10 *thunsi:* extraxisti: het Germaansche simplex is duratief.

3. L. gl. ps. 128.6 *ut gethunsan:* evellatur: het part., zonder *ut* gedacht, behoort tot het duratieve simplex.

thionon, thienon.

I. 1. Kar. ps. 71.11; L. gl. ps. 17.45, C. Zach. (L. 1.74): duratief.
II. 1. Hel. 77, 108, 177, 516, 789, 862, 1110, 1119, 1145, 1418, 1472, 1636, 1666, 1686, 2033, 2980, 3221, 3283, 3535,

3537, 3603, 4207, 4442, 4459, 4465; Gen. 113, 162, 246; Prud. 53c Rom. 445 en 65a Cypr. 18: duratief. Naar zijn vertaling „dienend erstreben" te oordeelen, schijnt Behaghel [1]) het simplex van Hel. 1110, 1472 en 1686 perfectief op te vatten; m. i. ten onrechte: *thionon after is huldi* is een duratieve handeling: de bepaling *after is huldi* geeft wel het doel van het dienen te kennen, maar dat doel en hiermede het eindpunt van de handeling van het dienen, wordt volstrekt niet als bereikt voorgesteld.

2. Hel. 1659 *gie oc uualdand gode*
te thanke githiono:

dienen: duratief. Perfectief zijn daarentegen:

Hel. 1171 *so duot liudeo so huilic*
so thes herren uuili huldi githienon,

en 1188: door dienen verkrijgen.

3. Het part. komt voor Hel. 506 en 2767 en behoort tot het duratieve simplex.

thiovon.

II. 2. Ess. Ev. Mt. 26.9 *githiauodi*: quatenus inde aliquid furari possit: door stelen verkrijgen: het compositum is, zoo opgevat, perfectief.

thollan, tholon.

I. 1. Kar. ps. 54.13, 55.8, 58.7, 58.15, 68.8; L. gl. ps. 102.6, 119.1: sustinere, pati, tribulari: duratief.

II. 1. Hel. 1077, 1321, 1346, 1351, 2604, 2933, 3016, 3181, 3346, 3379, 3382, 3392, 3436, 3551, 3590, 3601, 3642, 3996, 4032, 4143, 4183, 4431, 4463, 4522, 4569, 4677, 4701, 4784, 4795, 4833, 5015, 5050, 5054, 5078, 5119, 5171, 5216, 5280, 5378, 5492, 5562, 5592, 5608, 5694; Gen. 100, 156, 319; Ess. Ev. L. 32.41, Prud. 68c Caes. Aug. 98: duratief: dulden, lijden, verdragen, missen, stand houden.

2. Hel. 502, 1535, 1890, 1895, 2136, 3097, 3527, 4139, 4174, 4894, 4919, 5290, 5301, 5504, 5531; Gen. 230: duratief: dulden,

---

1) Zie p. 183.

lijden, verdragen, genieten. Er is tusschen simplex en compositum zoo goed als geen verschil op te merken: hoogstens zouden vs. 502, 1535, 3097, 4894, 5290, 5301 en 5504 lineaar-perfectief opgevat kunnen worden met de beteekenis „verdragen tot 't einde toe".

thomian.

II. 1. Prud. 59c Vinc. 220 *thomda*: vaporat: duratief.

thorron.

II. 1. Hel. 4317 *than tharod* (M. *thorrot*) *thiu theoda*: het Latijn heeft *arescentibus hominibus:* het verbum schijnt inchoatief, heeft dus duratieven hoogstens resultatieven zin.

thraian.

II. 1. Prud. 52b Rom. 239 *spinnilvn thraandian:* fusos rotantem: duratief.

thrasian.

II. 1. Virg. gl. 184a Aen. 11.599 *thrasida*: fremit: brieschen: duratief.

thravon.

II. 1. Virg. gl. 6b De equis: *thrauondi*: duratief.

threglan.

II. 1. Hel. 5369: dreigen: duratief.

thrimman.

II 1. Hel. 5000: zwellen: duratief.

thringan.

II. 1. Hel. 181, 2295, 2376, 2385, 2412, 2521, 4950, 5137: dringen, zich verdringen, drukken, benauwen: de handeling zonder meer: duratief.

2. Hel. 2304 *than uuas thar uuerodes so filo*
that sia ina for that barn godes brengian ni mohtun,
githringan thuru tha thioda, that sia so thurftiges
sunnia gisahdin:

door dringen ergens komen: perfectief.

throon.

II. 2. Hel. 5324 *nu uuilliu ik ina for theson liudion hier githroon mid thingon, thristion uuordon:*

bedreigen: duratief.

thrusmon.

II. 3. Hel. 5627 *githrusmod* (hs. *githismod*): verduisterd, duister: het part. geeft hier (men lette op 't verband) een toestand te kennen, is dus wel duratief op te vatten: de zon bleef duister tot den noen.

Met het oog op ags. *þrosm* mogen we misschien een formatie met het woordvormend prefix (= voorzien van) en den uitgang van het zwakke verleden deelwoord aannemen.

thunkian.

II. 1. Hel. 157, 211, 682, 2496, 2498, 2935, 3406, 3812, 4150, 4508, 4904, 5348; Gen. 62; Ess. Ev. J. 18 28, Prud. 63a Laur. 557: dunken, schijnen: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex van vs. 2496 een ingressief begrip.

thurvan.

Hier geldt het onder *motan* opgemerkte.

thurstian, thurstan.

I. 1. Kar. ps. 62.2: dorsten: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 5642: dorst hebben.

thwahan.

II. 1. Hel. 4505, 4510, 4512, 4518, 5475: wasschen: duratief.

thwingan.

II. 1. Gen. 12: plagen: duratief.

2. Ess. Ev. Mt. 18.16 *githuinges:* ut eum cum illo aut corrigas aut vinces: bedwingen: perfectief.

unnan.

II. 2. Hel. 2556 *ne gionsto mi thero fruhtio uuel:*

duratief compositum: gunnen.

uthian.

II. 1. Prud. 59c Vinc. 227: ruischen: duratief.

wadian.

II. 1. Hel. 1681: kleeden: duratief.

wagian.

II. 3. Str. gl. 13. c. 7.1 *geuuagit:* nam commotus ventos facit: want, in beweging gebracht, brengt hij (scil. *aër*) winden voort: part. met perfectieven zin, dus waarschijnlijk tot het compositum behoorend.

wahan.

II. 2. Ess. Ev. Mt. 17.24 *giuuegi*: antequam Petrus suggerat: gewag maken van, melden: duratief. Dient het prefix om het plusquamperfectum uit te drukken?

wahsan.

I. 1. Kar. ps. 71.7 *uuahson sal an dagon sinon rehtnussi:* duratief; naar het Latijn, dat *oriri* heeft, te oordeelen, zou ook ingressief-beteekenis mogelijk zijn.

II. 1. Hel. 783, 2242, 2392, 2396, 2402, 2519, 2546, 2552, 2565, 2589, 2859, 3629, 5960; Gen. 105, 123; Str. gl. 12. c. 6.48: groeien, aangroeien: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex van vs. 2242, 2396, 2402 en 5960 een ingressief begrip.

3. Hel. 42 *endi al that sea bihlidan egun*
giuuarahtes endi giuuahsanes:

part. van het duratieve simplex. Daarentegen vinden we Ess. Ev. Mc. 4.29 *gihuahsan is:* et cum produxerit fructus, statim mittit falcem, en Ess. Ev. Luc. 12.18 *gihuuahsana:* omnia quae nata sunt, het part. van het perfectieve compositum, in den zin van het Hoogduitsche „erwachsen".

wahsian.

II. 1. St. P. 90[d] *uuahsit*: incerat: groeien: duratief.

wakon.

I. 1. Kar. ps. 62.2: vigilare: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 384, 4352, 4778, 4808; Conf. 49: waken.

waldan.

I. 1. Kar. ps. 58.14, 65.7, 71.8: dominari; L. gl. ps. 138.13 en Deut. (32.6): possidere: duratief.
II. 1. Hel. 585, 1321, 3317: regeeren, recht spreken, berechten: duratief. Nog valt onder deze rubriek het in Heleand en Genesis herhaaldelijk als substantief of adjectief voorkomende part. praes. *waldand.*

2. Tusschen simplex en compositum is bijna geen verschil op te merken, wat de „actionsart" betreft. Reeds Hel. 3073 waar C. *uualdan*, M. *giuualdan* heeft, wijst op dooreenlooping der vormen. Voorts staat het compositum Hel. 45, 268, 344, 509, 560, 767, 2048, 2211, 2302, 3344, 3502, 4396, 5126, 5335, 5890, overal met de duratieve beteekenis van „regeeren, heerschappij voeren over, besturen, macht hebben over". Slechts twee plaatsen kunnen perfectief opgevat:

Hel. 220 *that ik an minon hugie ni godar*
uuendan mid uuihti, ef ik es giuualdan muot:

beslissen; zoo ook vs. 5345.

waldon.

II. 1. Prud. 67d Cass. 78 *ualdon:* inpedire: duratief.

wallan.

I. 1. L. gl. Can. Abac. (3.16) *ut uualle*: scateat: het simplex op zich zelf is duratief: borrelen, wellen.
II. 1. Hel. 4752, 4880, 5004, 5710: wellen, vloeien; Hel. 2602, Gen. 78, 184, 319: vlammen, zich vlammend voortbewegen, zieden: duratief. Ter vergelijking zijn de volgende plaatsen merkwaardig:

Hel. 4867 *thuo gibolgan uuarth*
snell suerdthegan Symon Petrus:
uuell im innan hugi:

zijn gemoed was in opstand, zijn bloed kookte: duratief;

Hel. 607 *bigan im is hugi uuallan,*
sebo mid sorgon:

het intreden in den toestand van het duratieve *wallan* wordt door *biginnan* uitgedrukt;

Hel. 3687 (Christus is Jerusalem genaderd en bemerkt de stad)

thuo uuell im an innon
hugi um is herta: thuo ni mohta that helaga barn
uuopu auuisian:

toen, op dat oogenblik, schoot zijn gemoed vol en begon hij te weenen: de samenhang schijnt mij ingressiefopvatting te eischen: het simplex alleen drukt dus hier uit wat op de vorige plaats door de omschrijving met *biginnan* werd weergegeven.

We hebben hier dus weer een geval, waaruit blijkt, dat de simplicia in het Oudsaksisch beide „actionsarten" beginnen uit te drukken, zelfs al zijn ze van huis uit, ook nog zoo beslist duratief.

waltan.

I. 3. L. gl. ps. 118.70 *geuualtit*: coagulatum: het part. behoort wel tot het resultatieve compositum, waarin het prefix zijn oorspronkelijke beteekenis vertoont.

wandlon.

II. 1. Str. gl. 12. c. 7.61 *so siu umbilocod so uuandlod siu ira bli:* columbae dictae, quod earum colla ad singulas conversiones colores mutent: duratief: de werking, het feit wordt geconstateerd, niet het moment der voltooiing.

wanian, wanan.

I. 1. Kar. ps. 67.17, 72.16; L. gl. ps. 49.21: suspicari, existimare: duratief. Evenzoo

II. 1. Hel. 213, 299, 799, 904, 1057, 1062, 1420, 1879, 2245, 2628, 2917, 3154, 3431, 3973, 4081, 4692, 5006, 5273, 5801, 5927; Gen. 40; Ess. Ev. J. 1.46: gelooven, meenen, vermoeden.

wankon.

II. 1. Virg. gl. 134a Aen. 5.332 *uuankonda*: titubata: wankelend; St. P. 88d *uuanco:* vacillo: duratief.

wanon.

II. 1. Hel. 3629 *uuanot eftha uuahsit:* afnemen (van de maan gezegd): duratief.

waragian.

II. 2. Hel. 2513 *ac ina fiond sculun*
uuitiu giuuarogian (M. *uuaragean*):

pijnigen: duratief.

wardon.

II. 1. Hel. 321, 384, 814, 1702, 1734, 3837, 4150, 4163, 4355, 5471, 5756; Gen. 11, 40: waken, behoeden, zorg dragen voor, zich hoeden voor: duratief.

2. Hel. 1516 *bethiu sculun gi mithan filo*
erlos ethuuordo: so huie so it ofto duot,
so uuirðit is simla uuirsa, huand hie im giuuardon
[ni mag:

want hij kan door zich in acht te nemen dan niet meer bereiken, dat hij het laat: perfectief.

3. Hel. 300: part. bij het duratieve simplex: bewaren (van de kuischheid gezegd).

waron, waran.

I. 2. Kar. ps. 55.7 *sia fersna mina geuuarun sulun:* ipsi calcaneum meum observabunt: Heyne vertaalt ingressief „gewar werden, bemerken": is dit juist, dan hebben we met een perfectief compositum te doen.

II. 1. Hel. 2913, 3481, 3764, 4216, 4649, 4687; Gen. 76, 161, 216, Ess. Ev. J. 4.7: duratief met een der volgende beteekenissen: bewaken, duren, gadeslaan, vieren, handelen naar, aanschouwen, bezitten. Op één plaats nadert het werkwoord de perfectieve beteekenis van „in bezit nemen, plaats nemen op":

Hel. 1003 *so huar so ik gisauui uuarlico*
thena helagna gest fan hebanuange
an thesan middilgard enigan man uuaron,
cuman mid craftu.

Tot het hier behandelde verbum reken ik met Gallée [1]) e. a. ook den vorm *uuaran*, die Gen. 30 voorkomt en door Braune tot *wesan* gebracht wordt (zie zijn glossaar):

1) Taal en Letteren 5.127.

hiet ina undar baka liggian
an enam diapun dala droruuoragana,
libas losan, legarbedd uuaran
guman an griata:

Braune vat *legarbedd* als nom. plur. en *guman* als dat. sing.; mij dunkt, dat het meer voor de hand ligt en meer in overeenstemming is met de Oudsaksische constructies, de vijf laatste woorden ook te laten afhangen van *liet ina*; dan is *legarbedd* te beschouwen als acc. sing. of plur. en *guman*, als recapitulatie van *ina*, als acc. sing.; de zin wordt dan: „hij liet hem een rustplaats bèzitten, den man, op het zand". Voor den vorm *uuaran* (= bezitten) vergelijke men Gen. 216, terwijl de accusatiefvorm *guman* wel niet gewoon is, maar toch een tegenhanger vindt in *frohan* [1]).

waron.

II. 2. Hel. 4485 *'ef thu uuilld gilestian so' quathun sia*
'thin uuord giuuaron, than......:

gestand doen, verwezenlijken, met den nadruk op het oogenblik der voltooiing: perfectief. Evenzoo St. P. 86a.

3. Hel. 4348 *that err thit uuerod ni mot*
tefaran thit folcscipi, er than uuirðit gifullid so,
mina uuord giuuarod:

voordat het oogenblik der vervulling, der verwezenlijking daar is: het part. behoort tot het perfectieve compositum; dit is ook het geval: Hel. 374 en 597: verwezenlijkt, uitgekomen.

waskan.

I. 1. Kar. ps. 57.11, 72.13: lavare: duratief. Evenzoo
II. 1. Gen. 87.

wedan.

I. 1. L gl. ps. 131.16 *vuedan sal*: induam: duratief.

wegan.

II. 3. Prud. 52d Rom. 307 *vvegana*: perpensa regula: nauwkeurig overwogen regel: part. zonder *gi-* van het duratieve simplex.

---

1) Vgl. Gallée, Alts. gramm. § 194.

wegian, wegan.

I. 1. L. gl. ps. 93.5 *vueigodon*: vexaverunt: duratief.

3. L. gl. ps. 105.32 *geuueigit*: vexatus: part. bij het duratieve simplex.

II. 1. Hel. 2669, 3087, 3177, 3530, 3888, 4424, 4763, 5066, 5225, 5330, 5385: pijnigen, kwellen: duratief.

3. Hel. 2327, 5639; Mers. gl. 4c en 105c (*iuuegde*): part. bij het duratieve simplex.

wegian.

II. 1. Virg. gl. 191a Aen. 12.404 *uuegida*: sollicitat: schudden, heen en weer bewegen: duratief.

wehslean, wehslon.

II. 1. Hel. 2104, 3131, 4029: *uuordon uuehslan*; Gen. 78, 228: *mid uuorðon* (*uuordum*) *uueslean*: duratief.

Hel. 2708 *uuerold uuehsloda*, 4627 *herron(o) uuehslon*: van wereld, van heer wisselen: hier kan de handeling als momentaan worden opgevat en het simplex dus perfectief zijn.

4. Hel. 2486 *habit so giuuehslot te thesaro uueroldstundu*
mid is hugisceftion himilrikes gidel:

door ruiling verkregen: het part. behoort wel tot het perfectieve compositum.

weikon.

I. 3. Kar. ps. 54.22 *geuueicoda sint uuort sin:* molliti sunt sermones ejus: het part. behoort wel tot het simplex, dat echter duratief of resultatief kan opgevat worden, al naar gelang men zich bloot de werking van het „week maken" voorstelt, of die handeling beschouwt met het oog op het te verwachten eindpunt, het oogenblik, waarop het „week zijn" intreedt.

wekkian.

Men vergelijke het bij *sendian* opgemerkte.

II. 1. Hel. 4776 *uuekida* (M. *uuahte*) *sia uualdand*:

het simplex laat hier in het verband van den zin perfectiefopvatting toe: het oogenblik van het ontwaken teweegbrengen. Evenzoo vs. 2247.

wellian.

I. 1. L. gl. ps. 24.12 *uuelida*: legem statuit ei in via, quam elegit: het simplex schijnt hier perfectief bedoeld: uitkiezen.

wellian.

II. 3. Str. gl. 12. c. 6.59 *geuuelid*: canes quibus carnis in offa rana viva detur: part. van het duratieve simplex met de beteekenis „rollen, wikkelen". [1])

wemman.

II. 1. Prud. 56b Rom. 907 *vvemmanthi*: scaturiens: wemelen, borrelen: duratief; evenzoo Prud. 54b Rom. 552.

wendian.

Men vergelijke het bij *sendian* opgemerkte.

II. 1. Hel. 227 *'ni gibu ik that ti rada,' quathie, 'rinco nigenon,*
that hie uuord godas uuendan biginne':

geweld aandoen, wijzigen;

Hel. 1368 *so sculun gi mid iuuuon leron liudfolc manag*
uuendan after minon uuilleon:

richten naar; voorts Hel. 220, 882, 1040, 1233, 2159, 2779, 3236, 4195, 4417, 5555, 5559, 5918: overal wordt de handeling als zoodanig bedoeld zonder de minste toespeling op het oogenblik der voltooiing: het verbum beteekent slechts het uitoefenen der werking van het wenden, en in den samenhang ontstaan dan verschillende schakeeringen van dat begrip, zoodat het werkwoord ook den zin krijgt van „gaan, volgen, verhinderen, keeren, veranderen". Met *biginnan* vormt het simplex vs. 227 een ingressief begrip. Op zich zelf laat het in de volgende gevallen ingressiefopvatting toe: Hel. 471, 699, 2149, 2227, 3293, 3489, 4491, 5201.

2. Hel. 2759 *thoh giduon ik that it enig rinco ni mag*
uuordon giuuendian, endi it scal giuuerthan so:

het oogenblik van het wenden (hier het breken van zijn belofte door Herodes) teweegbrengen: perfectief. Voorts staat het com-

---

1) Zie over dit woord Cosijn, Taalk. Bijdr. I. 187.

positum nog: Ess. Ev. L. 4.39 *giuuendiad*: naturale est his qui de febribus r e s u r g u n t, quod lassi sunt et imbecilles: van de koorts herstellen, opkomen, letterlijk „terugkeeren": het schijnt mij duratief toe: het oogenblik, waarop de wending in de ziekte een aanvang neemt, kan toch niet bedoeld zijn: mij dunkt, dat een oorspronkelijk ingressief begrip hier in een duratief overgaat.

3. Hel. 692 *quathun that sea te im hađdin giuuendit hugi:* het part. is bloot constateerend, behoort dus tot het duratieve simplex; zoo ook vs. 3303 en 5811, benevens Prud. 65[d] Petr. Paul. 17 *givvendit*: figitur ergo manus subter, sola v e r s u s in cacumen.

Bij de vier overige gevallen is het part. met *warth* verbonden:

Hel. 330 *thuo uuarth eft thes mannes hugi*
giuuendid after them uuorđon, that hie im te them
te thera magat minnea: [*uuiđe ginam*,

Jozef komt eensklaps tot een ander inzicht: we hebben dus met een perfectief begrip te doen. Dit is ook het geval vs. 4257 en 5469 (vgl. den samenhang); zeer duidelijk ook vs. 4515: bij de voetwassching stribbelt Petrus tegen; Christus spreekt hem toe; en nu zegt de dichter:

hugi uuarth thuo giuuendit
Symon Petruse: 'Thu hađi thi selbo giuuald',
. . . . [*quathie*,

wenian, wennian.

I. 2. L. gl. ps. 22.2 *geuuennoda mi*: educavit: duratief compositum.

II. 1. Hel. 2817, 2831: op deze twee plaatsen is de juiste beteekenis van het simplex mij niet duidelijk; ze schijnt mij echter in elk geval duratief toe.

2. Prud. 12[c] Apoth. 161 *giuuenidi*: adsuesceret; Prud. 61[d] Laur. 208 *uuilo giuuennia:* insolescat: zich gewennen: duratief compositum.

3. Hel 2369 *habdu im thero liudeo so filo*
giuuenid mid is uuordon, that im uuerod mikil,
folc folȝoda:

aan zich gewend, tot zich getrokken: part. van het duratieve simplex: 't is zuiver constateerend.

wenkian.

II. 1. Hel. 1377 en 4575 *thero uuordo uuenkian*: wanken, wankelen wat betreft die woorden, d. i. in de verkondiging van het evangelie: duratief.

werian.

II. 1. Hel. 1360, 1453, 2082, 2410, 2523, 3236, 3567, 3647, 3658, 5357, 5933: tegengaan, zich weren, hinderen: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex vs. 3567 een ingressief begrip.

3. Gen. 205 *giuuerid standan*: gevrijwaard blijven: part. bij het duratieve simplex.

werian.

II. 3. Gen. 267 *giuuerrid mið geuuittio*: bekleed met, voorzien van; evenzoo Gen. 272: part. van het duratieve simplex; vgl got. *wasjan* en ook Gen. 21, waar het deelwoord met dezelfde beteekenis doch zonder *gi-* voorkomt: *unuuerid mið giuuadi*: dit compositum is wel gevormd in den tijd, dat *gi-* bij het part. nog niet algemeen was.

werkian, wirkian, wirkan.

I. 1. Kar. ps. 57.3, 58.3, 58.6, 63.3, 67.5, 67.29, 70.4, 70.10: operari, facere, agere: duratief; evenzoo ps. 67.4 *gouma uuirkint:* epulentur.

II. 1. Het simplex is steeds duratief en komt voor met de volgende beteekenissen: Hel. 790, 855, 2584, 5424, 5471: doen, opvolgen; 1809, 1819, 3069: maken, bouwen; 4499, 4530: bereiden, aanrichten; 1919 bedrijven; 4315 werken; 2043, 2069, 5166, 5394, 5506: doen of maken, de handeling als zoodanig; 81, 466, 811, 1290, 1986, 3721, 3726, Gen. 261: *lof* (eenmaal *lofsang*) *uuirkian:* loven; 78, 1017, 1146, 1638, 2589, Gen. 247: handelen; 3492 arbeiden; Conf. 4, Ps. pr. 43, 50: bedrijven. Met *biginnan* vormt het simplex Conf. 4 een ingressief begrip.

2. Wustmann (p. 69) zegt: „Dem meist intransitiven [1]) simplex gegenüber darf das nur transitive [2]) *giuuirkian (giuuerkon)* als lebendiges perfektiv bezeichnet werden, das aber in verschiednen stärkegraden auftritt". Ik ben het niet met hem eens. Reeds het afwijken der hss. in

vs. 4443 *ac gi an that fiur sculun*
an thena diopon doð diuƀlon thionon,
uurethon uuiðarsacon, huand gi so giuuarahtun
[(M. *uuarhtun*) *biforan,*

waar het werkwoord eenvoudig „handelen" beteekent en dus duratief is, wijst er op, dat simplex en compositum elkaar raken en dit laatste duratieven zin kan hebben; dit blijkt voorts uit Hel. 36, 1569, 1618, 3225, benevens uit

vs. 5417 *thie oft an thiustria naht*
uuam giuuarahta,

op welke plaatsen het verbum een verrichten, een bedrijven, een doen in 't algemeen te kennen geeft, volstrekt niet het oogenblik van de voltooiing der handeling aanstipt. Het prefix kan hier vs. 1569, 1618 en 4443 een perfect, vs. 36 een plusquamperfect helpen uitdrukken.

Lineaar-perfectief kan opgevat:

Hel. 230 *thoh mag hie bi buokstaƀon brief giuuirkean,*
namon giscriƀan:

met letters een geschrift samenstellen: de materieele beteekenis van het prefix schemert dan nog door; intusschen wordt hier *gi-* ook door het A-type geeischt. Ook

Hel. 3140 *that man thi hier an thesaro hohi en hus giuuirkie:*

---

1) Hoe Wustmann met 't oog op dit werkwoord van „dem meist intransitiven simplex" kan spreken, is mij niet duidelijk: van de hier uit den Heliand aangehaalde plaatsen, en mijn opgave is volledig, zijn de eerste 24 transitiva, de laatste 6 intransitiva.

2) Ook dit is niet geheel juist: C. 4443 staat een intransitief *giwirkian*, terwijl het *giwerkon* van vs. 1333 m. i. eveneens intransitief is op te vatten. Vgl. ook Gen. 43.

samenstellen, oprichten, schijnt mij een lineaar-perfectief begrip toe.

Perfectief daarentegen zijn:

Hel. 2108 *ik gilobiu that thu giuuald habis,*
that thu ina hinan maht helan giuuirkean:

het oogenblik der genezing teweegbrengen; een dergelijk gebruik vinden we vs. 163, 1317, 1339, 1513;

Hel. 692 *that sea muostin is huldi forth*
giuuirkian is uuilleon:

door hunne werken verkrijgen, verdienen, h.d. erwirken; evenzoo vs. 901, 1172, 1589, 2519, 2526, 3222;

Hel. 1683 *liudi sind im leobrun mikilo thia hie im an them*
[lande giuuarahta:

schiep; zoo ook vs. 2887, 3594, 3609;

Hel. 2166 *huat hie thuru is enes craft*
an thesaro middilgard maritha gifrumida
vundres giuuarahta:

tot stand brengen; insgelijks vs. 1207, 1212 [1]).

3. Het part. behoort in de volgende gevallen wel tot het duratieve simplex:

Hel. 1152 *thar thie habda Iordan an eban Galileo land*
enna seo giuuarahtan:

daar had de Jordaan een meer gevormd: de voltooiing der absolute handeling in het verledene, niet het oogenblik der voltooiing wordt uitgedrukt; dit geldt ook van vs. 4394, waar het deelwoord met *uuarth*, van vs. 4284 en 4945, waar het met *si* en *uuas*, en van Gen. 27 en 36, waar het met *habda* verbonden voorkomt; ten slotte zijn er nog toe te brengen Ess. Ev. Mt. 10.27 *emnia giuuarta* en Luc. 12.3 *vp giuuarta:* „met een plat dak gemaakt" en „met een (hoog) schuin dak gemaakt."

Perfectief en tot het compositum behoorend acht ik:

Hel. 658 *antkendun sea thiu kumbal godes, tha uuarun thuru*
giuuaraht te thesaro uueroldi: *[Crist herod*

geschapen; zoo ook vs. 42;

---

1) Evenzoo Behaghel p. 322.

Hel. 1482 *ef hie latit ina is muod spanan,*
that hie biginne thera gernean thiu im gigangan ni scal,
than habit hie an im selbon san sundea giuuarahta,
waar van een momentaan „bedrijven" sprake is: op hetzelfde oogenblik, waarop hij begint te begeeren, heeft hij gezondigd [1]);
Hel. 1959 *so huie so iu than antfahit thuru ferehtan hugi,*
thuru mildan muod, so habit minan forth
uuilleon giuuarahtan,
waar een momentaan „volbrengen" bedoeld is;
Hel. 5660 *so thuo thie landes uuard*
sualt an them simon so uuarth san after thiu
uundartecan giuuaraht:
verrichten, tot stand brengen (momentaan); evenzoo vs. 5622;
Hel. 5775 (op het oogenblik der verrijzenis was)
te himile uueg
giuuaraht fan thesaro uueroldi:
was de weg tot den hemel tot stand gebracht, geopend.

werkon.

II. 2. Hel. 1333 *endi sokit im oðer lioht,*
so liob so leth, so hie mid theson liudeon hier
giuuerkot an thesaro uueroldi:
dat goed of slecht zal zijn, al naargelang hij hier onder de menschen, d. i. op aarde, zal hebben gehandeld: het compositum is duratief, het geeft slechts de werking te kennen. Staat *gi-* hier om het futurum exactum uit te drukken?

Perfectief daarentegen is
Hel 3670 *so huem so that giuuercot that hie muoti them is*
[uuege folgon:
door zijn werken bereiken.

3. Hel. 5182 *mid hui thie man habdi morthes gisculdid,*
uuities giuuercod:
door zijn werken verdienen: het part. behoort tot het perfectieve compositum. Daarentegen treffen we

1) Zoo ook Behaghel p. 265.

Gen. 43 *'all habas thu so giuuerekot', quað he, 'so.....'*: gij hebt geheel en al zóó gehandeld, dat......., een part. van het duratieve simplex of van het duratieve compositum aan.

wermian.

II. 1. Hel. 4945, 4967: (zich) warmen: duratief.

wernian.

II. 1. Hel. 3016, 3995, 5728: onthouden, afhouden van, tegengaan: duratief.

2. Hel. 4440 *giuuernidun mi iuuuero uuelono:* onthouden: het compositum schijnt evenzeer duratief.

wernon.

I. 1. L. gl. ps. 87.10 *vuernodun*: languerunt: duratief: mat zijn, kwijnen.

weron.

I. 1. L. gl. ps. 102.16 *vueron sal*: subsistet, ps. 145.2 *vueron*: (quamdiu) fuero: duratief: blijven, duren. Evenzoo

II. 1. Prud. 57c Rom. 1115 en 68d Caes. Aug. 159.

werpan.

I. 1. Kar. ps. 54.23: jactare, ps. 73.6 (door *nither* begeleid): dejicere: het simplex is duratief, geeft enkel de handeling te kennen. Evenzoo

II. 1. Hel. 2572, 2602, 2629, 2674, 2683 (door *nithar* begeleid), 3202, 3210, 5161, 5547.

3. Virg. gl. 177a Aen. 10.736 (*nither*) *giuuorpenen*: abiectum: 178b Aen. 10.893 (*nither*) *giuuorpenen*: effusum: de participia behooren tot het duratieve simplex.

werran.

II. 1. Hel. 5284 *endi thena godes suno*
uuurrun endi uuruogdun:

beschuldigen: duratief; evenzoo

Hel. 5364 *hie uuirrið im is uueruldriki endi is uuord farhugið*: oproerig maken: de handeling als zoodanig.

2. Conf. 28 *that ik thia giuuar, the ik giuuerran ne scolda, endi thia ne gisonda the ik gisonan scolda:* het compositum is wel

perfectief op te vatten: tegenover het perfectieve *gisonan* met de beteekenis „het oogenblik der verzoening scheppen" staat *giwerran* in den zin van „in twist brengen" d. i. „het oogenblik, waarop de twist ontstaat, in 't leven roepen". Evenals bij *gisonan* schemert ook hier de oorspronkelijke beteekenis van het prefix nog door.

3. Hel. 5753 *huat, thu uuest huo thit riki uuas*
thuru thesan enan man all gituiflid,
uuerod giuuorran:

het part. behoort waarschijnlijk tot het perfectieve compositum: in verwarring, in oproer brengen. Evenzoo Ess. Ev. L. 23.5 *giuuorran*: commovit populum docens per universam Iudaeam.

werson.

II. 1. Prud. 55a Rom. 690 *vversoda*: corrupit: slecht maken, bederven: duratief: de handeling zonder meer.

2. Ess. Ev. Mt. 18.10 *ne giuuerson:* ne contempnatis unum de pusillis his: het compositum schijnt duratief: verachten.

3. Ess. Ev. Mt. 15.12 *giuuersoda:* scis quia pharisaei audito verbo hoc scandalizati sunt: zich geërgerd hebben: part. van het duratieve simplex of van het duratieve compositum.

werthan [1]).

I. 1. Kar. ps. 68.23 *uuerthe disc iro furi im an stricke:* fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum: worden (tot): perfectief simplex: het intreden in een toestand wordt te kennen gegeven.

2. Kar. ps. 71.19 *geuuerthe, geuuerthe*: fiat, fiat: perfectief compositum: dat die toestand intrede.

II. 1. Hel. 279, 286, 291, 393, 495, 596, 606, 644, 720, (C. uuas), 734, 748, 803, 943, 1018, 1065, 1146, 1373, 1604, 1694, 1718, 1765, 1777, 1787, 1855, 1948, 2077, 2206, 2217, 2243, 2306, 2401, 2405, 2408, 2411, 2483, 2485, 2511, 2717, 2860, 2867, 2909, 2923,

1) De plaatsen, waar dit verbum enkel als copula of hulpwerkwoord dienst doet, zijn niet opgenomen.

2958, 3000, 3053 [1]), 3092, 3131, 3177, 3290, 3311, 3343, 3490 bis, 3515 [1]), 3520, 3536, 3613, 3621, 3691, 3712, 3713, 3817, 3926, 3936, 4120, 4201, 4307, 4314, 4321, 4322, 4325, 4473, 4483, 4545, 5481, 4596, 4709, 4850, 4892, 4996, 5144, 5200, 5293, 5335, 5361, 5420, 5449, 5460, 5573, 5799, 5812, 5867, 5923, 5939; voorts vs. 4959 en 4993, waar het werkwoord tegelijkertijd als copula dienst doet, dus twee functies heeft; dan Gen. 24, 55, 84, 86, 132, 143, 195, 279 [1]), 292, 311, 314, 335; Hom 24, Segen B. 6, Ess. Ev. J. 6.65, Mt. 28.14, Mc. 4.27: perfectief simplex met een der volgende beteekenissen: worden, plaats vinden, geschieden (momentaan), treffen, komen, geraken, de oorzaak worden, ten deel vallen, overkomen, ontstaan: het fixeert in 't algemeen het oogenblik, waarop een nieuwe toestand intreedt.

2 Hel. 141, 158, 203, 271, 582, 1578, 2322, 2552, 2759, 3692, 4046, 4293, 4300, 4303, 4309, 4332, 4334, 4378, 4691, 4696, 4935, 4978; Ess. Ev. L. 3.6, Mt. 24.6: perfectief compositum: worden, gebeuren (momentaan), plaats vinden, komen, uitkomen, treffen: de beteekenis komt vrij wel met die van het simplex overeen. Misschien heeft Wustmann gelijk, als hij het compositum wat intensiever vindt, maar in dat geval mocht het prefix toch wel op meer plaatsen worden aangetroffen. Zouden de vormen met *gi-* niet verklaard mogen worden als naar analogie ontstaan? Er zijn in het Oudsaksisch reeds veel werkwoorden, waar simplex en compositum met dezelfde beteekenis naast elkaar voorkomen. — Eenigszins afwijkenden zin vertoont het compositum

Hel. 2882 *thia gumon alla giuuarth*
that sia ina gihoobin te herrosten:

het is onpersoonlijk gebruikt en met een accusatief verbonden; de beteekenis komt overeen met het perfectieve „in den zin krijgen".

3. Hel. 5594 *is unc unkero selbero dad*
uuorðan te uuitie:

part. zonder *gi-*, zooals het bij een perfectief simplex behoort;

---

1) Hier is het werkwoord op 't punt copula te worden.

toch heeft het prefix zich elders reeds ingedrongen, als blijkt uit Hel. 171 en 374.

werthon.

I. 2. L. gl. C. Ambr. *geuuerthe:* dignare: duratief compositum.

II. 2. Hel. 2448 *that ina ne giuuerthot that hie it bi iuuuon [uuordon dua:*
dat het hem niet behaagt, dat hij het niet de moeite waard acht, dat.......: duratief compositum;

Hel. 4039 *that hie it thi san fargibit guod alomahtig,*
giuuirthot (M. *giuuerdot*) *thinan uuillion:*
ook hier is het compositum eigenlijk duratief „eeren, in eere houden", in het verband echter nadert het den perfectieven zin van een momentaan „volbrengen".

wertherian.

II. 3. Lind. Ev. Mt 4.22 *giuuerthirid uuerthan:* regnum coelorum nulli pecuniae potest comparari; evenzoo Ess. Ev. Mt. 4.22: het part. behoort waarschijnlijk tot het duratieve simplex met de beteekenis „schatten, waardeeren, vergelijken".

wesan. [1])

I. 1. Kar. ps. 18.15, 54.19, 58 14, 68.21, 71.12, 71.16: duratief simplex.

II. 1. Hel. 1, 9, 46, 72, 74, 85, 146, 157, 162, 182, 205, 243, 312, 315, 347, 360, 362, 425, 447, 566, 569, 570, 613, 653, 705, 745, 782, 784, 792, 802, 860, 871, 918, 921, 923, 959, 962, 987, 1027, 1052, 1070, 1121, 1193, 1218, 1223, 1227, 1282, 1385, 1582, 1658, 1742, 1897, 1997, 2002, 2006, 2012, 2016, 2045, 2223, 2302, 2314, 2672, 2677, 2698, 2735, 2739, 2743, 2765, 2768, 2781, 2785, 2801, 2813, 2828, 2832, 2836, 2904 2949, 2956, 2985, 3138, 3328, 3334, 3354, 3360, 3420, 3440, 3520, 3549, 3558, 3719, 3739, 3750, 3880, 3910, 3980, 3988, 4022,

1) Alleen vormen van den wortel *wes* zijn gegeven; ook zijn de plaatsen, waar het verbum enkel als copula of als hulpwerkwoord voorkomt, weggelaten.

4031, 4121, 4126, 4204, 4216, 4224, 4231, 4234, 4239, 4433, 4548, 4552, 4607, 4632, 4721, 4750, 4752, 4791, 4793, 4933, 4938, 4941, 4947, 4964, 4972, 4977, 4988, 5015, 5111, 5123, 5125, 5220, 5249, 5250, 5255, 5257, 5263, 5304, 5351, 5400, 5441, 5445, 5466, 5517, 5616, 5703, 5769, 5838, 5855, 5885, 5905, 5964, 5982, 5983; voorts vs. 365, waar het verbum zelfstandig is en tegelijkertijd ook als hulpwerkwoord dienst doet, en vs. 5687, waar het de functies van zelfstandig werkwoord en copula in zich vereenigt; dan Gen. 14, 74, 89, 138, 158, 253, 256, 258, 264 (zelfst. w.w. én copula), 265, 296; Prud. 13[d] Apoth. 313, Ess. Ev. Mt. 1 25, Lind. Ev. Mt. 1.25, Conf. 5, 6, 7 bis, 8 bis, 48, 50: duratief simplex met een der volgende beteekenissen: zijn, strekken (tot), duren, zich bevinden, dienen (als), blijven, vertoeven, wonen, zitten, leven, bestaan, gebeuren, behooren, stammen.

wigan.

II. 1. Hel. 5264, 5271, 5543: overal staat het part. praes. als substantief gebruikt: duratief.

wihian, wihan.

I. 1. L. gl. ps. 131.15 bis: benedicere: duratief.

2. Kar. ps. 65.8, 66.2, 66.7, 66.8, 67.27, 71.15: benedicere: duratief. Tusschen simplex en compositum is geen verschil op te merken, zoodat het dan ook niet is uit te maken, of de volgende participia tot het enkelvoudige of het samengestelde werkwoord behooren:

3. Kar. ps. 65.19, 67.20, 67.36, 71.17 bis, 71.18, 71.19; L. gl. ps. 105.48: benedictus.

II. 1. Hel. 2854, 4633, 5974; Hom. 9: zegenen, wijden duratief.

2. Hel. 1938 *endi sia ti gode selbon*
uuordon giuuihat endi seggeat im uuissan fridu,
helaga helpa hebancuninges:

het compositum heeft hier de beteekenis van „toewijden", vertoont dus lineaar-perfectieven zin; uit dit voorbeeld blijkt, dat *gi-* ook bij dit werkwoord oorspronkelijk een plus aan materieele betee-

kenis heeft veroorzaakt, al is die in het Oudnederfrankisch ook reeds geheel verdwenen.

3. Hel. 262, 1602, 4394; Conf. 13: het part. behoort tot het duratieve simplex met de beteekenis „zegenen, heiligen, wijden".

wikan.

II. 1. Hel. 1814: wijken: duratief. Ingressief kan het werkwoord opgevat: Hel. 2946.

willian.

Men vergelijke het onder *motan* opgemerkte.

I. 1. Kar. ps. 67.32, 69.4, 72.25: begeeren, wenschen: duratief.
II. 1. Hel. 1965, 3182, 3217, 3431, 3756, 5597; Ess. Ev. Mc. 4.28: part. praes. met de beteekenis „bereidwillig, gaarne"; behalve hier komt dit verbum ook nog geheel op zich zelf staand voor: Hel. 163, 358, 682, 994, 1537, 2561, 3083, 3096, 3815, 3855, 5024, 5438; Gen. 199; Prud. 64 Hipp. 239, 241 en wel in den zin van „willen, verkiezen, verlangen, begeeren": duratief.

windan.

II. 1. Hel. 415, 2944, 5500: duratief: de handeling zonder meer.

3. Hel. 554 *uundan gold* [1]): part. zonder *gi-* van het duratieve simplex.

winnan.

I. 2. Kar. ps. 68.36 *in mit ervi geuuinnon sulun sia:* et hereditate acquirent eam: verwerven: perfectief; evenzoo L. gl. ps. 117.25: slagen.

II. 1. Dit werkwoord, dat in 't Germaansch oorspronkelijk beteekent „inspannend werk verrichten [2]), zwoegen", dus van zwaren, van kommervollen arbeid gezegd werd, heeft allengs den zin van „strijden" en „lijden" gekregen. Van huis uit komt aan dit simplex dus duratieve „actionsart" toe. Men vergelijke got. *winnan*:

---

1) Goud in den vorm van ringen: vgl. Hild. 33 *wuntana bouga*, en ags. *wunden gold*, dat vaak voorkomt. Zie ook Grimm, Gramm. IV. 752.

2) Vgl. Kluge, Etym. W. i. v. *gewinnen* en Uhlenbeck i. v. *winnan*.

lijden, pijn gevoelen, ags. *winnan:* zwoegen, strijden, lijden, ohd. *winnan:* zwoegen, strijden. De beteekenissen „strijden" en „lijden" zijn ook in het Oudsaksisch voorhanden:

Hel. 2244 *thie seu uuarth an hruoru,*
uuan uuind endi uuater:

kampen, strijden; evenzoo vs. 4124.

Hel. 5609 *gisah iro barn tholon,*
uuinnan uuunderquala:

lijden, verduren; zoo ook vs. 3602, 4920, 5426, 5590.

Nu schijnt het simplex verder onder invloed te zijn gekomen van het compositum, dat de perfectieve beteekenis moest vertoonen „door moeite of arbeid, door strijden of lijden verkrijgen" en voorts die van „verwerven, bereiken in 't algemeen", althans op twee plaatsen is het perfectief:

Hel. 1637 *ni uuelleat fihu uuinnan*
erlos an unreht:

verwerven; evenzoo vs. 1669.

Uit de latere taal blijkt, dat deze jongere perfectieve zin den ouderen duratieven ten slotte geheel verdrongen heeft: vgl. eng. *to win* en ned. *winnen* [1]).

2. Het compositum staat met de zooeven aangehaalde perfectieve beteekenis:

Hel. 725 *nu ik is aldar kan,*
uuet is uuintro gitalu: nu ik giuuinnan mag
that hie io obar thesaro erthu ald ni uuirdit;

zoo ook vs. 143, 1023, 1463, 3407, 3835, 4408; Prud. 63a Laur. 566, Prud. 61a Laur. 20, Prud. 45a Symm. 2.364: bereiken, verwerven, verkrijgen.

3. Het part. heeft steeds den perfectieven zin van „verworven";

---

1) In het Oudnoorsch heeft waarschijnlijk hetzelfde proces plaats gehad als in het Oudsaksisch: onr. *winna* beteekent „arbeiden, lijden", maar ook „winnen, verwerven". — In het Hoogduitsch heeft het compositum zich gehandhaafd en is het simplex zoo goed als verdwenen: rest: *ein winniger hund.*

zeer waarschijnlijk behoort het tot het compositum; met zekerheid is dit niet te zeggen, omdat ook het simplex in het Oudsaksisch reeds perfectieve beteekenis vertoont. De plaatsen zijn: Hel. 57, 1167, 1677, 2113, 2841, 3260, 3293, 3773, 3775; Gen. 263; Ess. Ev. Mt. 4.22, L. 19.15, Lind. Ev. Mt. 4.22.

wiodon.

II. 1. Hel. 2561: wieden: duratief.

wirdskapon.

I. 1. L. gl. ps. 41.(5) *uuirdscapondis:* epulantis: duratief.

wislan.

II. 1. Het simplex heeft steeds duratieven zin, al komt deze in de verschillende beteekenissen niet overal even sterk uit; steeds valt de nadruk op de handeling als zoodanig:

Hel. 2538 *so uuisda hie thuo mid uuordon:*

leeren, onderwijzen; evenzoo vs. 1278 (C. *uuesan*), 3051 (C. *uuisonne*), 3782;

Hel. 2439 *them oðron scal man be bilithon that gibod godes*
uuordon uuisean:

verkondigen, voor oogen houden; zoo ook vs. 184, 1294, 2463, 3279, 3802;

Hel. 1871 *the im te hebanrikie*
thena uueg uuisit:

wijzen; evenzoo vs. 4832, 5925;

vervolgens Hel. 186: ergens op wijzen, op 't hart drukken, 1771 (C. *uuesan*): mededeelen, 2773: spreken, handelen, 3227: terechtwijzen, berispen, 4810: den weg wijzen, voorgaan.

2. Het compositum nadert sterk de beteekenis van het simplex: ook het samengestelde werkwoord schijnt mij in de meeste gevallen duratief toe. Men vergelijke:

Hel. 36 *that scoldun sea fiori thuo fingron scriban,*
. . . .
. . . . *thes hie selbo gisprac,*
giuuisda endi giuuarahta, uundarlicas filo:

hier is sprake van een verrichten, een ergens op wijzen, een spreken in het algemeen, niet van het oogenblik der voltooiing;

Hel. 530 *that geld habda thuo gilestid*
thiu idis an them alaha, al so it im an iro euue gibod
endi an thero berehtun burg buoki giuuisdun:

aanwijzen, voorschrijven, inhouden;

Hel. 2457 *so huat so man them ubilon man*
uuordon giuuisit:

voor oogen houden, terechtwijzen; voorts vs. 1360: mededeelen, vs. 695 en 3215: aanzeggen, opdragen.

Slechts uit een paar gevallen is nog merkbaar, dat het prefix toch ook hier oorspronkelijk wel geperfectiveerd heeft:

Hel. 190 *thoh hie is ni mohti giseggean uuiht*
giuuisean te uuaron:

door wijzen te kennen geven;

Hel. 3064 *ne mahtas thu that selbo gihuggian,*
gimarcon an thinon muodgithahtion, ne it ni mohta
uuordon giuuisan: [*thi mannes tunga*

gij hadt daar uit u zelf niet op kunnen komen, noch had u een menschelijke tong er met woorden op kunnen brengen. Beide plaatsen schijnen mij beslist perfectief toe, en dit is ook het geval met de volgende, waar duratief simplex en perfectief compositum tegenover elkaar staan:

Hel. 5923 *ef thu ina mi giuuisan mohtis,*
fro min, ef ik thik fragon gidorsti, ef thu ina
[*hier an theson felise ginamis,*
uuisi ina mi mid uuordon thinon:

indien gij door wijzen het oogenblik kunt doen intreden, waarop ik hem vind, oefen dan de handeling van het wijzen uit.

Van de onder 2. genoemde gevallen, kan het prefix vs 36, 695 en 3215 een plusquamperfectum helpen uitdrukken.

3. Het part. komt vijfmaal voor, steeds met duratieven zin, enkel de voltooiing der absolute handeling in het verledene constateerend; of het nu tot het simplex of tot het compositum

behoort, kan met 't oog op de zooeven besproken dooreenlooping der beide vormen niet worden uitgemaakt: Hel. 427: gewezen, 469 en 4711: medegedeeld, verkondigd, 4844: gewezen; Gen. 155: laten zien.

wison.

Dit simplex, dat evenals ohd. *wison* en got. *gaweison* samenhangt met lat. *viso* [1]) en dus eigenlijk „zien" beteekent en verder „bezoeken", heeft van huis uit duratieven zin, welken het ook in het Oudnederfrankisch en het Oudsaksisch bewaart.

I. 1. Kar. ps. 58.6, 64.10; L. gl. ps. 26.4: visitare.

II. 1. Hel. 2214 *quathun that uualdand selbo*
mahtig quami tharod is menigi uuison;

Hel. 3705 *ni uuitun that iro uuisod uualdandes craft*;

voorts vs. 3544, 3683, 3983, 4402, 4429; Conf. 25.

2. Het compositum komt in den zin van het simplex, dus duratief voor: Prud. 65b Cypr. 62 *givviso*: vise. — Over het *giuuisodin* (M. *geuuisadin*) van Hel. 5063, dat de perfectieve beteekenis moet hebben van „die anzeige, den beweis erbringen" [2]), welke zin echter bezwaarlijk uit dien van *wison* af te leiden is, zie men Sievers, Heliand: noot op vs. 5062.

witan.

II. 1. Hel. 5159 *ne uuit thu that theson uuerode*:
wijten;

Gen. 182 *nu uuilli ik selbo uuitan*,
ef thia mann under him sulic men fremmiat:
zien; het simplex is duratief.

2. Het compositum komt voor middellijk of onmiddellijk met de volgende infinitieven verbonden: *faran*, *gangan*, *sithon*, *sittian*, *gisittian*, *slapan*, *sokean*, *warmian*: het heeft dan den zin van een ingressief „gaan, zich begeven, zich op weg begeven", fixeert het oogenblik, waarop de handeling intreedt:

1) Vgl. Brugmann II. 1025.

2) Cf. Behaghel, Germ. 21.149.

Hel. 424 *giuuitun im te Betleem thanan*
nahtes sithon;

evenzoo Hel. 806, 873, 960, 1248, 2167, 2236, 2802, 2973, 4554, 4628, 4769, 4786, 4796, 4967 (C. *geng*), 5159, 5312, 5729, 5743, 5762, 5870, 5899; Gen. 247.

Wat de overige gevallen betreft, ook hier is wel overal dezelfde ingressieve zin aan te nemen, al moet opgemerkt worden, dat op eenige plaatsen het compositum de beteekenis van een duratief „gaan" of „trekken" nadert. Men vergelijke b.v.

Hel. 2900 *tefuor folc mikil, sithor iro fraho giuuet*
an that gibirgi uppan:

het volk verspreidde zich van het oogenblik af, waarop hun Heer zich in beweging zette om den berg op te gaan;

en 3182 *thuo giuuet im uualdand*
gumo fan Galilea:

toen begaf hij zich van Galilea op weg; beide plaatsen duidelijk perfectief, met

Hel. 4929 *thia fiond eft giuuitun*
fan them berge te burg,

waar men naast een ingressieve vertolking „de vijanden begaven zich daarna weer op weg van den berg naar de stad", ook zeer goed duratief vertalen kan „de vijanden trokken daarop weer van den berg naar de stad". Ik haal deze laatste plaats tevens aan om te doen zien, hoe gemakkelijk een oorspronkelijk perfectief *gi*-compositum ten gevolge van een kleine, niet storende verschuiving in de beteekenis van den zin, duratief kon opgevat worden en dan hierop de stelling te bouwen, dat een dergelijk proces bij een aantal *gi*-composita kan hebben plaats gehad: hiermede hebben we dan weer een factor gevonden, die dienen kan om de reeds zoo vaak door ons aangetroffen dooreenlooping van simplex en compositum te helpen verklaren. — De overige plaatsen zijn: Hel. 356, 458, 531, 650, 677, 712, 780, 832, 982, 1024, 1113, 1134, 1189, 1994, 2088, 2158, 2282, 2290, 2305, 2693, 2799, 2982, 3033, 3110, 3163, 3170, 3458, 3585, 3663, 3706,

3906, 4010, 4185, 4198, 4212, 4232, 4237, 4622, 4715, 4718, 5440, 5910, 5974.

witan.

I. 1. Kar. ps. 58.14, 68.6, 68.20, 72.11, 72.22: scire: duratief.

II. 1. Hel. 251, 300, 556, 600, 615, 620, 653, 719, 725, 799, 825, 855, 975, 1447, 1504, 1551, 1576, 1632, 1665, 1719, 1723, 1726, 1741, 1925, 1962, 2124, 2427, 2436, 2466, 2530, 2639, 2654, 2662, 2678, 2726, 2796, 2808, 2953, 2968, 3102, 3199, 3337, 3691, 3705, 3747, 3850, 3865, 3968, 4024, 4093, 4152, 4176, 4184, 4240, 4305, 4361, 4457, 4494, 4558, 4649, 4720, 4723, 4815, 5154, 5185, 5343, 5350, 5421, 5430, 5432, 5447, 5457, 5542, 5718, 5730, 5751, 5818, 5825, 5908, 5916, 5918, 5922, 5926, 5931; Gen. 56, 60, 67, 98, 228; Conf. 47: weten, kennen: duratief.

Ingressief in den zin van „te weten komen, merken, vernemen" kan dit werkwoord worden opgevat:

Hel. 4608 *'hue scal that, fro min, uuesan' quathie,*
'. . . . .
. . . . *us uuari thes firiuuit mikil,*
uualdand, te uuitanne';

benevens vs. 604, 2039, 2434, 2533, 3233, 3561, 4063, 4095, 4298, 4341, 4344, 4583, 5388, 5394; Gen. 85 en 231.

3. Het part. van het duratieve simplex komt voor: Ess. Ev. J. 7.12 *giuuitan*: cognita.

witinon, witnon.

I. 1. Kar. ps. 55.2, 59.14, 68.20; L. gl. ps. 22.5, 26.2, 27(26.12), 77.42, 80.15, 105.42: tribulare: duratief.

3. Kar. ps. 68.18: tribulor; L. gl. ps. 36.28: punientur, 37.9: afflictus: part. bij het duratieve simplex.

II. 1. Uit de beteekenis „kwellen, straffen", schijnt zich in het Oudsaksisch die van „met den dood straffen, dooden" ontwikkeld te hebben; intusschen wordt steeds de handeling als zoodanig bedoeld en valt nergens de nadruk op het oogenblik, waarop de dood intreedt; ook hier dus duratieve zin:

Hel. 751 *thea banon uuitnodun*
unsculdiga scola;

evenzoo vs. 501, 3945, 3989, 4224, 5135, 5243. In de beteekenis van „kwellen" staat het nog: Prud. 62b Laur. 390: afficit, Ess. Ev. Mt. 17.14: corripit.

2. Het compositum komt voor:

Hel. 3864 *uuıldun sia so huethares helagna Crist*
thero uuordo giuuitnon;

hiermede vergelijke men het simplex van

Hel. 4224 *ueldun ina craftigna*
uuitnon thero uuordo,

om dan tot de conclusie te komen, dat er geen merkbaar verschil tusschen beide bestaat en ook het compositum duratief op te vatten is.

wlenkian.

II. 3. Hel. 2747 *thar hie an is benki sat*
uuinu giuulenkid:

door den wijn overmoedig, dartel gemaakt: het part. geeft de voltooiing der absolute handeling in het verledene te kennen, niet het moment, waarop de toestand van het „overmoedig zijn" intrad, behoort dus tot het duratieve simplex.

wodian.

II. 1. Hel. 2276: woeden: duratief.

wokrian.

II. 3. Ess. Ev. L. 19.15 *giuuokrid endi giuunnian:* ut sciret quantum quisque negociatus esset: het part. schijnt mij toe te behooren tot een perfectief compositum *giwokrian* met de beteekenis „door woeker verkrijgen".

wolian.

II. 1. Ess. Ev. Mt. 6.16: *uuoliad:* demoliri: duratief.

wonon, wonian.

I. 1. Kar. ps. 55.7, 60.5, 64.5, 64.9, 67.7, 67.11, 67.17 bis,

68.26, 68.36, 68.37, 73.2; door *an* begeleid: ps. 67.7 en 67.19: habitare, inhabitare: duratief.

II. 1. Hel. 664, 707, 761, 827, 989, 1936, 2086, 3959, 4188: wonen, verblijven, vertoeven; 3995: (iemand bij)blijven, 4796: vasthouden (aan): duratief.

2. Hel. 3037 *thar gifrang ik that hie is gisithos grotta*
thia iungron thia hie im habda be is guodi gicorana,
[that sia mid im gerno giuuonodin
uueros thuru is uuisun spraca:

Wustmann (p. 55) vat het compositum perfectief op als „ausharren", mij dunkt dat de duratieve beteekenis van „verblijven" hier veel meer voor de hand ligt; de zin toch is wel „daar vernam ik, dat hij sprak tot zijn gezellen, tot de jongeren, die hij door zijn goedheid er toe had uitverkoren, dat zij door zijn wijze woorden geboeid, gaarne bij hem verbleven". Is mijn opvatting, die ook Heyne en Behaghel schijnen te deelen, juist, dan hebben we met een duratief compositum te doen: het prefix kan zeer goed psychologisch uit de vele voorafgaande *gi's* en *g's* verklaard worden. — Het *giuuonon* van Hel. 3960 is natuurlijk van *giuuono* gevormd, beteekent „gewoon zijn", is dus duratief en behoort als simplex beoordeeld te worden.

wopian.

I. 1. L. gl. ps. 34.14, 77.63, 94.6, 136.1: weeklagen, jammeren: duratief.

II. 1. Hel. 736, 744, 1307, 1352, 3499, 5004, 5520, 5687, 5744: weeklagen, jammeren, beklagen, beweenen: duratief.

worrian? [1])

II. 3. Hel. 296 *thuo uuarth hugi Iosepes,*
is muod giuuorrid (M. *gidrobid*):

in verwarring gebracht: het part. vormt met *werthan* een ingressief begrip.

---

1) Vgl. Sievers, Heliand: noot op vs. 296.

westian.

II. 3. Ess. Ev. Mt. 4.13 *vuarð giuuostid*, Lind. Ev. Mt. 4.13 *uuarth iuuostid*: et Galilea deserta est: part. waarschijnlijk van het duratieve simplex, dat eigenlijk „woest, ledig maken" beteekent: de handeling zonder meer is wel bedoeld.

wrekan.

II. 1. Hel. 1533 (C. *uuerkean*), 5080, 5365, 5539 [1]); Gen. 146: de handeling der vergelding uitoefenen, bestraffen: duratief. Evenzoo Ess. en Lind. Ev. Mt. 5.39: rependere, Ess. Ev. J. 18.10: defendere.

wrethian.

II. 1. Hel. 1814 *anthabit it thiu stedi nithana,*
uurethit uuiðer uuinde:

de plaats houdt het (scil. het huis) van onderen af staande, steunt, beschermt het tegen den wind: het simplex is duratief. Heyne vat *uurethit* ten onrechte als part. praet..

2. Hel. 1822 *ni mag im sand endi griot*
giuurethian uuid them uuinde:

het compositum heeft dezelfde beteekenis als het simplex, mogelijk is het wat intensiever.

wrethian.

II. 1. Hel. 4896 *ne sculun us belgan uuiht,*
uurethian uuið iro giuuinne:

zich boos maken: het simplex schijnt mij duratief toe: de handeling qua talis heeft wel den nadruk; evenzoo

Hel. 5099 *thuo balg ina se biscop: habða bittran hugi,*
uurethida ina uuið (*themu uuorde* M.).

writan.

II. 1. Hel. 233: schrijven: duratief.

2. Hel. 237 *Iohannes namon*
uuislico giuuret:

---

1) Behaghel (p. 279) vat, m. i. ten onrechte, deze plaats perfectief op.

het compositum kan lineaar-perfectief opgevat worden: met letters een naam samenstellen: de materiëele beteekenis van het prefix schemert dan nog door.

3. Het part. staat: Hel. 622, 1086 en 5569: het constateert de voltooiing der absolute handeling in het verledene, behoort dus tot het duratieve simplex. Evenzeer duratief, met dezelfde beteekenis doch zonder *gi-* komt het voor in het Abeced. Nordm., terwijl we het, ook zonder prefix, doch in den meer oorspronkelijken, mede duratieven zin van „rijten" aantreffen:

Hel. 5789 [1]) *that sia thena lichamon liobes herren,*
suno drohtines salbon muostin,
uuundun uuritanan.

wroglan.

II. 1. Hel 3885, 5238, 5245, 5284: aanklagen, beschuldigen duratief.

wrohtian.

II. 3. Ess. Ev. L. 3.2 *that gihuuilik riki the inuuardas givurohtid si that it utana testorid uuertha:* quia omne regnum in se divisum desolabitur: het part. heeft zuiver constateerenden zin en behoort dus wel tot het duratieve simplex. Dit geldt ook van Ess. Ev. L. 11.17.

wundron.

II. 1. Hel. 141, 160, 175, 203, 816, 1826, 4109, 5024: zich verwonderen, verwonderd staan: duratief. Met *biginnan* vormt het simplex vs. 141, 1826 en 2261 M. een ingressief begrip. In verband met de lezing van M. van vs. 2261, zou men het simplex zonder *biginnan* van C., ook wel als ingressief bedoeld kunnen beschouwen:

thuo that folc under im
uuerod uundroda:

in verwondering geraken. Ook vs. 2336 laat die opvatting toe [2]).

1) Vgl. Sievers, Heliand: noot op vs. 5789.

2) Zoo ook Behaghel p. 279.

Aan het eind van mijn onderzoek gekomen, acht ik het niet ongewenscht in den vorm van stellingen een beknopt overzicht te geven van de voornaamste voor het Oudsaksisch [1]) verkregen uitkomsten. De belangstellende lezer moge dan, na vergelijking, met mij tot de slotsom komen, dat dit dialect het in hoofdstuk III over den beteekenisgang van het prefix *gi-* in 't algemeen opgemerkte, ten volle staaft.

1. Het Oudsaksisch kent het onderscheid tusschen perfectieve en imperfectieve „actionsart".

2. Perfectiva kunnen door samenstelling met het prefix *gi-* van imperfectiva gevormd worden.

3. Bij een aantal werkwoorden is die perfectiveering door *gi-* nog duidelijk waar te nemen, zij het dan ook, dat we soms bij diezelfde verba plaatsen aantreffen, waaruit dooreenlooping van vormen en beteekenissen blijkt [2]).

---

1) De bewijsplaatsen voor het Oudnederfrankisch zijn betrekkelijk te gering in aantal, dan dat het gerechtvaardigd zou zijn ook hier conclusies te trekken: voor zoover we kunnen nagaan wijkt de toestand intusschen niet veel van dien in het Oudsaksisch af.

2) In overeenstemming hiermede vinden we ook in het Middelnederlandsch aan den eenen kant nog voorbeelden van het perfectiveerende *ge-*, aan den anderen kant treffen we soms bij het simplex ook perfectieven, bij het compositum ook duratieven zin aan. Men vergelijke:
Rijmb. 20947 *in Marien ere siere moeder, diene ghedroech:* perfectief compositum: ter wereld brengen, met Segh. 764 *die moeder, die u droech:* duratief simplex: zwanger gaan van; maar daarnaast Mandev. 68c *als die wive kinder draghen, soe gheven sijt dien man, die eerstwerven bi hem lach:* perfectief simplex: ter wereld brengen.
Lanc. III 1397 *alse die brodere dat gehorden, si waren blide van den worden:* perfectief compositum: vernemen, met Flor. 1 *nu hoort na mi:* duratief simplex;

4. Het Oudsaksisch kent duratieve simplicia, die niet voor perfectiveering door *gi-* vatbaar zijn: wesan, haton, libbian etc.

5. Het Oudsaksisch telt een groot aantal duratieve simplicia, waarvan slechts toevalligerwijs geen perfectieve *gi*-vormen worden aangetroffen.

6. Het Oudsaksisch kent perfectieve simplicia: bij een vergelijking met het Gotisch valt intusschen op te merken, dat slechts *findan* en *kuman* als zoodanig geheel zuiver bewaard zijn: slechts van deze beide ontmoeten we geen *gi*-compositum en een part. zonder het prefix; van *geban* bestaat reeds een deelwoord met *gi-*; *werthan* vertoont een *gi*-compositum en participia met en zonder *gi-; brengian*, *neman* en *quethan* beginnen een verschuiving in beteekenis te ondergaan; *latan* is geen perfectief simplex meer [1]).

---

luisteren; maar daarnaast Sp. I[a] 4, 67 *daer sie Pieters niet en horden:* perfectief simplex: vernemen.

Hs. v. 1348, 121[a] *doe hi ghezat anderwerf:* perfectief compositum: gaan zitten, met Rein. I. 560 *ine mach sitten no ghestaen:* duratief simplex: zitten; maar daarnaast Grimb. II. 6010 *ghine sout ghesitten noch ghestaen, so vele wonden sijn u ghegheven:* duratief compositum: zitten.

Ruusbr. 3.184 *hi begheerde Jhesum te siene,..... maer hine consten niet ghesien omme die scare*: duratief simplex(: zien, aanschouwen) tegenover perfectief compositum(: door zien bemerken, in 't gezicht krijgen); maar daarnaast Rein. II. 756 *dat bloet liep hem over die wangen, dat hi niet wel ne conste ghesien:* duratief compositum: zien, zijn oogen gebruiken. — Voor meer voorbeelden verwijs ik naar Verdam, Mnl. Woord. — Een nauwkeurig onderzoek van het Middelnederlandsch op dit punt ware gewenscht.

In het Nieuwnederlandsch zijn slechts sporen van de perfectiveerende kracht van *ge-* over: vgl. *naken: genaken* (z. b. p. 192), *beteren: gebeteren (ik kan het niet gebeteren), zeggen: gezeggen (ik laat mij dat niet gezeggen).*

1) In het vrij regelmatig ontbreken van het prefix in de participia praeteriti van mnl. *vinden, comen, werden* en *bringen* (zie Van Helten, Mnl. Spraakk. § 193[a] en 219[a]) hebben we dus een overblijfsel van een vroegeren toestand te zien en niet aan een verlies van *ge-* te denken, gelijk Stoett heeft gemeend (Mnl. Spraakk., Etym. § 190). — In verband met het voor 't Oudsaksisch vastgestelde is voorts opmerkenswaardig, dat in het Middelnederlandsch behalve *werden, bringen* en *nemen* ook *vinden, comen* en *geven* een *ge*-compositum vertoonen, het verzwakkingsproces dus is voortgeschreden.

7. De oorspronkelijk duratieve beteekenis van een simplex kan een verschuiving ondergaan en zoodoende kan dit simplex naast den duratieven ook perfectieven zin krijgen: soms zijn beide opvattingen mogelijk en zijn dus overgangsvormen waar te nemen. Bij eenige van die werkwoorden, zoo bij *fallan*, *kopon*, *sweltan*, *sterƀan* ontbreekt een *gi*-compositum en ligt dus de oorzaak van het verschijnsel voor de hand. Het laatstgenoemde simplex komt zelfs alleen perfectief voor. Soms openbaart zich de verschuiving alleen in het aannemen van ingressieve (geen effectieve) beteekenis naast de oorspronkelijke duratieve: dit is in het bijzonder het geval bij werkwoorden van beweging als *gangan*, *faran* e. d., ook bij *sittian* en *standan*.

8. De oorspronkelijk perfectieve beteekenis van een compositum kan een verschuiving ondergaan en zoodoende kan dit compositum naast den perfectieven ook duratieven zin krijgen: soms zijn beide opvattingen mogelijk en zijn dus overgangsvormen waar te nemen.

9. Een aantal malen komt het compositum slechts duratief voor: de beteekenis van het prefix is dan vaak duister: bij werkwoorden als *giburian*, *gilоƀian*, *giunnian* kan het reeds als een rudimentair orgaan beschouwd worden.

10. Bij een aantal composita is de concrete beteekenis van het prefix nog min of meer duidelijk voelbaar: deze composita zijn meest resultatief of lineaar-perfectief.

11. Simplex en compositum komen soms met volkomen dezelfde beteekenis voor: deze kan duratief, maar ook perfectief zijn: de verhouding is ongeveer als 2 : 1.

12. Waar het werkwoord *biginnan* met een infinitief verbonden voorkomt [1], heeft die infinitief steeds duratieve „actionsart". De verbinding vormt een ingressief begrip.

---

1) *Biginnan* komt 5 maal zonder volgenden infinitief voor: Hel. 3463, 3478, 3484, 5240, 5889: in 't laatste geval is uit den zin onmiddellijk een duratief simplex in te vullen; 2 maal met een duratief compositum, *andradan*: Hel. 2942 en 3495; 54 maal met een duratief simplex. — Vgl. het Gotisch, waar *duginnan* nooit door een *ga*-compositum gevolgd wordt. (Streitberg: p. 109).

13. De vorm *warth* met een part. praet. van een intransitief werkwoord verbonden, vormt met dat part. steeds een ingressief begrip.

14. Het part praet. heeft vrij regelmatig het prefix; toch komen bij 23 werkwoorden (durativa en perfectiva) nog vormen zonder *gi-* voor. [1])

15. Het feit, dat bij 18 werkwoorden plaatsen voorkomen, waar het eene hs. het simplex, het andere het compositum vertoont, wijst op verzwakking en vormvermenging.

16. In enkele gevallen kan het prefix ter wille van het metrum geplaatst zijn.

17. Het prefix kan in het Oudsaksisch af en toe zijn aangewend ter uitdrukking van een futurum exactum, een plusquamperfect of een perfect: die overgang, wat zijn betrekking aangaat, van de „actionsart" op de „zeitstufe" is door perfectieve *gi*-vormen, die in het verband van den zin de beteekenis van een perfect, een plusquamperfect of een futurum exactum nabijkwamen, in de hand gewerkt. Naast de bedoelde gevallen, staan er intusschen veel meer, waar praesens en praeteritum zonder *gi-* in den samenhang de voltooide handeling moeten weergeven, of waar periphrastische constructies zijn gebruikt [2]).

18. Wat het voorkomen van het prefix na de modale hulpwerkwoorden en de daarmede in gebruik overeenstemmende verba betreft, wil men trachten hier iets te bewijzen, dan kan het oog slechts worden gericht op *(gi)durran*, *kunnan*, *motan*, *mugan* en

---

1) Ook in het Middelnederlandsch is de voorvoeging van *ge-* een vaste regel: voor de uitzonderingen vergelijke men Van Helten, *l. c.* § 191 en 219. — In het Nieuwnederlandsch zijn er behalve in dialecten geen participia zonder *ge-* meer.

2) Ook in het Middelnederlandsch schijnt het prefix een voltooiden tijd te hebben kunnen uitdrukken; men vergelijke althans Verdam, Mnl. Woord. p. 942 en Stoett, Mnl. Syntaxis § 479. Een duidelijk voorbeeld is Serv. II 1893 *doe sij eyne wijle ghesliep* (= geslapen had); een voorbeeld, dat den overgang van het perfectiveerende tot het temporale *ge-* verklaart, is Rein. I. 438 *doe hi ghesprac dese woort, beval hi jonghen ende ouden, dat si vigelien singhen souden.*